

**UNIVERZITET PRIVREDNA AKADEMIJA
PRAVNI FAKULTET ZA PRIVREDU I PRAVOSUĐE U NOVOM SADU**

**ALTERNATIVNI OBLICI OKONČANJA KRIVIČNOG POSTUPKA U PRAVU
LIBIJE I SRBIJE**

Doktorska disertacija

**Mentor:
Prof. dr Ivan Joksić**

**Kandidat:
mr Mohamed A. M. Sharef**

Novi Sad, 2015. godina

Uvod

U ime Alaha, Milostivog, Samilosnog

Svemoćni i Uzvišeni kaže: „Vjernici su samo braća, zato pomirite vaša dva brata i bojte se Allaha, da bi vam se milost ukazala,“¹ potvrdio je Veličanstveni.

Svemoćni i Uzvišeni kaže i: „Ako se neka žena plaši da će joj se muž početi joguniti ili da će je zanemariti, onda se oni neće ogriješiti ako se nagode, – a nagodba je najbolji način – ta ljudi su stvoreni lakomi!,“² jer je nagodba od najveće koristi za gašenje ljutnje i mržnje među protivnicima,³ ako je utemeljena na želji suprotstavljenih da okončaju muke i prepirke koje su se među njima desile i dovele do disbalansa na terazijama socijalne pravde... Nagodba vraća ove terazije u ravnotežu i uklanja ljutnju i mržnju između suprotstavljenih u zajednici. O ovome piše u zakonima vođenim odredbama u kojima nikada ništa nije bilo pogrešno, a oni su Alahova Knjiga, koji nije ostavio ni malo ni mnogo, već ceo broj. Reče Uzvišeni: „Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas – u Knjizi Mi nismo ništa izostavili – i sakupiće se poslije pred Gospodarom svojim.“⁴

Priroda ovih zakona je takva da su ograničeni, i to zbog čoveka. Uprkos tome što zakon uspostavlja pravila onome koji je optužen za nepoštovanje zakona ili prekršaj, sudske mere koje se sprovode su slične za oba i obrnuto su proporcionalne razlici između značaja nepoštovanja i prekršaja, a pogotovo opasnosti od njihovog dešavanja. Uz to, primećujemo da libijski krivični zakon ograničava sprovođenje nagodbe među suprotstavljenima i tako ga čini podložnim kršenju. Takođe, u njemu se za ovakva kršenja navodi da kazna ne mora nužno biti zatvorska, a ukoliko bi bila, ne bi bilo nagodbe. Zatim uzdiže status sankcija iz prvobitne presude, što je jasno iz teksta člana 110 Libijskog krivičnog zakona, u kome piše da je nagodba dozvoljena kod onih prekršaja, za koje u zakonu ne piše da je obavezna zatvorska kazna, ili neku drugu presudu koja ne podrazumeva novčanu ili zatvorsku kaznu. U

---

¹ Ajet 10, sura „Sobe“. (prevod Besima Korkuta).

² Ajet 128, sura „Žene“.

³ Očito je da je u krivičnoj proceduri posrednik samo društvo, koga predstavlja odgovorni organ vlasti, kao što je u slučaju saobraćajnog prekršaja odgovorno službeno lice posrednik sa kojim se sklapa nagodba zbog nepoštovanja saobraćajnih propisa.

⁴ Ajet 38, sura „Stoka“.

slučajevima u kojima je nagodba dozvoljena, službenik treba da je ponudi prisutnom optuženom i to verifikuje izveštajem.

Tuniski krivični zakon pruža bolje uslove za sklapanje nagodbe. Naime, u poglavlju 113 Kodeksa o krivičnom postupku, on dozvoljava da se nagodba ponudi od strane optuženog, oštećenog ili od strane organa vlasti. S druge strane, egipatsko zakonodavstvo uslovljava da nagodbu mogu da ponude ili oštećeni ili organ vlasti. Libijsko zakonodavstvo se razlikuje od oba. Nagodba je izložena u pisanom izveštaju, bez povrede ličnosti oštećenog ili bilo koje od zavađenih strana. Ovo se suprotstavlja razumu i logici. Prilikom povrede ili narušavanja dostojanstva oštećenog, od njega se zahteva da ima aktivnu ulogu u okončavanju sukoba, uzimajući u obzir da je zločin počinjen nad njim lično. A Alah, neka mu je slava, neizrecivo je velikodušan i milostiv prema svojim stvorenjima. Rekao je Uzvišeni: „Mi smo sinove Ademove, doista, odlikovali; dali smo im da kopnom i morem putuju, i opskrbili ih ukusnim jelima, i dali im velike prednosti nad mnogima koje smo stvorili.“¹

Nagodba oko krivičnog postupka se osetno razvila kako u pozitivnom pravu, tako i u društvenim normama. Princip nagodbe ili pomirenja spada u tradiciju, koja se ogleda u libijskom verskom nasleđu i kulturi. Tako su plemenski poglavar ili glava porodice igrali ulogu posrednika prilikom rešavanja sukoba u porodici ili zajednici, koji su se desili među pojedincima iz iste porodice ili plemena ili između plemena, u zavisnosti od situacije. Ovo pravilo se primenjuje u većini arapskih zemalja. Proučićemo razvoj nagodbe u pisanim zakonima i običajnom pravu u Libiji, počev od drugog perioda osmanske vladavine, pa sve do poslednjih izmena i dopuna iz 2010. godine.

---

¹ Ajet 70, Sura Al Isra.

Razvoj nagodbe u pisanim zakonima

„Pisani zakoni su takvi zakoni, koji svoju snagu direktno ili indirektno dobijaju od strane državnih organa koji su postavili zakonodavnu vlast, u skladu sa ustavom.“¹ S obzirom na čvrstu vezu, kojom se ovakav zakon povezuje sa zakonima u drugim naukama, a posebno društvenim, te nauke imaju aktivnu ulogu u njegovom razvoju. Takođe, zbog toga što priroda vladajućeg režima ima uticaj na donošenje i razvoj zakona, nalazimo da se većina tekstova zakona u bilo kojoj državi temelje na prirodi njenog režima.²

Razvoj nagodbe u libijskom krivičnom zakonu

Smena režima je dovela do promena zakona. U periodu od 1551. do 1911. godine „Osmansko carstvo je držalo uzde nad stvarima u zemlji. Zakoni u njoj su uspostavljeni od strane sultanovog režima i paše i često su bili usmereni ka zaštiti tog režima. Osnovani su posebni sudovi, koji su imali nadležnost uglavnom u selima i nahijama, uz posredstvo seoskih saveta i pravne sporove rešavali nagodbama. Sudije su bile postavljane iz osmanske prestonice, a članove je postavljao osmanski valija. Ovi sudovi su odlučivali o gradskim, trgovačkim i prostim pravnim sporovima, a takođe i krivičnim sporovima u kojima se može dosuditi novčana kazna čija vrednost nije veća od 150, niti manja od 25 pijastera. Na ove presude nije bilo moguće uložiti žalbu.“³

U periodu između 1711. i 1835. godine, dinastija Karamanlida je prekinula Osmanski sultanat u Turskoj, ali to je bila nezavisnost samo s političke strane. Godine 1835. Osmanska država je ponovo preuzela vlast u Libiji, koja je trajala do 1911. Ovaj period istoričari

---

¹ Denis Lojd, „Pojam zakona“, preveo na arapski Selim Suvejisa, izdavač „Alam al-maarifa“, Kuvajt, edicija „Alam al-maarifa“, izdato od strane Nacionalnog saveta za kulturu i književnost, br. 47, str. 270.

² Primećuje se da postoji nekoliko arapskih zemalja u kojima su osnovani specijalni sudovi, nazvani sudovima za nagodbu. U ovim sudovima se nalazi sudija, nazvan sudijom za nagodbe. Ovi sudovi su specijalizovani za građanske tužbe, čija vrednost ne prelazi tri hiljade sirijskih lira, kao i građanske sporove bez obzira na troškove. Oni nadziru i krivične sporove zbog načinjenog prekršaja ili prestupa čija kazna ne premašuje godinu dana zatvora. Ovde treba istaći da je Osmanska država osnovala sudove kojima je nadenula isto ime i da zbog toga nalazimo da većina zemalja Levanta, kao što su Sirija, Liban i Jordan, još uvek čuvaju ovu vrstu sudova. Za više objašnjenja v. Sobhi Mahimsati, „Stanje zakonodavstva nekada i sada“, 4. izdanje, izdavač „Dar al-ilm li al-malajin“, Bejrut, Liban, str. 292 i dalje.

³ A. Kamil Ali Masud, „Osmanska uprava u zapadnom Tripoliju“, izdanje iz 2005, izdavač „Markaz džihad al-libijin li al-dirasa al-tarihija“, Tripoli, Libija, str. 24.

nazivaju Drugim osmanskim dobom. Izvori iz tog doba nam ne kazuju ništa o razvoju sistema nagodbe.

Godine 1911. počelo je doba italijanske okupacije Libije, a sa njim je počela i primena italijanskog zakona. Kralj Viktor Emanuel III je doneo Ustav „Republike Tripoli“, u kome je pisalo o primeni šerijata nad muslimanima. Ipak, fašizam je stigao na vlast u Italiji i poništio sve takve (garancije). Italijanskim kraljevskim dekretom, donetim 26. 06. 1926. godine, Libijci su učinjeni građanima drugog reda, uprkos tome što su prema zakonu izdatom 31. 10. 1919. godine to bili Italijani.¹ Italijanska vlada je 12. 03. 1934. godine izdala zakon broj 2012 u kome stoji da su u Libiji na snazi Italijanski građanski zakon i zakoni o trgovini i prekršajima,² i to na temelju statusa Libije kao četvrte italijanske obale. Ovakva situacija je potrajala do 1943. godine.

Posledice Drugog svetskog rata pogodile su Libiju. Zemlja je bila podeljena na tri države: Barku i Tripolitaniju, koje su potpale pod britansku upravu, dok je treća država Fezan pripala Francuskoj. Od 1949. godine, ulagani su veliki naponi za postizanje nezavisnosti Libije, kao federalne države ili protektorata, ali uprkos velikim zalaganjima za to, preovladali su oni koji su podržavali jedinstvenu državu. UN su Libiji odobrile nezavisnost Odlukom iz 1951. godine.

Nastavljen je rad po zakonima koji su se primenjivali u prethodnom periodu i sprovođenje italijanskog zakona, sve do 28. 11. 1953. godine, kada je izdat prvi zakon, pisan specijalno za Libiju, posle sticanja nezavisnosti.³ Taj zakon je izmenjen i prilagođen sa zakonom broj 48 iz 1956. godine.⁴ Novi zakon je bio mešavina⁵ dvaju zakona – italijanskog i egipatskog.

I jedni i drugi su imali zasluge za pružanje pomoći libijskoj vladi pri izradi ovog zakona.⁶ Takođe, kralj Idris al-Sanusi je bio povezan sa egipatskom vladom. U drugoj polovini januara 1923. godine on je bio izbegao u Egipat, ostavši tamo do kraja svog mandata u Libiji.

---

¹ Za više objašnjenja vidi: Muhamed al-Razaki, „Kriminologija i kaznena politika“, izdavač „Dar al-kitab al-džadid al-mutahida“, 1999, Bejrut, Liban, str. 194. i dalje.

² Al-Sadik al-Amin al-Misurati, „Princip kompenzacije u pomorskom osiguranju“, komparativna studija, 1986, izdavač „Talas li al-dirasat va al-tardžama va al-našar“, Damask, Sirija, str. 31.

³ Objavljeno u časopisu „Al-Džarida al-rasmija“, specijalno izdanje za godinu 1954.

⁴ Muhamed al-Razaki, „Kriminologija i kaznena politika“, ibid, str. 195.

⁵ Muhamed Ramadan Bara, „Libijski krivični zakon“, prvi deo, „Zločini nad pojedincima“, 1998, štampa „Asr al-džamahir“, Homs, Libija, str. 148. i dalje.

⁶ Muhamed al-Razaki, „Kriminologija i kaznena politika“, ibid. str. 195.

Posle revolucije u Libiji, koja se odigrala 1. 9. 1969. godine došlo je do izmena nekih zakona, među kojima i Zakona o nagodbi. Godine 1975. donet je zakon broj 74 za godinu 1975. koji je ograničio nadležnost Narodnih komiteta u vezi sa izmirivanjem i posredovanjem među građanima.¹ Ovaj zakon je sadržao deset članova. Prvi član se bavio pitanjem nadležnosti. U njemu je stajalo:

1. Upoznavanje građana jedne oblasti sa građanskim zakonima koji među njima važe, i to čitanjem zakona i propisa koji ih se tiču i utiču na njihov svakodnevni život. Usmeravanje građana ka neophodnosti poštovanja ovih zakona.
2. Izmirivanje i posredovanje među sugrađanima ili među građanima iz dve različite oblasti, tako da ako među njima dođe do sukoba, ne dođe do podizanja optužnice i suđenja, u cilju rešavanja ovakvih nesuglasica na prijateljski način.
3. Ovaj zakon uslovljava sporazum sukobljenih strana pred Narodnim komitetom, u skladu sa odlučenim uslovima posredovanja.²

Drugi član razjašnjava mesnu nadležnost ovih komiteta, dok se od trećeg do šestog člana govori o načinu na koji se ispoljavaju sukobi i merama koje ovi komiteti treba da preduzmu za sklapanje nagodbe među sukobljenim stranama.

U sedmom članu ovog zakona, navedene su mere koje treba da budu preduzete posle sklapanja nagodbe među suprotstavljenim stranama, pa je navedeno: „Prilikom sklapanja nagodbe, donosi se izveštaj kojim se zaključuje sporazum u kome se otvoreno navode problemi zbog kojih je sklopljen taj sporazum. Ove izveštaje potpisuje predsednik Komiteta i sekretar sastanka, nakon usmenog čitanja izveštaja.“

Komitet treba da dostavi original ovog izveštaja okružnom sudu nadležnom u toj oblasti i izda pismenu naredbu kojom stupa na snagu, bez ikakvih troškova. Ukoliko se ugovor tiče sukoba koji se desio pred jednim od sudova, original izveštaja o sporazumu se podnosi sudu pred kojim se dogodio taj sukob, kako bi on preduzeo odgovarajuću zakonsku meru u toj stvari.

Osmi član gore pomenutog zakona objašnjava da ovakav slučaj, po zakonu, ne može potpasti pod nadležnost opštinskog sudije, osim ukoliko se sukob nije dogodio pred

---

¹ Objavljeno u časopisu „Al-Džarida al-rasmija“, broj 42, trinaesta rubrika, 15. avgust 1975.

² Tekst člana 1 zakona broj 74 za godinu 1975.

nadležnim Narodnim komitetom, pri pokušaju sklapanja nagodbe, u periodu koji ne premašuje 60 dana ili je ovaj predmet prosleđen drugim sudijama nakon određenog roka.

U devetom članu su navedene očekivane sankcije za predsednika ili člana Narodnog komiteta, ili druge službenike koji nezakonski učestvuju u radu Komiteta, prilikom izmirivanja i posredovanja, zapostavljajući obavljanje ovih obaveza ili ometajući njihovo sprovođenje. U desetom članu se govori o objavljivanju ovog zakona i datumu od koga stupa na snagu.

Godine 1979. je donet zakon broj 4 za godinu 1979. kao izmena i dopuna zakona broj 74 za godinu 1975. i dodat je novi stav¹ članu 1 zakona broj 74 za godinu 1975. u kome se navodi „Dogovor i posredovanje među sugrađanima ili građanima različitih oblasti zbog sukoba kojima su povređena njihova lična prava i posledica, prema članovima krivičnog zakona ulaze u nadležnost okružnog suda, bez sumnje u nepristrasnost sudskih činovnika, zastupnika javnog mnjenja i sudova.“ A u trećem članu zakona broj 4 za godinu 1979. donet je novi stav, kao izmena prvog stava osmog člana zakona broj 74 za godinu 1975. u kome piše da „slučaj ne potpada pod nadležnost okružnog opštinskog i prvostepenog suda u građanskim i trgovinskim predmetima, osim ukoliko se sukob nije desio pred Narodnim komitetom prilikom pokušaja sklapanja nagodbe.“

Godine 1981. donet je zakon broj 13 za godinu 1981. kojim su na prethodne, dodate neke nove nadležnosti mesnim Narodnim komitetima. Tekst zakona u vezi sa nagodbom i merama za njeno sklapanje među građanima je isti kao u prethodnim dvoma zakonima. Takođe, sledstveno ponavljanjući tekst ta dva zakona, ponovljen je i deo koji se tiče ispoljavanja sukoba i mera za sklapanje nagodbe.² To Libijski vrhovni sud smatra implicitnom kopijom, prema rečima: „Kada bi naredni zakon bio u suprotnosti sa prethodnim zakonom ili reformisao pitanja koja su prethodno bila uređena propisima tog zakonodavstva, on bi se primenjivao bez pozivanja na prethodni zakon, koji se smatra replikom implicitne kopije.“³ Pored ovakve kopije, postoji direktno poništavanje zakona broj 74 za godinu 1975. i njegove revizije zakonom broj 4 za godinu 1979, koji je donet kao revizija prvog zakona, te se u članu 61 zakona broj 13 za godinu 1981. kaže: „Poništavaju se sve presude koje su u suprotnosti sa presudama ovog zakona.“

---

¹ Objavljeno u časopisu „Al-Džarida al-rasmija“, specijalno izdanje, četrnaesta rubrika, 01. 03. 1979.

² Objavljeno u časopisu „Al-Džarida al-rasmija“, broj 29, devetnaesta rubrika.

³ List „Taan al-madani“, časopis Vrhovnog suda, rubrika 14, str. 135.

Godine 1990. donet je zakon broj 13 za godinu 1990. o Narodnim komitetima, u kome nije navedeno ništa u vezi sa ispoljavanjem sukoba pred Narodnim komitetom.¹ Takođe, ovaj zakon poništava zakon broj 13 za godinu 1981. i zakone koji dolaze kao izmena i dopuna tog zakona i poništava svaku presudu koja je u suprotnosti sa presudama ovog zakona.²

Ni u narednim zakonima o radu narodnih komiteta nije uključeno pitanje ispoljavanja sukoba pred narodnim komitetima. Zakon broj 3 je donet 1994. Član 18 tog zakona poništava zakon broj 13 za godinu 1990. Nakon toga, donet je zakon broj 1 za godinu 1996. u kome nije bilo ništa novo u odnosu na prethodni zakon što se tiče ispoljavanja sukoba i njegovog okončanja nagodbom od strane narodnih komiteta, ali je poništen zakon broj 3 iz 1994. godine u vezi sa Narodnim komitetima, kao i svaka presuda u suprotnosti sa presudama novog zakona. O ovome piše u članu 19 tog zakona.³

U proleće 22. marta 2000. godine, donet je zakon broj 1 za godinu 2000. o Narodnim konferencijama i Narodnim komitetima, u čijem se osmom članu govori o nadležnostima Narodnih komiteta pri Osnovnom narodnom kongresu, među kojima je i sprovođenje izmirenja i posredovanja među građanima, u skladu sa važećim zakonom.⁴

Datuma 22. januara 2007. je donet zakon broj 1 za godinu 2007. u vezi sa uređenjem rada Narodnih kongresa i komiteta, u kome se ograničava nadležnost Narodnih komiteta u primeni propisa od 13. maja 2007. godine, u čijem se trinaestom članu, stavu 8, navodi da je zadatak pomirenja i posredovanja dodeljen Opštem narodnom komitetu za pravdu, putem komiteta obrazovanih u ovu svrhu, na nivou Osnovnih narodnih kongresa.⁵ Datuma 28.

---

¹ Objavljeno u časopisu „Al-Džarida al-rasmija“, broj 4, rubrika 32.

² Primećuje se da ovaj zakon ukida mesne narodne komitete i nijednoj strani ne daje nadležnost za sprovođenje izmirenja i posredovanja. Za više objašnjenja vidi šesti član zakona broj 13 za godinu 1990.

³ Objavljeno u časopisu „Al-Džarida al-rasmija“, broj 3, rubrika 34.

⁴ Za bolje pojašnjenje vidi član 8 stav 18 zakona broj 1 za godinu 2001. Ako je zakonodavstvo previdelo ovo, možemo uložiti žalbu da je namera zakonodavstva da posegne za prethodnim zakonima o nadležnosti narodnih komiteta u vezi sa izmirivanjem i posredovanjem, a svi zakoni koji se toga tiču su poništeni, kao i sve njihove revizije. Ono što je čudno jeste to što je Libijski vrhovni sud opunomoćio samog sebe kao zakonodavca, dok mu je prvobitna nadležnost bila tumačenje teksta zakona u slučaju nejasnoća. Ovo potvrđuje presuda objavljena u listu „Al-Taana al-madani“, broj 581/49, datuma 23. 01. 2006. u kojoj piše: „...da je osmi član zakona broj 74 za godinu 1975. o radu i nadležnosti narodnih komiteta u vezi sa izmirivanjem i posredovanjem izmenjen i dopunjen zakonom broj 4 za godinu 1979. u kome piše da...“. Ova dva zakona su direktno suprotstavljena, jer drugi poništava prvi rečima „ponišavaju se sve presude koje su u suprotnosti sa ovim“. Ono što je iznenađujuće je sledeće: ovaj sud zanemaruje žalbe protiv njega, objašnjenjem da potonji zakoni poništavaju prethodne navodima u njihovim tekstovima. Ono što je objavljeno u osmom članu, gore navedeno, predstavlja previd potpisan od strane zakonodavstva. Oslobođanje od krivice od strane suda je ništavno i zato se na njega ne može računati.

⁵ Za više objašnjenja vidi član 8/18 zakona broj 1 za godinu 2001.

januara 2010. godine, donet je zakon broj 4 za godinu 2010. (1378. od rođenja Proroka) o pomirenju i posredovanju, koji je ograničio nadležnost Komiteta za posredovanje i pomirenje među građanima. U prvom članu tog zakona stoji da „pomirenje i posredovanje među pojedincima između kojih se desio sukob, potpadaju pod nadležnost Okružnog suda za građanska i trgovinska pitanja i pitanja lične prirode ili povrede ličnih prava, u skladu sa članovima krivičnog zakona, objavljenih u ovom zakonu.¹ Ovaj zakon je ograničio broj članova komiteta i utvrdio neophodne kvalifikacije za svakog člana, a objašnjen je i način na koji treba da se sprovede nagodbe.²

Jasno je i to da je ovaj zakon ovim komitetima dodao na važnosti i tretirao njihove odluke kao presude. Ovaj zakon je za sedišta ovih komiteta utvrdio prostorije nadležnih okružnih sudova. Zakon je dozvolio ovim komitetima da održavaju sastanke na bilo kom mestu oko koga se slože suprotstavljene strane.³ Ovo podseća na nagodbene sudove u Francuskoj, Libanu i Turskoj. Prilikom sprovođenja nagodbe među strankama, pravi se izveštaj kojim se sklapa sporazum. Utvrđene su i stavke na osnovu kojih se sklapa sporazum, koji potpisuju suprotstavljene strane, članovi komiteta i sekretar komiteta, nakon usmenog čitanja. Zatim predsednik komiteta podnosi original izveštaja nadležnom okružnom sudu za tu oblast, koji ovom izveštaju treba da da pravosnažnu moć, bez naplate taksi. Ako je do sukoba došlo pred jednim od sudova, original izveštaja se predaje njemu, kako bi se sproveda neophodna zakonska mera.⁴

Razvoj nagodbe u iračkom krivičnom zakonu⁵

Običajni zakoni su ranije išli ruku pod ruku sa pisanim zakonima, posebno u pogledu ličnih pitanja i svojine, kao što je slučaj sa nepravdom koju građani vrše jedni nad drugima ili ličnim pitanjima, ličnom svojinom i društvenim nasiljem. U praksi, ovakve razmirice se

---

¹ Za više objašnjenja vidi prvi član ovog zakona.

² Za više objašnjenja vidi članove od 3 do 6 ovog zakona.

³ Za više objašnjenja vidi član 10 ovog zakona.

⁴ Za više objašnjenja vidi član 7 ovog zakona.

⁵ Uprkos tome što su običaji jedan od izvora prava, kao što je bio slučaj i sa starorimskim pravom, njima nisu mogla da se koriste sveštena lica koja su se u isto vreme bavila i pravom. Za više informacija vidi: Ali Muhamed al-Safuri, „Pravni sistemi kod Jevreja, Grka i Rimljana“, El vila litiba va tauzia, Kairo, 1996, str. 223.

rešavaju na razne načine, uglavnom priznavanjem krivice i izvinjenjem ako je u pitanju manja povreda zakona, pa čak i posredovanjem treće stranke između zavađenih strana koja bi izdejstvovala izvinjenje ili kompenzaciju i time rešila zavadu. Postoji još jedno rešenje koje se praktikuje kada je u pitanju ozbiljniji sukob, a to je nagodba. Ona predstavlja ispravno rešenje sukoba u pustinji i razlikuje se od ostalih rešenja po tome što podrazumeva garancije da neće doći do kršenja dogovora na štetu žrtve. Garancije se ostvaruju tako što krivac isplati dogovorenu sumu novca. Tu je i sudija koji nadgleda rešavanje težih slučajeva i stara se da određen broj njih dođe do njega jer se glavnina slučajeva rešava nagodbom.¹

Ovo običajno pravo se još uvek primenjuje, posebno kada je po sredi arbitraža između građana, u istočnoj Libiji. Njime se postiže pomirenje među sukobljenima, jer prestupnik, ili pak predstavnik njegovog plemena ili porodice, prilazi plemenu oštećenog, u zavisnosti od stepena srodstva među sukobljenima, i starešina plemena iz kog potiče prestupnik se obraća izvinjenjem plemenu ili porodici oštećenog.² Sastanak se obično završava ugovorom o nagodbi između dveju zavađenih strana, bio on prihvaćen ili ne. Što se tiče zapada Libije, ova procedura se primenjuje kada se želi postići poboljšanje odnosa između zavađenih stranaka. Ona uzima razne oblike, kao što je na primer borba protiv nepravde izazvane tlačenjem. Posle posredovanja kojim bi se jamčilo pomirenje tako što bi počiniocu dela bilo zabranjeno da prilazi žrtvi, bila bi ponuđena hrana, strane bi se potom rukovale i zakopale ratne sekire. Takođe, „Savet za dobro i loše“ prisustvuje postizanju nagodbe pod okriljem Pravnog saveta. Na ovaj način zavađene strane izlaze iz sukoba kao pomirene, i to na pravnim osnovama, za razliku od načina na koji su u njega ušle.

Nije neophodno naglasiti da se gore navedeno ne razlikuje bitno od prakse arapskih plemena u državama Levanta, gde se nagodba među članovima plemena postiže putem posredovanja, pri čemu posrednik određuje uslove nagodbe i o njima obaveštava stranke. Nagodba se, takođe, postiže i slanjem poštovanih šejhova ubicinog klana klanu ubijenog, te oni spevaju stihove iza njegove kuće. U stihovima je izraženo cenjkanje o uslovima nagodbe između dveju strana i uvek postoji mogućnost da nagodba bude učtivo odbijena od strane žrtvinog klana. Na ovakvu učtivost klan ubice odgovara takođe učtivošću te oni porodici ubijenog predstavljaju svoje imovinsko i finansijsko stanje. Ako se postigne nagodba onda klan oštećenog može da zahteva novca ili imovine koliko god želi, pa čak i jednu devojkicu. Po

---

¹ Muhamed Abu Husen, „Razvoj sudstva kod beduina“, mesečne publikacije za kulturu i umetnost, str. 61.

² Abdusalam al-Šarif al-Alim, „Nizam al-avakil fi al-islam – baht makrul ala alat al-katiba“, 1988, Pravni fakultet, Univerzitet Kar Junes, Bengazi, Libija, str.6.

postizanju i sprovođenju nagodbe stihovi se odbacuju i podižu se bele zastave koje porodica ubice nosi kroz klan ubijenog, potvrđujući na taj način primirje.¹ Kod afričkih plemena, takođe, kada dođe do zavade prilikom koje jedan od pripadnika plemena strada, rođaci ubice pohitaju porodici ubijenog kako bi ih ubedili da ne vrše odmazdu. Dogovor se vrši posredovanjem jedne ili više osoba, što je tradicionalan pristup. Cilj posredovanja je, naravno, okončavanje sukoba između dveju strana nagodbom. O nagodbi se pregovara na zvaničnoj javnoj zabavi koja se potom završava dogovorenom kompenzacijom. Zabava podrazumeva i običaj klanja nekoliko životinja kojima se strane zajedno goste i to predstavlja svojevrsnu ritualnu ceremoniju. Posle svega, polaže se zakletva u čast dogovora. Nesuglasice se ostavljaju po strani postizanjem nagodbe, koja je neophodan ritual za okončanje neprijateljstva.²

Razlozi izbora ove teme

Razlog izbora ove teme se sastoji u potrebi vršenja istraživanja, gde će biti reči izgovorene na forumima o nagodbi i posredovanju među pojedincima. Zatim, postoje bezbednosni problemi na sudovima i prilikom donošenja presuda, koje su prouzrokovale vrstu zlobe, mržnje i neprijateljstva među građanima, bilo da te presude predstavljaju lišavanje slobode ili novčanu kaznu. Primetna je razlika između onoga ko sprovodi nagodbu pre izricanja presude i sudije koji je izriče.

Moguće je da sam izabrao ovu temu i zato da bih video sinove domovine kako žive u ljubavi i harmoniji, umesto neprijateljstvu i svađama, koje su se odvijale godinama zbog toga što je Libijski krivični zakon zabranjivao sklapanje nagodbi za neke zločine, a to su samo prekršaji za koje čak nije obavezna ni zatvorska kazna. Iz ovog teksta je jasno da je proširen domen kazni i povećana njihova vrednost, što se vidi u tekstu člana (110/1) o kaznama u Libiji. Odatle je počelo da me interesuje proučavanje ove teme, prvo uz pomoć Alaha, pri svakom koraku ovog istraživanja, a zatim uz pomoć mog profesora mentora.

---

¹ Za više informacija vidi: Vasfi Zakarija, „Klanovi na Levantu“, 1945, Štamparija „Dar al-Hilal“, Damask, Sirija, str. 312.

² Za više informacija vidi: Muhamed Salam Zanati, „Ubistvo i kazna u afričkoj tradiciji“, „Časopis pravnih i ekonomskih nauka“, Štamparija „Ajn šems“, 1965, rubrika broj 7, br. 1, str. 44.

Domen istraživanja

Tema mog istraživanja jeste nagodba u Libijskom krivičnom zakonu i islamskom pravu. Ovo je komparativna studija, gde se porede ne samo razlike u jeziku, već i na temelju da među ovim dvoma sistemima postoji velika razlika. Drugi je savršen i precizan. Nastao je od Stvoritelja, izumitelja prvog sistema, koji je uvek inferioran, jer savršenost postoji samo za Stvoritelja, ne i za stvoreno. Cilj posle komparativne analize, jeste prikazivanje islamskih načela i toga kako svoju snagu crpe kroz nagodbu među pojedincima u društvu i mogu da povežu najrazličitije krajeve, zarad duha saradnje i bratstva među sugrađanima. U ovoj studiji sam se oslanjao na brojne arapske i neke francuske izvore. Najzad, primećujemo ograničenost naših doprinosa, zbog dva razloga. Prvi se ogleda u teškoćama pri izučavanju Libijskog krivičnog zakona i islamskog prava, a drugi u našem nedostatku temeljnog poznavanja stranog jezika, koji je doveo do obraćanja prevodiocima u te svrhe. Sa tim u vidu, pokušao sam da proučim nagodbu u egipatskom i tuniskom zakonu kako bih obogatio ovo istraživanje, onda kada u njemu postoji veza između ovih zemalja.

Ciljevi istraživanja

Istraživač teži obuhvatanju teme nagodbe oko krivičnog dela kako u Libiji, Egiptu i Tunisu, tako i u šerijatu, prema kojima se vode stanovnici ovih zemalja. U pogledu onoga što ih povezuje u vidu religioznih i društvenih veza, kao što sam naveo gore, istraživanje neće biti ograničeno samo na pripovedanje i opisivanje.

Ono se proteže mnogo dalje od toga, te obuhvata praćenje porekla, kritiku i analizu, tražeći pomoć svevišnjeg Alaha u izgradnji kuće za nagodbu i pomirenje sinova islamske zajednice, Ume, utemeljene na presudama šerijata, koje su došle s poslednjom nebeskom religijom. Sve to zarad predstavljanja značaja šerijata za stanje ljudi i načina na koji su živeli muslimani i Ljudi od knjige, diveći se Alahu.

Problemi istraživanja

Ova tema pokreće niz pitanja, među kojima su i:

1. Šta je nagodba oko krivičnog dela?
2. Koliko je zastupljena u Libijskom krivičnom zakonu?
3. Koji su uslovi za njeno sklapanje?
4. Koji su efekti nagodbe, kako u pogledu krivičnog postupka, tako i u pogledu građanskih sporova?
5. Da li je dozvoljeno pribegavanje građanskoj neposlušnosti u slučaju nemogućnosti plaćanja troškova, ako je to uslov za sklapanje nagodbe?
6. Da li se priznanje pregovarača uvažava u procesu nagodbe oko krivičnog dela?
7. Koji je u tome položaj libijskog zakonodavstva? Takođe posredništva oko krivičnog dela...
8. Da li libijsko zakonodavstvo može da ih usvoji?

Na ova i druga pitanja će biti odgovoreno, ako Bog da, na stranicama ove teze. Okosnicu ove studije čine tri dela, koja obuhvataju uvod i dva poglavlja, prvo o definiciji nagodbe, a drugo o njenoj prirodi, prema predviđenom planu istraživanja.

Plan istraživanja

Prva glava: Osobnosti nagodbe oko krivičnog dela i njeni propisi.

Prvi deo: Šta je nagodba oko krivičnog dela.

Prva studija: Definicija nagodbe oko krivičnog dela i njen razvoj.

Prvi problem: Definicija nagodbe oko krivičnog dela.

Drugi problem: Legitimnost nagodbe oko krivičnog dela.

Druga studija: Odlike i osobnosti nagodbe oko krivičnog dela.

Prvi problem: Nagodba oko krivičnog dela i odustajanje od nje.

Drugi problem: Nagodba oko krivičnog dela i krivični propisi.

Drugi deo: Propisi nagodbe oko krivičnog dela.

Prva studija: Uslovi nagodbe oko krivičnog dela.

Druga studija: Uslovi nagodbe oko krivičnog dela u libijskom zakonu.

Druga studija: Domen nagodbe oko krivičnog dela.

Prvi problem: Domen nagodbe oko krivičnog dela u libijskom zakonu.

Drugi problem: Domen nagodbe oko krivičnog dela u uporednim zakonima.

Druga glava: Zakonska priroda nagodbe oko krivičnog dela.

Prvi deo: Prednosti nagodbe oko krivičnog dela i podrazumevane garancije.

Prva studija: Mere za sklapanje nagodbe oko krivičnog dela.

Prvi problem: Mere za nagodbu oko krivičnog dela u pozitivnom pravu.

Drugi problem: Mere za nagodbu oko krivičnog dela u islamskom pravu.

Druga studija: Obaveze optuženog pri sklapanju nagodbe oko krivičnog dela.

Prvi problem: Opšte obaveze optuženog pri krivičnom procesu.

Drugi problem: Pravo optuženog na prihvatanje ili odbijanje nagodbe.

Drugi deo: Uticaj nagodbe oko krivičnog dela i uslovi poništavanja.

Prva studija: Uticaj nagodbe na krivični postupak.

Prvi problem: Uticaj nagodbe u pozitivnom pravu.

Drugi problem: Uticaj nagodbe u islamskom pravu.

Druga studija: Uslovi poništenja nagodbe.

Prvi problem: U pozitivnom pravu.

Drugi problem: U islamskom pravu.

Prva glava

Osobnosti nagodbe oko krivičnog dela i njeni propisi

Čovekov život se razvijao uz protok vremena, a nauka i saznanje su imali ključnu ulogu u prelasku čoveka iz perioda u period. Tradicija činjenja zločina iz osвете protiv porodice počinitelja i njegovih daljih rođaka seže daleko u prošlost. Ipak, tokom tog perioda pojavile su se manjkavosti, od kojih je možda najveća nedostatak granice u činjenju zločina i njegova rasprostranjenost. To je zbog toga što svaka porodica žrtve proširuje osvetu sledeći princip grupnog kažnjavanja. Ovo po prirodi dovodi do produžavanja antagonizma i animoziteta među njima u nedogled. Ovim problemom bavili su se mudri pojedinci u potrazi za alternativom koja će zaustaviti osvetu, a kojom bi se postiglo olakšanje za obe sukobljene strane. Sistem otkupa “dija” bio je najbolji lek za ovu bolest. Dija se smatra jednom od verzija nagodbe, i to vrlo pravičnom i pritom pomaže modernom zakonodavstvu da ograniči nagomilavanje slučajeva pred zakonom i da se izbegnu kazne lišavanja slobode.

Uprkos mnogim verzijama nagodbe, sve imaju isti efekat. Nagodba oko krivičnog dela ima svoje osobenosti, koje je razlikuju od drugih koncepata sličnih njoj. Prema gore navedenom, podelićemo ovu glavu na dva dela. U prvom delu će se razmatrati pojam nagodbe, a u drugom će biti razmatrani neki koncepti, koji su joj slični po merama koje se preduzimaju i postignutim efektima.

Prvi deo

Šta je nagodba oko krivičnog dela

U ovom delu ćemo se dotaći teme definicije nagodbe u pozitivnom pravu i islamskom pravu. Takođe ćemo govoriti o dokazu njene legitimnosti u pozitivnom i islamskom pravu u prvoj studiji, a u drugoj studiji o procesima sličnim nagodbi.

Prva studija

Definicija nagodbe oko krivičnog dela i njena legitimnost

U arapskom jeziku postoji mnoštvo različitih značenja jedne reči koje se tumače prema mestu u rečenici. Reč nagodba je jedna od ovakvih reči. Zbog toga, predmet ovog istraživanja zahteva jednoznačnost u jeziku i pravu. To je ono što ćemo izložiti kroz prvi problem, a u drugom ćemo izlagati dokaz legitimnosti nagodbe oko krivičnog dela.

Prvi problem

Definicija nagodbe oko krivičnog dela

U ovom problemu ćemo, u prvom odeljku, izložiti definiciju nagodbe oko krivičnog dela prema lingvistima. Zatim ćemo izložiti definiciju nagodbe prema islamskim pravnicima, u drugom odeljku. Jezik ima aktivnu ulogu u objašnjavanju zakonskih tekstova, kojima sudija pribegava prilikom nejasnosti teksta. Zbog toga ćemo u ovom odeljku obrazložiti definiciju nagodbe prema filozofima i zakonu, a prikazaćemo i poglede islamskog prava o tome, kroz posebne tačke. Prva tačka se odnosi na nagodbu u jeziku. Tako, reč nagodba ima više značenja: „Izmirenje ljudi jednih sa drugima, zamoliti da se pomiri, pomiriti se, urediti, izmiriti se, izmiriti – u jednom značenju.

Kada je u reči nagodba kratki vokal „u“: izmirenje ljudi. Kada je sa kratkim vokalom „i“: mir, izmiriti se, pomiriti se, izmiriti, međusobno se izmiriti. Kada je sa dvostrukim

slovom „sad“ („s“): kada mirotvorci sklope mir. U formi glagolske imenice: sa kratkim vokalom „i“ posle slova „s“: u dobrom stanju, u ženskom rodu: mir. Imenica nagodba može biti i muškog i ženskog roda. Zatim, znači izmiriti se, izmirenje.¹ U pesmi Bašara ibn abi Hazima, nagodba je predstavljena kao izmirenje.

Definicija nagodbe u pozitivnom pravu

U ovom odeljku ćemo govoriti o definiciji nagodbe od strane pravnika, gde se primećuje da se poimanje nagodbe u građanskom pravu razlikuje od njenog poimanja u krivičnom pravu. U građanskom pravu poznate su dve ideje nagodbe – libijska i egipatska. „Ugovor se sklapa između dveju strana koje su u sporu ili među kojima je moguć spor tako što svaka od njih iznese svoj slučaj.“²

Vrhovni sud Libije definiše nagodbu kao: „ugovor koji sklapaju dve strane koje su trenutno u sporu ili je među njima moguć spor i to tako da svaki od njih iznese svoj slučaj kada se sastanu.“ Ono što se na ovim sudovima uređuje je sporazum o nagodbi, koga sudija čini ugovorom dajući mu izvršnu moć. U slučaju da presude nemaju oblik ugovora o nagodbi, koji obavezuje obe sukobljene strane, to se može uzeti kao odlučujući dokaz tokom procesa.³

Alžirski zakon nagodbu definiše kao: “Ugovor koji sklapaju dve strane koje su trenutno u sporu ili u mogućem sporu i to tako što razmene svoje poglede o problemu.”⁴

Francuski zakon nagodbu definiše kao: „Ugovor koji se sklapa između dveju strana koje su u sukobu ili između kojih je moguć sukob.“⁵

Nagodba između optuženog i oštećenog se na različite načine određuje u sudskoj praksi. Jedna strana sudske prakse smatra da nagodba, koja se sklapa između oštećenog i optuženog, treba da se ustanovi susretom i željom, kako optuženog, tako i oštećenog, a da na

---

¹ Muhamed ibn Abi Bekr ibn Abdelkader al-Razi, „Muhtar al-sahah“, izdavač „Dar nahdat misr li al-tibaa va al-našar“, Kairo, Egipat, str. 367.

² Tekst člana 548 Libijskog građanskog zakona, koji odgovara članu 549 Egipatskog građanskog zakona.

³ List „Taan madani“ br. 170 sa sednice 16. 02. 2004. , „Zbirka presuda Vrhovnog suda“, prvi deo, 2004, izdavač „Dar al-kutub al vatanija“, Bengazi, Libija, str. 9.

⁴ Tekst člana 459 građanskog krivičnog zakona.

⁵ Član 2044 Francuskog građanskog zakona.

njih nije niko uticao.¹ Druga strana sudske prakse je definiše kao proceduru koja se odvija putem kompromisa zbog zločina između žrtve i izvršioca van suda. Ona se može smatrati osnovom za povlačenje optužbe za zločin.²

Takođe, postoji i gledište prema kojem je nagodba “mera kojom oštećeni i optuženi žele da zaustave krivični postupak, pri čemu treba da se prihvati okončanje krivičnog postupka bez posledica po prava oštećenog zločinom.³ Druga strana zakonodavstva smatra da je ona “odustajanje od građanskih prava da pokrene krivični postupak nad optuženim ako ovaj plati određenu sumu u određenom periodu, čime će se krivični postupak završiti.”⁴

Nagodba se definiše i kao “proces koji se vodi protiv optuženog u krivičnom postupku pošto on plati određenu sumu novca državi, kako bi omogućio da se protiv njega ne podigne optužnica.”⁵

Definicija nagodbe u islamskom pravu

U ovom odeljku ćemo izložiti najistaknutije definicije islamskih pravnika, pri čemu postoje brojne definicije u svim islamsko-pravnim školama.⁶

a) Kod malikita:

---

¹ Muhamed Mohi al-Din, „Prava oštećenog u javnom procesu“, istraživanje podneto na trećem kongresu Egipatskog instituta za krivično pravo, u periodu od 14. 12. 1989. , Kairo, izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, Egipat, str. 44

² Aud Muhamed Aud, „Opšta pravila u zakonu o krivičnim merama“, 1999. , izdavač „Dar al-matbuat al-džamiija“, Aleksandrija, Egipat, str. 134.

³ Muhamed Abdulaziz Ibrahim, „Krivično pitanje – komparativna analiza egipatskog i tuniskog zakona“, 2006, izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, Kairo, Egipat, str. 27.

⁴ Muhamed Abu al-Ala Akida, „Objašnjenje zakona o krivičnim procedurama“, 2001. , izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, Kairo, Egipat, str. 238. i dalje. Mentor Fajiz al-Sajid al-Lansavi i Ašraf Fajiz al-Lamsavi, „Nagodba u krivičnom postupku, kazneni zakon i mere prema zakonu br. 174. za godinu 1998. trgovinski zakon i specijalni krivični zakoni“, izdavač „Al-markaz al-kaumi li al-isdarat al-kanunija“, 2009. , Kairo, Egipat, str. 17.

⁵ Ahmed Rafat Hufadži, „Uređivanje nagodbe u zakonu o krivičnom postupku“, istraživanje objavljeno u časopisu „Al-mahama“, rubrika 36. str. 89.

⁶ Versko-pravne škole su se pojavile u Prvom abasidskom dobu, kada je u praktičnom životu došlo do potrebe za njima i vraćanjem na osnove, Kuran i sunu, u kojima su sakupljene presude i uređena životna pitanja, i koje su dovele do začetaka zakonodavstva i njegovog razvoja. Abd al-Razak Ali al-Imbari, „Položaj sudija u Abasidskoj državi“, 1987. , izdavač „Al-dar al-arabija li al-mausuat“, Bejrut, Liban, str. 59.

Ibn Arafa, jedan od islamskih pravnika malikitske škole, smatra da je nagodba „spvođenje prava ili postupka, pokrenutog zbog izbijanja sukoba ili straha od njegovog izbijanja.”¹

b) Kod šafiita: nagodba je „ugovor kojim se okončava sukob.”²

c) Kod hanifita: nagodba je „zakonski ugovor kojim se zastupaju sukobljene strane.”³

d) Kod hanbalita: definisali su nagodbu kao „doktrinu kojom se stiže do izmirenja među zavađenima.”

e) Šiitska verska pravna škola:

Postoji veliki broj definicija nagodbe kod pripadnika ove versko-pravne škole. Svešćemo ih na šiitski front koji je nagodbu definisao kao „ugovor kojem se pristupa radi okončanja i koji služi svojoj svrsi tj. nagodba je kod njih ugovor uspostavljen presudom i nikakvim drugim presudama za koje nema dovoljno dokaza, i ona je sama sebi izvor i poreklo autentičnih ugovora.”

Nagodba se javlja i u značenju reforme i ispravke! Uzvišeni je rekao: „...a Allah umije razlikovati pokvarenjaka od dobročinitelja. Da je Allah htio, mogao vam je propisati ono što vam je teško; On je, doista, silan i mudar.”⁴ Dolazi i u značenju pomirenja i posredovanja među suparničkim stranama. O ovome takođe govori Uzvišeni: „Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrata ako žele dobro djelo učiniti. One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu – samo, muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen. – A Allah je silan i mudar.”⁵

Iz gore navedenih definicija se vidi da se hanefitska, šafiitska i hanbalitska definicija slažu jedna sa drugom i odgovaraju filološkom značenju, a to je da je nagodba ugovor oko podizanja i okončavanja spora među suparnicima. Ali, postoji razlika u formulisanju. To ne

---

¹ Vahba al-Zahili, „Malikitsko pravo“, prvi deo, 2005. , izdavač „Dar al-kalam al-tajib“, Damask, Sirija, str. 592. , a o ovome i: Abdulah Muhamed bin Muhamed bin Abdurahman al-Magzi, „Muvahib al-džalil li šarah muhtasar al-halil va bi hamiših al-tadž va la sahil muhtasar halil“. Li Abi Abdulah Muhamed bin Jusuf al-Abdari, drugi deo, 1978. , izdavač „Dar al-fikr“, str. 81.

² Takidin Muhamed al-Hasini al-Šafii, „Kifajatu al-ahbar fi hal gaja al-ihisar“, izdavač „Dar ihja al-kutub al-arabi“, Kairo, Egipat, str. 271.

³ Asad Muhamed Said al-Agardži, „Hanefitsko pravo i njegovi dokazi“, treći deo, 2005. , izdavač „Dar al-kalam al-tajib“, Damask, Sirija, str. 78.

⁴ Ajet 220, sura „Krava“.

⁵ Ajet 228, sura „Krava“.

utiče na srž definicije. Treba reći da je ona najbliža onome ka čemu je išao Ibn Arafa, jedan od malikitskih pravnika, jer je on napravio sintezu i uključio je i postojeći i mogući sukob.

f) Definicija ugovora:

Ako je nagodba utemeljena na ugovornim vezama, među suparnicima, beleži se u izveštaju kojim se sklapa ugovor. Šta je ovaj ugovor prema mišljenju filologa i terminologa?

Filološka definicija se svodi na sledeće: Rešenje povezivanjem, veza dveju suprotnosti, prva je opipljiva i vezuje se ugovorom. Kaže se da je ugovor obavezujući ako spaja dve strane i pravi vezu među njima. Drugi presuđuje za ugovor o prodaji i nagodbi i povezuje ih rečima. To ima više značenja i oblika. Kada je ojačan i učvršćen, naziva se paktom i sporazumom, ako je ugovor verifikovan, utvrđen i ispunjen.¹ Uzvišeni reče: "O vjernici, ispunjavajte obaveze!..."²

Ugovori su paktovi u kojima se čovek zaklinje svome gospodaru verom i poslušnošću. Oni takođe obuhvataju i paktove kojima se ljudi zaklinju među sobom.³ Iz gore navedenog sledi da je filološka definicija ugovora: "Sve ono što podrazumeva obavezivanje od jedne ili obe strane, kada u svemu tome postoji veza i dokumentacija."⁴

g) Ugovor kao termin:

Ugovor u pravnoj terminologiji nosi dva značenja. Jedno od njih je opšte poznato, a to je obavezno usaglašavanje jedne od dveju strana sa drugom ili govor jednog u ime obojice, jer se samo potvrđivanje i saglašavanje ne mogu nazvati legitimnim ugovorom kojim se reguliše njegova efektivnost. Nema sumnje da kada se potvrđivanje i usaglašavanje dvaju prisutnih poveže zakonskom vezom, postoji ugovor kojim se reguliše njegova efektivnost. Ugovor je prema tome skup potvrđivanja i usaglašavanja ili bilo čega što se spaja zakonskom vezom.⁵

Iz onoga što prethodi, jasno je da za ugovor među pravnicima postoje dve procedure. Jedna od njih je nedostatak sprovođenja bilo kakve druge procedure do potvrđivanja i

---

¹ Ahmed bin Muhamed bin Ali al-Fujumi, „Goruća lampa“, 2013, izdavač „Dar al-hadit li al-tabaa va al-našar va al-tauzi“, Kairo, Egipat, str. 17.

² Iz prvog ajeta sure „Trpeza“.

³ Muhamed Ali al-Sabuni, „Al-tafsir al-vadiah al-mujasir“, 2010, izdavač „Al-maktaba al-asrija“, Bejrut, Liban, str. 240.

⁴ Ahmed bin Muhamed bin Ali al-Fujumi, „Goruća lampa“, ibid., str. 15.

⁵ Kamaludin Muhamed bin Abdel Vahid poznat kao Ibn Hamam, „Fath al-kadir“, 1315. po hidžri, izdavač „Bulak“, Egipat, str. 341.

saglašavanja, kao na primer u ugovoru o braku ili opštim sukobljenjima. Druga je skup svih procedura i obaveza kojima se uređuju legitimni efekti. Ustanovljava se voljom pojedinca ili više njih. Koja je onda veza između ugovora i procedure? Odgovor na ovo pitanje od nas zahteva da napravimo razliku između dveju stvari:

Prva: Ako bismo uzeli jednu verziju opšte procedure sklapanja ugovora između njih bi postojala veza ekvivalentnosti, pa bi svaki ugovor bio procedura i svaka procedura ugovor. Ovo se dešava kada postoji procedura kojom se osoba ne obavezuje. Ali, ako se procedura sprovede u najopštijem smislu obaveza, učestvovanja ili slično, generalno bi bila nezavisna od ugovora, ako ugovor nije obavezan.

Druga: Ako bismo uzeli posebnu verziju procedure ugovora, kod nje postoji odnos između apsolutne univerzalnosti i pojedinačnosti dvaju okupljenih, pri čemu postoje obaveze za obe strane. Izuzetak je ako postoji obaveza za jednu stranu ili otpočетка ne postoji obaveza. Tada je svaki ugovor procedura, ali ne i obrnuto.¹

Drugi studija

Legitimnost nagodbe u islamskom pravu

---

¹ A. Ahmed Ibrahim, "Al-šurut va al-ukud va al-hajarat", časopis "Al-kanun va iktisad", rubrika 4, novembar 1934. , str. 644. i dalje.

U brojnim šerijatskim izvorima se govori o nagodbi i tome zašto je dobra, kako za društvo, tako i za pojedinca. Kada među muslimanima dođe do otuđenja zbog podela, nagodbom se zbližavaju. Dokaza za to je mnogo u Kuranu i suni.

A) Dokaz legitimnosti nagodbe u Kuranu. Nagodba se javlja u oko deset ajeta u Kuranu, koji ukazuju na njenu legitimnost i pozivaju na nju. Nekada se za nju kaže da je poželjno, a nekad da nije. Prisutna su oba pola, od kojih ćemo, npr. spomenuti sledeće: Uzvišeni reče: „Ako se neka žena plaši da će joj se muž početi joguniti ili da će je zanemariti, onda se oni neće ogriješiti ako se nagode – a nagodba je najbolji način – ta ljudi su stvoreni lakomi! I ako vi budete lijepo postupali i Allaha se bojali – pa, Allah dobro zna ono što radite.”¹

Ono što navodi na zaključivanje legitimnosti nagodbe je to što je u ovom ajetu Allah predstavio nagodbu kao nešto dobro, a Alah ništa ne bi opisao dobrim ako to nije legitimno. U njoj leži dobro za čovečanstvo, kao što Alah kaže: „Nema kakva dobra u mnogim njihovim tajnim razgovorima, osim kada traže da se milostinja udjeljuje ili da se dobra djela čine ili da se uspostavlja sloga među ljudima. A ko to čini iz želje da Allahovu naklonost stekne Mi ćemo mu, sigurno, veliku nagradu dati.”²

Legitimnost nagodbe se može izvesti iz ovog ajeta. Alah je izbrojao reformatore i mirotvorce među ljudima, čije su nadoknade i nagrade velike. Posle takvog čina sledi Alahovo zadovoljstvo i nada za njegovu nagradu. Bog nije zadovoljan ni sa čim drugim sem dobrim delom, i dok god je tako to je legitimno. Blagosloveni i Uzvišeni poziva muslimane na odbacivanje mržnje, izbegavanje sukoba i ubistava i okretanje ka nagodbi. Prema rečima Alaha: „Ako se dvije skupine vjernika sukobe, izmirite ih; a ako jedna od njih ipak učini nasilje drugoj, onda se borite protiv one koja je učinila nasilje sve dok se Allahovim propisima ne prikloni. Pa ako se prikloni, onda i nepristrasno izmirite i budite pravedni; Allah, zaista, pravedne voli. Vjernici su samo braća, zato pomirite vaša dva brata i bojte se Allaha, da bi vam se milost ukazala.”³

Postoje mnoge priče o razlozima objavljivanja ovih ajeta. Šta god da je bio razlog njihovog objavljivanja, oni predstavljaju opšte vladajuće pravilo za odbranu islamskog društva od razjedinjenja i razdvajanja, zatim za učvršćivanje istine, pravde i pravičnosti.

---

¹ Ajet 128, sura „Žene”.

² Ajet 114, sura „Žene”.

³ Ajeti 9. i 10, sura „Sobe”.

Temelj u svemu ovome je u prihvatanju Alahu. Ono što ukazuje legitimnost nagodbe u sledećem ajetu, sadržano je u naređenju:¹ "Vjernici su samo braća, zato pomirite vaša dva brata".² "Pitaju te o plijenu. Reci: 'Plijen pripada Allahu i Poslaniku.' Zato se bojte Allaha i izgladite međusobne razmirice, i pokoravajte se Allahu i Njegovu Poslaniku, ako ste pravi vjernici".³

B) Dokaz legitimnosti nagodbe u suni. Prorokova suna dolazi na drugo mesto za islamsko zakonodavstvo, zato što Muhamed niti izgovara, niti radi, bilo šta drugo sem onoga što je dobro za ljudski rod i što je po želji njegovog gospodara. Zbog toga je opisan rečima: "Tako mi zvijezde kad zalazi, vaš drug nije s Pravoga puta skrenuo i nije zalutao! On ne govori po hiru svome – to je samo Objava koja mu se obznanjuje."⁴

Prorokova suna sadrži anegdote koje predstavljaju prorokove priče, s jedne strane. S druge strane sadrži njegova dela kojima su ustanovljeni molitva i mir. Mi tražimo neke njegove izreke i postupke, koji ukazuju na legirirnost nagobe.

1. Prvi dokaz legitimnosti nagodbe iz sune sa izrekama. Iz onoga što sledi možemo izvesti dokaz legitimnosti nagodbe prema suni sa izrekama: Prorok je izjavio da se nagodbom oprašta laž, koja se ubraja u najružnije poroke, pod uslovom da je izmirenje produktivno. Um Kultum bin Atba je govorila o tome. Rekla je: Čula sam sam Poslanika kako kaže: „Nije lažov onaj koji miri među ljudima, koji radi za dobro i govori dobro.“⁵ Nema gore mane od sukoba koji se događaju među muslimanima i njihovih ozbiljnih posledica.
2. Drugi dokaz legitimnosti nagodbe od samih početaka. S obzirom na to da je nagodba u vidu kompenzacije ogromna, Alah je blagoslovio svoje poslanike koje je izabrao među ostalim bićima. Time je postavio obrazac za druge istaknute poslanike kako bi usavršio njihovu prvobitnu etiku i intelekt. Poslanik Muhamed je među onima koji su urgirali na ovom blagoslovu i pre i posle svog poslanstva i dokazi za to su brojni što se da videti.

---

¹ A. Mahmud Mahdžub Abdel Nur, „Nagodba i njeni efekti u okončavanju sukoba u islamskom pravu“, objavljena magistarska teza, 1987. , izdavač „Dar al-džil“, str. 47. i dalje.

² Iz 10. ajeta sure „Sobe“.

³ Prvi ajet , sura „Plijen“.

⁴ Ajeti 1 , 2 , 3. i 4, sura „Zvijezda“.

⁵ Imam Abi Abdulah Muhamed bin Ismail al-Buhari al-Džafi, „Sahih Buhari“, prvi deo, 1987, u realizaciji Mustafe Dina al-Baga, izdavač „Dar ibn katir al-jamama“, Bejrut, Liban, str. 894.

Pre poslanstva. Kada bi plemena želela da se nagode Muhamed bi podigao crni kamen i on bi bio vraćen na svoje mesto tek po okončanju sukoba. Taj kamen predstavlja simbol onoga što izaziva rat, oduzima ljudima razum i tera ih da se ubijaju, otimaju žene i kvare omladinu. Time su njihova sreća i zadovoljstvo postali veći kada je prvi među njima, Muhamed sin Abdulahov, poznat i kao „Iskreni zaštitnik“, čuven po svojim državičkim sposobnostima i dobrim delima, kao i ispravnom ponašanju prema drugima, došao i pomirio ih sprovedši nagodbu. Prostro je svoj ogrtač na zemlju i na njega postavio crni kamen te naredio plemenskim vođima da se okupe oko njega i svi iskreno poslušaju, te on pride svakom ponaosob, uhvati ga za ruku i vrati na svoje mesto.

Posle poslanstva. Poslanik je podsticao ljude na nagodbu kad god je mogao. Koristi od nagodbe su velike, jer se njom stiže do sreće i međusobnog uvažavanja između zavađenih strana i odstranjuje se mržnja. Dokazi da je Poslanik sprovodio nagodbu su brojni.

Prvi primer: Po svom preseljenju u Medinu, Poslanik naiđe na dvojicu sugrađana kako se žestoko prepiru, a nejedinstvo je bilo često tokom džahilije (perioda pre islama). Tada su ratovi izbijali iz najbanalnijih razloga. Svojim dolaskom u Medinu on je posredovao između ljudi i Alah ih svojom voljom učini braćom.

Drugi primer: Poslanik je često isticao svoju privrženost nagodbi, i ona je bila jedna od manifestacija njegovog poslanstva, ali i časti i morala. Uslovi nagodbe su često bili strogi, ali Poslanik ih je uvek prihvatao: „Tako mi zvijezde kad zalazi, vaš drug nije s Pravoga puta skrenuo i nije zalutao! On ne govori po hiru svome – to je samo Objava koja mu se obznanjuje...“¹ Muhamed je jednom prilikom rekao: „Ja sam Alahov rob i Poslanik i nikada se neću oglušiti o njegovu naredbu, i on me se nikada neće odreći.“² Tako je Muhamed prihvatio uslove nagodbe ma koliko drastični oni bili prema muslimanima. Evo nekih primera:

- Kada neko od Kurejšita dođe Poslaniku bez dozvole on biva vraćen nazad, a kada neko od muslimana dođe Kurejšitima, on ne biva vraćen nazad.
- Nema lopova i nema okova; dakle nema krađe i nema izdaje.
- Muslimani ne ulaze naoružani u Meku, to jest sa isukanim mačevima.
- Da muslimani jedne godine napuste Meku i da se ne vraćaju.

---

¹ Ajeti 1. , 2. , 3. i 4. , sura „Zvijezda“.

² Imam Abu Muhamed Abdel Melik bin Hišam, „Al-sira al-nabavija li Ibn Hišam“, 1999. , izdavač „Dar al-kitab al-arabi“, Bejrut, Liban, str. 263. i dalje.

- Da se među njima nađe svetao primer, neko čista srca i neprevrtljiv i privržen nagodbi.
- Da posle rata bude deset godina primirja.
- Ova nagodba je snaga slabasnih u Meki, kako kažu Abu Džandal ben Sahil i Abu al-Basir koji su predvodili vojsku u pokrajini Al-Ais protiv Kurejšita i presekli im trgovačke puteve ka Levantu. Pozvali su potom korejšite Muhamedu da reši problem.¹

Možemo pokušati da analiziramo razloge ovakvih uslova.

- U njima se javlja pozitivan primer veštok liderstva i dobre strategije od strane Poslanika što je dalo snagu muslimanima, kada su se približili Kurejšitima, da postignu nagodbu. Nagodbom se osiguralo pročišćenje muslimanskih redova od fariseja i dezentera, kao i špijuna iz plemena Kurejš.
- Muslimani su postali ambasadori Meke i svaki put kada u nju ulaze njihova srca bivaju ispunjena verom.
- Ova nagodba predstavlja značajan aspekt u učenju i principima islama, što se da videti u ispunjenju obećanja i nepostojanju pljačke i izdaje.
- Meka je oplemenjena ovom nagodbom i spašena od krvoprolića. Ako bi Kurejšiti poželeli da prekrše dogovor, onda bi muslimani imali prava da se brane.
- Status Meke u islamu među plemenima je podignut na viši nivo ovom nagodbom. Ona je takođe osigurala veću stopu prelaska u islam među ljudima. Al-Zahri kaže: „Ono što je osvojeno, osvojeno je pre islama, a ljudi su se u ubijanju ujedinjavali. Kada nije bilo mira, bilo je rata, a ljudi su onda razgovorom i prepirkom pokušavali da uspostave primirje, i bilo je nezamislivo da neki musliman govori o tome kako je pristupio islamu, a tih je godina mnogo ljudi prešlo u islam.“²
- Broj muslimana na dan kada je potpisan sporazum kod Hudajbije iznosio je hiljadu i četiristo, a u osvajanju Meke bilo ih je deset hiljada, a to je dokaz da je nagodba uvek dobra.
- Ova nagodba je ojačala muslimane jer je veliki broj Kurejšita prešao na islam, i to je zasluga Abi Džandala, koji je lično učestvovao u postizanju nagodbe. Upravo su ovi muslimani činili snage koje su se koncentrisale na putevima koje su

¹ Imam Izudin bin al-Atir bin al-Hasan Ali bin Muhamed al-Džazari, „Asad al-gaba fi marifa al-sahaba“, „tahkik va talik ala muhamad aud va ahirun“, str. 22.

² Imam Izudin bin al-Atir bin al-Hasan Ali bin Muhamed al-Džazari, „Asad al-gaba fi marifa al-sahaba“, ibid., str. 23.

koristili kurejšitski karavani, događaj koji je naterao Kurejšite da se požale Poslaniku.¹

Dokaz legitimnosti nagodbe konsenzusom

Ashabi Alahovog Poslanika i islamski učenjaci okupili su se kako bi raspravljali o nagodbi i isprva se nisu složili oko uslova. Omar bin al-Hatab reče: „Oni su odgovorili na rivalstvo i žele da pregovaraju; a ako odbiju arbitražu, to će izazvati gnev kod ljudi.“² Ovo se desilo u prisustvu Ashaba i svi su se složili.

Smatra se da je ovim potvrđen legitimitet konzusa. Potom se okupila uma kako bi raspravljala o nagodbi i njenoj legitimnosti. Mudraci smatraju da, ako tužilac zatraži od okrivljenog da plati naknadu za mržnju, a ovaj to odbije, on će svakako morati da plati za ubistvo, ili neki drugi počinjeni zločin, jer nagodba važi za „gospodara presuda“.

Druga studija

---

¹ Mustafa Abdel Gani Šiba, „Dirasat fi al-takafa al-islamija“, 2000, Tripoli, Libija, str. 202. i dalje.

² Imam Al-Hafiz Abi Bakar Ahmed bin al-Hasin bin Ali al-Bahiki, „Kitab al-sunun al-kubra“, 6. deo, 1998, Bejrut, Liban, str. 66.

Odlike procedura sličnih nagodbi oko krivičnog dela¹

Postoje koncepti i procedure koje liče ili podsećaju na nagodbu oko krivičnog dela po posledicama procesa, kao što su: odustajanje, amnestija i krivična naredba. Neke od njih se sprovode po želji pojedinca, a druge od strane javnog autoriteta. Ovim ćemo se baviti kroz sledeća dva problema.

Koncepti i procedure koje se sprovode po želji pojedinaca

U ovom Problemu ćemo se baviti dobrovoljnim odustajanjem i amnestijom u Libijskom krivičnom zakonu, kao i odustajanjem i amnestijom u islamskom pravu, kroz dva odeljka. Prvi se odnosi na odustajanje u libijskom krivičnom zakonu a drugi na odustajanje u islamskom pravu.

A) Odustajanje u Libijskom kaznenom zakonu.

1. Definicija. “Odustajanje od prava na žalbu spada među stvarne i objektivne probleme, za koje je nadležan Prvostepeni sud, bez uplitanja tužioca ili ikakvog nadgledanja od strane Vrhovnog suda, dok god se njegovi zaključci ne suprotstavljaju logici i zdravom razumu”.² Odustajanje je odbacivanje prava, poteklo od želje nosioca tog prava. Sprovodi se unilateralno i iz njega proističu stalne zakonske posledice po optuženog.³ Doktor Mahmud Salama ga je definisao kao: “zakonsku akciju, pokrenutu od strane oštećenog, na osnovu njegove želje za zaustavljanjem zakonskih posledica, odnosno za zaustavljanjem tužbe”.⁴

---

¹ Ovde postoje neki koji smatraju da je poimanje reči “pomirenje” različito od poimanja reči “nagodba”. Ta razlika potiče od toga što se nagodba sklapa uz plaćanje ili bez njega, dok pri pomirenju nema druge posledice do plaćanja novčane sume, propisane članom 18. Šarif Sejid Kamil, „Al-haq fi suraa al-idžra’at al-džana’ija“, ibid., str. 118. Autor ovog istraživanja, uz uvažavanje prethodnog mišljenja, ne vidi razliku u ovome, prema onome što je izložio u Prvom problemu ovoga Dela, te će se, prema tome, ove dve reči upotrebljavati u istom značenju.

² “Taan džana’i libi”, broj 50-1585, na sednici održanoj 01. 10. 2005, neobjavljeno.

³ Aud Muhamed Aud, „Al-mabadi’ al-ama fi qanun al-idžra’at al-džana’ija“, izdanje iz 1999, izdavač „Dar al-matbuat al-džamiiija“, Aleksandrija, Egipat, str. 72.

⁴ Ma’mun Muhamed Salama, „Al-idžra’at al-džana’ija fi al-tašrii al-libi“, drugi deo, 1971, izdavač „Dar al-kutub“, Bejrut, Liban, str. 309.

Građanski zakonik Libije ga definiše kao: “Sredstvo koje služi za odbacivanje neophodnosti kompenzacije, nakon izricanja presude”.¹ Odustajanje je opisano kao razlog za okončanje privatne tužbe. Postoje i oni koji ga definišu kao mera kojom se odbacuje osnovno pravo na kompenzaciju. Stoga se ono razlikuje od povlačenja. Povlačenje privatne tužbe za slučajeve pred Krivičnim sudom je zakonom dozvoljeno u bilo kom slučaju.² Ima i onih koji ga definišu kao ugovor kome dve strane koje su u sukobu ili među kojima je moguć sukob rešavaju taj sukob, voljnim odustajanjem obe strane od nekih zahteva.³ Jedna strana zakonodavstva ide ka tome da odustajanje smatra izuzetkom od legitimnog principa gonjenja.⁴

2. Uslovi odustajanja. Libijsko zakonodavstvo nije propisalo poseban oblik ili određenu formu za odobravanje odustajanja, već je preuzelo francuski model, uzevši princip ograničenja za zločine na koje se ne može uložiti žalba.⁵ Zločine oko kojih je moguće uložiti žalbu i podneti odustajanje, možemo podeliti na dve vrste: zločine nasilja nad ljudima i krivična dela protiv imovine.

Libijsko zakonodavstvo je zločine nasilja nad ljudima utvrdilo sledećim članovima:

1. Zločin sa umišljajem – član 379. Kaznenog zakona Libije
2. Zločin iz nehata – član 384. Kaznenog zakona Libije
3. Zločin napuštanja porodice – član 396. Kaznenog zakona Libije
4. Zločin zlostavljanja članova porodice i dece neprikladnim ponašanjem i delima – članovi 397. i 398. Kaznenog zakona Libije
5. Pretnja – član 430. Kaznenog zakona Libije
6. Kleveta – član 438. Kaznenog zakona Libije
7. Uvreda – član 439. Kaznenog zakona Libije

Krivična dela protiv imovine obuhvataju:

1. Krađa dobara i imetka među partnerima – član 466. Kaznenog zakona Libije
2. Izdaja koja nije počinjena od strane partnera – član 465. Kaznenog zakona Libije
3. Povreda prava – član 387. Kaznenog zakona Libije

---

¹ Tekst člana 358 Građanskog zakonika Libije.

² Halafulah Abdulal Ahmed, al-Hamadi, „Qanun al-idžra’at al-džana’ija al-libi“, prvi deo, 2006, izdavač „Manšurat al-džamia al-maftuha“, Tripoli, Libija, str. 352.

³ Mahmud al-Sejid al-Tahjuvi, „Al-sulh wa al-tahkim fi al-mawad al-madaniya wa al-tidžariya“, 2007, izdavač „Dar al-fikr al-džamii“, Aleksandrija, Egipat, str. 241.

⁴ M. P. Lucas de Leyssac, „Decision de justice civile et repression penale“, teza, Pariz, 1973, str. 593.

⁵ Francois Goy et Marcel Rousselet, Maurice Patin, „Le l action publique“, 1953, str. 511.

4. Ugrožavanje nemoćnog lica – član 436. Kaznenog zakona Libije
5. Rasipništvo – član 457. Kaznenog zakona Libije
6. Otimanje plodnog zemljišta ili građevine – član 455. Kaznenog zakona Libije
7. Obradivanje tuđeg zemljišta – član 458. Kaznenog zakona Libije
8. Neovlašćeni ulazak na tuđi posed – član 459. Kaznenog zakona Libije
9. Ubistvo ili zlostavljanje tuđih životinja – član 460. Kaznenog zakona Libije

3. Domen odustajanja. Odustajanje je ograničeno dvema stvarima. Prva (subjektivna) je u vezi sa pojedincima koji su suočeni sa tužbom koja zadire u njihova lična pitanja, na primer, ako otac ne želi da podnese tužbu protiv svog sina, koji mu je ukrao novac. U tom slučaju, njegovo odustajanje je ograničeno samo na prava njegovog sina i ne zalazi u prava njegovih partnera u krađi, koji odustajanjem ne dobijaju ništa. Druga (objektivna) je ograničena na slučaj oko kojega je podneto odustajanje oko krivičnog incidenta i ne tiče se prethodnih ili budućih slučajeva, osim ukoliko među njima ne postoji veza koja ih čini jedinstvenim zločinom.

4. Posledice odustajanja. Odustajanje od tužbe, kao dato pravo, ubraja se u lična prava. Ono ističe smrću oštećenog i ne prenosi se na njegove naslednike. Prema tome, ako bi oštećeni s tim u vidu tužbu podneo u ime svih oštećenih, a zatim neko od njih preminuo, odustajanje koje bi bilo podneto posle toga od ostalih žalbenika ne bi bilo uzeto u obzir.¹ Odustajanje ima različite posledice po krivični i parnični postupak, kao i po strane umešane u njih.

Posledice po krivični postupak. Posledice odustajanja stupaju na snagu neposredno po njegovom ustanovljenju. Ako se odustajanje podnese odmah posle podnošenja tužbe, odnosno dok je tužba u fazi prikupljanja dokaza, sudski službenik zadužen za to je prilaže službenicima zaduženim za odustajanje i to ujedno sa dokumentacijom oko tužbe. To se dalje prenosi javnom tužilaštvu, koji ima ulogu da sačuva tužbu i ne podnese je. Ali ako je javno tužilaštvo već podnelo bilo kakvu akciju sprovođenja istrage, ono je u obavezi da izda naređenje da izda naredbu da se krivično gonjenje ne sprovodi. Ako je slučaj bio u posedu suda kada je tužilac podneo odustajanje, na sudu je samo da izda presudu o isticanju tužbe zbog odustajanja od nje. Ali šta ako je odustajanje, podneto od strane tužioca, odbijeno od strane nadležnog autoriteta? U tom slučaju, posledice odustajanja stupaju na snagu, a na

---

¹ Omar al-Said Ramadan, „Mabadi’ qanun al-idžra’at al-džana’ija“, 1968, izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, Kairo, Egipat, str. 86.

nadležnom autoritetu je samo da se uveri u to da je odustajanje podneto samo zbog želje i volje oštećenog, ne iz lažnih ili prikrivenih, već iz razloga koje je oštećeni naveo kao razloge za svoje odustajanje.¹

Posledice odustajanja po parnični postupak. Postoji utvrđeno pravilo oko toga da je odustajanje od prava na žalbu ima posledice jedino na isticanje krivičnog postupka, a da na parnični postupak odustajanje ne utiče.² Osim ukoliko nije jasno navedeno da su odustajanjem obuhvaćeni i krivični i parnični postupak.³ U ovom slučaju, obustavljaju se oba postupka. Ali ako je odustajanje ograničeno samo na krivični i ne utiče na parnični postupak, oštećeni može da pokrene parnični postupak pred pravosuđem sa zahtevom za kompenzaciju onoga na šta ima pravo zbog štete koja mu je naneta zločinom. Takođe, Krivični sud može da razmotri odvajanje parničnog postupka tužbe koja je pred njim, uprkos odustajanja oštećenog i zaustavljanja krivičnog postupka, ukoliko je odustajanje podneto dok sud razmatra slučaj. Ali šta ako bi se odustajanje podnelo u prvoj fazi, fazi istrage? Činjenica je da odustajanje utiče na bilo koju fazu razmatranja slučaja, sve do izricanja konačne presude u krivičnom postupku. Posledice odustajanja na razmatranje parničnog postupka nadležnog suda, različit je u zavisnosti od toga da li je odustajanje podneto tokom suđenja ili u fazi istrage. Tokom suđenja, kao što je navedeno, Krivični sud može da razmotri parnični postupak, jer se u toj fazi on smatra nadležnim i za parnični postupak.

Ali u fazi istrage, nadležni sud je Parnični sud i Krivični sud ne može o tome da odlučuje, jer on nije nadležan u parničnom postupku – „pravilo je to da on nije nadležan u tome, osim ako nije u zavisnosti od krivičnog postupka i uzdržava se od njegovog pokretanja.“⁴

Odustajanje se za oštećenog smatra obavezujućim i konačnim i njegovo povlačenje nije dozvoljeno. Ako rok za tužbu nije prekoračen, odustajanje od nje se smatra razlogom za okončanje krivičnog postupka i ne razlikuje se od opštih razloga za odbacivanje tužbe i

---

¹ Aud Muhamed Aud, „Al-mabadi' al-ama fi qanun al-idžra'at al-džana'ija“, ibid., str. 76.

² Muhamed Abdulhamid Maki, „Al-tanazul an al-škawa kasabab li inqida al-daawa al-džana'ija“, 2009, izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, Kairo, Egipat, str. 246.

³ Postoje neki zakoni, u kojima se ne govori jasno o odustajanju oko nekih posebnih zločina. Preljuba se smatra izuzetkom od pravila. U slučaju da supružnik odustaje od tužbe protiv supruge preljubnice i njenog partnera ili supruge preljubnika i njegove partnerke, takvo odustajanje obuhvata i krivični i parnični postupak. Ovaj izuzetak postoji zbog delikatne prirode ovog zločina, jer bi produžavanje postupka značilo produžavanje sramote koju oštećeni supružnik odustajanjem želi da prikrije. Za više objašnjenja, v. Muhamed Abdulhamid Maki, „Al-tanazul an al-škawa kasabab li inqida al-daawa al-džana'ija“, ibid., str. 49.

⁴ Mahmud Nagib Husni, „Šarah qanun al-idžra'at al-džana'ija“, 1988, izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, Kairo, Egipat, str. 133.

okončanja procesa, osim kod određenih slučaja ograničenih zakonom.¹ Takođe, povlačenje odustajanja od strane oštećenog ne utiče na tok tužbe niti na njeno obnavljanje, jer se ona okončava odustajanjem oštećenog. Prema tome, sudska vlast nema nadležnost nad ovom procedurom, zato što odustajanje ostavlja zakonske posledice – odsustvo tužbe.² U slučaju da ima više oštećenih, odustajanje se ne uvažava, osim ukoliko nije podneto od strane svih lica koja su podnela tužbu. Za optužene je suprotno: odustajanje u odnosu na jednog od optuženih važi za sve ostale optužene.³ Možda je logika kojom se zakonodavci vode u ovoj stvari ta da se očuva jedinstvo zločina i da tužba ne bude podložna fragmentaciji, kako bi se izbegao dosluh koji može da potekne od strane nekih oštećenih na račun drugih.⁴

Nepotrebno je naglašavati da odustajanje od parničnog postupka ne uključuje krivični postupak. Licu koje podnosi odustajanje je dozvoljeno da podigne tužbu pred Parničnim sudom ili istraje u svom zahtevu za kompenzaciju pred Krivičnim sudom, ako njegovo odustajanje ne uključuje eksplicitno oba postupka. Odustajanje se u odnosu na jednog optuženog smatra odustajanjem i za ostale optužene. Tako da se, ako je odustajanje podneto za jednog od optuženih, koji po zakonu treba da ulože žalbu zbog podnošenja tužbe, odustajanje u odnosu na jednog od njih smatra odustajanjem i za ostale. ako su dva sina ukrala novac od njihovog oca i otac odustao od tužbe za jednog od njih, to odustajanje će važiti i za drugog sina. Što se tiče ostalih optuženih, koji po zakonu nisu u obavezi da ulože žalbu zbog podnošenja tužbe protiv njih, za njih odustajanje ne važi. Ali, ima li optuženi pravo da prihvati ili odbije odustajanje?

Mišljenja pravnika se razlikuju oko toga da li optuženi može da prihvati ili odbije odustajanje i koje bi bile posledice toga. Neki od njih smatraju sledeće: Optuženi je obavezan da prihvati odustajanje podneto od strane oštećenog. Njihov argument u korist toga je da je u interesu optuženog okončanje tužbe, kako bi se dokazala njegova nevinost.⁵ Takođe, optuženi se suočava sa psihičkim stresom kada treba da se pojavi pred nadležnim autoritetom, pogotovo ako se prvi put pojavljuje pred tim autoritetom. Treba da se poštuje njegova želja za trajanjem sudskog procesa dok i ako se ne podnese odustajanje u njegovu korist, u potrazi za

---

¹ Sednica 12. novembra 1960, odluka Vrhovnog suda, drugi deo, str. 359.

² Sednica 15. decembra 1959, odluka Vrhovnog suda, drugi deo, str. 228.

³ Za više objašnjenja v. tekst člana 10 Zakona o krivičnom postupku Libije.

⁴ Muhamed Abdulhamid Maki, „Al-tanzul an al-škawa kasabab li inqda'i al-daawa al-džana'ija“, ibidem, str. 249.

⁵ Muhamed Abdulhamid Maki, „Al-tanzul an al-škawa kasabab li inqda'i al-daawa al-džana'ija“, ibidem, str. 245.

dokazivanjem njegove nevinosti.¹ S druge strane, neki smatraju da optuženi ne mora da prihvati odustajanje, kako bi posledice odustajanja bile zakonski sprovedene, čak i ako se optuženi na njega ne poziva. Sud je taj koji treba da uredi okončanje postupka, samostalno, u slučaju bilo kog postupka, čak i ako je prvi put pred Kasacionim sudom, bez obzira na razlog zbog koga se podnosi.²

B) Odustajanje u islamskom pravu.

Zločini su u šerijatu podeljeni u odnosu na sankcije na one koji se sankcionišu disciplinskim merama i odmazdom i druge, granične zločine. Posledice odustajanja se razlikuju od zločina do zločina, a ponekad i za jedan zločin. Tako se za granične zločine ponekad ne odobrava amnestija, zabranjena je arbitraža i nije moguće njihovo poništavanje, zato što je kazne za njih Alah može izreka, kao i šta treba uraditi prilikom sukoba ili podizanja tužbe, u vezi sa pravom potčinjenih.³ Takav je slučaj sa krađom i klevetom, a nerešivost je posledica toga da, čak i kada bi trebalo da se sprovede Božje pravo, to pravo ne bi bilo osigurano sve dok kradljivac ne ukrade plen, što se ne vidi sem u slučaju sukoba.

Imam Šafai smatra da se za klevetu i krađu mora podići tužba i da je to pravo potčinjenih. Što se tiče klevete, spomenuo je: „Za onoga koji je oklevetan, najbolje je da odbaci sukob, jer će pri tome početi da kolaju glasine o njegovom lošem ponašanju. On svojim odustajanjem treba da bude uzor. Alah za to, kao i za oproštaj sukoba i odbacivanje prava na žalbu, garantuje zasluge i dostojanstvo,⁴ rečima: „A ako ih pustite prije nego što ste u odnos s njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovinu od onoga što ste odredili, osim ako se ne odreknu ili ako se ne odrekne onaj koji odlučuje o sklapanju braka; a ako se odreknete, to je bliže čestitosti. I ne zaboravite da jedni prema drugima velikodušni budete, ta Allah zaista vidi šta radite.“⁵ Ako je sudija obavešten o ovome, na njemu je da to spomene oštećenom i da mu preporuči da odustane od tužbe, jer on zastupa oproštaj. Oproštaj i odustajanje je nešto najbolje što može da se učini u prvoj fazi, pre nego

---

¹ IbrahimHamid Tantawi, „Quyud huriya al-nijaba fi tahrik al-daawa al-džana'ija“, prvi deo, 1994, str. 133.

² List „Al-taan al-džana' i“, sednica 21. maja 1974, rubrika 11, članak 1, Časopis Vrhovnog suda Libije, str. 131.

³ Imam Aladin Abi Bekr ibn Masoud al-Kasani al-Hanefi, „Bada'ia al-sana'ia fi tartibi al-šara'ia“, istraživanje Muhameda Hajra Taama Halabija, izdavač „Dar al-maarifa“, 2000, sedmi deo, Bejrut, Liban, str. 84.

⁴ Ibidem.

⁵ Ajet 237, sura „Krava“.

što za to sazna imam.¹ To je potvrdio i Prorok, rekavši: „Ono što mi je Alah odredio je obavezno.“²

Suvišno je naglašavati da su granični slučajevi za moguće pokretanje krivičnog postupka krađa i kleveta. Ako se oko njih podnesu odustajanje ili amnestija pre nego što za njih sazna sudija, na snagu stupaju posledice odustajanja i amnestije i time se slučaj okončava. Krađa i kleveta su ograničene time što povlačenje amnestije nije dozvoljeno, ako je već izdata slobodnom voljom, lišenom mržnje i uz saglasnost oštećenog.³ Ali ako je o njima predsedavajući Sudskog saveta obavesten, a oštećeni odustao od tužbe, pa se posle toga dokaže krađa, posledice odustajanja se ne sprovode i smatra se kao da se ono nije ni desilo, jer ova stvar postaje povezana sa Božjim pravima i amnestija neće biti uvažena.

Amnestija i nagodba

Amnestija je poništavanje zločina i zanemarivanje kazne za njega.⁴ Amnestija od kazne je „potpuno ili delimično oslobođenje od njenog izvršenja ili zamene izrečene kazne blažom kaznom“.⁵ Ona je sredstvo za ispravljanje ireverzibilnih sudskih grešaka, putem različitih sredstava – ublažavanjem nekih kazni ili ohrabrivanjem osuđenog na dobro vladanje u nadi za amnestijom od dela kazne.⁶ Ovo je legitimna mera koja teži uklanjanju kriminalnog statusa, kojom se poništava presuda koju je zakonodavstvo originalno dosudilo.⁷ Neki smatraju da je to „mera koja utiče na kriminalni karakter čina, jer ispada kao da je taj čin dozvoljen tokom vremenskog perioda, obuhvaćenog zakonom o amnestiji.“⁸ Ovo nije ispravno, zato što zakon o amnestiji zapravo ne eliminiše tekst osude i ne dozvoljava krivično činjenje tokom vremenskog perioda pre izdavanja zakona o amnestiji. Ali, krivično delo

¹ Imam Aladin Abi Bekr ibn Masoud al-Kasani al-Hanefi, „Bada'ia al-sana'ia fi tartib al-šara'ia“, ibidem, str. 84.

² Imam Abi Dawud, ibidem, str. 1871.

³ Imam Aladin Abi Bekr ibn Masoud al-Kasani al-Hanefi, „Bada'ia al-sana'ia fi tartib al-šara'ia“, ibidem, str. 246.

⁴ Abdulaziz Ramadan Samak, „Al-afu wa ataruhu fi uquba al-qasas walidayh fi al-fiqh al-islami“, 2008, izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, Kairo, Egipat, str. 43.

⁵ Član 124. Kaznenog zakona Libije.

⁶ Mahmud Sulejman Musa, „Šarah qanun al-uqubat al-libi al-qism al-aam“, 2002, drugi deo, izdavač „Manša'a al-maariF“, Aleksandrija, Egipat, str. 429.

⁷ Ibidem, str. 431.

⁸ Ahmed Muhamed Abdulkader, „Isdar qanun afu bejna al-ru'ja al-qanunija wa mutatalabat al-musalaha al-watanija“, istraživanje predstavljeno na Naučnom kongresu održanom na univerzitetu „Al-džamia al-asmarija“ pod naslovom „Al-musalaha al-watanija“, u periodu od 21. do 25. aprila 2012, neobjavljeno istraživanje.

ostaje i nastavlja da postoji kao krivično delo, bez obzira na to da li je prisutno ili odsutno u zakonskom tekstu i ostaje uprkos donošenju amnestije, koja po njega ne ostavlja nikakve posledice. Postoje dva tipa amnestije: amnestija u užem smislu, koje se odnosi na amnestiju od kazne i amnestija u širem smislu, koja se odnosi na amnestiju od krivičnog dela.

A) Tipovi amnestije.

Amnestija u širem smislu (abolicija). Amnestija u širem smislu se definiše kao „zakonska mera kojom država zaustavlja posledice nastale zbog počinjenog krivičnog dela, zbog čega se smatra i uzrokom obaranja zločina, što sledi iz toga da se obara i pravo države da sankcioniše počinioca zločina.”¹ Neki drugi smatraju ona ostavlja društvu sva ili neka prava proistekla krivičnim delom.² Abolicija ostavlja sledeće posledice:

- 1) Ukidanjem zločina usled davanja abolicije, ukidaju se i originalne kazne i pravne posledice presude.
- 2) Obaranjem zločina amnestijom u užem smislu, ograničeno je na zločine počinjene pre davanja amnestije, ukoliko zakon nije propisao drugačije.
- 3) Zakon o amnestiji se ne primenjuje na plaćenike niti lica koja često čine krivična dela, ukoliko zakonom nije propisano drugačije.³

Glavna posledica abolicije je brisanje krivičnog dela i krivičnog statusa kriminalca u svakom pogledu. Ona ne utiče na parnični postupak. Mana abolicije je u tome što, ako je ona data za neko krivično delo, ono se briše, osim u slučaju da je zločin ostavio negativne posledice oko kojih povređeni ima pravo da traži kompenzaciju. Ako je parnični postupak podignut pred Krivičnim sudom pre objavljivanja abolicije, krivični postupak, kao njena posledica, ističe, a parnični se nastavlja. Ali ako tužba još nije bila podignuta, povređeni je posle objavljivanja amnestije ne može podići, osim pred nadležnim parničnim sudom.⁴ Nepotrebno je napominjati to da je obavezno da abolicija bude doneta u skladu sa zakonom

---

¹ Hatim Hasan Bakar, „Usul al-idžra’at al-džana’ija“, 2007, izdavač „Manša’a al-maarif“, Aleksandrija, Egipat, str. 124.

² Saad al-Asbali, „Al-mašakil al-ilmija li qanun al-afu raqam 1 li sana 1994“, časopis „Madžalla al-muhami“, 1994, rubrika 11, članci 41-42, izdavač „Mutabaa al-taura li al-waraq wa al-tibaa“, Bengazi, Libija, str. 142.

³ Član 106 Kaznenog zakona Libije.

⁴ Fauzija Abdelsitar, „Šarah qanun al-idžra’at al-džana’ija al-misrija“, prvi deo, izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, 1977, Kairo, Egipat, str. 132.

donetim od strane zakonodavne vlasti. Ako je abolicija doneta posle izricanja završne presude, zaustavlja se i ukida sprovođenje svih pravnih posledica presude.¹

Amnestija u užem smislu predstavlja potpuno ili delimično izuzimanje osuđenog od sprovođenja kazne ili njeno zamenjivanje blažom kaznom. Nema obaranja kazne niti ikakvih drugih posledica predviđenih presudom, ukoliko nije propisano drugačije.² Amnestija u užem smislu se tradicionalno izdaje od strane vladajuće vlasti, koja je nekada pripadala kralju, a u doba republike prešla u ruke predsedniku.³ U Libiji je za donošenje odluka o amnestiji u užem smislu bio zadužen Specijalni vrhovni savet pravosudnih organa bez uplitanja drugih strana. Nakon sprovođenja revolucije 17. februara, ovo pravo je prešlo u ruke Prelaznog saveta.⁴

Uprkos mnogobrojnim opravdanjima, izrečenih u odbranu amnestije u užem smislu, ona predstavlja kritičan sistem, jer se njom obaraju sudske presude bez pravnog osnova i menjaju sankcije. Sudske presude padaju u ruke predsednika države, koji ovu amnestiju uglavnom koristi u izborne svrhe, za državne prilike, ublažavanje kriticizma, pridobijanje javnog mnjenja i slično. Povrh svega toga, zakonodavstvu nije data nikakva kontrola nad ovim procesom.⁵ Amnestija u užem smislu je odluka koja poništava pravne presude donete u ime naroda. Zatim, poništena je i kazna ili je zamenjena odluka doneta od strane izvršne vlasti.⁶ Za davanje amnestije u užem smislu je neophodno postojanje konačne presude, na koju nije moguće uložiti žalbu. Kazna oko koje se donosi amnestija u užem smislu ne sme biti teža, zato što kazne donete oko teških zločina ne dopuštaju zaustavljanje izvršenja njihovih posledica, zamenjivanje drugom kaznom ili ublažavanje i za njih se ne može dati ova amnestija.⁷

Amnestiji u užem smislu ostavlja sledeće posledice:

---

¹ Ramzes Bahnam, „Idžra’at al-džana’ija ta’silan“, izdavač „Manša’a al-maarif“, 1984, Aleksandrija, Egipat, str. 390.

² Član 24. Kaznenog zakona Libije.

³ Nabil Abdelsabur, „Suqut al-haq fi al-uqab bejna al-fiqh al-islami wa al-tašria al-wadai“, ibid., str. 79.

⁴ Članom 17. Ustava, donetom u Bengaziju 03. 08. 2011. Prelaznom savetu je zagarantovano da je: „Privremeni prelazni nacionalni savet vrhovna vlast u državi Libiji i da on preuzima činove vrhovnog autoriteta, među kojima su donošenje zakona, razvoj državne politike...“

⁵ Vidi dr Al-Hadi Abu Hamra, ibidem.

⁶ Vidi Halid Muhamed ibn Ibrahim Al-Džarulah, „Isqat al-haq al-has wa ataruhu ala al-uquba fi al-fiqh al-islami muqaranan bi al-qawanin al-wadaija“, magistrarska teza, 2004, neobjavljena, univerzitet „Džamia Najf li al-ulum al-amanija“, Saudijska Arabija, str. 195.

⁷ Muhamed Sulejman Musa, „Al-adala al-salihija“, časopis „Madžala idara al-qadaja“, objavljeno od strane „Idara al-qadaja“ pri Opštom narodnom komitetu za pravdu, rubrika 6, članak 3, 2004, str. 430.

- 1) Obaranje svih originalnih kazni, njihovo ublažavanje ili zamenjivanje, ukoliko nije u suprotnosti sa zakonom. Amnestija u užem smislu ne obuhvata druge zavisne i dopunske sankcije niti daje druge posledice u vezi sa takvom kaznom.
- 2) Amnestija u užem smislu je ograničena na osobe određene zakonom i davanje ove amnestije nije ograničeno samo na sugrađane, već obuhvata sve državljane te zemlje, kao i strane državljane.
- 3) Ona ne utiče na prava drugih, povezanih sa zločinom.
- 4) Ovom amnestijom se ne podrazumeva i brisanje posledica zločina.¹

Primećuje se da je u zakonu broj 1 za godinu 1994. o amnestiji u širem smislu pozivano na pomirenje sa žrtvom ili porodicom žrtve i da je taj zakon bio usmeren na postizanje vrste stabilnosti i stvaranje harmonične atmosfere za budućnost onih koji će imati dobiti od ove amnestije. Nagodba – pomirenje – među sukobljenima će, bez sumnje, dovesti do eliminacije mržnje nastale usled zločina. Ovo pomirenje služi samo zarad zadovoljstva oštećenog, kroz njegovo zaključivanje ugovora o pomirenju.²

Sudska amnestija. Postoji još jedna vrsta amnestije – sudska amnestija. Ona se navodi u članu 118. Krivičnog zakona Libije: „Ukoliko je osoba mlađa od osamnaest godina počinila krivično delo, koje je kažnjivo odgovarajućom uslovnom kaznom u periodu ne dužem od dve godine ili novčanom kaznom koja ne premašuje pedeset funti ili obema ovim kaznama, sudija sme da pruži sudsku amnestiju, ako su ispunjeni uslovi navedeni u članu 113. ovog zakona. Zločin je time poništen u skladu sa zakonom, ako je presuda o amnestiji konačna.“ Zakonodavstvo za izdavanje ovakve amnestije zahteva ispunjenje brojnih uslova, koje možemo svesti na:

- 1) Ako je počinjeni zločin manji prekršaj, čija kazna ne prelazi dve godine ili sumu do najviše pedeset funti ili obe.
- 2) Da je sudija, zbog dobrog vladanja optuženog u prošlosti ili okolnosti pod kojima je počinio zločin, postane uveren da optuženi neće ponovo počiniti krivično delo.³

---

¹ List „Taan džana’i“, sednica održana 29. novembra 1955, časopis Vrhovnog suda, prvi deo, str. 221.

² Saad Salim al-Asbali, „Al-mašakil al-ilmija li qanun al-afu li sana 1994“, ibidem, str. 98.

³ Za više objašnjenja vidi član 113. KZL.

- 3) Ovakva amnestija je ograničena na manje prestupe i prekršaje koji se ne ubrajaju u krivična dela i ako ima nije prethodilo počinjanje zločina, za koji je optuženi ranije kažnjavao.
- 4) Ova amnestija se može dobiti samo jedanput, tako da optuženi nikada ranije nije dobio ovakvu vrstu amnestije.¹ Kada se presuda o amnestiji zaključi, zločin i njegove posledice se poništavaju, kao da se nikada nisu ni desile.²

Suvišno je naglasiti da amnestija teži dvema stvarima: „društvenom umirivanju, radi zaboravljanja počinjenih zločina počinjenih u lošim društvenim okolnostima. Zakonodavstvo želi da se ovakvi zločini zaborave i da se izbrišu iz kolektivnog sećanja, kako bi se društvo umirilo ili prešlo u novi period života.“³ Glavne razlike se mogu podvesti pod sledeće. Amnestija u užem smislu se bavi kaznom, poništava je ili ublažava i daje se nakon izricanja presuda, a amnestija u širem smislu briše posledice zločina i ukida ga. Ako tužba oko tog zločina nije podignuta, posle toga nije dozvoljeno preduzimanje bilo kakve akcije, bilo od strane povređenog zločinom ili od strane Javnog tužilaštva. Ali ako su preduzete neke mere ili je podignuta optužnica propraćena amnestijom, presuda mora biti proglašena nevažećom, zbog činjenice da se taj čin više ne može kazniti. A ako je izrečena presuda i plaćena novčana kazna, presuda se ukida, krivične posledice se poništavaju, a novac i troškovi refundiraju. Kod amnestije u užem smislu, ne poništavaju se posledice zločina, ali se kazna ukida ili ublažava.⁴

Nagodba i Institut sporazuma o priznanju krivice

Pregovaranje oko priznanja krivice je „institut koji služi tome da optuženom ponudi neke prednosti od strane Javnog tužilaštva“. Ovaj institut je osnovan u Sjedinjenim Američkim Državama i njegov koncept se svodi na priznanje optuženog za počinjenje jednog od zločina za koji se tereti od strane autoriteta, radi primenjivanja najblaže kazne. Ovaj sistem se ne može primeniti na sve zločine, već se ograničava dvama osnovnim uslovima.

---

¹ Za više objašnjenja vidi član 113. Kaznenog zakona Libije.

² Saad Salim al-Abasi i Muhamed Mustafa al-Huni, „Al-šamil fi al-taalikat ala qanun al-uqubat“, prvi deo, 2007, izdavač „Dar al-fadil li al-tibaa wa al-našar“, Bengazi, Libija, str. 874.

³ Muhamed Nagib Hosni, „Šarah qanun al-idžra’at al-džana’ija al-misri“, 1986, izdavač „Dar al-naħda al-arabija“, Kairo, Egipat, str. 193.

⁴ Hasan Sadiq al-Marsafawi, „Al-marsfawi fi usul al-idžra’at al-džana’ija“, 1996, izdavač „Manša’a al-maarif“, Aleksandrija, Egipat, str. 183.

Prvi je taj da ne postiji dovoljno dokaza za dokazivanje kriminalnog čina, a druga da kazna za počinjeno krivično delo bude ograničena na novčanu kaznu i kraći pritvor. Treba napomenuti da se krivični postupak u Sjedinjenim Američkim Državama u velikoj meri razlikuje od jedne do druge države i da razlike u principu postupka nisu samo u pogledu nadležnosti i ovlašćenja sudija, već ulaze i u težinu zločina. Tako će se suđenja zbog činjenja lakših zločina obavljati prema ubrzanom postupku, to jest bez mešanja porote, dok će se za teže zločine, kao što su ozbiljna krivična dela, zahtevati strog postupak.¹

Susret između dve sukobljene strane je dozvoljen i pre održavanja sudskog saslušanja. Tokom njega se dvema stranama omogućava da postignu sporazum, procesom koji predstavlja alternativu suđenju i ogleda se u savetovanju i arbitraži ili pregovaranju oko priznanja.² Ovaj institut se proširio po većini evropskih zemalja, kao što je Britanija i u Kanadi. Italijanski zakon takođe poznaje sistem koji podseća na ovaj. Njegove prednosti su da je na oštećenom da traži izvršenje kazne nad počinioem krivičnog dela. Sastaju se lica uključena u proces: zastupnik optuženog, oštećeni i predstavnici tužilaštva i to daleko od položaja suda i sudije. Tada se među njima sklapa sporazum oko izvršenja kazne koja bespogovorno zadovoljava strane uključene u proces, kako optuženog, tako i oštećenog, pa čak i Javno tužilaštvo, koje najčešće menja opis optužnice, tako da odgovara tome da je optuženi dobio obećanje zaustavljanja izvršenja kazne ili njenu zamenu ili se suočava sa izvršenjem blaže kazne.³ Zbog toga su neka pravosuđa ovaj sistem svrstala među administrativne pravosudne sisteme za krivične tužbe. Francusko pravosuđe smatra da ovaj proces vodi do vrste nagodbe, koja se sklapa između sudske vlasti i optuženog.⁴

Možda je onima koji ovako misle argument omogućavanje susreta članova tužilaštva sa stranama koje potpisuju sporazum o nametanju kazne. Autor ovaj stav bazira na temelju toga da Javno tužilaštvo nije integralni deo krivičnog pravosuđa. Koje su slučajnosti i razlike između nagodbe oko krivičnog dela i sporazuma o priznanju i da li je moguće sprovođenje ovog sistema u Libiji i islamskim ili arapskim zemljama?

---

¹ Prevod Džordža Madbaka, Uvod u istraživanje pravnog sistema u Sjedinjenim Američkim Državama, 1999, str. 46.

² Samir Alija, „Nizam al-daula wa al-qada' wa al-araf fi al-islam“, 1997, izdavač „Al-mu'asasa al-džamiiya li al-dirasat wa al-našar wa al-tauziu“, Bejrut, Liban, str. 22.

³ Ganam Muhamed Ganam, „Mufawadat al-iatiraf bejna al-mutaham wa al-nijaba al-ama fi al-qanun al-amriki“, 1993, izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, Kairo, Egipat, str. 1; dr Ahmed Muhamed Ismail, „Al-amr al-džana'i wa al-sulh fi al-anzima al-idžra'ija al-muqarana“, neobjavljena disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Kairu, školska godina 1985, str. 20.

⁴ Taha Ahmed Muhamed Abdulalim, „Al-sulh fi al-daawa al-džana'ija“, ibidem, str. 124.

Prema gore navedenom, pojavljuju se sličnosti između ova dva sistema u tome što se oba sklapaju i održavaju na osnovu slobodne volje. Javno tužilaštvo se ne meša u pregovaranje oko priznanja, osim ukoliko dokazi o optužbi nisu dovoljni. Oba se jedan od drugog razlikuju u sledećem:

- 1) Nagodba oko krivičnog dela vodi do gašenja tužbe oko krivičnog dela, a Institut sporazuma o priznanju ne predviđa ovakvu posledicu.¹
- 2) Nagodba oko krivičnog dela okončava krivični postupak bez izricanja presude optuženom, dok se sporazumom o priznanju krivični proces okončava presudom o kazni, koja može biti novčana ili lišavanje slobode. U oba slučaja, presuda se zabeležava i registruje u dosijeu počinioca.²
- 3) Oko sistema nagodbe, država nema nikakvih troškova, dok se, ako se sporazum o priznanju okonča kaznom lišenja slobode, država finansijski opterećuje, jer je neophodna briga o osuđeniku i njegova rehabilitacija u zatvoru.

Što se tiče mogućnosti sprovođenja ovog sistema u islamskim i arapskim zemljama, on se ne može sprovesti unutar arapskog i islamskog društva iz verskih i socijalnih razloga, koji se mogu svesti na to da nametanje kazne čoveku koji je možda nevin, ali ima predispozicije da postane kriminalac, ispred sebe vidi zatvor kao strašnu senku koja se nadvija nad njim i priznanje kao rušenje barijere, te ga to može navesti na to da počini zločin čije se kazne plašio. Takođe, ovaj sistem, po našem mišljenju, ne postiže pravdu, jer dolazi do nejednakosti pri nametanju kazne, bez dobrog opravdanja za to.

Ovakva kazna je, prema našem mišljenju, utemeljena i na odšteti i osveti i nije usmerena ka rehabilitaciji počinioca. Ona podseća na kaznu u doba osvete pojedinca. Razlikuje se samo metod sprovođenja, uz nemogućnost postizanja željenog rezultata, a to je odvracanje. Najvažnije je to što se ovo suprotstavlja presudama po šerijatu, koji smatra da je čovekova nevinost bolja od njegovog prokletstva, prema Muhamedovoj izreci „Povucite granice među muslimanima, tako da ako nađete nekog muslimana kako skreće s pravog puta,

---

¹ Ganam Muhamed Ganam, „Mufawadat al-iatiraf bejna al-mutaham wa al-nijaba al-ama fi al-qanun al-amriki“, ibidem, str. 3.

² Sir al-Hatim Osman Idris, „Al-nazarija al-ama li al-sulh fi al-qanun al-džana'i“, epmirijska komparativna studija, neobjavljena disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Kairu, školska godina 1979, str. 54.

odvratite ga od njegovog pravca. Jer ako imam pogreši što daje oprostaj, to je bolje nego da pogreši pri davanju kazne“.¹

Amnestija u islamskom pravu²

Amnestija od kazne je po religiji dozvoljena. Islamski verozakon je smatra poželjnom isključivo zarad očuvanja ljudi i njihovog bogatstva i održavanja prava zločinom povređenog, što dovodi do usađivanja ljubavi i tolerancije među njima.³ Dokaza za to je mnogo, kako u Knjizi, tako i u Suni.

A) Legitimnost amnestije po Kuranu.

Alah kaže: „Nepravda se može uzvratiti istom mjerom, a onoga koji oprost i izmiri se Allah će nagraditi; On, uistinu, ne voli one koji nepravdu čine“.⁴ Uzvišeni takođe kaže: „A ako ih pustite prije nego što ste u odnos sa njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovinu od onoga što ste odredili, osim ako se ne odreknu ili ako se ne odrekne onaj koji odlučuje o sklapanju braka; a ako se odreknete, to je bliže čestitosti. I ne zaboravite da jedni prema drugima velikodušni budete, ta Allah zaista vidi šta radite.“⁵

Ako se ova dva ajeta razmotre, može se jasno videti da se u islamu poziva na amnestiju i upućuje na njeno sprovođenje. Iz prvog ajeta je jasno da će onaj koji oprost i izmiruje među ljudima imati nagradu od Alaha, a on je velikodušan, darežljiv i daje bezgranično. Njegova nagrada biće ogromna. A iz drugog ajeta, jasno je da je amnestija najbliža pobožnosti, a onaj ko je pobožan, hvaljen je od Alaha. Ako neko želi da kazni onog koji ga je uvredio, u tome nema blaženstva. To ne znači da čovek treba sebi da uskrati neko pravo, već da svoju stvar treba da iznese pred sudiju, koji ima dužnost da izrekne kaznu, kao što Alah kaže: „Mi smo im u njemu propisali: glava za glavu, i oko za oko, i nos za nos, i uho za uho, i zub za zub, a da rane treba uzvratiti. A onome ko od odmazde odustane, biće mu to

---

¹ Imam Abu Bekr Ahmed ibn al-Hasan ibn Ali al-Bihiqi, „Al-sunan al-kubra wa fi dilihi al-džauhar al-naqi“, drugi deo, izdavač „Medžlis da'ira al-maarif al-nizamija“, god. 1344. po hidžri, Hajderabad, Indija, str. 453.

² Amnestija je objavljena u Nebeskim knjigama koje su došle pre islama, u obe knjige, gde se navodi „Oprostite ljudima greške njihove, oprašta im i Otac njihov, jer ako ne oprostite ljudima greške njihove, neće ni vama vaše Otac vaš oprostiti“. Biblija, 6:14,15.

³ Imam Abdulah ibn Ahmed ibn Qadama al-Maqdasi, „Al-mugani ala muhtasar al-haraqii“, deveti deo, prvo izdanje, 1994, izdavač „Dar al-kutub al-ilmija“, Bejrut, Liban, str. 246.

⁴ Ajet 40, sura „Šura“.

⁵ Ajet 237, sura „Krava“.

od grijeha iskupljenje. Oni koji ne sude prema onom što je Allah objavio, pravi su nasilnici“.¹ Nema većeg od onoga koji počini zlo delo ili naruši zakon, pa se iskupi za svoje grehe.

B) Legitimnost amnestije po Suni.

Kuranskih priča i ajeta koji pozivaju i upućuju na amnestiju je mnogo. Većina pokazuje da šerijat poziva i upućuje na amnestiju. Oni pružaju i ciljeve i svrhu amnestije i njihovim činiocima pripisuju veću zaslugu kod Alaha. Abi Darda je ovako pripovedao: „Čuo sam Proroka Alahovog kako kaže: Onoga od ljudi, koji je bio povređen, pa je to oprostio, Alah će uzdići i sa njega spustiti sve njegove grehe“.² Ovim hadisom se dokazuje da je amnestija uzdignuta na visok status kod Alaha. A bilo koje delo koje dovodi do takvog statusa je legitimno i poželjno.

C) Mudrost u legitimnosti amnestije.

Osveta i dija, otkup, sprovode se iz našeg srca. Za Jevreje, osveta je bila obavezna, a davanje oprosta im je bilo zabranjeno, dok je hrišćanima oprost bio dužnost, a osveta zabranjena.³ Međutim, u Muhamedovoj islamskoj zajednici, Umi, oba su bila dobra – i osveta ili dija i oprost. O ovome Alah govori u Kuranu: „O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene; slobodan – za slobodna, i rob – za roba, i žena – za ženu. A onaj kome rod ubijenog oprosti, neka oni velikodušno postupe, a neka im on dobročinstvom uzvrati. To je olakšanje od Gospodara vašeg, i milost. A ko nasilje izvrši i poslije toga, njega bolna patnja čeka.“⁴ A ako proces amnestije ne bi bio započet, koja se po našem mišljenju ubraja u vrstu nagodbe, budući da se sklapa po znanju i dobrom voljom sukobljenih strana, odmazda bi bila obavezna, a u tome ima prolivanja krvi.

Ovaj problem doseže do bratoubistva, pri čemu se otac smatra najbližim krvnim srodnikom. Amnestija je u njegovom interesu, kako ne bi izgubio još dece, krvnih srodnika ili rođaka, jer se među njima javljaju odmazda, a samim tim i netrpeljivost i mržnja. Onda se okreću amnestiji radi očuvanja čvrstih veza među ljudima, da ih ne bi pokidale mržnja i netrpeljivost. a ako bi odmazde bilo, bilo bi započeto „vraćanje, a sistem amnestije se ne slaže s tim, jer je odmazda u slučaju amnestije materijalna i moralna. Materijalna amnestija se

---

¹ Ajet 45, sura „Trpeza“.

² Imam Muhamed ibn Isa al-Tarmidi, „Dabtuhi wa sahaduhi sadaqi Muhamed Atar“, četvrti deo, 2001, izdavač „Dar al-fikr al-arabi“, Bejrut, Liban, str. 14.

³ Abu Abdulah Muhamed ibn Muhamed ibn Arafa al-Wargami, „Tafsir Ibn Arafa al-Maliki“, dr Hasan al-Manai, drugi deo, 1986, Istraživački centar pri fakultetu Zejtuna, Tunis, str. 522.

⁴ Ajet 178, sura „Krava“.

ogleda u diji (otkupu), ako najbliži krvni srodnik zatraži plaćanje pri amnestiji, dok moralna amnestija podrazumeva da je život prestupnika pada u ruke krvnog srodnika, koga niko ne primorava na davanje amnestije, već to čini svojim izborom i slobodnom voljom. Takođe, amnestija ne zabranjuje staratelju nametanje kazne prekora, ako je video da amnestija nije postigla odvratanje. Ka tome su išli malikiti i ibaditi.¹ Ovo je u duhu zakona broj 6 za godinu 1423 po hidžri, oko presuda o odmazdi i diji, koga je libijsko zakonodavstvo donelo u zakonu o odmazdi i diji.²

Odgovor na pitanje “ko ima pravo na amnestiju?” zavisi od toga da li je staratelj jedan ili ih je više i da li su roditelji u saglasnosti oko nje ili se razilaze. Ako je staratelj jedna osoba, samo on ima pravo na odmazdu ili amnestiju. A ako ih je više i ako se svi slože i svi oproste, u tom slučaju je amnestija ispravna i ne smeju da je povuku. Takođe, ako je u pitanju prekršaj, jedino oštećeni ima pravo na odmazdu ili amnestiju, oko čega se slažu svi islamski pravници. Ali ako je više oštećenih ili postoji više staratelja, oko toga se stavovi islamskih pravnika razilaze. Neki od njih kažu da se takva amnestija prihvata i imaju svoje argumente za to, dok drugi tvrde da ona ne treba da se prihvati i imaju svoje argumente za to.³

D) Posledice amnestije u islamskom pravu.

Ako su ispunjeni svi uslovi amnestije i ona je validna, onda rezultuje posledicama koje se mogu svesti na sledeće:

- 1) Oštećeni gubi pravo da podigne tužbu i da se osveti, bez obzira na to da li je zločin počinjen nad njim ili ne.
- 2) Imam Ahmed i imam Šafii smatraju da je jedna od posledica amnestije ta da najbliži krvni srodnik treba da zahteva diju, otkup, ako se ne složi sa počiniocem.
- 3) Postoji i posledica koja donosi opštu korist, a to je prekoravanje optuženog od strane staratelja.

Ukratko, prema ranije navedenom, amnestija je drugi vid nagodbe, bez obzira na to da li je sklopljena među sugrađanima ili između države i građanina. Zakonodavstvo je učinilo dobro, kada je u zakonu broj 1 za godinu 1994. o amnestiji, naglasilo neophodnost nagodbe sa oštećenim. Nagodba se sprovodi bez ikakvog plaćanja, dok amnestija može ići uz plaćanje

¹ Imam Muhamed Abu Zahra, „Al-džarima wa al-uquba fi al-fiqh al-islami“, 1998, izdavač „Dar al-fikr al-arabi“, Kairo, Egipat, str. 400.

² Za više objašnjenja, vidi prvi član zakona broj 7 za godinu 1423 po hidžri (1994 n.e.) o odmazdi i otkupu, objavljen u časopisu „Al-džarida al-rasmija“ broj 5, 1994.

³ Imam Muhamed Abu Zahra, „Kutab al-uquba“, ibidem, str. 402. i dalje.

ili bez njega. Ali, ako je amnestija data uz traženje dije, otkupa, malikiti i hanefiti to smatraju nagodbom, a ne amnestijom. Kod šafiita i hanbalita se to naziva amnestijom uz plaćanje.¹ Presuda o nagodbi je presuda o amnestiji. Ko dobije amnestiju, dobio je i nagodbu. Posledica nagodbe, kao i posledica amnestije je izostanak odmazde, pri čemu ostaje pravo drugih na novčanu odštetu. Ako bi neki od roditelja nakon nagodbe ubio počinioca, to bi se smatralo ubistvom s umišljajem, ali se on kod hanefita ne kažnjava ničim drugim do izgnanstva, a kod hanefita dobija kaznu.²

Prema tome, vidi se razlika među islamskim pravnicima u razlikovanju amnestije i nagodbe, razlike u značenju. Nagodba je kod Abi Hanife i Malika kompromis optuženog i oštećenog, a kod Ahmeda i Šafiija, jednaka je principu dije. Ali kod njih je amnestija odsustvo osвете uz plaćanje dije ili odsustvo osвете bez plaćanja.³

Iz gore navedenog je jasno da se islamski pravници oko nagodbe i amnestije slažu u tome da što svi oni daju posebno pravo oštećenom i po njima se sukob okončava između dve strane, ali razlika je u sledećem:

1. Nagodba se sklapa između dve strane, optuženog i oštećenog, dok se amnestija daje samo od jedne strane i to od oštećenog.
2. Amnestija ne podrazumeva plaćanje, dok se nagodba sklapa uz plaćanje ili bez; u slučaju da se plaća, suma je određena zakonom i pada na teret obe strane.⁴

Dakle, posledice amnestije se ogledaju u izostanku kazne. Ona se izvršava nagodbom ili dijom. Pravedno je razmotreno šta je propisano nagodbom.⁵

---

¹ Wahba al-Zahili, „Al-fiqh al-islami wa adlatuhu“, sedmi deo, 1997, izdavač „Dar al-fikr“, Damask, Sirija, str. 5696.

² Wahba al-Zahili, ibidem.

³ Adil Muhamed Alfaqi, „Huquq al-madžani alejhi fi al-šaria al-islamija“, izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, 1988, Kairo, Egipat, str. 114.

⁴ Abdulrahman ibn Abdulah ibn Salih al-Dabasi, „Ahkam al-sulh fi al-šaria al-islamija“, 2004, izdavač „Dar al-waraq“, Bejrut, Liban, str. 398.

⁵ Muhamed Šaltot, „Al-islam aqida wa šaria“, izdavač „Dar al-šuruq“, 2010, Kairo, Egipat, str. 373.

Drugi problem

Nagodba i krivična naredba

Nagodba se ubraja među moguće ishode krivične naredbe i odlikuje se izuzetnom efikasnošću. Šta je tačno krivična naredba, koje se to povrede zakona smatraju krivičnim delom i da li je krivična naredba zastupljena u islamskom pravu? Sve ovo ćemo ispitati u dvama poglavljima od kojih ćemo se u prvom baviti Libijskim krivičnim zakonom, a u drugom će biti reči o krivičnoj naredbi u islamskom pravu.

Krivična naredba u Libijskom krivičnom zakonu

Neke definicije o krivičnoj nagodbi kažu da je ona: “Sudska naredba potpisivanjem kazne za zločin bez sprovođenja istrage ili žalbe, što znači da se naredba izdaje bez poštovanja posebnih pravila za sudske mere neophodne za donošenje konačne presude¹. Na primer: „pravna priroda sudskog krivičnog procesa određena je stepenom u kojem se on sprovodi i vrstom slučaja koji je u pitanju, i u nekim slučajevima pokretanje procesa se opisuje kao sudski administrativni proces i to je sudska krivična naredba ili krivična presuda što predstavlja vrstu predložene nagodbe za ubrzano okončanje krivične parnice ako se zavađene strane s tim slože. Dakle, predlog može biti prihvaćen ili odbijen i kada odluka postane konačna, ona se mora sprovesti što dovodi do završetka krivične ili građanske parnice.“²

U svetlu navedenog, Ministarstvo pravde je 22. oktobra 1962. godine donelo odredbu u skladu sa nekim delima za koja je moguće izdati krivičnu naredbu, uprkos tome što je ova

---

¹ Mamun Muhamed Salama, “Al-idžraat al-džanaija fi al-tašria al-libi”, ibid., str. 282.

² Muhamed Abdulaziz Ibrahim, “Al-amr al-džanai”, dirasa tahlila mukarana bejna al-tašriejn al-masri va al-faransi, 2006. izdavač “Dar al-nahda al-arabija”, Kairo, Egipat, str. 179.

odredba bila kratkoga daha, s obzirom na to da nije potrajala ni čitavih godinu dana i konačno je poništena jednom drugom odlukom donetom 13. oktobra 1965. god. Ova odredba je na snazi i dan danas.¹

A) Zločini za koje se izdaje krivična naredba.

Libijsko zakonodavstvo ograničava krivičnu naredbu na mali broj predmeta za samo određena dela i to ona za koja zakon ne predviđa kaznu zatvora ili novčanu kaznu veću od 10 funti. Dakle, nije moguće izreći krivičnu naredbu za prestupe uvek i za bilo koje delo. Dela za koja je obavezna kazna zatvora, kao i dela za koja je zaprećena novčana kazna veća od 10 funti ne isključuju mogućnost izdavanja krivične naredbe za dopunske kazne ma kakve implikacije mogu biti.

B) Autoritet kompetentan za izdavanje krivične naredbe.

Libijsko zakonodavstvo je opunomoćilo i Javno tužilaštvo i sudije za prekršaje da izdaju krivične naredbe ako za to postoje uslovi predviđeni zakonom. Libijsko zakonodavstvo je opunomoćilo Javno tužilaštvo da izdaje krivične naredbe za dela koja odredi Ministarstvo pravde,² kao i za dela za koja nije predviđena kazna zatvora ili dopunska kazna, niti novčana kazna veća od 3 funte. Libijsko zakonodavstvo je ograničilo punomoćje Javnom tužilaštvu u izdavanju krivične naredbe na dela za koja je zaprećena prvostepena novčana kazna ne veća od 3 funte.³ U isto vreme, da se primetiti da je egipatsko zakonodavstvo dalo veća ovlašćenja Javnom tužilaštvu u izdavanju krivične naredbe, kao i izricanju novčane kazne, uključujući civilnu kompenzaciju i novčane transakcije.⁴

Ovo sve nije slučaj sa libijskim zakonodavstvom, jer tužilac ne poznaje dovoljno instituciju krivične naredbe u civilnom pravu,⁵ i jasne su razlike između libijskog i egipatskog zakonodavstva, te se krivična naredba u libijskom zakonodavstvu praktikuje onoliko koliko je to moguće, iako ona predstavlja vezu između javnog održavanja reda i mira i podizanja

---

¹ Objavljeno u "Al-džarida al-rasmija al-libija", 1. br. 1965.

² Ministarstvo pravde je donelo odluku koja je objavljena 13. januara 1965. a odnosi se na prekršaje za koje se može izdati krivična naredba, i o njima se govori u članovima 259, 389, 290, 295, 379, 387/a, 438, 458, 459, 469/2, 472, 487, 489 Libijskog kaznenog zakona.

³ Mamun Muhamed Salama, "Al-idžraat al-džanajja fi al-tašria al-libi", 2. deo, ibid., str. 290

⁴ Za dalje objašnjenje vidi član 325 Egipatskog krivičnog zakona.

⁵ Za dalje objašnjenje vidi član 299 Libijskog krivičnog zakona.

optužnice. Nepotrebno je naglasiti da optuženi uglavnom ne prihvata zahtev za izdavanje krivične naredbe protiv sebe umesto sudjenja koje mu sledi po standardnim procedurama¹.

C) Sudsko ovlašćenje u izdavanju krivične naredbe.

Zakonodavstva imaju ponekad problem sa definisanjem zločina i libijsko zakonodavstvo se trudi da standardizuje definisanje pre svega zločina za koje se izdaje krivična naredba. Ovo je važno ostvariti da bi zakonodavstvo išlo u korak s vremenom. U članu 269 Libijskog krivičnog zakona piše: „Na Javnom tužilaštvu je da traži od sudije za prekršaje u postupcima za dela za koja nije predviđena kazna zakona ili novčana kazna veća od deset funti...“ Jasno je da zakonodavstvo razlikuje tri vrste dela: razmirice, prekršaje i krivična dela, pri čemu su, naravno, krivična dela od najvećeg interesovanja, i ne samo to već i dela za koja je predviđena kazna zatvora usled njihovog efekta na društvo u celini.

Sudija ne može tek tako da izrekne krivičnu naredbu, već je on uslovljen da dela po zahtevu tužilaštva tek pošto ono podigne optužnicu i odluči da zatraži izricanje krivične naredbe ako se ispunjavaju uslovi, odnosno ako je predviđena novčana kazna do deset funti samo. Sudija nema ovlašćenje da sprovodi istragu i saslušanje, niti da prikuplja materijalne i druge dokaze, a ako tužilaštvo podigne optužnicu standardnom procedurom on onda nema prava da izda krivičnu naredbu.

Zakonodavstvo je ograničilo kršenje zakona za koje je moguće izdati krivičnu naredbu za prekršaje, kao i dela za koja nije zaprećena kazna zatvora niti novčana kazna veća od deset funti. Neki postavljaju sledeće pitanje: zašto je zakonodavstvo ograničilo krivičnu naredbu samo na novčanu kaznu do deset funti?

To se može povezati s činjenicom da zakonodavstvo smatra da bi drugačije okolnosti devalvirale pojam slobode u institutu krivične naredbe. S jedne strane, ovim se ostvaruju najveće garancije prava pojedinca prilikom potpisivanja presude, dok se s druge strane povećava mogućnost da optuženi prihvati krivičnu naredbu. Preovladava mišljenje prema kojem bi optuženi, da je novčana kazna veća, uglavnom odbijali da private krivičnu naredbu. Imajući sve ovo u vidu, moramo postaviti ključno pitanje: ako suprotstavljene strane u postupku prihvate krivičnu naredbu, ima li onda sudija pravo da istu ne prihvati?

Sudija može da ne prihvati izdavanje krivične naredbe ako smatra da:¹

---

¹ Mahmud Nahib Husni, „Šarah kanun al-idžraat al-džanaija al-masri, 1988. izdavač “Dar al-nahda al-arabija”, Kairo, Egipat, str. 977.

1. Ne može da donese odluku usled nedostatka dokaza ili argumentacije.
2. Uzevši u obzir dosije optuženog, isti zaslužuje veću kaznu od one koja predviđa mogućnost izadavanja krivične naredbe.

Kada sudija obelodani svoju odluku o odbacivanju pismenog zahteva koji mu je podnet za izdavanje krivične naredbe, onda ne postoji mogućnost žalbe, jer ta odluka ne može biti promenjena ni u kom slučaju. Neophodno je da proces teče nesmetanim putem, što je na sudiji da obezbedi, te je od krucijalne važnosti imati potpuno poverenje u sudiju.

Krivična naredba izdata od strane Javnog tužilaštva ili okružnog sudije mora da sadrži osnovne, suštinske podatke, a isto tako i presuda mora da sadrži obrazloženje za izrečenu kaznu, puno ime i prezime optuženog, njegovu izjavu, kao i član zakona po kojem mu se sudilo.² U slučaju da jedna od ovih stavki fali, krivična naredba ne može biti prihvaćena.

D) Zaštitne mere koje se postižu krivičnom naredbom.

Prilikom donošenja zakona ili odluka, zakonodavci moraju voditi računa, kako o interesu pojedinca, odnosno u kojoj meri će ti zakoni i odluke biti u svrhu očuvanja njegovih prava i sloboda, tako i o interesima društva u celini. Krivična naredba, kao uostalom i druge krivične mere, svakako nije pošteđena određenih objektivnih grešaka. Stoga, libijsko zakonodavstvo se trudi da balansira između opšteg društvenog dobra, i to brzim sprovođenjem krivičnih mera, i ispunjavanjem garancija prava i sloboda pojedinca koje pretpostavlja sprovođenje istih. Primetno je da libijsko zakonodavstvo daje brojne garancije suprotstavljenim stranama u sudskom postupku.

Zagarantovana nepristrasnost prilikom odlučivanja o prihvatanju ili odbijanju krivične naredbe. Ovo je objašnjeno u članu br. 300 Libijskog krivičnog zakona: „Javno tužilaštvo mora javno da se izjasni ako ne prihvata krivičnu naredbu izdatu od strane okružnog sudije, isto tako suprotstavljene strane moraju javno da se izjasno ako ne prihvataju krivičnu naredbu izdatu od strane okružnog sudije ili zamenika javnog tužioca“. Uprkos činjenici da javno tužilaštvo u suštini nije jedna od dveju suprotstavljenih strana u sudskom

---

¹ Za više objašnjenja vidi tekst člana 298 Libijskog krivičnog zakona.

² Krivična naredba mora da sadrži ime optuženog, delo koje mu se stavlja na teret, član zakona koji je povređen, tužilac i okrivljeni moraju biti obavesteni o svojim građanskim pravima koja su propisana od strane ministarstva pravde.

postupku, zakonodavstvo mu daje pravo da ne prihvati krivičnu naredbu, iako (uprkos) je ono zapravo ta institucija koja ima ovlašćenje da traži izdavanje iste. Ono što opravdava ovakvu situaciju je potreba za izbegavanjem negativnih efekata do kojih bi moglo doći usled izvršenja krivičnog dela. Prilikom izvršenja dela nanošenja telesnih povreda, na primer, Javno tužilaštvo zadržava mogućnost da zahteva izdavanje krivične naredbe tek pošto se stanje oštećenog stabilizuje.¹

Odbijanje krivične naredbe se razlikuje od instituta žalbe na presudu koji je predviđen u zakonu o krivičnim sankcijama. Neki odbijanje krivične naredbe vide kao poseban vid žalbe na presudu, tačnije negodovanje², i ukazuju na postojanje doktrinarne razlike u pogledu prirode odbijanja krivične naredbe.³

Pravo na povlačenje krivične naredbe. Pored prava na odbijanje krivične naredbe, zakonodavstvo daje Javnom tužilaštvu pravo i na povlačenje zahteva za krivičnu naredbu. O ovome se govori u članu 298 zakona o krivičnim sankcijama: „Javni tužilac ima mogućnost da povuče zahtev za izdavanje krivične naredbe u roku od deset dana po podnošenju zahteva“. Ovo je zapravo uslov koji zakonodavstvo postavlja javnom tužilaštvu, i ima suštinu u otklanjanju mogućih uzroka grešaka u postupku i smatra se da je period od deset dana optimalan za tako nešto. Podrazumeva se, takođe, tužilaštvo mora da obavesti okrivljenog o svojim daljim koracima u pogledu krivične naredbe, i neki misle da zakonodavstvo treba jasno da distancira institut povlačenja krivične naredbe od prava na odbijanje krivične naredbe.⁴ Francusko zakonodavstvo, baveći se ovim pitanjem od izuzetne važnosti, predlaže da se ovo pravo da kako tužilaštvu, tako i optuženom, stoga optuženi ne mora da bude obavešten o podnošenju zahteva za izdavanje krivične naredbe ako tužilaštvo odluči da povuče zahtev. Pisac ovih redova se slaže sa ovim mišljenjem jer se njime postiže dobra organizacija pravnog sistema, te libijsko zakonodavstvo stremi ovakvom ustrojstvu.

Protivljenje implementaciji krivične naredbe i njegovi razlozi. Zakonodavstvo daje pravo optuženom da odbije krivičnu naredbu. Član 303 Libijskog krivičnog zakona kaže: „Ako optuženi tvrdi da zadržava pravo da ne prihvati krivičnu naredbu iz bilo kojih razloga i

---

¹ Mahdat Abdulaziz Ibrahim, ibidem, str. 312. i dalje.

² Jaser Anwar Ali, „Al-amr al-džana'i dirasa muqarana fi nazarija al-idžra'at al-džana'ija al-idžazija“, časopis „Madžala al-ulum al-qanunija wa al-iqtisadija“, Univerzitet „Ain al-šams“, rubrika 16, članak 2, jul 1974, str. 585.

³ Osama Musa, „Al-haq fi sura al-idžra'at al-džana'ija“, ibidem, str. 135.

⁴ Mahmud Abdušafi Ismail, „Al-amr al-džana'i dirasa tahlilija tasilija mukarana“, 1997. izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, Kairo, Egipat, str. 164.

pored toga što nije obavešten o njenom podnošenju ili o razlozima njegovog izuzimanja sa saslušanja...“ Da se zaključiti iz gorepomenutog da libijski zakon ne navodi razoge na kojima je zasnovano pravo odbijanja krivične naredbe što najbolje oslikava fraza „iz bilo kojih razloga.“¹

Zakonodavstvo je odredilo način na koji se razmatra problematika sprovođenja krivične naredbe u sledećem tekstu: „...sudiji okružnog suda se predstavlja slučaj o kojem on mora da da svoj sud, tj. da donese presudu, a to nije moguće bez saslušanja i iznošenja odbrane, te on shodno tome određuje dan saslušanja i nalaže suprotstavljenim stranama da prisustvuju zakazanom saslušanju. Po prihvatanju predmeta, tj. tužbe, održava se suđenje u skladu sa članom 301“. Sudovi moraju suditi nepristrasno i moraju donositi presude u skladu sa predviđenim kaznenim merama i ne smeju izdavati krivičnu naredbu izvan zakonskih okvira. Takođe, okrivljeni je dužan da prisustvuje svakom saslušanju, osim ako nije opravdano odsutan. Problem može predstavljati i implementacija krivične naredbe u određenim slučajevima, kao i njena pravosnažnost. Ako se umnoži broj sudski gonjenih, onda neće biti mnogo koristi od sumnje.² Na kraju, možemo reći da poteškoće u implementaciji krivične naredbe imaju isti uticaj kao i njeno neprihvatanje, jer prihvatanje krivične naredbe zapravo znači prihvatanje sistema krivičnih sankcija na kojima počivaju sudovi.“³

Posledice krivične naredbe

Libijsko zakonodavstvo posmatra posledice krivične naredbe u svetlu želje zavađenih strana za njenim prihvatanjem ili odbijanjem. U pozitivnom pravu postoje različite faze krivičnog procesa i sam proces se razlikuje od onog u islamskom pravu. U pozitivnom pravu to su: faza donošenja zaključaka, faza istrage i faza donošenja presude. Što se tiče procesa u islamskom pravu, on se ne odvija po ovim fazama, već sudija sam, direktnim putem, sprovodi istragu.⁴ Ovakav način odvijanja procesa možemo povezati s činjenicom da u ranom islamu nije postojalo Javno tužilaštvo u onom obliku u kojem ga mi danas poznajemo. Sprovođenje istrage, podizanje optužnice i izdavanje krivične naredbe odvijalo se drugačije. Sudija je sam

---

¹ Iz člana 303 Libijskog krivičnog zakona.

² Mamun Muhamed Salama, „Al-idžra’at al-džana’ija fi al-tašrii al-libi“, drugi deo, ibidem, str. 300.

³ Osama Ali Musa, „Tasria al-idžra’at al-džana’ija fi al-tašrii al-libi“, ibidem, str. 139.

⁴ Samir Alija, „Nizam al-daula wa al-qada’ wa al-araf fi al-islam, ibidem, str. 345. i dalje.

rukovodio procesom za zločine koje je Alah propisao, a zločinom se smatralo delo protiv javnog interesa.

Što se tiče zločina koji krše lična prava pojedinca, kao što je krađa, sudija ne može da pristupi njihovom rešavanju ako oštećeni sam ne pokrene inicijativu. Ovo je ispravna hanbalistička praksa, jer hanbaliti smatraju da je samoinicijativa neophodna čak i u Božijem pravu¹. Sudstvo u islamu, pored saveta sudija, poznaje i druge oblike vlasti unutar šerijata koje sankcionišu prestupnike. Prvi je, recimo, „aritmetički sistem“ koji se koristi u trgovini i razmeni. Njegova uloga je regulisanje kvaliteta robe, visine cena, kao i zaštite javnih komunalija. Danas, ekvivalent ovome bi predstavljala neka vrsta gradske, ili pokrajinske straže. Drugi oblik vlasti se ogleda u, na primer, pripadniku policije čiji je posao da kontroliše prodavce na suku u merenju količine robe, da se stara da ne odugovlače u plaćanju nameta, kao i da obezbedi njihovu nepristrasnost u poslovanju. Sve ono što ima veze sa pravom, a ne podrazumeva odlučivanje (što spada u domen sudije samo), danas se smatra funkcijom Javnog tužilaštva. Ono što ukazuje na sličnosti između gorepomenutog pripadnika policije iz perioda ranog islama sa današnjim Javnim tužilaštvom je činjenica da obe institucije pripadaju pravnom sistemu. Takođe, jedna od uloga tog policijskog službenika, kao i danas Javnog tužilaštva, bila je da pomogne sudiji u prikupljanju dokaza i izvršavanju kazne koju bi sudija odredio. Kasnije, postepeno je dobio i funkciju razmatranja lakših zločina, kao što su to danas, recimo, razmirice, a koji zahtevaju brzo sprovođenje sudskih mera². Danas je to funkcija krivične naredbe u parnicama.³

Da li, ipak, islamsko pravo poznaje princip žalbe na presudu i krivičnu naredbu? Priznato je da sudske presude treba da stave tačku na sukob, da budu autenticne i obavezujuće za obe suprotstavljene strane. Ipak, sudijske greške nisu retkost u donošenju presude, jer sudija po svojoj ljudskoj prirodi nije nepogrešiv. Sudiji, ili onome ko ga zamenjuje, omogućeno je da donosi presudu, ispravlja je ako je potrebno i obrazloži je. Sve ovo je poznato i islamskom verskom zakonu o čemu svedoči i jedan pravni slučaj, presuda iz Jemena: “Ja ću vam suditi, a ako budete zadovoljni – eto vama presude.

Kada je imam Ali doneo svoju presudu, njome sukobljene strane nisu bile zadovoljne, pa su u doba hadža otišli kod Proroka, da presudi između njih. Izložili su njihov spor i

---

¹ Abdulvahab Hamud, „Al-vasit fi al-idžraat al-džanaija al-kuvajti“, nizam al-daula va al-kada va al-araf fi al-islam al-mardža al-sabik, str. 343.

² Ibn Kutija, “Ujun al-ahbar”, 1. deo, str. 41. Ibn Abdrabihi, „Al-akd al-farid, 3. deo str. 107.

³ Abdusalam al-šarif al-alim, “Nazarija al-sijasija al-šarija al-davabit va al-tatbikat, 1996. izdavač “Kar Junes”, Bengazi, Libija, str. 133.

spomenuli mu presudu imama Alija i to da, po njihovom mišljenju, ona nije ispravna. Pošto je ovo čuo, Prorok je odobrio presudu imama Alija, rekavši: „To je ono što je on među vama presudio.“¹ Presude je razmotrio i Ibn Farhuna: „Imam i sudija u zajednici – glavni sudija – treba da pregleda slučajeve sudija i ispravi njihove presude i ono što je u tim slučajevima sporno, tako da se slažu sa zakonom.“² Ako su te presude valjane, automatski ih sprovode policajac ili muhtasib.

---

¹ Samir Alija, „Nizam al-daula wa al-qada wa al-araf fi al-islam“, ibidem, str. 386. i dalje.

² Ibrahim ibn Ali ibn Abi al-Qasim ibn Farhun al-Maliki al-Madani, „Tabsara al-hakam fi usul al-aqdiya wa manahij al-ahkam rajauhu wa qadamahu Taha Aburuuf Saad“, prvo izdanje, 1986, biblioteka fakulteta „Al-Azhar“, Kairo, Egipat, str. 60.

Drugi deo

Propisi nagodbe

U ovom delu ćemo govoriti o posebnim propisima nagodbe u libijskom Krivičnom zakonu i njegovim dopunskim zakonima, pri čemu se ova studija ograničava na Zakon o saobraćaju i Zakon o porezu na dohodak građana. Ono zbog čega sam izabrao istraživanje i proučavanje ovih dvaju zakona je to što su nedovoljno proučeni. Takođe, napravićemo komparativnu studiju ova dva zakona. U prvom istraživanju ćemo razmatrati domen nagodbe, a u drugom najbitnije uslove, neophodne za sklapanje nagodbe i zakonskim posledicama.

Domen nagodbe

U ovom istraživanju, proučavamo domen nagodbe u Krivičnom zakonu Libije i njegovim izmenama i dopunama, Krivičnom zakonu Egipta i tuniskom pravu, onoliko koliko smo u mogućnosti. Proučićemo domen nagodbe i u islamskom pravu i sve to kroz dva problema. U prvom ćemo razmatrati domen nagodbe u pozitivnom pravu, a u drugom ćemo istražiti domen nagodbe u islamskom pravu.

Domen nagodbe oko krivičnog dela u pozitivnom pravu

U Krivičnom zakonu Libije postoje dve vrste nagodbe. Jedna je opšta, a druga posebna. Opšta nagodba se odnosi na krivično delo. Njome se bavi i njen postupak određuju članovi 110 i 111 Krivičnog zakona, a posebna nagodba je ono što je zakonodavstvo propisalo u posebnim zakonima, kao što su zakoni u vezi sa nagodbom, koji se ne odnose

samo na sporove, već pružaju i utočište radi okončanja sukoba za neke prekršaje. Njihovi uslovi i odredbe su razičiti u onoj meri u kojoj su i zakoni različiti. Svima je, međutim, zajednička posledica obaranja krivičnog dela i okončanja postupka u svim slučajevima.¹ Ona se naziva i administrativnom nagodbom, kao što je slučaj sa saobraćajnim prekršajima i prekršajima u vezi sa porezom na dohodak. O tome ćemo govoriti kroz sledeća dva odeljka.

A) Domen nagodbe u Krivičnom zakonu.

Pri određivanju toga oko kojih se krivičnih dela može sklopiti nagodba, zakonodavstvo se u donošenju zakona vodi dvema glavnim metodama:

Metoda definisanja. Njome se definiše opšte pravilo za mogućnost sklapanja nagodbe. Zakonodavstvo propisuje opšti princip, koji obuhvata neophodne norme i pravila za diferenciranje među krivičnim delima oko kojih je nagodba dozvoljena, kao što su ona kažnjiva samo novčanom kaznom, kao i kolika je fleksibilnost ove metode.

Metoda određivanja. Ona je poznata kao metoda određivanja krivičnog dela putem njegove specifikacije. Njom se definišu zločini koji ulaze u domen nagodbe, bilo njihovim popisom ili uključivanjem u spisak. Nagodba nije dozvoljena za krivična dela koja nisu obuhvaćena spiskom.

Libijsko zakonodavstvo se u određivanju opšteg pravila vodi metodom definisanja krivičnog dela, kao što ćemo videti iz sledećeg.

Krivična dela oko kojih nije dozvoljena nagodba. Libijsko zakonodavstvo je u tekstu člana 113 Krivičnog zakona postavilo opšte pravilo u kome stoji: „Nagodba je dozvoljena u slučajevima prestupa,² ako zakon za tu vrstu sukoba nije propisao obaveznu zatvorsku kaznu, ili za presudu koja propisuje nešto drugo, a da to nisu novčana ili zatvorska kazna. U slučajevima oko kojih je dozvoljena nagodba, ona treba da se ponudi prisutnom optuženom i to treba da bude zabeleženo u izveštaju.“ U ovom tekstu, jasno su izloženi neophodni uslovi

---

¹ Muhamed al-Garyani al-Mabruk Abu Hadra, „Al-amr bi ana la wajah li iqama al-da'wa al-jina'iyā wa amr hiḥf al-awraq“, komparativna studija libijskog i egipatskog krivičnog zakona, magistarska teza, univerzitet „Wadi al-Nil“, školska godina 2005, Sudan, str. 235.

² Član 55. KZL je prestupe definisao kao krivična dela kažnjiva sledećim kaznama: Zatvorom, ne duže od mesec dana. Novčanom kaznom, ne većom od deset funti.

za krivična dela oko kojih se može sklopiti nagodba. Libijsko zakonodavstvo propisuje da krivično delo oko kojeg se sklapa nagodba, treba da bude prestup, jer ako su u pitanju zločini i prekršaji, oko njih opšta nagodba nije dozvoljena, zbog zaštite kojom libijsko zakonodavstvo okružuje zločine i prekršaje, radi utvrđivanja odgovornosti za ta dela, koja narušavaju integritet i bezbednost ljudi, a za šta se smatra da je država odgovorna. I oko nekih prekršaja se može sklopiti nagodba, kao što je slučaj u posebnim zakonima, jer se postiže željeni cilj, a to je zaustavljanje nepravednog bogaćenja.

Prema tekstu zakona, mogu se utvrditi krivična dela oko kojih je dozvoljena nagodba. Njegovim pažljivim proučavanjem i temeljnim razmatranjem, jasno je da su krivična dela, oko kojih je libijsko zakonodavstvo dozvolilo nagodbu, sledeća:

1. Član 378. Nanošenje lakih telesnih povreda
2. Član 473. Uništavanje ili oštećivanje javnih znakova
3. Član 474. Neovlašćena prodaja
4. Član 476. Odbijanje prihvatanja valute koja je u opticaju po zakonu
5. Član 482. Nemarno čuvanje oružja
6. Član 486. Opasno bacanje stvari
7. Član 485/a. Oštećivanje ili uklanjanje saobraćajnih znakova ili barijera na putevima
8. Član 487. Neosigurano postavljanje predmeta
9. Član 488. Nemarnost u prevenciji rušenja trošnih građevina
10. Član 490. Zanemarivanje ili nebriga o mentalno obolelim osobama ili deci
11. Član 491. Neovlašćeno staranje o mentalno obolelim osobama ili maloletnicima
12. Član 501. Bestidni činovi i opsceni govor
13. Član 502. Okrutnost prema životinjama
14. Član 504. Falsifikovanje ključeva ili njihova prodaja
15. Član 253/1. Falsifikovanje službenog pečata
16. Član 255. Povreda zaštićenih objekata
17. Član 259. Nepodnošenje medicinskog izveštaja
18. Član 264. Kleveta o prestupu
19. Član 287/1. Preuzimanje zakona u svoje ruke
20. Član 386. Svađa

Uslovi koje krivično delo treba da ispunjava kako bi mogao da bude predmet nagodbe. Ovi uslovi se sastoje u sledećem:

1. Da krivično delo oko kojeg se sklapa nagodba bude prestup, a ako je zločin ili prekršaj, onda nagodba nije dozvoljena. Stvar je u tome što zločine i prekršaje odlikuju njihova priroda i ozbiljnost i zbog toga je, što se njih tiče, obavezno ispunjavanje neophodnih garancija za određivanje odgovornosti za njih i izricanje presuda za njihove počinioce. Takođe, kazne za ova krivična dela podrazumevaju lišavanje slobode i nelogično je zamenjivati ih običnom novčanom kaznom, kao što je slučaj prilikom nagodbe.¹ Međutim, postoje neki prekršaji oko kojih je zakonodavstvo dozvolilo sklapanje nagodbe, što se ne dešava sem posebnom napomenom, kao što je slučaj prilikom krijumčarenja na carini ili krivičnim delima protiv životne sredine. Ova krivična dela se uglavnom kažnjavaju novčanom kaznom i prilikom toga se uzima u obzir namera optuženog i šteta počinjena na račun države. Jasno je i da je ovaj prekršaj finansijske prirode.²
2. Utvrđena kazna za prestupe treba da dozvoljava propisivanje samo novčane kazne, kao prvobitne sankcije. Ovo nije moguće postići, osim ukoliko kazna za prestup nije samo novčana kazna ili novčana kazna ili kazna zatvora, to jest da postoji izbor između zatvorske i novčane kazne, a da je dozvoljeno izricanje samo novčane kazne. Ali ako je zatvor uz novčanu kaznu obavezan, u tom slučaju se ne može zaključiti opšta nagodba. Ovo je određeno članom 110 Krivičnog zakona Libije. Ne može biti drugačije, da postoji samo obavezna kazna zatvora ili uz nju novčana kazna. Nije određen nikakav posebni vremenski period, nagodba nije dozvoljena ako postoji obavezna zatvorska kazna praćena novčanom kaznom, u bilo kom slučaju.
3. Za krivična dela oko kojih se sme sklopiti nagodba, zakonodavstvo treba da nije propisalo nijednu drugu kaznu ili preventivnu ili dodatnu meru, sem novčane kazne kao osnovne sankcije. Na primer, ako je propisano zatvaranje, uništenje, uklanjanje ili konfiskacija. To znači da je za bilo koju presudu sem novčane kazne ili moguće zatvorske kazne, zabranjeno sprovođenje nagodbe. Nema razlike između toga da li je propisana dodatna kazna ili obavezna mera, one se sprovode bez sklapanja nagodbe,³ osim ako nije u pitanju novčana kazna. Libijsko zakonodavstvo je za neke kazne ili dodatne mere dozvolilo sudu da o njima presudi drugačije od propisane kazne, višim stepenom zatvorske kazne. Posledica toga je zabrana sklapanja nagodbe. Ako kazna zatvora nije obavezna, nije isključena mera sprovođenja nagodbe. Iz prethodnog dela

---

¹ Hatim Hasan Bakar, „Usul al-ijra’at al-jina’iya al-libi“, ibidem, str. 129.

² Mamun Muhamed Salama, „Qanun al-ijra’at al-libi“, drugi deo, ibidem, str. 262.

³ Za više objašnjenja v. tekst člana 110. LKZ.

se zaključuje da nisu isključene moguće dopunske kazne. A mi, kako kaže poštovani doktor Mamun Muhamed Salama, ne možemo da zaključimo ništa ako tekst nije eksplicitan¹, što se tiče kazni ili dopunskih mera. Ali šta ako postoje zavisne sankcije, koje se dosuđuju pored propisane kazne, da li se u tom slučaju sme sklopiti nagodba? Zapravo, mi se slažemo sa onim ko je rekao da takva zavisna kazna ne isključuje mogućnost sklapanja nagodbe, jer nije dosuđena takva kazna, već se sprovodi u skladu sa dosuđenom kaznom. Takođe, nije neophodno da ona bude dosuđena. Zbog toga, nema ničeg lošeg u tome da, ako ovakva kazna postoji pored originalne kazne, nagodba bude sklopljena.

B) Domen nagodbe u nekim dodatnim zakonima.

Ako je prvobitno bilo tako da svi sukobi koji su nastajali među pojedincima ili između države i pojedinca, potpadali pod nadležnost sudija, koji je jedan od predstavnika savremene države, to se ne praktikuje sem posredstvom pravosudnih organa u savremenoj državi,² koji su osnovani specijalno u te svrhe. Ove države i vlast u njima mogu da priznaju nekim pojedincima ili grupama koje nisu deo pravosudnih organa, delimičnu moć presuđivanja za neke sukobe koji prvobitno potpadaju pod nadležnost sudije, u određenim poljima. Kada se ispune određeni uslovi da sudija u savremenoj državi može sukob da razreši ili okonča presudom ili nagodbom, osnova arbitraže je zadovoljenje obeju sukobljenih strana. Njima je dozvoljeno sklapanje nagodbe bez ijednog posrednika i niko, sem njih, nema autoritet da tu nagodbu sprovede.

Nagodba u Zakonu o saobraćaju³

U članu 66 Zakona o saobraćaju na glavnim saobraćajnicama u libijskom zakoniku piše: „Na saobraćajnom policajcu je da propiše odgovarajuću kaznu za jedno od krivičnih dela propisanu zakonom. Ako je u pitanju samo novčana kazna, odmah se plaća minimalna propisana novčana suma, čim se dobije. A ako je prestupnik u nemogućnosti da odmah plati kaznu, policajac mu piše opomenu da treba da plati najkasnije za narednih nedelju dana, a

¹ Mamun Muhamed Salama, „Qanun al-ijra’at al-libi“, ibidem, str. 204.

² Sud za arbitražu je dao bilo kojoj strani sukoba autoritet, čak i ako nemaju vlast.

³ Zvanično objavljen u libijskom Službenom glasniku, broj 15, godina 1984.

kao garanciju mu oduzima vozačku ili saobraćajnu dozvolu. A ako taj period istekne, a suma nije uplaćena u zadanom roku, saobraćajac slučaj podnosi nadležnom organu.“

Zakonodavstvo je saobraćajnom policajcu dalo delimična ovlašćenja u nekim slučajevima koji ulaze u nadležnost sudije, prema tekstu člana broj 66 zakona broj 11 za godinu 1984. o saobraćaju na glavnim saobraćajnicama, kao revizija zakona broj 13 za godinu 1423. po hidžri, što se tiče revizija presuda gorepomenutog zakona, zakonodavstvo je ograničilo domen nagodbe na zločine kažnjive samo novčanom kaznom. A ako postoji i druga, dodatna kazna, ili postoji izbor između novčane i zatvorske kazne, tada se ne može sklopiti nagodba. Takođe, za ovo je zadužen samo saobraćajni policajac i nijedan drugi pripadnik policije i ograničen je samo na muškarce, ne i na žene. Prema autorovom mišljenju, neophodna je revizija teksta zakona, kako bi obuhvatio sve policajce, uključujući i žene.

Ali, koji su uslovi za sklapanje ovakve nagodbe? Za nagodbu prema Zakonu o saobraćaju moraju biti ispunjeni uslovi koji se tiču predmeta krivičnog dela i interesa.

- a) Kazna za krivično delo oko kojeg postoji namera da se sklopi nagodba, treba da bude samo novčana kazna. Ali ako postoji i druga kazna sem novčane, tada se nagodba ne može sklopiti.
- b) Prestupnik odmah treba da plati minimalnu novčanu kaznu predviđenu za taj prestup.
- c) Ako nije u mogućnosti da odmah plati kaznu, policajac mu daje najviše nedelju dana da je isplati, a ako se taj rok završi, dokumenti se podnose nadležnim organima, koji će razmotriti slučaj.
- d) Ovu nagodbu može da sprovede samo saobraćajni policajac. Ako je sprovedena od strane ženskog člana policije ili nekog drugog pripadnika policije van saobraćajnog odeljenja ili muhtasiba, na primer, to nije dozvoljeno i zakonske posledice neće stupiti na snagu, jer je to u suprotnosti sa zakonom.
- e) Plaćanje pri sklapanju nagodbe ne treba da premašuje minimum koji je propisan za delo oko kojeg se sklapa.

Zakonodavstvo je za predstavnika nagodbe odredilo prestupnika, bez obzira na to da li je on vlasnik vozila ili je plaćen da ga vozi, da li ga je pozajmio od rođaka ili prijatelja ili ga je iznajmio od neke agencije za iznajmljivanje, dakle bez obzira na to ko je vlasnik vozila. Ovo je zakonodavstvo dobro propisalo. Ipak, ograničilo je odgovornost plaćanja novčane

kazne na vlasnika vozila. Takođe, dozvolilo je i pravo povraćaja novca počiniocu prestupa u vrednosti kazne koju je počinio.¹

Saobraćajni policajac mora pripadati nekom saobraćajnom odeljenju, bez obzira na njegov čin. Ali kako se sprovodi nagodba? Nagodba se sprovodi posebnim merama, određenim onim što je navedeno u sledećim tačkama:

1. Rok za nagodbu. Zakonodavstvo je odredilo rok za nagodbu na period koji ne prelazi nedelju dana od dana kada je počinjen prestup, prema tekstu garancije o zaštiti podataka. Ali, zapravo, to osigurava pravo prestupnika i to uređivanjem izveštaja u kome se izlaže nagodba ili zabeležava prisustvo optuženog u saobraćajnom odeljenju i stvarna dozvola u domenu prema prestupniku i utvrđuje njegovo prisustvo u registru u tom odeljenju, ali njime nije obavljen posao provere podataka i obaveštenje o pojavljivanju kroz određeni vremenski period, zarad plaćanja vrednosti novčane kazne. Ako se ne pojavi u zakazano vreme, dokumenti će biti prosleđeni nadležnim organima, koji imaju ulogu da istraže incident i podnesu dokumenta sudiji, kako bi doneo svoju odluku, na osnovu izveštaja. Rok za nagodbu ističe onda kad se dokumenta dostave sudu. Zato autor ovog istraživanja smatra da rok za nagodbu treba da traje čak i ako su dokumenta u rukama nadležnog autoriteta, pod uslovom da je taj period manji od onog koji je dozvolio saobraćajni policajac, a razlog toga je da se pred saobraćajnim zastupništvom ne bi nakupili slučajevi.
2. Ponuda nagodbe. Teži se da se prestupniku² pripíše krivica za neko od krivičnih dela propisanih zakonom, čija je obavezna kazna samo novčana. Prestupniku se nudi nagodba u trenutku počinjenja krivičnog dela. Na njemu je da plati iznos novčane kazne u roku od sedam dana, određene od strane saobraćajnog policajca na datum kada ga je o njoj obavestio. Prema gore navedenom, nagodba se nudi za prestupe prema Zakonu o saobraćaju i posledica toga je izostanak podizanja optužnice tokom perioda određenog za ponudu nagodbe, na temelju toga da je

---

¹ Za više objašnjenja v. tekst člana 68 zakona broj 11 za godinu 1984, o Zakonu o saobraćaju na glavnim saobraćajnicama.

² Zakonodavstvo koristi termin 'prestupnik' i to je, po našem mišljenju, dobar izraz, kojim su obuhvaćeni i pešaci i vozači, kao i oni koji jašu životinje ili vlasnici kola koja vuku životinje. Ali to nije ispravno prema onom što je izneto u Pravilniku 250 za godinu 1423. po hidžri, ni na ono na šta ukazuje član 66, revizija člana 66 zakona broj 11 za godinu 1984. Više se slagalo, jer je u njemu stajalo „Na saobraćajnom policajcu je da...u ovom slučaju, prestupnik treba da plati četiri dinara ako je vozač, jedan dinar ako je vlasnik običnih kola ili kola koja vuku životinje, a petsto dinara ako je pešak.“ Prema našem mišljenju ovo je jedna od mana nacrtu koji je dospelo u tekst zakona.

ponuda nagodbe obavezna prema Zakonu o saobraćaju, a ne izbor saobraćajnog policajca. Samo optuženi ima pravo da prihvati ili odbije nagodbu i za to ima određeni rok.¹ Ali ako određeni rok prođe, stvar se menja i nema više mesta nagodbi kada saobraćajni policajac preda dokumentaciju javnom tužilaštvu, čija je uloga ili da izda naredbu o krivičnom gonjenju ili da dokumentaciju preda sudu nadležnom za tu stvar.

3. Posledice nagodbe. Nagodba, čije strane čine saobraćajni policajac i prestupnik, treba da se sprovede u roku određenom zakonom, uz plaćanje određene sume za nagodbu od strane prestupnika. U slučaju da je prestupnik ne plati u određenom roku ili da plati nakon isticanja predviđenog perioda, posledice nagodbe neće stupiti na snagu i onda je moguće podići krivičnu optužnicu protiv prestupnika. Ali ako je plaćanje izvršeno tokom određenog perioda, onda će stupiti posledica poništenja krivičnog dela, a samim tim i krivičnog postupka u vezi sa tim delom.

Nagodba u Zakonu o porezu na dohodak

Libijsko zakonodavstvo je, zakonom broj 7 za godinu 2010, obavezalo na oporezivanje svaki prihod koji potiče od kapitala i nepokretnosti ili kao rezultat nekih delatnosti ili poslova.² Takođe se oporezuje i svaki prihod koji je stečen u inostranstvu, prema propisima ovog zakona³. Primećuje se da se ovaj zakon više slaže s prethodnim zakonima, u vezi sa njegovim pogledom na interes građana, jer im daje poreske olakšice za, na primer, poljoprivredne delatnosti, kao i razvojne aktivnosti na koje ohrabruje Opšti narodni komitet, a čije bavljenje podržava zakonodavstvo. Olakšice se daju i za prihode koji potiču od stipendija koje finansira Opšti budžet za stipendiranje državnih službenika.⁴

Utvrđivanje poreza se sprovodi na osnovu izveštaja koji podnosi poreski obveznik o svom dohotku Poreskoj upravi, na osnovu koga se vidi njegov godišnji dohodak i obračunava porez. Nakon isticanja perioda za utvrđivanje poreza, u slučaju da ga je Poreska uprava odobrila, na tu procenu nije moguće uložiti žalbu, na bilo koji način propisan ovim zakonom, bilo od strane obveznika u smislu njegove saglasnosti sa porezom, koji je procenjen na osnovu dobrovoljnog izveštaja ili od strane Poreske uprave, koja ga nije uzela u obzir, a na osnovu koga je obračunala porez. Zakonodavstvo je poresku godinu definisalo kao period od

¹ Haled Abdulbaki Muhamed al-Hatib, „Džaraim va hvadit al-murur va daur al-šurta fi muvadžihatihā“, doktorska disertacija, 2004. Nije objavljena, Policijska akademija, Kairo, Egipat, str. 332.

² Isprva se ciljalo na finansijske poslove i depozite u bankama.

³ Za više pojašnjenja vidi član 55 i 62 zakona broj 7 iz 2010.

⁴ Za više pojašnjenja vidi član 33 i 36 prethodnog zakona.

dvanaest meseci, koja počinje prvim mesecom – januarom – svake godine. Ako, što se tiče obveznika, njegova finansijska godina bude različita od finansijske godine države, upravniku Poreske uprave je dozvoljeno da tu godinu uzme kao osnovicu za obračun poreza obvezniku. Zato računi poreskog obveznika moraju biti konstantni. Isplaćivanje poreza se radi odjednom, ukoliko vrednost poreza ne prelazi sto dinara. Ali ako porez prelazi tu sumu, plaća se u četiri rate u sledećim mesecima: mart, maj, septembar, decembar. Plaćanje se obavlja počev od desetog, završno sa dvadeset petim danom u gorenavedenim mesecima.

Ako obveznik propusti da plati propisanu ratu na vreme, biće mu propisana novčana kazna u visini 1% (jedan posto) od iznosa poreza za svaki mesec ili deo meseca koji prelazi petnaest dana, pri čemu kazna neće prelaziti ukupno 12% (dvanaest posto). Na to se primenjuje isti princip plaćanja kao i prilikom plaćanja poreza. Ako obveznik odstupa od podnošenja njegovog izveštaja, ili on ne bude ispravan i celokupan, ili umanjuje delatnosti, dokumenta i dr. ili ako podnese netačne informacije ili iskoristi pritvorne načine kako bi se oslobodio prikazivanja celog ili dela poreza, u tom slučaju Poreska uprava može da se umeša i da obračuna dodatan porez i proceni dohodak prema onome što smatra prigodnim, u skladu sa Pravilnikom implementacije, propisanog ovim zakonom. Na Poreskoj upravi je da obveznika obavesti o proceni poreza i rokovima, a obveznik ima pravo da uloži prigovor pred nadležnim komitetom, prema proceduri definisanoj zakonom. Ali, šta u slučaju da dođe do prepreka između obveznika i sprovođenja njegovih aktivnosti; ko je onda odgovoran za plaćanje poreza?

Baza upravljanja novcem ili delatnostima ili njihov posednik se u tom slučaju smatra zamenikom obveznika u stvarima koje se tiču primene odredbi ovog zakona. U slučaju smrti poreskog obveznika, na njegovim naslednicima ili osobi koja raspolaže njegovim nasleđem, u zavisnosti od slučaja, jeste da podnesu izveštaj o aktivnostima obveznika do njegove smrti, uz uvažavanje izveštaja podnetih od strane obveznika pre njegove smrti, tokom perioda ne dužeg od šest meseci od datuma njegove smrti, pre raspodele nasledstva.

Formiranje apelacionih komiteta i njihova nadležnost. Ovaj Komitet se formira na osnovu odluke donete od strane upravnika, u kojoj je definisano njegovo sedište i krugovi nadležnosti i u kojoj su nominovani predsednik i članovi. Predsedavajući svakog komiteta je jedan od sudija Prvostepenog suda koji se nalazi u domenu nadležnosti sedišta Komiteta. Na generalnoj skupštini ovog Komiteta, biraju se predsednik i dva člana iz sektora za planiranje i finansije, čiji stepen karijere nije manji od devet. Oni moraju biti iz Poreske uprave. Kako tok

rada, kako Poreske uprave, tako i obvezniku, ne bi bio ometan, dozvoljeno je da u odluci o formiranju bude i određeni broj rezervnih članova, kao i da Komitetu bude priključen i sekretar, koji će se baviti administrativnim poslovima Komiteta.

Nadležnost Komiteta i procedura prilikom prigovora. Ovaj komitet se jednim delom bavi svim aspektima sporova koji se dešavaju između poreskog obveznika i Poreske uprave. Drugim delom se bavi prigovorima koji mu se podnose povodom utvrđivanja poreza, a takođe i kaznama koje su propisane za poreznika, određenim u četvrtom delu ovog zakona. Komitet se bavi i prigovorima koji mu pristižu u periodu koji ne prelazi dva meseca od datuma podnošenja.

Podnosilac prigovora prilaže dokument u kome objašnjava razloge njegovog prigovora Sekretarijatu komiteta, pri čemu mu se dostavlja račun i uz koji se prilaže novčana taksa u iznosu od 50% (pedeset posto) od vrednosti poreza koji je sporan. Ova taksa ne sme biti manja od 10 (deset) dinara. Na Sekretarijatu komiteta je da pošalje kopiju prigovora Poreskoj upravi, zarad davanja njenog mišljenja o prigovoru, u periodu ne dužem od trideset dana od datuma kada joj je dokument o prigovoru dostavljen. Predsednik Komiteta je odgovoran za određivanje roka za razmatranje podnetog prigovora. Na njemu je da poreskog obveznika i Poresku upravu obavesti o terminu za razmatranje prigovora, koji treba da traje najmanje nedelju dana. Nije obavezno lično prisustvo obveznika, već je dozvoljeno da ovlasti drugog da prisustvuje umesto njega, kao što je njegov zastupnik ili zamenik ukoliko je u pitanju organizacija, pa čak i neko od njegovih rođaka ili prijatelja.

Zasedanje Komiteta je validno samo ukoliko su prisutni svi članovi. Sednice treba da budu tajne, ali se mogu proklamovati obvezniku, na njegovo poverenje. Komitet svoje odluke donosi većinom. Na predsedniku i članovima komiteta je da ih potpišu u roku od trideset dana od datuma izdavanja odluke, a na sekretaru Komiteta je da o tim odlukama izvesti strane kojih se ona tiče. Ako je doneta odluka u korist poreskog obveznika, vraćaju mu se plaćene takse, a u slučaju da je delimično dobio prigovor, na Komitetu je da odredi visinu tog dela, koji će se oduzeti od plaćenih taksi, uz obaveštavanje obveznika o odluci Komiteta. Porez se naplaćuje čak i ako se na tu odluku uloži žalba. I Poreska uprava i obveznik imaju pravo žalbe na odluku pred Žalbenim komitetom petnaest dana od prispeća odluke.

Apelacioni komitet. Ovaj komitet čine predsednik Prvostepenog suda u čijoj je nadležnosti sedište Komiteta, uz jednog člana tela za finansijske revizije, sa najmanjim činom od desetog stepena, koga nominuje sekretar Opšteg narodnog komiteta, i jedan koji ima

iskustvo u trgovini i računovodstvu. Odluku o formiranju ovog komiteta, određivanju njegovog sedišta i nadležnosti i razmatranju njegovih članova donosi direktor Poreske uprave. Dozvoljeno je formiranje više od jednog komiteta, kao i da odluka o formiranju sadrži više rezervnih članova. Pored predsednika i ostalih članova Komiteta, Komitet treba da ima i sekretara, koji treba da bude iz Poreske uprave, a nominovan je od strane direktora Poreske uprave. Apelacioni komitet se jednim delom bavi žalbama na odluke Prvostepenog komiteta, bilo da je žalba podneta od strane obveznika, bilo od strane Poreske uprave, u periodu od najviše tri meseca od datuma podnošenja žalbe.

Žalba se pismeno podnosi sekretaru Komiteta, koji drugoj strani treba da dostavi kopiju žalbe, kako bi joj se omogućilo otpočinjanje odbrane zbog žalbe prispele protiv nje, tokom perioda ne dužeg od petnaest dana od datuma kada je primila kopiju žalbe. U slučaju da je žalba podneta od strane poreskog obveznika, uz nju se naplaćuje kazna u visini od 1% (jedan posto) od poreza određenog od strane Prvostepenog komiteta, pri čemu ta taksa neće biti manja od 20 (dvadeset) dinara. Ali, ako je žalba uložena od strane kompanije, treba da bude proračunata neophodnim dokumentima, izveštajima i računima, koji se po zakonu zadržavaju i uzimaju se kao dokazni materijal pred ovim komitetom, na teret podnosioca prigovora ili žalbe. U slučaju donošenja rešenja, obavezno je njegovo izvršenje i na njega se ne može uložiti žalba „osim pred Vrhovnim sudom, kao nadležnim autoritetom za Opštinski sud, prema postupku određenim zakonom. Zato je Vrhovni sud nadležan da razmotri žalbe na konačne odluke, donete od strane tela koja imaju okružnu nadležnost, kao što su poreski komiteti“¹.

Nagodbeni komiteti. Zakonodavstvo je direktora Poreske uprave zadužilo za formiranje nagodbenih komiteta za svako odeljenje Poreske uprave. Ovi komiteti su sastavljeni od tri člana Poreske uprave, po reputaciji, te će direktoru Kancelarije za porez biti dodeljen posao predsednika Komiteta. Unutar Komiteta ne sme biti članova koji vrše prvobitnu procenu poreza.

Nagodbeni komitet je nadležan za sprovođenje nagodbe između Poreske uprave i poreskog obveznika. Ako poreski obveznik želi da sklopi nagodbu sa Poreskom upravom, treba da podnese zahtev ovom komitetu, u kome treba da obrazloži svoju želju za sprovođenjem nagodbe ili da ga podnese Prvostepenom komitetu u roku od četrdeset pet dana

---

¹ Abdulsalam Sultan, „Al-iqarat al-daribiya wa ijra'at rabt al-daribiya wa tazalum minha wa tahsiluha wa taqadumuha“, istraživanje objavljeno u časopisu „Majalla akadimiya li al-dirasat al-ulya“, članak 14, rubrika 5, novembar 2014, Tripoli, Libija, str. 84.

od datuma primanja poreskog obračuna ili tokom razmatranja njegovog prigovora od strane Prvostepenog komiteta, pod uslovom da to bude pre donošenja rešenja o prigovoru. Ako obveznik podnese zahtev Prvostepenom komitetu, taj komitet treba da ga prosledi Poreskoj upravi zarad sprovođenja nagodbe. Poreska uprava treba da obavesti poreskog obveznika o prihvatanju te nagodbe, a poreski obveznik treba da plati porez u iznosu oko koga su se dogovorili u izveštaju o nagodbi. Izveštaj o nagodbi treba da obuhvata osnove na kojima je sklopljena i dokumentaciju koju je podneo poreski obveznik. Time se ta stvar okončava, u pogledu raspravljanja o bilo kakvim dokumentima ili drugim informacijama, oko kojih je sklopljena nagodba. Nagodba treba da sadrži iskreni prikaz dohotka poreskog obveznika koji je podložan oporezivanju. Takođe, treba da bude potpisan od strane poreskog obveznika ili njegovog legalnog zastupnika i od strane članova Komiteta.¹ Međutim, ako se nagodba ne sklopi, Poreska uprava treba da vrati dokumentaciju za razmatranje prigovora prema uobičajenoj proceduri.

Uslovi nagodbe. Kako bi se sprovele posledice nagodbe i kako bi ona bila validna, moraju se ispuniti neki uslovi, koje možemo svrstati u sledeće:

1. Da nagodba bude sklopljena od strane osobe nadležne za to. Libijsko zakonodavstvo je zakonom broj 7 za godinu 2010. o porezu na dohodak u Libiji kao nadležnog za sprovođenje nagodbe odredilo upravnika Poreske uprave i samo njega.
2. Dogovor dve strane o nagodbi. Nagodba se sprovodi isključivo voljom administrativnog tela i optuženog. Dakle, nagodba oko poreza se ne može sklopiti voljom samo jedne strane. Isto tako, nijedna strana ne može primorati drugu stranu na nagodbu. Poreska nagodba se uvek bazira na proceni od strane administrativnog tela, za razliku od njenog određenja u libijskom i egipatskom Krivičnom zakonu i Zakonu o krivičnom postupku, u kojima je nagodba pravo optuženog i ne zaustavlja se voljom tužilaštva.
3. Nagodba treba da bude sklopljena pre izricanja presude u postupku.

Posledice poreske nagodbe moraju postati pravosnažne pre donošenja presude o određenom slučaju u krivičnom postupku. Libijsko zakonodavstvo je upravniku Poreske uprave dozvolilo da odustane od krivičnog gonjenja u toku bilo koje faze pre donošenja presude.

---

¹ Abdulsalam Sultan, „Al-iqarat al-daribiya wa ijra'at rabt al-daribiya wa tazalum minha wa tahsiluha wa taqadumuha“, ibidem, str. 86.

Postupak poreske nagodbe. Nagodba pred administrativnim telom otvara „prostor za dostizanje ciljane kazne, jer prestupnik mora da ispuni uslove nagodbe oko kojih su se dogovorili. Politička podrška sistemu nagodbe dolazi iz nekih razloga, koji se ogledaju u beskorisnosti vremena, truda i troškova svojevolejnog prihvatanja preuzimanja odgovornosti, propisanih zakonom, za činjenje prekršaja.”¹ Poreska nagodba se sklapa na osnovu zahteva koji podnosi poreski obveznik, nakon dobijanja obaveštenja o porezu koji treba da plati. Ako ne uplati taj porez nakon četrdeset pet dana od datuma obaveštenja o njemu ili tokom razmatranja njegovog zahteva od strane Prvostepenog komiteta, pre donošenja odluke, Prvostepeni komitet treba da podnese dokumentaciju onoga koji ulaže prigovor Poreskoj upravi, koja treba da sprovede nagodbu. Ako se sklopi nagodba, dokumentacija se vraća Prvostepenom komitetu zarad rutinskog okončavanja uobičajenog postupka prigovora.²

Posledice nagodbe. „Nagodba se izražava pojedinačnom voljom, koju prima i njenu validnost potvrđuje nadležno administrativno telo. To znači da pojedinac odbacuje sudske garancije koje mu je zakon propisao za počinjeno krivično delo. Time i država odbacuje svoje pravo na kažnjavanje i time se okončava krivično delo.”³ Ako se sklopi nagodba poreskog obveznika i Poreske uprave, pred njih se postavljaju novi uslovi, jer nagodba proizvodi sledeće posledice:

1. Ako poreski obveznik odustane od prigovora koji je uložio Komitetu za prigovore, okončava se postojeći spor između njega i Poreske uprave.
2. Po zaključenju nagodbe između poreskog obveznika i Poreske uprave, poreski obveznik treba da isplati određeni porez ili novčanu kaznu, prema pravilima i osnovama objašnjenih u zakonu o porezu.
3. Ako se spor dogodio pred komitetom, on treba da donese odluku o okončanju sukoba nagodbom.

Uprkos tome što je po zakonu broj 7 za god. 2010. o porezu na dohodak komiteta za prigovore mnogo, sklapanje nagodbe je ograničeno na jedan komitet. Taj komitet se suočava sa problemom zbog zaposlenih Opšteg narodnog komiteta za planiranje i finansije, koji Poresku upravu smatraju sopstvenom administracijom, a pogotovo Nagodbeni komitet, koji čine samo zaposleni iz Poreske uprave, što ih istovremeno čini i sudijom i porotom. Stoga,

---

¹ Abdel Hamid al-Šavarbi, “Al-tažrim al-akab fi al-drbiya ala al-istihlak”, 1991. Al-maktab al-arabi al-hadit, str 176.

² Za više pojašnjenja vidi član 24 registra broj 57 ig god 2004. zakona broj 11 iz godine 2004.

³ Abdel Hamid al-Šavarbi, “Al-tažrim al-akab fi al-drbiya ala al-istihlak”, str. 176

oni ne daju dovoljno garancija poreskom obvezniku. Umesto toga, zakonodavstvo propisuje zadatak sprovođenja nagodbe neutralnom komitetu, a mere treba da se sprovedu zarad osiguranja brzog sklapanja nagodbe, jer namnoženi komiteti i opširne procedure čine težak teret, kako za poreskog obveznika, tako i za Poresku upravu, tako da počinitelac često okleva da ulazi u duge sporove, jer duge složene procedure predstavljaju gubljenje njegovog vremena i napora da angažuje administraciju.

Zapravo, nagodba je, prema zakonu, ograničavajuća i indirektno stvara pritisak na poreskog obveznika da se zadovolji nagodbom, a pogotovo jer je zakonodavstvo dalo Poreskoj upravi široka ovlašćenja pri procenjivanju prihoda koji podležu porezu, kao i slobodu prihvatanja ili odbijanja izveštaja podnetog od strane poreskog obveznika.

Nagodba prema egipatskom Zakonu o porezu

Krivična dela oko kojih je dozvoljena nagodba. Krivična dela u vezi sa porezom su podeljena na pozitivna i negativna prema propisima egipatskog zakonodavstva u Zakonu o porezu na dohodak. Negativna krivična dela su predstavljena kao:

1. Skrivanje informacija o počinjenju zločina tokom obavljanja dužnosti i neproveravanje ispravnosti dokumentacije, kada se otkrije da su te informacije obavezne za utvrđivanje poreza i dokumentacije koja dokazuje aktivnosti poreskog obveznika.¹
2. Skrivanje informacija tokom obavljanja dužnosti u vidu bilo kakvog ispravljanja ili menjanja u izveštajima, obračunima, registrima ili dokumentima zarad odavanja utiska o manjim prihodima ili većim rashodima.
3. Uzdržavanje od izveštavanja o takvim aktivnostima.
4. Uzdržavanje od podnošenja finansijskog izveštaja i uzdržavanje od primene sistema oduzimanja, popusta, prikupljanja i snabdevanja poreza u zakonom određenom roku ili nepodnošenje informacija i kopij izveštaja i dokumenata. Takođe, nezadržavanje dokumenata i registara i nepotpisivanje finansijskog izveštaja od strane poreskog računovođe.

Što se tiče pozitivnih krivičnih dela, ona se sastoje u preduzimanju sledećih radnji, koje su alternativno postavljene.

---

¹ Zakon br 91 iz 2005. god. o porezu na dohodak.

1. Podnošenje godišnjeg finasijskog izveštaja, baziranog na poslovnim knjigama, registrima, obračunima ili dokumentima koji sadrže informacije u suprotnosti sa poslovnim knjigama, registrima, obračunima ili dokumentima, koje su prikrivene.
2. Podnošenje godišnjeg finasijskog izveštaja uz odsustvo poslovnih knjiga, registara, obračuna ili dokumenata koji sadrže informacije koje se razlikuju od onih u poslovnim knjigama, registrima, obračunima ili dokumentima, koje su prikrivene.
3. Namerno uništavanje registara ili dokumenata u vezi sa porezom, pre isteka roka određenog za zastarivanje poreskog duga.
4. Nepodnošenje ili menjanje računa o kupovini ili prodaji ili drugih dokumenata zarad obmanjivanja Poreske uprave o manjim prihodima ili većim rashodima.
5. Prikrivanje delatnosti ili dela delatnosti koje treba da budu oporezovane.
6. Ako poreski obveznik unese sumu manju od vrednosti poreza koji treba da plati, kompenzovaće je sumom ekvivalentnom polovini iznosa novčane kazne određene u godišnjem finasijskom izveštaju.

Nagodba se može postići samo voljom administrativnog tela i optuženog, a poreska nagodba, kao i druge nagodbe u drugim zakonima, ne može se sklopiti sem individualnom željom, na osnovu volje jedne od dveju strana u sporu. Međutim, ovde se moraju sresti dve volje, jer je predmet nagodbe u Zakonu o porezu različit od nagodbe u krivičnim zakonima.

Egipatsko zakonodavstvo je ministra finansija ili njegovog zamenika ovlastilo za sklapanje nagodbe sa prestupnikom u krivičnim delima u vezi sa porezom.¹ Egipatsko zakonodavstvo je kao uslov za sprovođenje posledica nagodbe postavilo optuženom plaćanje određene sume prilikom sklapanja nagodbe između njega i administrativnog tela. To je određeno prema prirodi krivičnog dela, što može biti ograničeno na vrednost poreza na robu kao kompenzacija ekvivalenta toj sumi i ograničeno na iznos za prekršioca uz kompenzaciju koju odredi sudija.²

Rok za nagodbu. Egipatsko zakonodavstvo je zakonom br. 91 za godinu 2005. o porezu na dohodak propisalo da sklapanje nagodbe oko krivičnog dela u vezi sa porezom treba da se izvrši pre izricanja presude.³

---

¹ Za više pojašnjenja vidi član 138 zakona broj 91 iz 2005. god.

² Za više pojašnjenja vidi član 134, 135, 136 zakona broj 91 iz 2005. god. o porezu na dohodak.

³ Za više pojašnjenja vidi član 138 egipatskog zakonodavstva zakona broj 91 iz 2005. god.

Domen odgovornosti partnera u krivičnim delima u vezi s porezom. Odgovornost partnera oko krivičnog dela u vezi s porezom se ograničava na saučesništvo sa poreskim obveznikom i učestvovanje u izbegavanju pokazivanja vrednosti poreza, kao i njegovo učestvovanje u već dosuđenim kaznama oko ove stvari.¹

Postupak nagodbe oko poreza. Prvi član odluke br. 363 za god. 2009. svakom poreskom obvezniku koji je sa Poreskom upravom Egipta u sudskom sporu oko poreza, a nije izrečena presuda od strane Apelacionog suda, za bilo koji slučaj propisan drugim članom ove odluke, a želi da taj spor okonča, dozvoljava da on sam preda zahtev za nagodbom ili da ga preda njegov zakonski zastupnik Poreskoj upravi i pokaže svoju želju za tim². Taj zahtev treba da sadrži razloge zbog kojih se podnosi i uz njega treba da bude priložena propratna dokumentacija. Zakon br. 157. za god. 1981. o porezu na dohodak je direktoru Poreske uprave dao nadležnost za formiranje komiteta za proučavanje prispelih zahteva za okončanjem sporova o porezu, koji su uspostavljeni između poreskog obveznika i Poreske uprave pre zaključivanja nagodbe, kao predsedniku sa najvećim autoritetom. Poreski obveznik predaje zahtev tom komitetu, objašnjavajući u njemu svoju želju za nagodbom. Ovaj zahtev se numeriše i registruje u registru pripremljenom za to i određuje se termin za razgovor sa poreskim obveznikom i predaju dokumentacije. Ako se dve strane dogovore, spor se okončava. Ali u slučaju da se poreski obveznik ili Poreska uprava ne saglase, dokumentacija se šalje Prvostepenom sudu u roku od trideset dana od datuma objavljivanja ove odluke. Međutim, ako je izveštaj o nagodbi potpisan, Poreska uprava ne sme da se odrekne nagodbe pod izgovorom da se komitet za okončavanje sporova okrenuo od njene odbrane i da je nije pogledao.³

To demantuje da je njegov interes bio zasnovan na razmatranju spora. Takođe, nagodba koja se sklapa, treba da bude zadovoljavajuća, bez pogovora. Kada se postigne konsenzus, to opovrgava sumnje u ciljeve Poreske uprave. Ono oko čega se slažu pravosuđe i islamsko pravo, jeste da se nagodba, koja se sklapa između Poreske uprave i poreskog obveznika, mora sklopiti na osnovu dogovora i prema zakonskim propisima i odredbama.⁴

---

¹ Za više objašnjenja, v. član 134 Zakona o carini Egipta, gore pomenutog.

² Za više objašnjenja, pogledaj prvi član rešenja broj 363 za god. 2009. o okončanju nekih sudskih sporova u vezi sa porezom između Poreske uprave Egipta i poreskih obveznika, donet 9.6.2009. prva strana.

³ Za više objašnjenja, v. član 161/1 zakona broj 151 za god. 1981. o porezu na dohodak.

⁴ Presuda Apelacionog suda u Kairu o dvema žalbama zabeleženim u javnom registru pod brojem 4908, rubrika 123 zakona i 26 rubrika 124 zakona, sednica održana u nedelju 13.02.2011. neobjavljena presuda.

Ako je nagodba rezultat dogovora između poresko-nagodbenog komiteta i poreskog obveznika, to se utvrđuje u izveštaju koji potpisuju obe strane. Nakon odobrenja tog izveštaja od strane ministra finansija ili njegovog zamenika, on stupa na snagu i sledi obaveštenje od strane nadležnog suda o praosnažnom okončanju spora.¹ Preporučuje se da pravosuđe uredi pismeno obaveštenje o nagodbi, kako bi osiguralo da je poreski obveznik obavešten, jer to može da posluži kao dokaz prilikom negiranja pred sudom da je sprovedena.²

Posledice nagodbe. Posledica nagodbe između administrativnog tela i optuženog u vezi sa krivičnim delom oko poreza, jeste obustavljanje krivičnog gonjenja. O toj i drugim posledicama, egipatsko zakonodavstvo u poslednjem stavu člana 138 zakona br. 91 za god 2005. o porezu na dohodak, navodi: „Nagodbom se obustavlja krivično gonjenje, a javni tužilac mora da zaustavi sprovođenje kazne, ako je nagodba sklopljena u toku sprovođenja kazne.“ Stoga: „Nagodba Poreskoj upravi omogućava naplatu dugova. Ona takođe okončava krivično gonjenje ili zaustavlja sprovođenje kazne izrečene optuženom, ako je sklopljena u periodu pre izricanja te presude, u zavisnosti od slučaja.“

Nagodba u Carinskom zakonu

Posebni zakoni igraju aktivnu ulogu u podupiranju Državnog trezora, doprinoseći mu prilikom finansijskih priliva tokom plaćanja za sklapanje nagodbe, koje izvršavaju počinioци nekih krivičnih dela. Jedan od takvih zakona je Carinski zakon, koji utiče na život države, jer „ne samo da predstavlja jedan od državnih materijalnih izvora, već se na njegovu efikasnost oslanja i ekonomska i socijalna politika države.“³

Zato savremena država traži pomoć pravosuđa ili bar smanjenje i borbu protiv krivičnih dela, svim sredstvima i mogućnostima, kako bi očuvala nacionalnu ekonomiju i zaštitila industriju i ekonomsku politiku.⁴ Među islamskim pravnicima postoji rasprava oko poimanja krijumčarenja, pri čemu neki od njih smatraju da je krijumčarenje samo uzdržavanje od plaćanja neophodnih carinskih dažbina na robu. Druga strana, međutim, smatra da je to „svako delo ili uzdržavanje od dela koje se suprotstavlja pravilima određenim zakonom o prometu robe preko granice, to jest da se carinski prekršaj ispoljava u dva vida,

---

¹ Za više objašnjenja, v. član 5 zakona br. 159/1997 o nagodbi oko sporova u vezi sa porezom.

² Presuda Prvog stepena suda južnog Kaira, o postupku broj 659 za god. 2008. ukupnom porezu u južnom Kairu, sednica održana 28.04.2011. neobjavljena presuda.

³ Kamal Hamadi, „Jarima al-tahrib al-jamariki“, 2004, izdavač „Manša' al-maarif“, Aleksandrija, Egipat, str. 7.

⁴ Magan Hašem Muhamed, „Jarima al-tahrib al-jamariki“, neobjavljena teza, Odsek „Qism al-dirasat al-qanuniya“, Univerzitet „Jamia al-dual al-arabiya“, školska godina 2005/2006, Kairo, Egipat, str. 7.

kroz uzdržavanje od plaćanja određenih carinskih dažbina na robu i kroz suprotstavljanje propisa uvoza i izvoza.“¹

Autor ovog istraživanja za temelj uzima drugu tvrdnju, jer obuhvata sve aspekte krijumčarenja na carini, koji zapravo predstavljaju povredu zakonskih prohibicija i naredbi o prometu robe na ulasku i izlasku iz zemlje, koje se nalaze u većini arapskih zakona, među kojima su libijski, egipatski i tuniski. Svi krijumčarenje preko carine definišu na sledeći način: „Krijumčarenjem se smatra unošenje robe bilo koje vrste na teritoriju republike ili njeno iznošenje na nelegalan način, bez plaćanja celog ili dela iznosa određenih carinskih dažbina ili u suprotnosti sa pravilima o zabranjenoj robi.“² Tunisko zakonodavstvo krijumčarenje definiše kao: „Svaki čin uvoza ili izvoza van carine, kao i svako kršenje zakonskih odredbi ili propisa o prenošenju i uzimanju robe na teritoriji zemlje.“³

Podela krijumčarenja. Krijumčarenje se prema koristi koju počinitelac izvlači deli na dva dela:

1. Izbegavanje plaćanja carinskih taksi. Neki kažu da se ova vrsta krijumčarenja odlikuje u unošenju bilo koje vrste robe na teritoriju države ili njeno iznošenje iz države, u suprotnosti sa zakonskim odredbama.⁴ Time se nanosi sledeća šteta: „Državi je uskraćen porez koji joj pripada na ovu robu, koja se smatra jednim od glavnih faktora za odsustvo finansijskih prihoda.“⁵
2. Krijumčarenje druge vrste. Ovom vrstom krijumčarenja se smatra unošenje dobara ili robe čiji je uvoz zabranjen na teritoriju države ili iznošenje dobara ili robe čiji je izvoz zabranjen, kao što je slučaj sa robom za potražnju, koja često pripada državnom trezoru, čime mu se nanosi šteta, jer to predstavlja suprotstavljanje socijalnim, ekonomskim, zdravstvenim i etičkim ciljevima kojima država teži, zbog čega države zabrane uvoz i izvoz.

Motivi i uzroci krijumčarenja. Uzroci krijumčarenja se razlikuju od države do države, od grada do grada. Ti razlozi se mogu svrstati u sledeće:

---

¹ Majdi Muhib Hafiz, „Al-mausua al-jumrukiya“, 2005, izdavač „Dar al-fiqh al-jamii“, Aleksandrija, Egipat, str. 7. i dalje.

² Za više objašnjenja v. član 120 Carinskog zakona Libije, kome odgovara član 121 Carinskog zakona Egipta.

³ Za više objašnjenja, v. odeljak 390/1 carinskih propisa, objavljuje zvanična štamparija Repunlike Tunis, 2009, str. 174.

⁴ Kamal Hamdi, ibidem, str. 24.

⁵ Aud Muhamed Aud, „Qanun al-uqubat al-has, jara'im al-muhadirat wa al-tahrib al-jumruki wa al-naqdi“, 1966, izdavač „Al-maktab al-masri al-hadit“, Aleksandrija, Egipat, str. 137.

1. Razlog mogu biti same dažbine – kad god se poveća vrednost obaveznih dažbina na robu, poveća se i izbegavanje njihovog plaćanja.
2. Jedan od razloga je i sam pojedinac, kada traži brz priliv novca, što je rezultat njegovog nedostatka svesti o posledicama ove opasne radnje.
3. Uzrok može biti i društvene prirode: geografske prepreke i prirodne granice države takođe mogu igrati ulogu u ovome.

Domeni nagodbe u carinskim zakonima. Ove domene ćemo istražiti razmatranjem zakonodavstava više zemalja.

U libijskom zakonu, u članu 210 zakona broj 10 za godinu 2010 o carini,¹ krivična dela oko kojih je dozvoljena nagodba su određena na sledeći način: kao: „Ne sme se podneti krivično gonjenje ili preduzeti bilo kakve mere oko krijumčarenja, počinjenog prekršaja ili sumnje da je prekršaj počinjen, koji su u suprotnosti sa odredbama ovog zakona i izrečenim propisima, osim po pismenom zahtevu generalnog direktora ili sekretara² kojim se to izričito traži.“ U članu 211 tog zakona se navodi da je autoritet nadležan za sprovođenje nagodbe: „Na generalnom direktoru je da, umesto preuzimanja mera na koje ukazuje prethodni član, sprovede nagodbu, pre donošenja prvostepene presude od strane Prvostepenog suda, za krivična dela propisana članom 204...“³

U egipatskom zakonu se u članu 119 zakona broj 66 za godinu 1963 i revizijama carinskog zakona govori o načinu na koji treba da se nametnu kompenzacija i novčane kazne određene od člana 114 do člana 118, rečima: „Novčane kazne i kompenzacija, propisane od člana 114 do člana 118 ovog zakona, izriču se u skladu sa pravilima i merama propisanim

¹ Službeni glasnik, rubrika 5, članak 10, 2010, str. 168.

² Sekretarom se u ovom zakonu misli na sekretara Opšteg narodnog komiteta za planiranje i finansije ili njegovom zakonskom zastupniku.

³ U članu 204 ovog zakona piše da se „za krijumčarenje ili pokušaj krijumčarenja propisuje novčana kazna, čija je gornja granica tri puta iznosa carinskih dažbina za tu robu, tri puta vrednosti robe ili 1000 (hiljadu) libijskih dinara, pri čemu se uzima najviši iznos. Krijumčarenje se kažnjava zatvorom, na period ne duži od šest meseci uz zaplenu robe koja je bila predmet krijumčarenja. U svakom slučaju je dozvoljeno da sud uz bilo koju izrečenu kaznu dosudi i zaplenu prevoznih sredstava, aparata i predmeta korišćenih prilikom krijumčarenja, uz izuzetak brodova i aviona koji nisu bili namenjeni za tu svrhu...“ Primećuje se da se u ovom članu ne navodi nijedno konkretno krivično delo. Zato autor smatra da je u libijskom zakonu napravljena štamparska greška prilikom numerisanja članova u ovom zakonu, jer je član koji je potreban član broj 205, a ne član naveden u Službenom glasniku, jer se u članu 205 navodi da „ako se dosudi najstroža kazna propisana Krivičnim zakonom ili drugim zakonima, najduža kazna zatvora ne prelazi pet godina, a dosuđena novčana kazna ne treba da bude veća od 3000 (tri hiljade) libijskih dinara za svakog carinika koji zloupotrebi svoj položaj, bilo samostalno bilo u grupi, ili iskoristi robu ili validna prevozna sredstva na nelegalan način ili pomogne drugom da iskoristi zakone ili legalna prevozna sredstva ili spreči proveru robe ili prevoznih sredstava koji po zakonu treba da se zaplene ili se udruži sa bilo kojom drugom osobom u krijumčarenju robe ili odobri krijumčarenje ili učestvuje u bilo kom od pomenutih činova.“

Zakonom o krivičnom postupku, prema zahtevu direktora Uprave carina ili njegovog zamenika.“¹ U istom članu je on određen i kao nadležan za sprovođenje nagodbe: „Direktor Uprave carina ili njegov zamenik smeju da prihvate nagodbu do donošenja konačne presude u krivičnom postupku, tako da je zauzvrat plaćen najmanji iznos određene novčane kazne ili kompenzacije. Nagodbom se ukida krivično gonjenje.“² Egipatsko zakonodavstvo navodi da se Upravi carina nakon donošenja presude plaćaju dosuđena kompenzacija i novčana kazna, kao i da „...direktor Uprave carina može da prihvati nagodbu oko tog krivičnog dela pre donošenja presude, prilikom čega se plaća iznos ne manji od polovine kompenzacije, dok se čitav iznos kompenzacije donosi u slučaju izricanja osuđujuće presude i plaća po stupanju kazne na snagu.“³

U slučaju da se sklopi nagodba, nakon plaćanja određenog iznosa, vraća se ispravna roba, koja nije bila zabranjena ili nezakonita za uvoz. Vraćaju se i prevozna sredstva, alati i predmeti korišćeni u krijumčarenju.“⁴ Egipatsko zakonodavstvo skreće pažnju na to da je i pokušaj krijumčarenja krivično delo, što ponavlja u članu 124: „Bilo kojom najstrožom kaznom, kažnjava se krijumčarenje inostrane robe namenjene za trgovinu, pokušaj njenog krijumčarenja ili posedovanje takve robe u svrhe trgovine, pritom znajući da je kazna za krijumčarenje te robe zatvorska, na period od najmanje dve, a najviše pet godina, uz plaćanje novčane kazne u iznosu od najmanje hiljadu, a najviše pedeset hiljada egipatskih funti. Uz to se primenjuju i sve druge kazne i odredbe propisane u članu 122 ovog zakona, pri čemu kazna za to krivično delo treba da bude u skladu sa kaznama propisanim u prethodnom članu, kao što su sankcije i kompenzacija.

Ukoliko je osuđujuća presuda doneta pet godina nakon počinjenja tog krivičnog dela ili je krivično gonjenje obustavljeno sklapanjem nagodbe, ne sme se pokrenuti krivični postupak oko tog krivičnog dela, propisanog prethodnim stavom, osim na osnovu zahteva podnetog od strane ministra finansija ili njegovog zamenika. Nagodba se oko ovih krivičnih dela može sklopiti pre donošenja konačne presude, pri čemu će kompenzacija biti u visini tri

---

¹ Rečima 'prema zahtevu direktora Uprave carina', zakonodavstvo misli na to da direktor Uprave carina treba da prosledi dokumentaciju Javnom tužilaštvu ili autoritetu nadležnom za tu stvar, što ne znači da obavezno nameće svoje mišljenje organu nadležnom za donošenje sudske odluke, ali to ograničava nadležnost Javnog tužilaštva. Prema našem mišljenju, ovo je loše i treba da se promeni. U egipatskom zakonu, to je izmenjeno, pa zvuči kako sledi: „Dokumentacija se prosleđuje nadležnom autoritetu, koji donosi sudsko rešenje, bez istrage predmeta slučaja, ukoliko direktor Uprave carina ili njegov zamenik sklope nagodbu.“

² Za više objašnjenja, v. član 119 zakona broj 66 za godinu 1963.

³ Omar Salem, „Al-wajiz fi šarah qanun al-ijra'at al-jina'iyā“, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, 2012, Kairo, Egipat, str. 426.

⁴ Za više objašnjenja, v. član 124, stavove 2 i 3.

puta većoj od carinskih dažbina, u slučaju da je doneta osuđujuća presuda. U slučaju da je sklopljena nagodba, ispravna roba će nakon plaćanja određenih dažbina biti vraćena, ukoliko nije ilegalna ili zabranjena za uvoz. U tom slučaju, biće vraćena i prevozna sredstva, alati i predmeti korišćeni prilikom krijumčarenja.“ Iz gorepomenutog se vidi da egipatsko zakonodavstvo dozvoljava sklapanje nagodbe oko svih krivičnih dela u vezi sa carinom, propisanih u sedmom delu Carinskog zakona od člana 114 do člana 118. Članom 119 tog zakona, predviđene su tri opcije u slučaju prestupa u vezi sa carinom:

a) Nametanje novčanih kazni i kompenzacije, na osnovu. Sudske naredbe, koju zahteva direktor Uprave carina ili njegov zamenik, u skladu sa pravilima propisanih Zakonom o krivičnom postupku. To znači da sudski službenik zaključuje izveštaj, koji zatim prosleđuje Javnom tužilaštvu, čija je uloga da donese rešenje.

b) Sklapanje nagodbe sa Upravom carine, u saglasnosti sa određenim uslovima.

c) Prosleđivanje dokumentacije nadležnom sudu, u slučaju da tužilac nije doneo odgovarajuće rešenje ili je odbio nagodbu.

Egipatsko zakonodavstvo je dozvolilo sklapanje nagodbe i oko prekršaja u vezi sa carinom, a koji su navedeni u osmom delu već pomenutog zakona, koji obuhvata član 124 zakona broj 66 za godinu 1963 i zakon broj 95 za godinu 2005, njegova revizija.¹

1. Stvarna krivična dela, što znači „unošenje robe bilo koje vrste u Republiku ili njeno iznošenje na ilegalan način, bez plaćanja celog iznosa ili dela iznosa carinskih dažbina.“²
2. Unošenje robe bilo koje vrste u Republiku ili njeno iznošenje na ilegalan način uz kršenje propisanih pravila u vezi sa zabranjenom robom članom 121.
3. Posedovanje robe iz inostranstva, u slučaju da je namenjena za trgovinu, a da se pritom ne krše carinski propisi, već da se posedovanje te robe smatra krijumčarenjem članu 121.
4. Podnošenje falsifikovanih dokumenata ili računa, postavljanje lažnih oznaka, skrivanje robe ili oznaka, činjenje bilo kakvog drugog dela u cilju oslobađanja od celine ili dela carinskih dažbina ili kršenje propisanih pravila u vezi sa zabranjenom robom, u članu 121.

---

¹ Objavljeno u Službenom glasniku, broj 24, datum 21. 03. 2005.

² Za više objašnjenja v. član 121 istog zakona.

5. Krijumčarenje ili pokušaj krijumčarenja robe prema članu 122.
6. Povraćaj celog ili dela iznosa carinskih dažbina, drugih dažbina, isnosa plaćenih po računu ili depozita bez prava da se to učini ili pokušaj da se to učini. Egipatski zakon dozvoljava sklapanje nagodbe i za druge prekršaje, određene članom 124A.
7. Krijumčarenje ili pokušaj krijumčarenja inostrane robe u cilju trgovine.
8. Posedovanje ili pokušaj krijumčarenja robe, znajući da je ta roba krijumčarena.

Krijumčarenje u tuniskom zakonu

Tunisko zakonodavstvo je zakonom broj 34 za godinu 2008. dozvolilo da tuniska Uprava carina sklopi nagodbu sa osobama osumnjičenim za činjenje carinskih prestupa ili prekršaja,¹ čak i ako je u toku razmatranje slučaja pred Kasacionim sudom, jer se „nagodba sklapa između osuđenog i Carine² tokom obaveštavanja Kasacionog suda o tom sporu i time se okončava krivično gonjenje i ukida svako sudsko rešenje.“³ O šestom delu tog zakona, navedeni su ti prestupi i prekršaji. Tunisko zakonodavstvo ih je klasifikovalo drugačije od libijskog i egipatskog, jer je carinskim prestupima odredio peti, a prekršajima treći stepen.⁴

Prestupi. Njih čine različite radnje koje možemo podvesti pod:

1. Svako kršenje zakonskih odredbi i pravila tuniske Uprave poreza za koje nisu propisane najstrože kazne.
2. Svako izostavljanje ili pružanje netačnih informacija koje su neophodne za dobijanje dozvola, a koje ne utiču na plaćanje dažbina.
3. Svako izostavljanje informacija u poslovnim knjigama.
4. Kršenje odredbi iz odeljka 62, kao i 74/1 i 293 Službenog glasnika ili odluka donetih u odeljku 11/2 istog Glasnika.
5. Svako kršenje propisa o kvalitetu i pakovanju.
6. Svako kršenje zakonskih odredbi i propisa tuniske Uprave poreza, a da je cilj ili rezultat ovakvog kršenja izbegavanje plaćanja ili plaćanje manje nego što treba, a za koje u ovom Glasniku nije propisana posebna kazna.
7. Manjak paketa odobrenih ili propisanih za prenos i transfer u skladu sa garancijama o izuzimanju obaveza.

---

¹ Za više objašnjenja, v. 332. odeljak tuniskih carinskih propisa, ibidem, str. 149.

² Misli se na Upravu carine.

³ Rešenje o krivičnom postupku broj 47385, datiranog 29. juna 1993, objavljeno od strane Kasacionog suda: krivično odeljenje...

⁴ Vidi deo 379 tog glasnika.

8. Manjak robe koja potpada pod sistem izuzimanja od dažbina.
9. Nepredavanje robe deponovane u privatnom ili javnom skladištu, odobrene ili neodobrene pod jednim od sistema transfera pod nadzorom Uprave carina.
10. Potpuno ili delimično neispunjavanje obaveza ili odgovornosti propisanih delom 148 ovog Glasnika.
11. Višak u odobrenoj težini, količini ili dimenzijama.
12. Svako krijumčarenje, kao i uvoz ili izvoz bez obaveštenja o tome, ukoliko se radi o robi koja je klasifikovana kao nesporna¹ ili za koju se ne plaćaju visoke carinske dažbine prilikom uvoza, koja ne potpada pod posebne takse, nije sporna i koja je legalno izašla iz zemlje.
13. Svaka lažna izjava u vezi sa vrstom, vrednosti ili proizvođaču robe koja se uvozi ili izvozi ili koja je okarakterisana kao roba za koju se ne plaćaju dažbine i takse, ukoliko se time dovodi u pitanje plaćanje celog ili dela iznosa carinskih dažbina ili bilo kojih drugih obaveznih taksi.
14. Svaka lažna izjava u vezi sa pošiljaocem ili primaocem.
15. Svaka lažna izjava u cilju izbegavanja zakonskih propisa iz prvog stava odeljka 272 ovog Glasnika, kao i svako kršenje propisa donetih u spomenutom članu.
16. Svako prenošenje nesporne robe sa destinacije u kojoj je dozvoljena.
17. Predavanje gomile vezanih ili zatvorenih paketa, upakovanih na bilo koji način tako da izgleda kao da je u pitanju jedan paket u izveštaju o transferu ili dozvolama.
18. Nedostatak izveštaja o transferu ili nepodnošenje originalnog izveštaja i svako nepominjanje robe u izveštaju o transferu ili dozvolama, a takođe i roba koja je druge prirode od robe navedene u izveštajima o transferu ili dozvolama.
19. Svako kršenje zakonskih odredbi i propisa tuniske Uprave carina u vezi sa robom koja se na ulasku ili izlasku iz zemlje pokazala kao sporna, a za koju nije propisana posebna kazna u Glasniku.
20. Svaka kupovina ili posedovanje van dometa carine robe unete krijumčarenjem ili nenaznačavanje količina koje prevazilaze porodične potrebe.
21. Nedostaci u pružanju zaštite od strane carinika prilikom obavljanja dužnosti.
22. Ukoliko se vozač motornog vozila suprotstavlja i ne pridržava naredbama carinika.
23. Ako kapetan broda ne preda kopiju izveštaja o transferu pre nego što stigne u luku u pojasu Uprave carina.

---

¹ Pod rečju sporna, misli se na robu koja je zadržana na carini.

24. Ako kapetan broda prilikom ulaska u luku ne preda brodski dnevnik carinskom službeniku u svrhu njegovog obeležavanja.
25. Prilikom napuštanja luke, na kapetanu broda je da preda poseban izveštaj Upravi carina o transferu robe utovarene u toj luci.
26. Uzdržavanje od podnošenja dokumenata ili prikriivanje dokumenata ili činova u slučajevima propisanim u delovima 62 i 107 ovog Glasnika.
27. Podnošenje robe za određenu destinaciju sa falsifikovanim ili nevažećim pečatom.
28. Svaka osoba koja na direktan ili indirektan način dela u korist drugog tokom carinskih procedura, u vezi sa izjavom o robi, nakon što je za nju povučeno odobrenje na carinskom prelazu ili privremena dozvola, što je propisano pravilnikom Uprave carina u delovima 102/3 i 103 u Službenom glasniku ili svaki posrednik na carini ili bilo ko ko je dobio privremeno ovlašćenje za rad na carini, što je propisano u delovima 102/3 i 103 ovog Glasnika, a koji omogući drugom da iskoristi ovlašćenje ili privremenu dozvolu za rad na carini.
29. Svaka osoba koja pomaže osobama na koje ukazuje stav 2/A iz dela 385 o istražnom postupku biće mu oduzeta ovlašćenja ili privremena dozvola.

Carinski prekršaji. Njih čine različite radnje koje možemo podvesti pod:

1. Svaki čin krijumčarenja ili uvoza ili izvoza bez naznake o tome, ukoliko se radi o robi koja je klasifikovana kao sporna ili podložna visokim dažbinama prilikom unošenja ili roba podložna uvoznim ili izvoznim taksama i dažbinama.
2. Ako je počinjen prekršaj krijumčarenja ne manje od tri i ne više od šest osoba.
3. Ako broj krijumčara prelazi šest osoba, nema razlike oko toga da li više ljudi nosi krijumčarenu robu ili je nosi jedna osoba.
4. Ako je krijumčarenje izvršeno putem aviona, automobila, broda, čamca čija nosivost ne prelazi 100 tona ili bilo kojim drugim prevoznim sredstvom namenjenim za prevoz robe ili ljudi.

Razlike oko klasifikovanja tih prestupa i prekršaja se ogleda u ozbiljnosti počinjenog krivičnog dela. Sprovođenje kazne je obavezno u svakom slučaju, a sa povećanjem ozbiljnosti prestupa ili prekršaja, povećava se i ozbiljnost kazne, pri čemu kazna za prestupe

dostiže do petog stepena u zatvoru. Ovakva mera je opšti princip po kom se vodi tunisko zakonodavstvo pri podeli krivičnih dela. Ono što važi za prestupe, važi i za prekršaje.¹

Prepreke uspostavljanju nagodbe na carini

Libijski zakon. Članom 205, određena su krivična dela oko kojih nije dozvoljena nagodba, rečima: biće dosuđena bilo kakva najteža kazna propisana Krivičnim zakonom ili nekim drugim zakonom:

1. Za svakog carinskog službenika koji zloupotrebi svoj službeni položaj i zaveri se sa drugom osobom prilikom pregleda robe ili prevoznog sredstva protivno zakonu, odobri mu robu ili prevozno sredstvo protivno zakonu, drugom legalizuje robu ili prevozno sredstvo protivno zakonu, dogovori s drugim prihvatanje ili pregled robe ili prevoznog sredstva koji po zakonu treba da budu zaplenjeni, zaveri se s drugom osobom oko krijumčarenja robe ili primi mito za to ili učestvuje u bilo kom od spomenutih dela.
2. Za svakog carinskog službenika koji primi mito, poklon ili nadoknadu za kršenje bilo koje odredbe ovog zakona.
3. Za svaku osobu koja ponudi, pokuša da ponudi, predloži ili obeća mito, poklon ili nadoknadu bilo kom carinskom službeniku ili se zaveri s njim navodeći ga na bilo koji način na zapostavljanje dužnosti ili utiče na njega da tako nešto učini bilo putem zastrašivanja, obećavanja ili pretnje.

Egipatski zakon. Egipatsko zakonodavstvo se u Carinskom zakonu ne bavi krivičnim delima oko kojih nagodba nije dozvoljena posebno, već uopšteno. Ministarsko rešenje broj 268 za godinu 1983 doneto od strane ministra finansija, doneto je kao dopuna prethodno spomenutom zakonu, jer u prvom članu tog rešenja piše da: nagodba nije dozvoljena, u skladu sa odredbama člana 124 zakona broj 66 za godinu 1963, ako su prekršene odredbe tog zakona u sledećim slučajevima:

1. Ako je počinitelj prethodno počinio bilo kakvo² krivično delo u vezi sa carinom.

---

¹ Za više objašnjenja, v. šestu glavu Pravilnika tuniske Uprave carina, ibidem.

² Primećuje se da tekstu člana ministarske odluke broj 268/2 nedostaje zakonodavna tehnika, jer se u zakonodavstvu koriste pravni termini koji jednoznačno ukazuju na definiciju krivičnog dela i na to kada se tekst zakona sprovodi. Fraza 'bilo koje krivično delo u vezi sa carinom' se vodi prema sveobuhvatnoj definiciji i obuhvata sva krivična dela koja su počinjena ranije, bilo da je za njih izrečena osuđujuća ili oslobađajuća presuda ili su dokumenta o tom slučaju zadržana na bilo koji način. Ovo istraživanje teži da pronađe rešenje za ovakvu nedoumicu. Možda je cilj bio da se podrazumevaju zločini oko kojih je izrečena osuđujuća presuda. Ako je tako, onda zakonodavstvo treba da pronađe odgovarajući termin, koji će se slagati sa tekstom zakona, bez

2. Ako je počinitelj profesionalni krijumčar, koji obezbeđuje sredstva za krijumčarenje, prevoz, torbe ili bilo koju drugu stvar koja ukazuje na planiranje i omogućavanje krijumčarenja.
3. Ako je jasno da postoji zavera sa nekim od radnika na carini ili u vezi sa carinom.
4. Krijumčarena roba poreklom sa slobodnog tržišta, navedena u odredbama zakona broj 43 za godinu 1974.
5. Ako je jasno da su dokumenta falsifikovana.
6. Ako se roba ponavlja u većim količinama ili ako sadrži pečat sa oznakom za trgovinu.

Uz to, prema gore pomenutom Rešenju, nagodba je zabranjena za krivična dela koja uključuju kršenje odredbi člana 124 spomenutog Carinskog zakona, jer se u drugom članu Rešenja navodi da: „Nagodba nije dozvoljena oko krivičnih dela u vezi sa carinom koja uključuju kršenje odredbi člana 124 A zakona broj 66 za godinu 1963 i njegove dopune, zakona broj 75 za godinu 1980“.

U trećem članu istog Rešenja se navodi i da : „Ne dovodeći u pitanje odredbe prvog člana ovog Rešenja, nagodba nije dozvoljena ni za jednu vrstu krijumčarenja preko carine, u skladu sa odredbama člana 124 zakona broj 66 za godinu 1963, osim ukoliko nije ponuđena od strane ministra finansija“.

Pažljivim razmatranjem ministrarskog Rešenja broj 268 za godinu 1980, donetog od strane ministra finansija, u vezi sa krivičnim delima oko kojih je dozvoljena nagodba na carini, očigledno je da ovom Rešenju nedostaje pravni okvir, jer se reč 'počinitelj' koristi u svom opštem značenju, zbog čega se tekst rešenja ne slaže sa tekstom Carinskog zakona. Možda je jedna od najuočljivijih spornih reči ona koja se navodi u osmom članu Rešenja i u kojoj piše da: „Nagodba nije dozvoljena oko krivičnih dela u vezi sa carinom koja uključuju kršenje odredbi člana 124 A Carinskog zakona broj 66 za godinu 1963 i njegove dopune, zakona broj 75 za godinu 1980“, pri čemu je zakon obavezao direktora Uprave carina da prihvati nagodbu oko nekih krivičnih dela pre izricanja konačne presude o toj stvari.

Zakon ministru finansija nije dao ovlašćenje ni za šta drugo, osim za pokretanje krivičnog postupka protiv prestupnika, u slučaju da nagodba nije odobrena od strane ovlašćene za njeno sprovođenje, a to je direktor Uprave carina. Tako da, ono što stoji u ovom rešenju predstavlja kršenje i suprotnost zakonu. Ovo je potvrdio Kasacioni sud u

---

nejasnosti i ukrasa, kao: „...ako je počinio bilo koje krivično delo navedeno u Carinskom zakonu, a da je to krivično delo prestup ili prekršaj oko kog je izrečena sudska presuda.“

Aleksandriji, propisom donetim dana 1. juna 1984, kada je ukazao na to da: „Tekst člana 124 Carinskog zakona, ovlastio je jedino direktora Uprave carina za sprovođenje nagodbe u vezi sa krivičnim delima krijumčarenja, osim u slučajevima propisanim članom 124 A. Ali, prema rešenju ministra finansija, prvim i trećim članom je to suprotstavljeno i ograničava autoritet generalnog direktora Uprave carina u sprovođenju nagodbe, jer predstavlja izmenu propisa donetih u članu 124, odnosno izmenu primenljivosti propisa u slučajevima u kojima je nagodba u potpunosti zabranjena, kada ministar finansija ne može da sprovodi svoje rešenje, jer ono ima manji autoritet od zakona. Ako bi ministri imali ovlašćenje da donose propise i odluke neophodne za sprovođenje zakona, to bi moralo da bude pod uslovom da ti propisi i odluke ne podrazumevaju menjanje originalnih propisa donetih u zakonu.“

Tunisko zakonodavstvo nije postavilo nikakav drugi uslov za sprečavanje zaključivanja nagodbe, sem toga da nagodba nije dozvoljena ako je počinjen zločin ili ukoliko je velika ozbiljnost kazne za neke prestupe i prekršaje i dostiže zatvorski kaznu, kojom se u većini zakona kažnjavaju uglavnom prekršaji.

Uslovi sklapanja nagodbe na carini

U zakonima se navode brojni uslovi koji treba da budu ispunjeni prilikom zaključivanja nagodbe. Postoje objektivni i praktični uslovi. Veoma je važno da se nagodba sklopi u skladu sa uslovima određenim zakonom.

Libijski zakon. Zakonodavstvo je i u Libiji i u Egiptu odredilo grupu uslova koji treba da budu ispunjeni, kako bi se nagodba zaključena na carini mogla da dobije zakonsku pravosnažnost. Među tim uslovima, neki su u vezi sa stranom ovlašćenom za sprovođenje nagodbe, a neki su u vezi sa periodom u kome nagodba treba da bude zaključena. Libijsko zakonodavstvo je generalnom direktoru Uprave carina ili njegovom zameniku¹ dozvolilo sklapanje nagodbe sa osobom koja prekrši odredbe ovog zakona u vezi sa krijumčarenjem. Uslov je da se ona sprovede pre donošenja prvostepene presude od strane Prvostepenog suda. Takođe, dato mu je puno ovlašćenje da od počinioca primi sumu ne veću od najviše vrednosti

---

¹ U libijskom zakonu, ministar finansija je predsednik Uprave carina, zbog toga mu je dopušteno ovo ovlašćenje.

propisane novčane kazne, kao i da zapleni¹ robu ili primi iznos koji odgovara vrednosti robe koja po zakonu treba da bude zaplenjena.²

Ovaj zakon je sličan tuniskom³ u tome što Komitet Uprave carina preuzima carinske sporove u vezi sa vrednošću dažbinskih tarifa. Predsedništvo tog Komiteta preuzima ulogu sudstva i ne zauzima niži položaj od predsednika Prvostepenog suda, članova delegacije Uprave carina, dotičnog lica ili njegovog predstavnika.⁴

Egipatski zakon. Stvari se ne razlikuju mnogo što se tiče strane zadužene za sprovođenje nagodbe u vezi sa krivičnim delima na carini u libijskom i egipatskom zakonodavstvu. Ono što je navedeno u članu 124 stav 2 gorepomenutog Carinskog zakona odgovara zakonu broj 160 za godinu 2000, a to je da: „Na direktoru Uprave carina je da prihvati nagodbu oko tog krivičnog dela pre izricanja konačne presude i to uz nadoknadu u visini manjoj od pola iznosa kompenzacije, dok se cela kompenzacija plaća u slučaju da je konačna presuda oko tog postupka izrečena“. U članu 124, u četvrtom stavu, stoji da je „ministru finansija ili njegovom zameniku dozvoljeno da prihvate nagodbu oko tih krivičnih dela pre donošenja konačne presude...“

Iz gore pomenutog je jasno da je autoritet nadležan za sprovođenje nagodbe prema prethodno navedenim zakonima u osnovi samo direktor Uprave carina ili njegov predstavnik, uz ministra finansija u Libiji i Egiptu, koji predstavlja vrhovni autoritet, zadužen za nadgledanje Uprave carina, prema pravilu da onaj ko je zadužen za celinu, zadužen je i za njen deo. Prihvatanje ili odbijanje nagodbe u vezi sa krijumčarenjem nije obavezno za Upravu. Ona je ne mora ni razmotriti ukoliko uvidi da je u njenom interesu da je odbije, što je propisao vrhovni Upravni sud u Egiptu, rečima: „Nagodba u vezi sa sporovima oko krijumčarenja, smatra se zakonskim sistemom koji ulazi u domen slobodne procene koju izvršava administrativno telo, u smislu njenog zaključivanja i povraćaja zaplenjene robe ili prevoznih sredstava i to bez gonjenja od strane bilo kog sudskog organa, jer ono ne zamenjuje sudsko telo, u čijoj je srži nadležnost i procena, i nema pravo da razmatra njegov autoritet, rešenja i donete procene“⁵. Ni komitet zadužen za to nema pravo da optuženom nametne nagodbu, već treba da se sastanu zastupnici Uprave i optuženog, jer nagodba nije

¹ Uzimanje novca umesto zaplenjivanja je Carinski zakon preuzeo iz Krivičnog zakona, jer je novčana kazna primerenija posebnoj prirodi krivičnih dela u vezi sa carinom, ali se razlikuje od novčane kazne u tome što se ovde izvršava eksproprijacija – kapital se uzima bez nadoknade i prelazi u državnu svojinu.

² Za više objašnjenja v. član 211 zakona broj 10 za godinu 2010.

³ Za više objašnjenja v. odeljak 413 tuniskog carinskog Pravilnika, ibidem.

⁴ Za više objašnjenja v. član 213 zakona broj 10 za godinu 2010.

⁵ Odredba egipatskog Vrhovnog upravnog suda, doneta na sednici 3. 3. 1973. deo 663, rubrika 13.

neotuđivo pravo ni jedne ni druge strane. Na optuženom je da je prihvati ili odbije, u skladu sa onim što je u njegovom interesu, a na Komitetu je samo „predstavljanje nagodbe, s tim da se, sve dok je generalni direktor Uprave carina ne prihvati, ne sprovode efekti zagarantovani zakonom“¹. To se sprovodi u bilo kojoj fazi postupka: „Nagodba se izlaže optuženom – tuženom – i plaća mu se polovina odštete, tako da se bez prihvatanja od strane ministra finansija ili njegovog zastupnika ne sprovode efekti propisani zakonom o okončanju krivičnog gonjenja“².

Tuniski zakon. Politika tuniskog zakonodavstva u vezi sa stranom zaduženom za sklapanje nagodbe sa počiniocem se razlikuje od libijskog i egipatskog zakonodavstva. U odeljku 322 tuniskog carinskog pravilnika stoji da „Uprava carina sme da zaključi nagodbu sa osobama koje su počinile carinski prestup ili prekršaj“, pod uslovom da se oko zahteva za nagodbom podnetim od dotičnih strana u obzir uzme mišljenje Centralnog ili Okružnog komiteta, u smislu prirode prestupa ili prekršaja, kao i da se razmotre dažbine i takse koje treba da se plate.

Nadoknada za nagodbu

Libijski zakon. Nadoknada oko nagodbe je ključni element u sistemu nagodbe. O plaćanju ovog iznosa odlučuje optuženi. On bira da li hoće ili neće da ga plati u toku zadatog perioda – određenog – ako smatra da je iznos koji treba da plati previsok, uzdržava se od plaćanja, što se smatra odbijanjem nagodbe i biranje pokretanja uobičajenog krivičnog postupka.³ Prilikom plaćanja nadoknade oko nagodbe čiji iznos u novcu plaća počinitelj, okončava se krivični spor pokrenut protiv njega. Taj iznos je često ekvivalentan vrednosti novčane kazne za robu koja je bila predmet krivičnog dela. U članu 216, kao i u članu 217/2 gorepomenutog Carinskog zakona, govori se o nadoknadi za nagodbu i piše da ona ne prelazi maksimalnu novčanu kaznu propisanu za tu robu, a nadoknađuje se i vrednost robe koja po zakonu treba da bude zaplenjena.⁴

Egipatski zakon. Egipatsko zakonodavstvo je u Carinskom zakonu u članovima 124/2 i 124 odredilo nadoknadu za nagodbu, kriterijum za diferenciranje i vreme u kom se nagodba sprovodi. Ako je optuženi počinio jedno od krivičnih dela propisanih od člana 121 do člana

---

¹ Sednica egipatskog Kasacionog suda 18. 2. 1976, Odredbe Kasacionog suda, odeljak 27, str. 178.

² Sednica egipatskog Kasacionog suda 17. 11. 198, Odredbe Kasacionog suda, odeljak 34, str. 968.

³ Abdulah Adil Hazna Katibi, „Al-ijra’at al-jina’iya al-mawjiza“, neobjavljena disertacija, školska godina 1980, Pravni fakultet Univerziteta u Kairu, str. 76.

⁴ Za više objašnjenja, v. član 130, broj člana 134 Carinskog zakona.

124 istog zakona, nadoknada za nagodbu se obustavlja u toku sklapanja nagodbe. Ako je nagodba zaključena pre donošenja konačne presude u krivičnom postupku, nadoknada za nagodbu koju plaća počinitelj ne treba da bude manja od polovine kompenzacije. Ali, ako je nagodba sklopljena nakon donošenja konačne presude kompenzacija je potpuna. Egipatsko zakonodavstvo je naglasilo da treba da se plati nadoknada koja iznosi tri puta iznos određenih dažbina u slučaju da je već izrečena konačna presuda u krivičnom postupku oko dela propisanih članom 124, koji za zaključivanje nagodbe ovlašćuje ministra finansija ili njegovog predstavnika. Egipatsko zakonodavstvo nije odredilo visinu nadoknade za nagodbu u slučaju da je zaključena pre pokretanja postupka.

U članu 124 istog zakona, nalaze se opšta pravila koja treba da budu sprovedena. Jedna strana islamskog prava pridaje brojne kritike u vezi sa tim tekstom. Jedna od njih je da mu nedostaje iznos koji za nagodbu treba da plati optuženi ili osuđeni pre donošenja konačne presude u postupku. Oni smatraju da je logično da taj iznos bude veći od vrednosti dažbina ili njima ekvivalentan, jer su posledice nagodbe veoma povoljne za njega. One se ogledaju u ukidanju ranije pokrenutog krivičnog postupka, zaustavljanju primene presude ukoliko je doneta i zaustavljanju sprovođenja kazne i svih drugih krivičnih posledica.¹

Tuniski zakon. Tunisko zakonodavstvo je za nadoknadu oko nagodbe odredilo iznos između sto i tri hiljade dinara, u skladu sa zakonskim propisima, uz pravo da se zadrže roba i prevozna sredstva koja ne mogu da se zaplene u cilju osiguravanja da će nadoknada za pomirenje biti plaćena, sve do davanja garancije ili plaćanja depozita ovog iznosa.²

Rok za carinsku nagodbu

To je vremenski period koji se proteže od kada nadležni organi saznaju da je počinitelj počinio krivično delo, do trenutka zaključivanja nagodbe. To se razlikuje od jednog do drugog zakona. Neki zakoni ga ograničavaju na period koji prethodi suđenju, po čemu se vodi libijski Carinski zakon.³ Drugi ga ograničavaju na fazu suđenja pre donošenja konačne presude u krivičnom postupku, što sprovodi jordansko zakonodavstvo, koje kaže: „Ministar ili njegov predstavnik su zaduženi za sklapanje nagodbe u vezi sa krivičnim delima krijumčarenja, bilo pre pokretanja krivičnog postupka, bilo tokom njega, pre donošenja

---

¹ Kamal Hamdi, ibidem, str. 99.

² Za više objašnjenja, v. deo 350 tuniskog carinskog pravilnika.

³ Ovo sprovodi libijsko zakonodavstvo. Za više objašnjenja v. član 130 Carinskog zakona.

prvostepene presude“¹. Neki smatraju da se ovaj period okončava nakon donošenja konačne presude i sprovođenja kazne, kao što je u egipatskom zakonu.²

Libijski zakon. Libijsko zakonodavstvo je postavilo uslov da nagodba mora biti zaključena pre pokretanja krivičnog postupka od strane javnog tužilaštva, tokom vremenskog perioda ne dužeg od deset dana. Taj period je dovoljan da se utvrdi pozicija počinioca i tokom njega Uprava može da prihvati ili odbije nagodbu. Ovaj period započinje od dana utvrđivanja počinioca, ukoliko nije postojala neka viša sila koja je odredila da ne treba da se plati vrednost takse ili da se plati nadoknada za nagodbu, to jest ukoliko predsednik Uprave carina ne odredi drugi period kako bi počinitelj mogao da plati novčanu kaznu ili produži period do izricanja konačne presude u tom postupku, uz plaćanje troškova postupka.

Egipatski zakon. Egipatsko zakonodavstvo nije odredilo posebni rok za sklapanje nagodbe, već dopušta da bude izvršena u bilo kojoj fazi krivičnog postupka počev od istražnog postupka, pa sve do sprovođenja kazne. Na to ukazuju članovi 124 i izmena i dopuna člana 124. To se može pripisati pokušaju očuvanja sredstava Državnog trezora. Nepotrebno je reći da je to u njegovom interesu, jer se time postiže otkazivanje svih posledica presude, a najbitnije je to da se presuda ne registruje u registru krivičnih slučajeva. Mišljenja pravnika u vezi sa dužinom perioda za nagodbu, koji seže dalje od izricanja konačne presude, razlikuju se. Neki su kritikovali³ dopuštenje da se nagodba zaključi nakon izricanja konačne presude u krivičnom postupku, pod argumentom da to pogađa autoritet sudskih presuda i podriva njihovu vrednost. Postoji i drugo mišljenje, koje podržava ovakav tok, uz obrazloženje da cilj sudskih presuda u vezi sa ovakvim krivičnim delima nije samo odvracanje i ispunjavanje pravde, već ima i korisnu svrhu, a to je prikupljanje sredstava na koje Državni trezor ima prava. Prema tome, odvracanje je na drugom mestu, u smislu procedura koje ciljaju na sankcionisanje carinskih zločina. Zahvaljujući novčanoj kazni, koja je nagodbom zagarantovana, ispunjava se odvracanje od tih vrsta krivičnih dela.

Ni libijsko ni egipatsko zakonodavstvo nisu odredili nikakvu posebnu proceduru koja treba da se ispuni zarad zaključivanja nagodbe. Dovoljno je da optuženi ili njegov zastupnik izraze želju za sklapanjem nagodbe sa administrativnim telom, podnošenjem molbe nadležnom komitetu u kome je objašnjen incident, naveden datum na koji se dogodio, kao i

---

¹ Član 212/A jordanskog Carinskog zakona.

² Za više objašnjenja, v. članove 124 i izmenu i dopunu člana 124.

³ Sir al-Hatam Utman Idris, „Al-nazariya al-'ama li al-sulh fi al-qanun al-jina'i“, ibidem, str. 398.

mere koje su preduzete u vezi sa tim¹ i izražena spremnost da se plati nadoknada za carinsku nagodbu u skladu sa zakonskim propisima. Na administrativnom telu je da nagodbu verifikuje dokumentom donetim od strane nadležne osobe kako bi na snagu stupile zakonske posledice usmerene ka obe strane.

Autor zastupa drugačije mišljenje. Zbog toga što je cilj kažnjavanja rehabilitacija, a ne osveta nad počiniocem, možda počinilac pribegava nagodbi nakon donošenja presude ili prilikom sprovođenja kazne kako bi zaštitio samog sebe i kako bi pomogao sebi, svojim partnerima ako predstavlja firmu ili ljudima oko sebe. On se odmiče od senke zatvora koji mu je pred očima tokom sprovođenja kazne, te će mu nagodba pomoći da se odbrani i postane koristan član društva.

Što se tiče toga da nije pokušao da zaključi nagodbu pre donošenja presude, počinilac ga odbacuje zbog njegove sitničavosti i namerno izbegava da državi plati ono što joj duguje. Na to obavezuje sprovođenje izrečene presude protiv njega, koja ga odvraća i primorava da poštuje zakon. Od toga se ne razlikuje situacija u kojoj se nagodba sklapa posle donošenja presude, jer je nagodba u toj fazi primenljiva u skladu sa zakonom. Ako prihvatimo pretpostavku da postoji neslaganje u zakonu, potrebno je da se vratimo na željeni cilj kazne, a to je rehabilitacija za počinioca. U interesu društva su manji troškovi, koji su mogući nakon oslobađanja počinioca od drugih posebnih kazni. Kazna često podrazumeva kratak vremenski period i većina zakona pokušava da je izbegne i zameni novčanom kaznom, koja je po našem mišljenju prikladnija od zatvorske za odvratanje počinioca.

Tuniski zakon. Tuniski zakon dozvoljava sprovođenje nagodbe u bilo kojoj fazi krivičnog postupka. Međutim, u slučaju da se nagodba zaključi nakon donošenja konačne presude u krivičnom postupku, tom presudom može biti izrečena samo novčana kazna, ali ne isključuje i primenu telesnih kazni.²

Posledice carinske nagodbe

Posledice nagodbe su osnovni cilj kome teže i nadaju se i optuženi i država. Optuženi nagodbom teži da okonča krivični postupak pokrenut protiv njega ili zaustavi sprovođenje

---

¹ Ono što je egipatsko sudstvo rešilo u vezi sa tim jeste da nadležnost carinskog sudskog službenika potpada pod nadležnost opšteg sudskog službenika unutar carinskog odseka. Za više objašnjenja, v. presudu Aleksandrijskog Krivičnog suda o slučaju broj 2519 za godinu 2008, donetu 15. septembra 2008.

² Nabil al-Rašidi, „Mabadi’ fiqh al-qada’ al-jaza’i al-tunisi“, prvi deo, izdavač „Dar ishamat fi adabiyat al-mu’asasa“, str 271, kaznena odluka broj 8575 doneta dana 6. marta 1985, publikacija „Al-quda wa al-tašri“, broj 7, za godinu 1986, str. 88.

kazne, ukoliko zakon to dopušta. S druge strane, država odobrava nagodbu jer teži da dobije finansijska sredstva na koja ima pravo, a kojima teži nametanjem dažbina.

Libijski zakon. U drugom stavu člana 130 Carinskog zakona, napominju se i objašnjavaju posledice nagodbe oko kršenja zakona na carini, rečima: „...nagodbom se ukidaju posledice zločina krijumčarenja ili prekršaja ali ne i postupak koji je vođen protiv optuženog zbog incidenta na carini i njegovo oslobađanje od svih veza“. To znači da nagodba između optuženog i Uprave carina dovodi do poništavanja zločina i brisanja nekih drugih posledica, ali ne isključuje zabranjivanje zločina oko koga je nagodba sklopljena niti ga oslobađa od njegove povezanosti sa incidentom.

Egipatski zakon. Članovima 124 i izmenom i dopunom člana 124 egipatskog Carinskog zakona, određene su posledice carinske nagodbe i ograničene na poništavanje krivičnog postupka ukoliko je nagodba sklopljena tokom razmatranja tog postupka. Ako je nagodba sklopljena nakon donošenja presude, zaustavlja se sprovođenje kazne, kao i sve ostale posledice podrazumevane presudom. Zahvaljujući nagodbi, vraća se sva ispravna roba nakon plaćanja vrednosti dažbina predviđenih za nju, sem zabranjene ili ilegalne robe. U prethodnim slučajevima, kompenzacija se duplira ukoliko je počinitelj zločina krijumčarenja, koji je sklopio nagodbu, u prethodnih pet godina počinio isti zločin pri čemu je izrečena okrivljujuća presuda ili je krivični postupak okončan nagodbom.¹ Dalje, vraćaju se prevozna sredstva, alati i predmeti korišćeni u krijumčarenju.

Možemo zaključiti da egipatsko zakonodavstvo nije zauzelo ispravan stav kada je dozvolilo povraćaj alata i predmeta korišćenih u krijumčarenju, posebno onih opremljenih u te svrhe, jer time ohrabruje krijumčare da u budućnosti ponovo počine isti zločin. Zato pozivamo egipatsko zakonodavstvo da izmeni i dopuni tekst zakona, tako da konfiskovanje alata i predmeta korišćenih prilikom krijumčarenja bude obavezno.

Tuniski zakon. Zakonske posledice nagodbe stupaju na snagu neposredno po sklapanju ugovora o nagodbi, zaključenom između počinioca i Uprave carina, a nakon što ga pregleda komitet obrazovan u te svrhe, bilo da je u pitanju centralni ili okružni komitet. Najvažnija posledica nagodbe je ukidanje krivičnog postupka nakon plaćanja iznosa

---

¹ Abdulah Ahmed al-Šejh, „Al-tasaluh wa al-sulh fi al-munaza’at al-jina’iya wa ataruha fi istiqrar al-aman al-’am“, neobjavljena disertacija, akademija „Mubarak li al-aman“, školska godina 2009, str. 134.

određenog u ugovoru o nagodbi. To poništava akcije javnog tužilaštva i administrativnog tela¹, što je naglašeno u trećem članu odeljka 322 pravilnika tuniske Uprave carina.

Nagodba u Zakonu o regulisanju ulaska i boravka stranaca

Zakonom broj 6 za godinu 1978, direktoru Uprave za izdavanje putnih dokumenata i državljanstvo², data je nadležnost za sprovođenje nagodbe oko nekih krivičnih dela u vezi sa ulaskom i boravkom stranaca, na osnovu molbe ili volje od strane počinioca, prilikom čega se Upravi plaća određeni novčani iznos. Izmenom i dopunom člana broj 20 zakona broj 6 za godinu 1428, dodat je dovi član zakonu broj 6 za godinu 1987. u vezi sa regulisanjem ulaska i boravka stranaca u Libiji i to da: „Direktor Uprave za izdavanje putnih dokumenata, državljanstva i poslove sa strancima, umesto da dokumentaciju preda javnom tužilaštvu, može da sklopi nagodbu sa počiniocem u roku od deset dana od dana utvrđivanja počinioca, uz plaćanje nadoknade za nagodbu od strane počinioca“. Gorepomenuti zakon je takođe naveo da prilikom sklapanja nagodbe između počinioca i nadležne strane, nadležna strana treba da utvrdi sporazum o nagodbi unutar njenog domena i tokom perioda zakonom utvrđenog za sprovođenje nagodbe.³

Nagodba je izražavanje volje i prate je zakonske posledice. Ona cilja na ukidanje krivičnog postupka i zaključuje se umesto krivičnog spora. Ona je takođe izraz pojedinca koji je prima, a njenu validnost potvrđuje administrativno telo nadležno za to. To znači i oslobađanje pojedinca od zakonskih obaveza propisanih zakonom koje bi trebalo da ispuni zbog počinjenog krivičnog dela da nije sklopio nagodbu. Prilikom nadoknade, država se odriče svog prava na sankcionisanje. To poništava posledice u vezi sa počinjenim zločinom. Nagodba pred administrativnim telom otvara prostor za ispunjenje stvarnog cilja, a to je odvracanje, jer se počinitelj svojevolutno obavezuje da ispuni uslove nagodbe.

Nagodba se, sa političke tačke gledišta, bazira na temelju pomirenja, koje pokazuje beskorisnost traćenja vremena, napora i novca, nasuprot svojevolutnom izražavanju želje za snošenje sopstvene odgovornosti za počinjeno kršenje zakona. Članovima 19 i 20 zakona broj 6 za godinu 1978. u vezi sa regulisanjem ulaska i boravka stranaca u Libiji, utvrđena su

---

¹ Kaznena odluka broj 1745, doneta dana 7. januara 1978, objavljeno od strane Kaznenog suda, za godinu 1978, str. 25.

² Objavljeno u vaničnom libijskom glasniku, broj 15, dvadeset peta rubrika, doneto datuma 10. 8. 1987.

³ Za više objašnjenja, v. izmenu i dopunu člana 20 zakona broj 6 za godinu 1987, kao reviziju zakona broj 6 za godinu 1428.

krivična dela oko kojih je direktoru Uprave za izdavanje putnih dokumenata i državljanstvo dozvoljeno sklapanje nagodbe.

U članu 19 tog zakona stoji: „Nagodba je dozvoljena za krivična dela navedena u paragrafima pod rednim slovom 'džim', 'dal' i 'ha'.“¹ U članu 20 piše da je nagodba dozvoljena oko krivičnih dela navedenih u istom članu. Razlike između ta dva člana se svode na nadoknadu za nagodbu. Za krivična dela navedena članom 19, nadoknada za nagodbu iznosi sto dinara, dok za ona navedena u dvadeset prvom članu iznosi samo pedeset dinara. Zbog toga se nadoknada za nagodbu temelji na osnovu prirode počinjenog krivičnog dela, a ne na osnovu ličnosti počinioca tog dela ili ponavljanje prestupničkog čina.

Zakonodavstvo je direktoru Uprave odredilo period od najviše deset dana za zaključivanje nagodbe. Ako to ne izvrši tokom tog perioda, treba da svu dokumentaciju u vezi sa postupkom podnese javnom tužilaštvu, kako bi ono sprovelo odgovarajuće mere. Ovde se nameće sledeće pitanje: šta ako direktor Uprave zaključi nagodbu nakon isteka tog perioda? I da li javno tužilaštvo ima pravo da predloži nagodbu? Za odgovor na prvo pitanje treba da utvrdimo uzroke zbog kojih je došlo do kašnjenja sa zaključivanjem nagodbe. Ako su ti uzroci razumni i logični, onda autor ovog istraživanja ne vidi prepreku za sprovođenje nagodbe u pogledu prirode krivičnog dela. Zakonodavstvo je direktoru Uprave u tom slučaju dozvolilo da je sprovede, pogotovo ako je period bio kratak, ali ne i ako je produžio taj period znajući da to nije dozvoljeno. Što se tiče drugog pitanja, u vezi sa pravom javnog tužilaštva da ponudi nagodbu, to je dozvoljeno. U slučaju da se zaključi nagodba, s finansijske strane, Uprava zadržava 50% iznosa nadoknade za nagodbu, a ostatak se razdeljuje u skladu sa Pravilnikom o sprovođenju zakona.² Ali ako je nagodba sklopljena van Uprave, Uprava ne polaže nikakva prava na nadoknadu i ceo iznos ide u Državni trezor.

---

¹ U paragrafu pod slovom 'džim' stoji da je to: „Svako ko prekrši uslove postavljene za dobijanje vize, dužinu njenog trajanja ili njeno obnavljanje“. U paragrafu 'dal' piše da je to: „Svako ko ostane u zemlji nakon što je od nadležnog autoriteta primio obaveštenje o tome da treba da je napusti, u skladu sa zakonskim odredbama“. U paragrafu 'ha' stoji: „Svako ko iskoristi stranca bez obraćanja pažnje na propise donete u devetom članu ovog zakona“.

² Za više objašnjenja, v. član 46 rešenja broj 125 za godinu 2005 u vezi sa Pravilnikom o sprovođenju zakona broj 6 za godinu 1987.

C) Domen nagodbe u uporednom pravu.

Domen nagodbe u pozitivnom pravu

Tuniski zakon. Tunisko zakonodavstvo prati proceduru o posredovanju prilikom sklapanja nagodbe¹ usvojenu trećom tačkom odeljka 3/335, objavljenom u „Glasniku kaznenih mera“: „Zastupnik republike² predlaže sklapanje nagodbe posredovanjem u članovima Krivičnog zakona, i to za prestupe i prekršaje...“:

1. Ekstremno nasilje – odeljak 218 „Glasnika o dečijim pravima“.
2. Učestvovanje u tuči – odeljak 220 istog glasnika.
3. Nanošenje telesnih povreda iz nehata – odeljak 225 istog glasnika.
4. Kleveta i ogovaranje – odeljak 247 istog glasnika.
5. Lažno predstavljanje – odeljak 288 istog glasnika.
6. Nasilno otuđivanje dragocenosti – odeljak 255 istog glasnika.
7. Ulazak u samostalni trgovinski objekat protiv volje vlasnika – odeljak 256 istog glasnika.
8. Prisvajanje suvlasničkog kapitala pre razdvajanja – odeljak 277 istog glasnika.
9. Prisvajanje nađenog predmeta – odeljak 280 istog glasnika.
10. Prekoračenje finansijskog ograničenja – odeljak 282 istog glasnika.
11. Nemogućnost izmirenja dugovanja – odeljak 286 istog glasnika.
12. Dvostruko glasanje na verskim izborima – odeljak 293 istog glasnika.
13. Izdaja – odeljak 297/1 istog glasnika.
14. Nepoštovanje ugovora – odeljak 298 istog glasnika.
15. Namerno oštećivanje tuđe imovine – odeljak 304 istog glasnika.
16. Odeljak 309 “Glasnika krivičnog zakona”, broj 22 od 24. maja 1962. god. povezuje delo nepristupanja okrivljenog suđenju sa “ekstrapolacijom” teksta Tuniskog krivičnog zakona koji kaže:

---

¹ “Svrha posredovanja je sklapanje nagodbe između maloletnika delinkventa, odnosno onoga ko ga zastupa pred zakonom, i oštećenog ili njegovih naslednika radi okončanja sudskog postupka. Tunisko zakonodavstvo sprovodi opštu zakonodavnu politiku koja stremlji postizanju kompromisa, posebno poslednjih godina, i to u vidu ohrabivanja postizanja nagodbe između zavađenih strana u mnogim građanskim i krivičnim poljima, uglavnom u vezi sa pravima deteta”. Za više pojašnjenja vidi odeljak 113 Zakona o zaštiti deteta.

² Tunisko zakonodavstvo koristi termin „Zastupnik republike” za označavanje Javnog tužioca.

U Tunisu je praksa da se nagodba postiže posredovanjem za sve prestupe bez izuzetaka: Tunisko krivično zakonodavstvo prekršajima smatra: “Sva dela za koja je zaprećena kazna zatvora ne veća od petnaest dana, ili novčana kazna od najviše šezdeset dinara, ne uzimajući u obzir samu vrstu dela...”¹

Među prekršaje koje je odredilo tunisko zakonodavstvo u narednoj tački odeljka 335 spada i ekstremno nasilje, kao i učestvovanje u tuči, ogovaranje, tračarenje, lažno predstavljanje, izdaja, i takođe nepristupanje okrivljenog suđenju, pri čemu neki smatraju da je nagodba ograničena samo na dela koja su direktno i jasno u vezi kako sa oštećenim, tako i sa prestupnikom.²

Postavlja se sledeće pitanje: šta bi se desilo kada bi se uvećao broj prekršaja za koje zakonodavstvo predlaže nagodbu u odnosu na one za koje ne predlaže istu? U slučaju da do ovoga dođe, onda se mora tačno odrediti koja dela potpadaju pod domen nagodbe, ali tako da ne bude prepreke za njeno sprovođenje, jer postoji mogućnost protivljenja od strane prestupnika.³ Ako to, pak, nije moguće, onda postoje dva izbora: ili sprovođenje nagodbe po svaku cenu, ili sprovođenje sudskog postupka. Uglavnom se favorizuje sklapanje nagodbe dok se dve strane ne izmire, jer se na taj način sprečava dalje neprijateljstvo i društvo se brani od negativnih posledica zločina, a samim tim se održavaju društvene veze između pojedinaca.

Tunisko zakonodavstvo je odredilo da se nagodba može sklopiti oko dela za koja je predviđena zatvorska kazna ne duža od petnaest dana, ili novčana kazna ne veća od šezdeset tuniskih dinara, a sve to pod uslovom da se odredbe nagodbe mogu ispoštovati. Ako to nije moguće, nagodba se ne može sklopiti.

Egipatski zakon. U članu 18 Egipatskog zakona o krivičnim sankcijama stoji da “se može postići nagodba za prestupe”⁴ kao i “za prekršaje,”⁵ ali “samo za one za koje je predviđena novčana kazna”⁶ ekstrapolacijom gorenavedenog teksta gde se vidi da egipatsko zakonodavstvo ograničava institut nagodbe na prestupe i neke prekršaje.

---

¹ Muhamed Nagib al-Šarif Muavija, „Al-mafhum al-kanuni llsulh bil vasata fi al-mada al-džazaija va al-jata“, neobjavljen rad, predstavljen na seminaru o postizanju nagodbe posredovanjem, održanom 13. 3. 2003. pod pokroviteljstvom Ministarstva pravde i ljudskih prava, Tunis, str. 5.

² Džamal Bazar Paša „Al-sulh bil vasata fi al-mada al-džazaija va al-jata“, neobjavljen rad, predstavljen na seminaru o postizanju nagodbe posredovanjem, održanom 13. 3. 2003. pod pokroviteljstvom Ministarstva pravde i ljudskih prava, Tunis, str. 6.

³ Muhamed Nagib Muavija, „Al-mafhum al-kanuni li al-sulh bil visata va al-jati“, str 7.

⁴ Prestup je delo za koje je propisana novčana kazna u maksimalnom iznosu od sto egipatskih funti.

⁵ Prekršaj je delo za koje je propisana kazna zatvora ili novčana kazna u minimalnom iznosu od sto egipatskih funti

⁶ Za više informacija vidi član 22 zakona 58 iz 1937. god. revidiran zakonom 147 iz 2006. god.

Zbog velikog broja prestupa sa kojima se suočava egipatsko zakonodavstvo, a kojima se bavi član 18 Zakona o krivičnim sankcijama, iznećemo ovde neke primere:

1. Član 321 Kaznenog zakona govori o pronalaženju izgubljene stvari ili životinje i njenom zadržavanju bez namere prisvajanja.
2. Član 377 istog zakona obuhvata veći broj prestupa:
  - a) Svako ko baca đubre ili neku drugu stvar na ulicu, bez obraćanja pažnje na druge ljude, biće kažnjen u slučaju da pogodi nekoga.
  - b) Obavezno je čišćenje i generalno održavanje odžaka, peći i drugih alata koji podrazumevaju upotrebu vatre.
  - c) Svako ko se stara o psihički poremećenoj osobi, a ona napravi neku štetu, biće kažnjen, kao i onaj ko se stara o nekoj opasnoj životinji, ukoliko ona napadne nekoga.
  - d) Ko huška psa na prolaznike, ili izbací psa na ulicu bez razloga, biće kažnjen.
  - e) Svako ko bez odobrenja ispaljuje vatromet ili baca petarde i pritom ošteti nešto ili povredi nekoga, biće kažnjen.
  - f) Svako ko puca iz vatrenog oružja u gradovima i selima ili koristi eksplozivne naprave, biće kažnjen.
  - g) Ko ne čini dela od opšteg interesa, ne pomaže drugima u slučajevima nesreće ili opšte havarije, a u mogućnosti je, kao npr. prilikom davljenja, poplava, požara, pljačke i sl. biće kažnjen.
  - h) Ko odbije da prihvati državnu valutu, bilo u novčanicama ili kovanicama, biće kažnjen.
  - i) Ko započne sukob ili tuču bez razloga i nanese drugome lakše telesne povrede, biće kažnjen.

Član 278 predviđa novčanu kaznu ne veću od pedeset egipatskih funti za izvršenje sledećih dela:

- a) Gadjanje automobila, kuća, zgrada ili druge imovine, kao i voćnjaka i skladišta, i to kamenjem ili drugim čvrstim predmetima.
- b) Bacanje električnih ili drugih predmeta koji mogu poremetiti navigaciju ili zagaditi pritoke (izvore) ovih voda u Nil, kanale, obale, ili druge vodne puteve.
- c) Uništavanje ili seča biljaka i drveća na površinama od javnog značaja, kao i nedozvoljeno uklanjanje zemljišta na kom su zasađene.
- d) Upropaštavanje, uništavanje ili skidanje ploča i natpisa na ulicama i zgradama.

- e) Gašenje, kao i upropaštavanje, uništavanje i skidanje ulične rasvete i njenih sastavnih delova.
- f) Nepoštovanje ili narušavanje tuđe tradicije usled nemara.
- g) Prouzrokovanje smrti ili povreda tuđih kućnih ljubimaca ili stoke usled nemara.
- h) Napuštanje maloletne dece ili duševno bolesne osobe od strane staratelja, kao i njihovo zanemarivanje.
- i) Preticanje bez obaveštenja.

4. Član 279 propisuje kaznu ne veću od dvadeset i pet egipatskih funti za sledeća dela:

- a) Jahanje konja ili drugih životinja velikom brzinom u naseljenim mestima.
- b) Skladištenje otpadnog materijala i životinjskog izmeta, kao i drugih materija koje narušavaju javno zdravlje, na krovovima kuća u gradovima.
- c) Kretanje po obradivoj zemlji, voženje zaprežnih ili teretnih kola, jahanje životinja, kao i odvođenje stoke na ispašu bez dozvole.

Tuniski zakon. Tunisko zakonodavstvo je propisalo mogućnost sklapanja nagodbe samo za prekršaje koji ne predstavljaju ozbiljnu opasnost po opštu bezbednost. Ako oštećeni ili njegov zastupnik prihvate sklapanje nagodbe, sudski postupak se automatski završava čime se postiže ravnoteža između opšteg dobra, tj. interesa, i interesa oštećenog, krivične sankcije se ublažuju i smanjuje se opterećenost pravnog sistema. Sklapanje nagodbe za ova dela ne narušava društvenu niti ekonomsku stabilnost, kao ni odnose između pojedinaca, pa ni prava oštećenog.¹

Nije neophodno naglasiti da član 18 Egipatskog zakona o krivičnim sankcijama propisuje da se „optuženom nalaže pokajanje za počinjen prestup, kao i za prekršaj za koji nije propisana teška kazna, nego samo novčana, ili kazna zatvora ne duža od šest meseci.“ Ekstrapolacijom teksta Egipatskog zakona o kaznenim merama možemo uvideti da on obuhvata veliki broj prekršaja za koje član 18 propisuje mogućnost sklapanja nagodbe.

- 1) Delovanje sudskog službenika u korist optuženog ili oštećenog bez zvanične molbe, zahteva ili naredbe kažnjava se zatvorskom kaznom ne dužom od šest meseci ili novčanom kaznom većom od petsto egipatskih funti.

---

¹ Huda Hamid Kaškuk, „Al-sulh fi nitak kanun al-idžraat al-džanaija al-džedid“, „Madžala al-aman va al-kanun“, objavljeno na Policijskoj akademiji u Dubaiju, 3. god. jul 2003, str. 223.

- 2) Zanemarivanje ili napuštanje radnih obaveza od strane javnog službenika ili funkcionera u cilju ometanja ili onemogućavanja obavljanja posla.
- 3) Fizičko ili verbalno ugrožavanje ili izricanje pretnji prema javnom službeniku ili funkcioneru ili bilo kojoj drugoj osobi koja radi u javnoj službi.
- 4) Opiranje hapšenju.
- 5) Izvođenje državne himne bez dozvole.
- 6) Preuzimanje stranog zvanja ili titule bez prava ili dozvole predsednika republike.
- 7) Nenamerno onesposobljavanje telekomunikacionih mreža.
- 8) Nenamerno izazivanje sudara prilikom upravljanja javnim vozilom na kopnu, moru ili u vazduhu i izlaganje putnika opasnosti, a u slučaju da ima poginulih ili povređenih, ne postoji mogućnost postizanja nagodbe.
- 9) Nesvesno prihvatanje falsifikovane novčanice ili kovanice ili lažne valute i njeno puštanje u dalji opticaj.
- 10) Korišćenje tuđe karte za prevoz.
- 11) Pozajmljivanje para s naplatom kamate.
- 12) Namerno ubistvo, nanošenje teških povreda i trovanje domaćih životinja koje nisu spomenute u članu 321 Kaznenog zakona.
- 13) Uništavanje i zagađivanje okoline.
- 14) Nenamerno izazivanje požara.
- 15) Zadržavanje i čuvanje nelegalno stečenog kapitala u kući, na brodu ili nekom drugom mestu.
- 16) Ulazak na posed, u kuću, ili na brod radi čuvanja novca i odbijanje napuštanja objekta posle zahteva vlasnika.

Sva ova dela koja podležu pod član 18 daju mogućnost žrtvi ili njenom ličnom zastupniku da zatraže sklapanje nagodbe, pod uslovom da je taj zahtev podnet iz najboljih namera. Takođe, ako se radi o delu nanošenja povreda, uslov za podnošenje zahteva za sklapanje nagodbe je potpuni oporavak oštećenog od povreda. Kada se u članu 18 govori o sklapanju nagodbe po zahtevu oštećenog, jasno je da korist od nje ima i okrivljeni, ali zakonodavstvo ne postavlja uslov da nagodba mora da bude isključivo rezultat zahteva ili ponude bilo koje od dveju strana.¹

---

¹ Džalal Tarut, „Nizam al-idžraat al-džanaija“, 2003. izdavač „Dar al-džamia al-džadida“, Aleksandrija, Egipat, str. 216

Okolnosti dela pod kojima je moguće sklopiti nagodbu. Istraživač Egipatskog kaznenog zakona br. 58 iz 1937. godine, dopunjenog brojem 147 iz 2006. god. primećuje da se njime ukidaju vremenski kratkotrajne kazne lišavanja slobode i možda razlog za to leži u prekršajima koji ne reflektuju pravu situaciju sa činjenjem ozbiljnih povreda zakona prilikom kojih počinitelj mora da se suoči sa kaznom uskraćivanja slobode. Uprkos tome što najveći procenat sudskih presuda u većini zemalja ne uspe da rehabilituje počinitelja osnovni element presude je vreme. Ovo je s jedne strane, dok s druge strane to stvara mnoge probleme povezane sa osuđenikom i njegovom porodicom kao i društvom uopšte¹. Egipatsko zakonodavstvo je uradilo jednu dobru stvar i pozvalo libijsko zakonodavstvo da ide njegovim stopama na ovom polju, tj. proširi polje delovanja nagodbe tako što će obuhvatiti i prestupe u Kaznenom zakonu i privatnom pravu², kao i neke prekršaje i to one oko kojih se može postići nagodba pod određenim uslovima, a to je da je propisana kazna - kazna zatvora ne duža od šest meseci kao i novčana kazna obavezna. Ovo ne znači da prekršaji iziskuju mogućnost plaćanja novčane kazne koja prelazi petsto egipatskih funti i kaznu zatvora u isto vreme već je dovoljno jedno od ta dva.³

U krajnjoj liniji libijski zakon se razlikuje od egipatskog i tuniskog na polju nagodbe tako što je libijsko zakonodavstvo uvelo izmirenje za lakša dela koja iziskuju blage kazne.⁴ Libijsko i egipatsko zakonodavstvo se slažu u načinu usvajanja i određivanja tih dela oko kojih se može postići nagodba i rukovode se pozitivnošću opšteg pravila. Takođe, oba zakonodavstva, a i tunisko, isključuju krivična dela iz sistema nagodbe, i libijsko zakonodavstvo je ograničilo nagodbu na prestupe koji ne pretpostavljaju hapšenje ili drugu presudu osim novčane kazne. Što se tiče egipatskog zakonodavstva ono u većoj meri primenjuje nagodbu no libijsko jer dozvoljava postizanje nagodbe za prestupe i prekršaje za koje je propisana samo novčana kazna ili za dela za koja je propisana kazna zatvora ne duža od šest meseci, a što se tiče tuniskog zakonodavstvo, ono u najvećoj meri primenjuje postizanje nagodbe, tačnije, dozvoljava njeno postizanje za sve pestupe i neke prekršaje.

---

¹ Fuzija Abdasatar, „Mabadi ailm al-idžram ba al-aikab“, 1985. izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, Kairo, Egipat, str. 249... *takođe dr Mahmud Kabiš, „Mabadi ailm al-idžram ba al-aikab“, 1985. izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, Kairo, Egipat, str. 172

² Muhamed al-Mandži, „Al-dafa binkida al-dava bisulh fi al-džaraim al-madaniya va al-džanaija, 2004. izdavač „Manša al-maarifa“, Aleksandrija, Egipat, str. 278

³ Amin Mustafa Muhamed, „Al-dafa binkida al-dava bisulh vafkan liahkam al-kanun rakam 174 li sana 1998. bitaadul baad ahkam kanun al-idžraat al-džanaija va al-kanun al-ukubat, uporedna studija, izdavač „Dar al-nahda al-arabija“, Kairo, Egipat, str. 72

⁴ Faiza Junes Al-Baša, „Al-adala al-tasaluhija al-masail al-džanaija“, izdavač časopis „Al-džamiji“, Univerzitet Al-Fateh, Tripoli, 8. God, str. 22

Domen nagodbe u islamskom pravu

Uzimajući u obzir da su koristi od nagodbe postizanje bezbednosti i stabilnosti u društvu i prestanak sukoba koji se javljaju između pojedinaca i islamsko pravo na poseban način tretira nagodbu i bavi se razumevanjem njenih odredbi i ograničava njen domen, pritom ne uskraćujući pojedincu njegova prava. U prilog ovome islamski pravници su podelili pravo na tri vrste:

1. Alahovo pravo.
2. Pravo Alahovih podanika.
3. Zajedničko pravo Alaha i njegovih podanika, pri čemu Alahovo pravo uvek ima primat, tj. dominantno je.

Iz ovih prava izdvojen je poseban deo predodređen samo za Alaha i deo ostavljen za njegovog zastupnika u pogledu razvitka društvenog života i pojave zločina kojima se zakonodavstvo ne bavi. Božanski zakon je zapravo osnovni izvor za princip prema kome nema zločina niti kazne bez propisa, o čemu svedoče i sledeće reči: „Onaj ko ide Pravim putem, od toga će samo on koristi imati, a onaj ko luta – na svoju štetu luta, i nijedan grijehnik neće tuđe grijeha nositi. A mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali!“¹ Koje su to razlike i dodirne tačke između ovih prava?

Razlika se tiče odnosa između *hada* (oštre kazne) i *taazira* (blage kazne). Oštra kazna se primenjuje tamo gde blagu kaznu nije moguće primeniti. Među islamskim pravnicima ne postoji konsenzus u određivanju minimalne i maksimalne kazne, jer javnost smatra da minimalna kazna ne može biti ograničena i oko toga se svi slažu. Što se tiče maksimalne kazne, tu su mišljenja podeljena:

1. Malikiti smatraju da jedino Alahov zastupnik može podići maksimalnu kaznu.²
2. Hanafiti smatraju da blaga kazna ne sme biti veća od trideset i devet udaraca bičem, dok Abu Jusef kaže: ona može dostići i sedamdeset i pet udaraca bičem.³
3. Hanafiti su za blagu kaznu propisali najviše deset udaraca bičem i niti sudija, niti Alahov zastupnik ne smeju dosuditi preko toga.¹

¹ 15. ajet iz sure „Noćno putovanje.“

² Ibn Farhun, 2. deo str. 214.

³ Al-Kasani, „Badaia al-sanaija fi tartib al-šaraija“, 7.deo, str. 648.

Šafiti na ovo pitanje gledaju dvojako:

1. Jedan deo se slaže sa hanafitima dok drugi zastupaju mišljenje prema kome blaga kazna ne sme premašivati dvadeset udaraca bičem.²
2. Oko oštrih kazni mora postojati konsenzus, a što se tiče blage kazne, Malik, Abu Hanifa, Ahmed i šiitski zejđiti smatraju da kao i obična kazna ona mora biti pod okriljem imama u slučaju da se radi o Alahovom pravu, a ako se radi o ljudskom pravu onda ne mora biti pod okriljem imama. Šafiti smatraju da ona ne mora nužno biti u domenu imama.³
3. Postoje razlike u sprovođenju blage kazne prilikom činjenja razvrata i bluda, a Muhamed reče: „Počinitelje bluda i razvrata ne kažnjavajte *hadom*“⁴. Što se tiče *hada*, tj. oštre kazne, tu nema razilaženja u mišljenjima.
4. Posredovanje je dozvoljeno prilikom donošenja blage kazne, dok prilikom donošenja oštre kazne ono nije dozvoljeno ako slučaj ne stigne do sudije, o čemu svedoče i reči Ibn Malika: Sufvan bin Amija dođe na molitvu i zaspao koristeći svoj ogrtač kao jastuk. Neki lopov mu ukrade ogrtač i Sufvan ga pronađe te ga odvede poslaniku, a poslanik mu naredi da lopovu odseče ruku, te Sufvan reče: „O poslaniče, ja ne želim to da učinim“, a poslanik mu odgovori: „Znao sam to i pre no što mi ga dovede.“⁵
5. Prilikom donošenja oštre kazne posredovanje nije dozvoljeno ako je slučaj već predat sudiji, dok je stvar sa blagom kaznom obrnuta.⁶

Razlika između hada i kisasa (krvne osvete). Oštra kazna i krvna osveta spadaju u istu vrstu kaznenih mera i moguće ih je izreći samo za pojedina dela, i dok je razlika u osnovnoj upotrebi ovih termina vidljiva, islamski pravници dalje prave razliku „krvne osvete“ i „onoga koji prelazi granicu dozvoljenog“. Krvna osveta je kazna koju je moguće izreći samo ako se

---

¹ „Al-alama šaraf al-din Musa bin Ahmad bin Musa Abu al-Nadža al-Hadžavi“, pojašnjenje Abdalatafa Muhameda Muse al-Sabkija, izdavač „Dar al-maarifa“, 4. deo, Bejrut, Liban str. 270

² Muhamed Atnah al-Osmani al-Mazhari, „Tafsir al-Mazhari“, 1. deo, izdavač „Dar ahja al-turat al-arabi, 2004. „nitak galam nabi tunisi“, Bejrut, Liban, str. 3658.

³ Abdasalam Muhamed al-Šerif, „Al-mabadi al-šeria fi ahkam al-ukubat fi al-fikhi al-islami“, str. 64.

⁴ Suna Abi Dauda, 4. deo, izdavač „Dar al-fikr“, str. 133.

⁵ Imam Malik bin Anas, „Al-mauta“, izdavač „Dar ihja al-kutub al-arabija“, deo 1. Kairo, Egipat, str. 834... Muhamed bin Jazid Abu Abdulah al-Kiz Vajni, Suna Abi Madžida, tumačenje Muhameda Fuada Abdelbakija, deo 2. izdavač „Dar al-fikr“, Bejrut, Liban, str. 865.

⁶ Ahmed Salem al-Humasi, „Al-iškalijat al-falsafija va al-ailmija litašriat al-hudud“, časopis Univerziteta al-Asmarija, 4. god 2007, str. 383.

smatra da bi to bilo pravično po optuženog, a potom postoji mogućnost nagodbe ili oprostaja.¹ Razlike između oštre kazne i krvne osvete su sledeće:

1. Krvna osveta se nasleđuje u okviru porodice (nasleđuje se pravo na osvetu), dok oštra kazna nije nasledna (sprovodi se samo nad optuženim, porodica nema ništa s tim u pravnom smislu).²
2. Posredovanje je dozvoljeno u slučaju krvne osvete, dok u slučaju oštre kazne ne postoji mogućnost posredovanja, ako slučaj nije stigao do sudije. Rabia bin Abi Abdarahman je ispričao kako je Al-Zabir bin al-Avam sreo čoveka koji je uhvatio lopova i hteo da ga privede sultanu, a Al-Zabir mu je preporučio da ga pusti. Čovek odgovori: „Ne, prvo mora ići kod sultana“, a Al-Zabir reče: „Ako ga se sultan dočepa, teško nama.“³
3. U slučaju krvne osvete sudija može da presudi po svom mišljenju, tj. ličnom stavu, dok u slučaju hada, oštre kazne, to nije moguće.⁴
4. Oprostaj i nagodba su dozvoljeni u slučaju krvne osvete, dok u slučaju hada to nije moguće.
5. Za razliku od hada, krvna osveta se dokazuje materijalnim i pisanim dokazima⁵.

---

¹ Abdasalam Muhamed Šerif, „Al-mabadi al-šeria fi ahkam al-ukubat fi al-fikh al-islami“, ibidem str. 62.

² Vahba al-Zahili, „Al-fikh al-islami va adlatuhu“, ibidem 7. deo, str. 578.

³ Mahmud Šalnut, ibidem str. 368.

⁴ U knjizi „Bada’i al-sana’i“ piše da: „Ako sudija ne zna da je počinjeno klevetanje, pijenje alkohola i opijanje i krađa, on o tome neće ni presuditi had. Ako je u pitanju krađa, sudija će presuditi novčanu kaznu, bilo da za to sazna pre nego što sazna vreme i mesto krađe ili posle toga ili tako što sam vidi čoveka kako kleveta, pije ili krađe, ili čuje za to od ljudi koji su tome prisustvovali i to presudili. On o tome mora doneti odluku na sednici sudija, jer ako njegova odluka ne bude prihvaćena, potrebno je da o tome odluči grupa ljudi, kako bi odlučili o svakom incidentu, a zajednica treba da se okupi ako želi da mu se suprotstavi.“ Šafiiti, kao i hanefiti, smatraju da je: najispravnije da sudija rasuđuje na osnovu svog saznanja pre i tokom svog mandata, bez obzira na to da li za konkretni incident ima svedoka ili ne, osim u slučaju zločina za koje se propisuje Alahov had. On treba da propisuje novčane kazne, krvnu osvetu i had za klevetanje, jer kad sudi na osnovu pretpostavke, koju predstavljaju dva svedoka, on prvenstveno sudi prema svom znanju. Ali, što se tiče zločina protiv Boga u kojima se propisuje teška Alahova kazna, kao što su preljuba, krađa, napijanje alkoholom, tada sudija ne sudi po svom nahodanju, jer takva kazna dolazi kada se odagnaju sve sumnje i osvetle okolnosti. Hanefiti i šafiiti su kasnije rekli: Muftija ne sme da sudi umesto kadije po svom nahodanju, jer u našem dobu ima mnogo korupcije u pravosuđu. Malikiti i hanbaliti, s druge strane, kažu: Vladar ne sme da sudi po sopstvenom nahodanju niti o zločinima za koje se propisuje had, niti za neke druge zločine. On o tome ništa ne zna niti pre, niti posle svog mandata. Ali on sme da sudi prema svom nahodanju na savetu sudija, jer je on među njima svojevolsno odobren. Njihov dokaz za to je u sledećem hadisu: Reče Prorok Alahov: „Jer ja sam čovek, a vi se prepirete sa mnom. Možda su neki od vas razboritiji – ili mudriji – ali ja sudim na osnovu onoga što čujem, a onaj ko oduzme pravo brata svoga, to se ne uzima i sledovaće mu deo pakla.“ To je dokaz da on presuđuje na osnovu onoga što čuje, ne na osnovu onoga što zna. Prorok je, u vezi sa al-Hadramijevim i al-Kindijevim slučajem, rekao: „Tvoja savest ili tvoja zakletva je jedino što imaš“. Za više objašnjenja, vidi: „Al-mabsut“: 93/16, „Al-bada’i“: 7/7, „Muhtasar al-tahawi“: str. 332, Al-Dusuqi, „Hašiya al-dusuqi“, ibidem, deo 4, str. 154, „Bidaya al-mujtahid“: 458/2 i nadalje, „Al-mugani“, deo 9, str. 53. i nadalje; Al-Kasani, „Bada’i al-sana’i“, deo 7, str. 52.

⁵ Al-dar al-Muhtar, deo 6, ibidem, str. 549.

6. Had ne prestaje pokretanjem krivičnog procesa, osim u slučaju klevete i krađe, za razliku od krvne osvete za koju krivični proces mora biti sproveden.¹

Sličnosti između amnestije, krvne osvete i nagodbe. Pod njima se smatraju sledeće:

1. Amnestija, krvna osveta i nagodba su slične po tome što se njihovim zaključivanjem okončava sukob i gubi pravo na ponovno pokretanje tog sukoba. Pravo na krvnu osvetu ili oprostaj se ne može polagati u slučaju da je prethodno sprovedena nagodba.²
2. Optuženi mora da plati nadoknadu za nagodbu, kao i za amnestiju, ukoliko se ne sklope bez plaćanja: „Što ne bi bilo razumno, jer bi to značilo olakšavajuću okolnost za počinioca, na koju on nema prava ukoliko nije počinio to delo iz nehata ili slučajno. Razumno je da optuženi doprinese plaćanjem nadoknade za nagodbu ili amnestiju, i to se uzima kao olakšavajuća okolnost.“³
3. Malikiti i hanefiti⁴ smatraju da su nagodba i amnestija slične po tome što se uz njih propisuje i blaža kazna optuženom, pod uslovom da nije propisana ozbiljnija kazna i krvna osveta, koja se smatra najozbiljnijom kaznom.⁵ Za razliku od toga, šafiiti i hanbaliti smatraju da se ubici može dati amnestija bez bilo koje druge kazne.⁶

Nagodbom i amnestijom u slučaju krvne osvete gubi se pravo na krvnu osvetu nakon pokajanja optuženom i nakon njihovog sklapanja nije dozvoljeno sprovođenje kazne.⁷

Nagodba oko krvne osvete i dije. Neki ovaj tip zločina nazivaju krvnim zločinima. Ti zločini se smatraju glavnim predmetom nagodbe, bez obzira da li je u pitanju telesna kazna (krvna osveta), ili pak alternativna novčana kazna (dija).⁸

Što se tiče krvne osvete ona je osnovna kazna u šerijatu kojom se postiže balans između počinjenog greha i odgovarajuće sankcije. Stoga, što se tiče kazni za primer, Allah je

---

¹ Muhamed Šaltut, ibidem, str. 269.

² Imam Abu al-Hasan Ali Abdulsalam al-Tasuli, „Al-bahja fi šarah al-tahifa“, izdavač „Dar al-kutub al-ilmiya“, 1998, drugi deo, komentari dr Muhamed Abdulqadir Šahin, Bejrut, Liban, str. 619.

³ Abdulah Muhamed Salih al-Jafari, „Al-afu an al-qisas fi al-qanun al-yamani“, 2007, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, str. 60.

⁴ Al-Kasani, „Bada’i al-sana’i“, sedmi deo, str. 248, „Al-talwih ala al-taudih“, drugi deo, str. 155, „Bidaya al-mujtahid“, drugi deo, str. 396. Imam Abu al-Hasan Ali Abdulsalam al-Tasuli, „Al-bahja fi šarah al-tahifa“, ibidem, str. 619.

⁵ Imam Muhamed Abu Zahra, „Kitab al-uquba“, ibidem, str. 162.

⁶ Ibn al-Qadama, „Al-mugani“, sedmi deo, str. 745.

⁷ Imam Šemsudin Abu Bekr Muhamed ibn Abi Suhl al-sarhasi, „Al-mabsut“, 26. deo, ibidem, str. 282.

⁸ Islamski pravnici se spore oko toga da li je dija bila kazna ili kompenzacija.

kroz Kuran poručio: „Oni traže od tebe prije kaznu nego milost, a bilo je kazni i prije njih. Gospodar tvoj ljudima prašta i uprkos zulumu njihovu, ali Gospodar tvoj doista i strahovito kažnjava“.¹ To su kazne za primer u vezi sa grehovima koje su propisane njihovim precima, a oni iz njih nisu ništa naučili i daleko su zastranili.² Islamski pravници se slažu oko toga da je nagodba dozvoljena oko krvne osvete. Time se ukida pravo na dalju krvnu osvetu, bez obzira na to da li je nagodba sklopljena za iznos veći, manji, ili jednak diji, ili je sklopljena odmah ili nakon nekog vremena, ali u svakom slučaju, optuženi mora da plati novčanu kaznu, a krvna osвета nije novčana.³

Primećuje se da je libijsko krivično zakonodavstvo zakonom o krvnoj osveti i diji propisalo odeređenu vrednost dije, tj. da ta vrednost bude prihvaćena od strane krvnog staratelja.⁴ Ovo jedna strana islamskog prava⁵ naziva nagodbom oko krvne osvete, umesto dijom. U mnogim kuranskim ajetima se govori o dozvoljavanju nagodbe oko krvne osvete. Alah je rekao: „O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan – za slobodna, i rob – za roba, i žena – za ženu. A onaj kome rod ubijenog oprost, neka oni velikodušno postupe, a neka im on dobročinstvom uzvrati. To je olakšanje od Gospodara vašeg, i milost. A ko nasilje izvrši i poslije toga, njega bolna patnja čeka. U odmazdi vam je – opstanak, o razumom obdareni, da biste se ubijanja okanili.“⁶ Reкао je i: „Mi smo im u njemu propisali: glava za glavu, i oko za oko, i nos za nos, i uho za uho, i zub za zub, a da rane treba uzvratiti. A onome ko od odmazde odustane, biće mu to od grijeha iskupljenje. Oni koji ne sude prema onom što je Allah objavio pravi su nasilnici.“⁷

Alah je, takođe, rekao: „Nepravda se može uzvratiti istom mjerom, a onoga koji oprost i izmiri se Allah će nagraditi; On, uistinu, ne voli one koji nepravdu čine.“⁸ Cilj krvne osvete je ispunjenje žedi oštećenog ili krvnog srodnika za odmazdom. Stoga, ako se spor okonča nagodbom između dweju strana umesto krvnom osvetom nad optuženim, ta žed se ispunjava plaćanjem optuženog oštećenom iznosom kojim kompenzuje materijalnu i psihičku

---

¹ Ajet 6, sura „Grom“.

² Ahmed Haba, „Maujiz ahkam al-šari’a al-islamiya fi al-tarjim wa al-uqab“, izdavač „Alim al-kitab“, 1985, Kairo, Egipat, str. 168.

³ „Al-dar al-mujtaz“, deo 5, str. 394, „Al-šarah al-kabir li al-dar dabr“, deo 4, str. 263, „Mugani al-mujtaz“, deo 4, str. 49, Mansur ibn Yunis ibn Idris al-Bahuti, hanbalitski fakih, „Kašf al-quna’ an matn al-iqna’“, komentari šejha Hilala Masilahija Hilala, deo 5, izdavač „Dar al-fikr li al-tiba’ wa al-našar wa al-tauzi’“, str. 634.

⁴ Za više objašnjenja vidi član 3 zakona broj 7 za godinu 1430. u vezi sa krvnom osvetom i dijom.

⁵ Imam Ibrahim ibn Ali ibn Yusif Abu Ishaq al-Širazi, „Al-mahdab fi fiqh al-islami al-šafi’i“, deo 1, str. 185...

⁶ Ajeti 177-178, sura „Krava“.

⁷ Ajet 45, sura „Trpeza“.

⁸ Ajet 40, sura „Dogovaranje“.

štetu koju mu je naneo zločinom. Krvna osveta ne mogu ići zajedno, već ako se izvrši krvna osveta, onda nema dije i obrnuto.¹

Što se tiče dije ona je nagodba koja je dozvoljena uz novčanu kompenzaciju, a legitimnost toga leži u kuranskim ajetima: „Nezamislivo je da vjernik ubije vjernika, to se može dogoditi samo – nehotice. Onaj ko ubije vjernika nehotice – mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika i predati krvarinu porodici njegovoj; oslobođen je krvarine jedino ako oni oproste. Ako on pripada narodu koji vam je neprijatelj, a sam je vjernik, mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika; a ako pripada narodu s kojim ste u savezu, mora dati krvarinu porodici njegovoj i osloboditi ropstva jednog roba-vjernika. Ne nađe li, mora uzastopce postiti dva mjeseca da bi Allah primio pokajanje – a Allah sve zna i mudar je.“² Ovo je propisano za ubistvo iz nehata, kada počinitelj nije želeo da počini to delo i nije želeo taj ishod, koji je došao kao posledica njegovog čina. Ali, ako je ubistvo izvršeno na osnovu želje počinioca za takvim ishodom, njegova kazna će biti drugačija, jer se takva vrsta dela drugačije tretira.³ Alah je za to propisao krvnu osvetu: „O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan – za slobodnog, i rob – za roba, i žena – za ženu“.⁴ To ne znači da je krvna osveta jedina kazna za ovakvo delo.

Postoji i alternativna kazna, koju šerijat dozvoljava, ukoliko je neko bio obuzet besom, a to je dija. Kada je zločin počinjen unutar porodice, oštećeni ga ponekad oprosti zarad očuvanja društvenih veza. Alah je rekao: „A onaj kome rod ubijenog oprosti, neka oni velikodušno postupe, a neka im on dobročinstvom uzvrati. To je olakšanje od Gospodara vašeg, i milost. A ko nasilje izvrši i poslije toga, njega bolna patnja čeka“.⁵ Ovo je utemeljeno i spominje se u mnogim hadisima.

Od njih, na primer, izdvajamo hadis Omara ibn Hazma, koji je njemu ispričao njegov otac, a njemu njegov otac, o tome kako je Prorok stanovnicima Jemena napisao: „Počinitelj se odvlači,⁶ kako bi porodica ubijenog bila zadovoljena. Dija može biti isplaćena stotinom

---

¹ Imam Ibrahim ibn Ali ibn Yusuf Abu Ishaq al-Širazi, „Al-mahdab fi fiqh al-islami al-šafi'i“, deo 1, str. 332.

² Ajet 92, sura „Žene“.

³ U vezi sa tim, u „Tabasura al-ahkam“, stoji da: „Ubici s umišljajem se kao kaznu za rezultat njegovog čina ne pripisuju niti novčana kazna niti dija, dok se ubici iz nehata pripisuje novčana kazna, bez dije, krvarine, što je loše, jer je u tom slučaju krvarina obavezna prema Kuranu“, Ibrahim ibn Abi Qasim ibn Farhun al-Maliki al-Madani, „Tabasura al-ahkam fi usul al-aqdiya wa manahij al-ahkam“, deo 5, ibidem, str. 69.

⁴ Ajet 178, sura „Krava“.

⁵ Ajet 178, sura „Krava“.

⁶ Odvlačenje je odvođenje ubice do porodice ubijenog, radi krvne osvete ili oprostaja. Ukoliko počinioca njegova porodica odvede do oštećene porodice, on uglavnom dobija oprostaj.

kamila vrste 'Ibl' ili 'Džada'¹, jezikom, okom, mošnicama, penisom, jednom nogom što iznosi polovinu dije, kao i sakaćenje.² Prodoran udarac je polovina dije, za lomljenje kostiju plaća se petnaest kamila, za svaki prst ruke ili noge plaća se deset kamila, za svaki zub pet kamila, za izlaganje kostiju pet kamila, a ako muž odvede svoju ženu kompenzacija je hiljadu dinara u zlatu.³

Islamski pravници se oko dije uglavnom slažu, ali ipak prave razlike u nekim delovima.⁴ Iz gore navedenog je jasno da krvarina treba da se plati i za duševne i za druge zločine. Duševni zločini su oni koji dovode do 'oduzimanja duše' oštećenom, što predstavlja jednj vrstu ubistva. S druge strane, zločini koji nisu počinjeni nad dušom su oni koji su počinjeni nad čovečijim telom, a koji ne dovode do njegove smrti. Islamski pravnici su ih podelili na ranjavanje glave i tela: „Razlika između ove dve vrste povređivanja je u tome što se termin 'šidžadž' odnosi samo na nanošenje povreda kostiju u predelu glave i lica.“⁵

Islamski pravnici se razlikuju i oko vrste ubistava, pored opšteprihvataene trostruke podele koju priznaje većina zakonodavstava na ubistvo s umišljajem, polunamerno ubistvo i ubistvo iz nehata, sa čime se slažu šafiiti i hanbaliti.⁶ Druga strana prava ubistvo deli na ubistvo s umišljajem, polunamerno ubistvo i ubistvo iz nehata i u zavisnosti od vrsta nehata.⁷ Treća grupa, za razliku od prve dve, smatra da prethodno definisana podela nije u saglasnosti sa Kuranskom objavom u kojoj je zapisano da postoje samo ubistvo sa umišljajem i ubistvo iz nehata i ne pojavljuje se ni u jednom drugom vidu, jer polunamerno ubistvo spada u

---

¹ 'Ibl' je kamila stara četiri godine, a 'Džada' je ženka stara pet godina; 'Lubun' je stara tri godine, a 'Mahad' dve.

² U islamskom pravu razlikuju se četiri vrste sakaćenja: 1. Odsecanje ruke, noge, prsta, nokta, nosa, jezika, penisa, mošnica, uha, usne, vađenje očiju i odsecanje kapaka, vađenje i lomljenje zuba, brijanje glave, brade i obrva. 2. Odstranjivanje čula sluha, mirisa, vida, ukusa i govora, polnih organa, materice, kao i ruku i nogu i menjanje boje zuba u crno, crveno i zeleno. 3. Sakaćenje glave i lica, rasecanje kože tako da se iz nje ne pojavi krv, nanošenje povreda glave i zasecanje mesa, tj. odsecanje, nanošenje udaraca koji rasecaju meso ali ne dopiru do kosti i ne izazivaju krvarenje, ozleđivanje pokosnice lobanje, odsecanje pokosnice tako da se vidi lobanja, lomljenje kostiju glave, premeštanje kostiju nakon lomljenja, uklanjanje sloja ispod kostiju lobanje a iznad mozga, povređivanje mozga. 4. Nanošenje povreda telu, sem glave i lica, na mestima gde se nalaze kosti, udarac koji prodire se može naneti na grudima, stomaku, bokovima, leđima i između mošnica, a udarac koji ne prodire na šakama i vratu. Al-Kasani, „Bada'i al-sana'i fi tartib al-šara'i“, ibidem, deo 10, str. 4758. i nadalje.

³ Imam al-Hafiz Abi Abdulrahman ibn Šaib ibn Ali ibn Sinan ibn Bahr al-Nisa'i, „Sunan al-nisa'i“, komentari Muhameda Fuada Abdulbaqija, deo 4, izdavač „Dar al-hadit“, Kairo, Egipat, str. 368.

⁴ „Al-mugani li ibn al-Qadama“, deo 9, str. 480; al-Buhuti, „Kašf al-qina“, deo 6, str. 5.

⁵ Abdulkarim Zejdan, „Al-qisas wa al-diyat fi al-šari'a al-islamiya“, 2002, izdavač „Mu'asasa al-risala“, Bejrut, Liban, str. 139.

⁶ Ibn al-Qadama, „Mugani al-muhtaj“, deo 4, ibidem, str. 4. i nadalje, Šemsudin al-Sarhasi Muhamed ibn Ahmed ibn Sahl, „Al-mabsut fi šarah al-kafi“, štampano 1331. god. po hidžri, Kairo, Egipat, str. 59.

⁷ Al-Kasani, „Bada'i al-sana'i“, ibidem, deo 10, str. 4606.

ubistvo s umišljajem bez namere počinioca da ubije oštećenog ili nasilje prema njemu u cilju ubistva. Ovaj tip ubistva se u krivičnom zakoniku naziva 'ubistvo koje prevazilazi namenu'.¹

Ovakvu podjelu uzimaju i malikiti i zahiriti, a njihov argument za to je to što su ova dva tipa navedena u Kuranu: „ Onome ko hotimično ubije vjernika kazna će biti – Džehenem, u kome će vječno ostati; Allah će na njega gnjev Svoj spustiti i prokleće ga i patnju mu veliku pripremiti.“² Oni smatraju da je za zločine s umišljajem neophodna krvna osveta, a što se tiče polunamernih zločina i zločina iz nehata, daje se krvarina. Nagodba se može sklopiti za bilo koji od tih zločina. Time se zaustavlja krivični postupak i ne sprovodi se propisana kazna, bilo da je u pitanju krvna osveta ili krvarina. Ipak, gubljenjem prava na krvnu osvetu počiniocu se ne oprašta kazna u potpunosti, već mu sudija može izreći blagu kaznu, ukoliko je to u opštem ili posebnom interesu. Možda je iz tog razloga libijsko zakonodavstvo usvojilo isti stav u zakonu o krvnoj osveti i krvarini br. 6 za godinu 1423. po hidžri i njegovim izmenama i dopunama.

Nagodba oko hada. Što se tiče nagodbe oko zločina protiv Boga, oko čega se slažu svi islamski pravnici, u dva sahiha u hadisu u kome piše: „Najvažniji od Kurejšita je govorio o krađi: Ko to govori o Verovesniku Allahovom? Zatim rekoše: Ko bi se drugi usudio do Osame bin Zejida?

Osama bin Zejid mu je ispričao o tome. Reče: Osama, preporučuješ li had Allahov? Prokleta je pleme Izrailovo, ako bi među njima plemić ukrao, oni bi ga ostavili, a ako bi nemoćan među njima ukrao, njega bi stigla teška kazna. Nasuprot njima, da je kći Muhamedova Fatima ukrala, ruka bi joj bila odsečena.“³ On je ispričao i da je Prorok rekao: „Ko spreči sprovođenje hada Alahovog, Alah će mu se suprotstaviti“.

Što se tiče osvete u vezi sa važnim svedočenjem o preljubi i krađi, počinitelj ne sme biti osuđen pre ulaganja žalbe od strane oštećenog. Islamski pravnici se pitaju da li oklevetani ima pravo da sklopi nagodbu sa onim koji ga je oklevetao. Odgovor na ovo pitanje se razlikuje od sledbe do sledbe. Hanefiti⁴ su ovo svrstali u mešovite zločine koji su u domenu Alahovog prava, jer je interes društva da se od ovakvog pokvarenjaštva odbrani putem hada, a svaka stvar u kojoj je had dobrobit, Alah ima pravo na njega. Stoga, ovaj had se mora

---

¹ Al-Hadi Abu Hamra, „Al-mafhum al-qanuni li al-qisas wa al-diya“, časopis instituta „Al-maahad al-ali li al-qada“, ibidem, str. 19.

² Ajet 93, sura „Žene“

³ Imam Abu Dawud, „Sunan Abi Dawud“, ibidem, deo 4, str. 1870, Imam Muhamed Abu Zahra, „Kitab al-uquba“, ibidem, str. 68.

⁴ Imam al-Kasani, „Bada'i al-sana'i“, ibidem, deo 6, str. 21.

sprovesti od strane staratelja ili sudije¹ i oko toga nije dozvoljena nagodba. Uz to, zakonodavstvo je odredilo i kaznu navedenu u Kuranu u suri „Svjetlost“, u kojoj piše: „Oni koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udaraca biča izbičujete i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi“.²

Za razliku od njih, šafiiti³ i hanbaliti smatraju da lažno svjedočenje ne spada u zajedničko pravo, u kome dominira pravo Božijeg podanika. Stoga, počinilac se sme osuditi samo na osnovu žalbe od strane oklevetanog ili njegovog staratelja, putem posebnog krivičnog postupka. Međutim, što se tiče nadležnosti staratelja ili sudije da sprovede kaznu, oni ne moraju da razumeju da ovaj zločin potpada pod zločine koji zahtevaju Alahovo pravo. Sprovođenje kazne od strane staratelja ili njegovog zastupnika se dešava samo da bi se izbeglo kompromitovanje žrtve, ako ona ovo svoje pravo njima poveri, kako bi tokom sprovođenja kazne bio odvojen od počinioca. On može sklopiti nagodbi ili dobiti amnestiju bilo pre, bilo posle pokretanja postupka pred pravosuđem. Malikiti⁴ su između ova dva viđenja: oni prave razliku između perioda pre i posle pokretanja postupka.

U prvom slučaju zločin pogađa samo pravo oklevetanog i zbog toga se njemu mora obratiti kako bi procenio prigodnu kaznu za onoga koji ga je oklevetao, kako bi mu oprostio ili se nagodio s njim.

U drugom slučaju kazna se proglašava u skladu sa Alahovim pravom i potpisuje je staratelj. U ovom slučaju se ne može sklopiti nagodba, dati amnestija ili oprostiti dugovi. Autor ove teze podržava stav malikita zbog sledećih argumenata:

1. Ne može se zanemariti šteta koju je klevetnik naneo društvu koje promoviše najviše stubove vere. Krajnji cilj kriminalizovanja takvog ponašanja jeste zaštita društva od vulgarnosti čime će se zaustaviti individualnost u proceni obavezne kazne.
2. Ne smeju se zanemariti posebna priroda tih zločina i prava oštećenog i on je taj koji treba da se izjasni pre pokretanja postupka, jer se klevetniku ne izriče konačna kazna dok oštećeni ne uloži žalbu.

---

¹ Imam Muhamed poznat kao Al-Dusuqi, „Hašiya al-dusuqi ala al-šarah al-kabir“, deo 4, ibidem, str. 323.

² Ajet 4, sura „Svjetlost“.

³ Imam Muhamed ibn Idris al-Šafii“, „Ilam“, deo 7, 1393. po hidžri, izdavač „Dar al-maarif“, Bejrut, Liban, str. 56.

⁴ Imam Muhamed poznat kao Al-Dusuqi, „Hašiya al-dusuqi ala al-šarah al-kabir“, deo 4, str. 208.

3. Zbog toga što ovo mišljenje pravi ravnotežu između prava društva na propisivanje kazne i prava oštećenog da oprostí klevetniku ili se sa njim nagodi ako smatra da je to prikladno.

Krađa. Ovaj zločin spada u one kod kojih se prigovorom oštećenog zaustavlja pokrenuti krivični postupak. Što se tiče perioda u okviru koga je dozvoljeno sklapanje nagodbe, ona se mora sklopiti tokom sledeća dva perioda: prvi je sklapanje nagodbe pre izlaganja predmeta pred pravosuđem, a drugi period je nakon toga.

a) Prvi period. Islamski pravници zastupaju reči koje je ispričao Al-Zahri o Ibn-Safvanu, koji je od svog oca čuo kako je ovaj „spavao u džamiji postavivši ogrtač pod glavu kao jastuk. Kada je lopov stigao pred Proroka ovaj naredi da se kazni teškom kaznom sakaćenja. Safvan reče da ne želi da se to dogodi lopovu, a Muhamed mu odgovori: sada kad si mi ga doveo nema mu druge“¹. Ova priča nam otkriva da se nagodba može sklopiti, a oprostaj dati, samo pre svedočenja. Slično je ispričao i Hišam ibn Sad kada je Abi Hazim „otkrio lopova i upitao ga: da li znaš da će te stići kazna Alahova? Ovaj odgovori: da...očekujem Alahovu kaznu. A Ibn Hazim mu odgovori: da...osim ukoliko imam nije obavešten o tome, a ako imam zna za to Alah ti neće oprostiti“. Kroz ove dve priče se vidi da su oprostaj i nagodba dozvoljeni ukoliko se sprovedu pre nego što za taj zločin saznaju staratelj ili sudija.

b) Drugi period. Teška kazna – sakaćenje – obavezna je. Tu nema nagodbe niti oprostaja, sudeći prema dvama prethodnim pričama, kao i prema priči Rabije ibn abi Abdurahmana o tome kako je Al-Zubejr bin al-Aval sreo čoveka kako vodi lopova pred imama. Zubejr zamoli čoveka da pusti lopova, a ovaj reče: „Ne, sve dok ga ne pokažem sultanu. A Zubejr mu reče: ako ga pokažeš sultanu, Alah će vas obojicu prokleti“². I Ajša je ispričala kako je neka žena iz plemena Kurejš ukrala nešto. Šta je o tome rekao Prorok? Ko bi se drugi usudio da pita osim Osame bin Zejda. Osama popriča s prorokom, a prorok mu reče: „Preporučuješ li *had* Alahov, Osama? Ljudi su pre vas lopova iz ugledne porodice kažnjavali izgnanstvom, a neuglednom lopovu su nametali *had*. Da Fatima, kćer Muhamedova nešto ukrade, Muhamed bi joj sam ruku odsekao.“³

---

¹ Muhamed ibn Yazid Abu Abdulah al-Qazwini, „Sunan ibn Maja“, komentar Muhameda Fuada Abdulbaqija, izdavač „Dar al-fikr“, Bejrut, Liban, str. 865.

² Imam Malik ibn Anas, „Al-muwata““, roman Musaaba al-Zahrija, sa komentarima dr Bašara Awda i drugih, izdavač „Mu’asasa al-risala“, deo 4, 1998, Bejrut, Liban, str. 43.

³ Imam Abi Dawud, ibidem, deo 4, str. 1870.

Pravo Alahovih podanika prestaje započinjanjem sukoba, a potpuno se gubi pokretanjem postupka pred starateljem ili sudijom, koji samo mogu da odrede kaznu po šerijatu nad počiniocem, posle čega oštećeni gubi pravo na oprostaj ili nagodbu.

Nagodba oko blage kazne. Reč „taazir“ (blaga kazna) u Kuranu dolazi u značenju veličanja i pobede: „Da u Allaha i Poslanika Njegova vjerujete, i da vjeru Njegovu pomognete, i da Ga veličate i da Ga ujutro i navečer hvalite.“¹

Taazir se, takođe, javlja i u značenju prestupa i ispravke. Kaže se da kad neko počini prestup treba da ispravi greh koji je njime naneo. Cilj toga u islamskom pravu je ispravljanje krivog dela koje je počinio, ali ne hadom (teškom kaznom) ili pokajanjem, već disciplinskom kaznom². Nepotrebno je isticati da je islamski zakon potreban u svakom vremenu i na svakom mestu. Zbog toga, iako su njegove odredbe donete pre skoro hiljadu i po godina, mogu se primeniti u bilo koje doba, bez obzira na razvoj života i pojavljivanje zločina koje naši preci nisu činili. Odredbe islamskog zakona se, isto tako, mogu primeniti i na svakom mestu. Zločini se, naravno, vremenom menjaju. Zbog toga, nisu najjasnije određeni zločini za koje je propisana blaga kazna, niti se moraju desiti na određenom mestu, već je staratelju određeno da o tome odlučuje. Starateljima je data ova nadležnost kako bi im se omogućilo da upravljaju grupom ljudi i usmeravaju ih na pravi put i kako bi im omogućilo da očuvaju mir među ljudima i da ih odbrane od vremena³.

Staratelj je u obavezi da, pri utvrđivanju zločina za koje se sprovodi blaga kazna, a koji nisu određeni islamskim pravom, vodi računa na Kuran i Prorokovu sunu i da pritom ne kriminalizuje delo koje Alah odobrava i da ne dozvoli delo koje Alah zabranjuje. Zbog toga, on treba da odredi grehove za koje se ne sprovode teška kazna ili krvna osveta i odredi odgovarajuću kaznu za njih, pritom vodeći računa o ozbiljnosti dela, ozbiljnosti kazne za njega, proceduri koja treba da se izvrši i njenim posledicama. Zbog toga što ovi zločini zaslužuju tešku kaznu, za koje je karakteristično da islamsko pravo radi zaštite nije dozvolilo oprostaj, posredovanje, niti nagodbu, i zbog toga što su ovi zločini u vezi sa zločinima koji predstavljaju opasnost po društvo, smatraju se opasnim i pogubnim, te zato ne vidimo zašto bi nagodba bila uzrok sprečavanja sprovođenja ove kazne. U pitanju su zločini koji su ranije određeni u islamskom zakonu ili koje je staratelj kasnije kriminalizovao. Nisam zapazio da je

---

¹ Ajet 8, sura „Pobjeda“.

² Al-Sejid Sabiq, „Fiqh al-suna nizam al-usra al-hudud wa al-jinayat“, 1983, izdavač „Dar al-fikr li al-tibaa wa al-našar wa al-tauzi“, Bejrut, Liban, str. 497.

³ Imam Abdulqadir Auda, „Al-tašri' al-jina'i al-islami“, deo 2, str. 2169. i nadalje.

u knjigama o islamskom pravu nagodba suprotstavljena zločinima za koje se daje tazir. To je zbog toga što se za ova krivična dela ne nameće kazna hada i što su oni uglavnom više u vezi sa etikom i moralom nego sa praktičnom stranom stvari, koja je daleko od suštine ovih zločina.¹

Ova obavezna kazna dolazi kao dopunska kazna. Nju uglavnom izriče staratelj, ukoliko smatra da kazna izrečena optuženom nije dovoljna za njegovo odvraćanje. To primećujemo u libijskom zakonodavstvu, kada je, posle velikog povećanja krivičnih dela na putevima, obavezalo na zatvorski kaznu uz plaćanje dije. U islamskom krivičnom pravu, zločini oko kojih se daje tazir su podeljeni na dva dela:

a) Prvi. Ovi zločini su propisani Kuranom i Prorokovom knjigom. U pitanju su zločini oko kojih nije određena posebna kazna, kao što je krivično delo davanja mita, krivokletstvo, davanje kamate i laganje, „zločini koje neki islamski pravници ne smatraju krađom“, psovanje koje ne uključuje klevetanje, koje je kažnjivo hadom. Neki su u vezi sa Božijim pravom, kao što su davanje mita i kamate, a drugi su u vezi sa društvenim pravom, kao što su laganje i psovanje.

b) Drugi. Ove zločine su određeni i kažnjivi u skladu sa tekstom zakona, donetim od strane nadležnog zakonodavnog organa u državi. To su, na primer, krivična dela u vezi sa ekonomijom i očuvanjem životne sredine.

Zločini oko kojih se daje tazir predstavljaju kršenje Božijeg prava. Kaznu za njih propisuje država. Država ima pravo da se oko tih zločina nagodi ili da da amnestiju, ukoliko su u pitanju krivična dela koja u Kuranu ili Suni nisu kriminalizovana.²

Zločini oko kojih se daje tazir predstavljaju kršenje prava podanika, to jest čovek ima prava na nagodbu i amnestiju od kazne, jer je u pitanju kršenje ličnog prava, kao što je slučaj kod psovanja i laganja. Ako zločini za koje se daje tazir obuhvataju Božije pravo i pravo podanika, državi je dozvoljeno da nagodbu sklopi u domenu prava podanika, kako bi ispunila opšte pravo i kako bi čovek odustao od svog prava na krvnu osvetu. Staratelj ima prava da

---

¹ Salim Ahmed al-Maquri, ibidem, str. 466.

² Muhamed Salim, „Al-'Awa fi usul al-nizam al-jina'i al-islami, str. 87. i nadalje, referenca dr Fuad Abdulalam Ahmed, ibidem, str. 145.

izvrši kaznu tazira nad ubicom za počinjeni zločin. Tazir predstavlja nauk počinioocu, a zaštitu za društvo. Ta kazna ne sme da premašuje visinu originalne kazne propisane za taj zločin.¹

Iz gore navedenog, očigledno je da su u islamskom zakonu nagodba i arbitražna oko nekih krivičnih dela dozvoljene, a oko drugih zabranjene. Zaključak je da je nagodba uslovljena sledećim:

1. Na nagodbu ima pravo samo dotično lice. Drugim licima ona nije dozvoljena, na primer, ako neko hoće da je sklopi u ime deteta, kome nije dozvoljeno da je sklopi jer je maloletan.
2. Nagodba takođe nije dozvoljena oko zločina koji predstavljaju kršenje Božijeg prava, kao što su klevetanje i krađa.
3. Nagodba ne sme biti dozvoljena za pravo preče kupovine jer ono nije postojano niti jasno utvrđeno na poju trgovine, a ispravna je nagodba za krvnu osvetu jer počiva na ubistvu na čije pravo ima porodica ubijenog kao vid naplate duga.²

---

¹ „Al-ahkam al-sultaniya li al-ma' wardi“, str. 237. i nadalje, Abdulqadir Auda, „Al-tašri' al-jina'i al-islami“, ibidem, str. 81. i nadalje.

² Vahba al-Zahili, „Al-fiqh al-maliki al-masir“, deo 1, ibidem, str. 598.

Drugo istraživanje

Uslovi nagodbe

Uslovi nagodbe određuju slučajeve prilikom kojih je moguće sprovesti nagodbu, kao i one prilikom kojih to nije moguće, kako u pozitivnom pravu, tako i u islamskom pravu. Ako se pristupi sklapanju nagodbe mimo ovih postavljenih uslova, to ne može imati nikakav uticaj na sudski postupak. Ovime ćemo se pozabaviti u ovom delu istraživanja i to kroz dva pitanja od kojih se prvo odnosi na uslove nagodbe u pozitivnom pravu, a drugo na pojašnjavanje uslova nagodbe u islamskom pravu.

A) Uslovi nagodbe u pozitivnom pravu.

U ovom delu ćemo navesti uslove nagodbe u Krivičnom zakoniku Libije, kao i neke primere iz pozitivnog prava i islamskog prava u dvama odeljcima, gde ćemo u prvom navesti uslove nagodbe u pozitivnom pravu, a u drugom u islamskom pravu.

Uslovi nagodbe

Ovde su uslovi nagodbe podeljeni na predmetne i praktične. Predmetni su oni koji se odnose na delo koje je predmet nagodbe, bilo da je nagodba propisana za to delo ili ne, i bez obzira na učestalost izvršenja dela. Ovime se takođe određuju i obaveze obeju strana koje učestvuju u sklapanju nagodbe. Što se tiče praktičnih uslova, to se odnosi na mere koje se preduzimaju prilikom sklapanja nagodbe, kao i na posledice kršenja tih mera, i jasno određivanje da li okrivljeni mora da prizna da je počinio delo.

Libijski zakon. Osnovni uslov za sprovođenje nagodbe oko nekog dela je taj da nagodba za to delo mora biti propisana zakonom. Libijsko zakonodavstvo je definisalo

domen nagodbe za prekršaje za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora, s tim što okrivljeni može sam da izabere jednu od ove dve kazne. Obe ove kazne mogu ići samo do određene granice, što je i jasno objašnjeno u članu 110 zakona.

Egipatski zakon. Egipatsko zakonodavstvo je uvelo institut nagodbe za sve prestupe, kao i za neke prekršaje koje smo prethodno spomenuli. Treba istaći da i tunisko zakonodavstvo po ovom pitanju ima isti pristup kao i egipatsko, čime se neizostavno nagodba uvodi i u krivično pravo. Poznato je da sklapanjem nagodbe sud obustavlja krivični proces i to je moguće samo za ona dela koja je zakonodavstvo propisalo.¹ Na sudiji je da pregleda dokumentaciju u sudskom postupku kako bi se uverio da postoje zakonski uslovi za postizanje nagodbe i mora uzeti u obzir istragu Javnog tužilaštva i policije i pritom njegova odluka mora biti objektivna. Ako nagodba nije propisana zakonom za delo koje se razmatra, on mora da stavi veto na postizanje nagodbe.² Sudska praksa je da se obustavi sprovođenje kazne ukoliko se nagodba postigne u građanskoj parnici, ali „određeni sudovi su zauzeli rigidniji stav i donose presude u slučajevima uprkos sklapanju nagodbe.“³

Ove razlike i nejednakosti koje se javljaju u sudstvu dovode do sukoba sa Kasacionim sudom Egipta koji je presudio da je „pitanje nagodbe realan problem sa kojim se sudstvo suočava i postizanje nagodbe ne oslobađa od odgovornosti.“⁴

Jedan indijski sud je izrekao presudu za nepoštenje, delo za koje se propisuje mogućnost sklapanja nagodbe po ukinutom Zakonu o krivičnim sankcijama iz 1882. godine, pri čemu je proglasio nevažećim dogovor između počinioca dela i oštećenog prema kome je počinilac trebalo da plati oštećenom novčanu nadoknadu za počinjeno delo.⁵

Jasno je iz svega prethodno navedenog da je nagodba važan institut u pravu. Libijsko zakonodavstvo u članu 110 Kaznenog zakona popisuje za dela za koja je moguće postići nagodbu sledeće: „Propisuje se mogućnost nagodbe za prestupe za koje zakon ne predviđa obaveznu kaznu zatvora ili neku drugu kaznu osim novčane“. To je dalo mogućost libijskom zakonodavstvu da polje nagodbe svede samo na prestupe, dok ona za prekršaje i krivična dela nije dozvoljena. Iako je nagodba dozvoljena u pojedinim slučajevima u privatnom pravu, kao na primer u poreskom i cainskom pravu, pa i u nekim izmenama i dopunama Kaznenog

---

¹ Sir al-Hatam Osman Idris, „Al-nadarija al-ama lisulh fi al-kanun al-džanai“, str. 351.

² Sir al-Hatam Osman Idris, „Al-nadarija al-ama lisulh fi al-kanun al-džanai“, str. 357; Dr Muhamed Hakim Hasin, „Al-nadarija al-ama lisulh fi al-kanun al-džanai“ str. 102

³ Zbirka presuda Kasacionog suda Egipta, zasedanje 29.03.2010 'k' god. 31 str. 46.

⁴ Br. 322, Zbirka presuda Kasacionog suda Egipta, zasedanje 26.11.1998 'm'

⁵ Sir al-Hatam Osman Idris, „Al-nadarija al-ama lisulh fi al-kanun al-džanai“, str. 351.

zakona, ona je ipak uglavnom svedena na prestupe za koje je propisana izborna kazna zatvora ili novčana kazna, dok je egipatsko zakonodavstvo, pored prestupa, propisalo nagodbu i za neke prekršaje.

Tuniski zakon. Već smo pomenuli princip koji je primenilo egipatsko zakonodavstvo proširivši polje i domen nagodbe i propisavši mogućnost njenog sklapanja za apsolutno sve prestupe i neke prekršaje, i tunisko zakonodavstvo je krenulo ovim putem primenjujući sklapanje nagodbe u sve većoj meri.

Sklapanje nagodbe s onim ko na to ima pravo

Libijski zakon. Libijski krivični zakon nije jasno definisao uslove pod kojima se neko smatra nosiocem prava na sklapanje nagodbe. Ipak, da se videti iz članova 110 i 111 Kaznenog zakona da je okrivljeni taj koji polaže pravo na sklapanje nagodbe i on je može prihvatiti ili odbiti. Autor ovoga rada smatra da isto tako pravo na sklapanje nagodbe, kao i njeno prihvatanje ili odbijanje, pored samog optuženog ima i njegov pravni zastupnik, kao i njegovi naslednici. Izraz „...podnosilac tužbe“ se odnosi na istražne organe, jer su oni kao druga od dveju strana odgovorni za poteze prve strane i predstavljaju zavisani, posredni organ. Ukoliko se okrivljenom ili njegovom zastupniku ne ponudi sklapanje nagodbe, na Javnom tužilaštvu je da ovaj propust ispravi i okrivljenom ponudi da sklopi nagodbu, s tim što prethodno mora da uplati određenu svotu novca na račun suda ili bilo koji drugi račun koji je zakonodavstvo propisalo za ovakve prilike.

Egipatski zakon. Član 18 Zakona o krivičnim sankcijama Egipta propisuje sledeće: „Okrivljeni može da sklopi nagodbu za počinjeni prestup ili prekršaj za koji nije propisana nijedna druga kazna osim novčane ili kazna zatvora ne duža od šest meseci. Na podnosiocu tužbe ili Javnom tužilaštvu je da, u skladu sa uslovima, okrivljenom ili njegovom pravnom zastupniku ponudi sklapanje nagodbe. Okrivljeni, ukoliko prihvati sklapanje nagodbe, mora da uplati trećinu maksimalne novčane kazne koja je propisana za delo koje je počinio na račun suda, Javnog tužilaštva ili neki drugi račun koji je za te prilike odredilo Ministarstvo pravde. Započinjanjem sudskog postupka okrivljeni ne gubi pravo na nagodbu ukoliko uplati trećinu maksimalne kazne predviđene za delo koje je počinio, a to mora da uradi pre izricanja presude“.

Sudski postupak, dakle, prestaje onoga trenutka kada okrivljeni uplati predviđenu sumu na ime troškova postizanja nagodbe, i to se da zaključiti iz teksta ovoga zakona. Jedan

od osnovnih uslova za podsticanje nagodbe je da se sa njenim postizanjem slože i okrivljeni i oštećeni, a u slučaju smrti oštećenog, njegova prava zastupa njegov pravni naslednik ili zastupnik. Neki smatraju da se nagodba razlikuje od pomirenja koje se postiže voljom pojedinca,¹ jer želja samo okrivljenog za nagodbom nije dovoljna, pošto s tim mora da se složi i oštećeni ili njegov pravni naslednik ili zastupnik. Razlog za ovo je taj što nagodba neće uvek nužno ići u korist obeju strana. Ponekad ona ima negativne posledice po okrivljenog, jer u njegovom interesu može biti nastavak sudskog procesa u skladu sa uobičajenom procedurom gde bi on pokušao da dokaže svoju nevinost u pogledu optužbi koje mu se stavljaju na teret.² Mogućnost postizanja nagodbe, dakle, zavisi kako od okrivljenog i njegovog zastupnika, tako i od oštećenog i njegovog zastupnika ili naslednika, tj. od želje dveju strana za postizanjem nagodbe.

Jedan indijski sud je poništio nagodbu koju je okrivljeni za prevaru postigao sa suprugom oštećenog, i da je supruga bila ta koja je prijavila zločin onda nagodba zaista ne bi bila osnovana za obustavu sudskog procesa jer bi u tom slučaju bila postignuta s nekim ko na nju nema prava.³

Sud mora da bude siguran da se Javno tužilaštvo, pošto je pregledalo dokumentaciju u vezi sa slučajem, slaže sa postizanjem nagodbe. Nagodba nije osnovana ni kada oštećeni daje izjavu pred sudskim službenikom prilikom sakupljanja dokaza, a da ona tom prilikom nije dokumentovana i iskorišćenom prilikom pokretanja postupka, niti predstavljena okrivljenom, osim ukoliko se to ne desi pred Javnim tužilaštvom ili sudom.⁴

Tuniski zakon. Pitanje nagodbe u tuniskom pravu se ne razlikuje mnogo od situacije u egipatskom pravu, jer je propisalo nagodbu za apsolutno sve prestupe i samo neke prekršaje, a što se tiče krivičnih dela⁵, tu ne postoji mogućnost sklapanja nagodbe i ovakav pristup zauzimaju i egipatsko i libijsko zakonodavstvo.

Ono po čemu se možda tunisko zakonodavstvo izdvaja od egipatskog i libijskog je razlika u pravima deteta, jer se maloletnom detetu daje pravo da učestvuje u nagodbi putem posrednika i praktično samo odlučuje o svojoj sudbini, s tim što se u obzir mora uzeti uzrast

---

¹ Ahmed Daj Auhida Muhamed, „Al-sulh al-džanai”, neobjavljena magistarska teza, školska 2008. god. Visoka akademija za istraživanja, Tripoli, Libija, str. 165.

² Ibrahim Hamed Tantavi, „Kujud hurija al-nijaba fi tahrik al-dava al-džanajia“, str. 123.

³ Za više objašnjenja vidi dr Sir al-Hatam Osman Idris, „Al-nadarija al-ama lisulh fi al-kanun al-džanai“, str. 354. i nadalje.

⁴ Za više objašnjenja, v. „Al-kitab al-dauri“ egipatskog javnog tužilaštva broj 12 za godinu 2006.

⁵ Što se toga tiče, tuniski zakon propisuje: „Moguće je kriminalizovati sva krivična dela koje počini dete, u šta ulazi i krivično delo ubistva. Pri tome treba voditi računa o tipu krivičnog dela i njegovoj ozbiljnosti“. Za više objašnjenja, v. deo 69 Pravilnika o pravima deteta, objavljenog od strane zvanične štamparije Republike Tunis, 2009.

seteta i njegovo mentalno stanje. Na ovaj način detetu se daje mogućnost da iskaže svoje mišljenje i učestvuje u društvenim procesima. Ipak, nameće se pitanje: koliko je dete zaista samostalno u ovim procesima i da li im može prisustvovati potpuno samo?

Odgovor na ovo pitanje daje odeljak 154 'M' gde stoji da dete ne može postići nagodbu posredovanjem bez prisustva pravnog zastupnika ili nekog drugog ko će ga pravno zastupati. Ovo se opravdava time što dete još uvek nije steklo punoletstvo, i njegovo životno iskustvo je još uvek opskurno. Dalje, ono ne zna tačno šta je u njegovom najboljem interesu, niti zna da raspolaže svojim novčanim sredstvima, ako ih uopšte poseduje, a poznato je da nagodba „košta“. Ukoliko dete ne poseduje potrebnu svotu novca kako bi sklopio nagodbu, onda se nalazi neko ko će ga sponzorirati, odnosno finansirati sklapanje nagodbe i ta osoba će imati određenu ulogu u odlučivanju po pitanju uslova nagodbe.

S obzirom na to da zakon ne priznaje delimično građansko pravo, već samo u potpunosti, a dete se ipak smatra samo delimično odgovornim pred zakonom, ono nema pravo da potpuno samo pristupi sklapanju nagodbe.¹

Tunisko zakonodavstvo smatra osobe od trinaest do osamnaest godina delimično odgovornim pred zakonom, i ovaj period se smatra periodom detinjstva, dok se osobe starije od osamnaest godina smatraju u potpunosti zakonski odgovornim.² Mogli bismo reći da je tunisko zakonodavstvo možda i najuspešnije rešilo problem sklapanja nagodbe sa osobama delimično odgovornim pred zakonom.

Prenos prava na nagodbu na zakonskog naslednika

Prenos prava na nagodbu na zakonskog naslednika zavisi od toga kada je delo počinjeno. Ako je delo počinjeno pre smrti oštećenog, a on premine usled telesnih povreda, naslednik automatski može da podigne građansku ili krivičnu tužbu. To je njegovo opšte pravo.³ Ako oštećeni smatra da je pretrpeo moralnu povredu, odnosno uvredu, kao što je ogovaranje ili psovka, onda je to uglavnom njegovo subjektivno mišljenje, stoga pravo na tužbu može biti oduzeto njegovom nasledniku.⁴ Po podizanju tužbe, kada se proces završi, više nije moguće uspostaviti nagodbu. Oštećeni za života može i sam da podigne tužbu, a ako

---

¹ Za više objašnjenja, v. deo 1458. i nadalje.

² Muhamed Nagib Muavija al-Šarif, „Šarh majalla himaya al-tifl“, izdao „Markaz al-dirasat al-qanuniya wa al-qada'iyah“ Ministarstva pravde, str. 7.

³ Muhamed Nagib al-Hosni, „Šarh qanun al-ijra'at aljina'iyah“, 1988, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, str. 262.

⁴ Muhamed Nagib al-Hosni, „Šarh qanun al-ijra'at aljina'iyah“, ibidem, str. 262.

do toga ne dođe, onda se to smatra dokazom da je oprostio i da ne želi da tuži počinioca. Ipak, pitamo se šta ako se desi da oštećeni premine po izvršenju dela?

U ovom slučaju sva prava se prenose na njegovog zakonskog naslednika, te on može da bira kako će da se ophodi prema ovoj povredi koju je počinioc naneo, bila ona fizička ili verbalna, a ukoliko ima više od jednog naslednika, smatra se da svaki zasebno ima prava da postupi kako želi.¹

Stoga, nagodba bi se morala postići sa svim naslednicima, zajedno ili pojedinačno, uzevši u obzir da počinjeno delo pogađa svakog od njih. Ako je delo počinjeno posle smrti oštećenog, njegov naslednik može da podigne privatnu tužbu u slučaju da je pravno odgovoran. Šta ako naslednik nije pravno odgovorno lice?

Ni libijsko zakonodavstvo u članu 110 Kaznenog zakona, ni egipatsko u članu 18 Zakona o krivičnim sankcijama, ne navode kako treba postupiti u ovom slučaju. Samim tim, nisu definisane ni okolnosti pod kojima je moguće sklopiti nagodbu u ovom slučaju. Iako su oba zakonodavstva odredila uslove ulaganja žalbe, postavlja se pitanje: kako je postizanje nagodbe povezano sa odustajanjem od žalbe?

Neki smatraju da nagodba predstavlja neku vrstu dogovora, pomirenja između počinioca dela i oštećenog, i na ovo ukazuje gospodin ministar pravde Egipta u svojim komentarima o članu 18 Zakona o krivičnim sankcijama u Parlamentu.² Čini se da on tu naginje ka mišljenju koje se slaže odlukom Kasacionog suda Egipta koja kaže da je „zastupnik maloletnika njegov neophodni predstavnik pred zakonom koji se stara o maloletnikovom duševnom i materijalnom interesu.“³

Ta izjava implicira na dvojaku prirodu zastupništva: zakonsko i sporazumno. Zakonsko zastupništvo se reguliše zakonskim tekstovima, a sporazumno zavisi od dogovora koji postignu maloletnik ili lice koje nije pravno odgovorno i njegov pravni zastupnik,⁴ i to zastupništvo može biti opšte ili posebno. Pod opštim zastupništvom nije moguće sklopiti nagodbu, i ukoliko prihvatimo ovakvu situaciju, moramo se zapitati sledeće: šta ako dođe do neslaganja interesa maloletnika i njegovog zastupnika? U ovom slučaju društvo predstavlja

---

¹ Muhamed Nagib al-Hosni, „Šarh qanun al-ijra'at aljina'ia“, ibidem, str. 263.

² Transkript sednice Parlamenta, dr Amin Mustafa Muhamed, „Inqida' al-da'wa al-jina'ia bi al-sulh“, ibidem, str. 176.

³ Amin Mustafa Muhamed, „Inqida' al-da'wa al-jina'ia bi al-sulh“, ibidem, str. 178. • Krivični list broj 10-60, sednica 08. 05. 1990. Presude Kasacionog suda, rubrika 41, str. 626.

⁴ Muhamed Nagib al-Hosni, „Šarh qanun al-ijra'at aljina'ia“, ibidem str. 124.

zastupnika onome ko ga nema i Javno tužilaštvo posatje nadležno za rešavanje ovog problema.¹

Primećujemo da je kuvajtsko zakonodavstvo imalo više uspeha od libijskog i egipatskog po ovom pitanju, i u članu 243 zakona 23 iz 1994. godine propisuje sledeće: „Ako oštećeni nije zakonski odgovorno lice, ili je delimično odgovorno lice, njegov zakonski zastupnik mora da sklopi nagodbu u njegovo ime ili da traži njegovu amnestiju, a ako oštećeni nema pravnog zastupnika, onda sud postupa po tužbi koja može biti podneta od strane jednog od rođaka, ili po zahtevu za nagodbom koji može biti podnet od strane okrivljenog ili javnog tužioca“. Takođe, može se primetiti i da je tunisko zakonodavstvo uspešnije od libijskog i egipatskog po ovom pitanju jer propisuje da dete mora imati zakonskog zastupnika kako bi moglo doći do sklapanja nagodbe.²

Autor ovog rada se slaže sa ministrom pravde i prof. dr Mustafom Aminom u vezi sa njihovim stavovima o postupanju po žalbi, i jedan odeljak člana 18 navodi kako postupiti u slučaju da dođe do sukoba interesa između maloletnika i njegovog zastupnika. Naime, u tom slučaju sud je nadležan da reši problem i on imenuje novog zastupnika birajući jednog od članova Narodne advokatske komore.

Krivični uslovi

Libijski zakon. Javno tužilaštvo je nosilac javnih sudskih procesa jer se smatra predstavnikom društva pred sudom,³ i ono je zakonski ovlašćeno da pokreće postupke i učestvuje u zakonskom gonjenju prekršilaca zakona, i to ili putem podizanja optužnica, ili pomoću sudskog službenika za nadzor koji pomaže pri sprovođenju istrage⁴ u slučaju činjenja nezakonitih dela, a sve u skladu sa zakonom.⁵

---

¹ Za više objašnjenja, v. član 6 Krivičnog zakona Egipta, i član Zakona o slobodi i Veliku povelju o pravima čoveka.

² Član 154.

³ Amin Mustafa Muhamed, „Inqida' al-da'wa al-jina'iyā bi al-sulh“, ibidem, str. 183.

⁴ Objavljena istraživanja o zločinima i njihovim počiniocima i sve metode korišćene tokom istrage i prilikom vođenja postupka i oni zaduženi za nadzoru vezi sa njihovim poslom i dužnošću; sve sudske objave o pripadnicima javnog tužilaštva.

Za više objašnjenja, v. član 5 zakona broj 1 za godinu 1429. po hidžri o krivičnom postupku naoružanih pripadnika naroda. O ovome takođe v. zakon o krivičnom postupku Egipta, u kome piše da „pripadnici javnog tužilaštva i oni zaduženi za nadzoru vezi sa njihovim poslom i dužnošću.“ Član 22 zakona broj 150 za godinu 1950.

⁵ Javno tužilaštvo ima brojna zaduženja. Neka od njih su administrativne prirode, druga su građanske prirode, treća se tiču ličnog prava.

Sudski službenici za nadzor su u svojim poslovima podređeni Javnom tužilaštvu. Podnosilac tužbe se na sledeći način spominje u libijskom zakonodavstvu: „...u skladu sa okolnostima, podnosilac tužbe mora prisutnom optuženom da ponudi sklapanje nagodbe, ako za to postoje uslovi, i da to predstavi u tužbi...“¹ Stiče se utisak da je termin 'podnosilac tužbe' previše uopšten, jer se može odnositi i na Javno tužilaštvo i na sudskog službenika za nadzor. Osnovni cilj koji sudski službenik za nadzor želi da ispuni nudjenjem nagodbe je da predupredi moguću pojavu ozbiljnijeg animozitea između okrivljenog i oštećenog, i to na što brži i efektivniji način, što nagodba svakako jeste. On molbu ili zahtev za nagodbom, zajedno sa propratnom dokumentacijom, upućuje Javnom tužilaštvu koje dalje postupa u skladu sa procedurom. Ako ima bilo kakvih nedoslednosti ili kontradiktornosti u tekstu nagodbe, to je u domenu istražnih organa. Što se tiče okrivljenog, on može da odbije ili prihvati ponudu za nagodbu u skladu sa onim što smatra da je u njegovom interesu. Jedna od posledica sklapanja nagodbe je i obustava sudskog procesa.

Prilikom istražnog postupka obavezno je prisustvo optuženog, a u slučaju njegovog izostanka, nije mu moguće ponuditi sklapanje nagodbe, koja treba da predstavlja brz i efektan način sankcionisanja lakših nezakonitih dela. Imajući u vidu iskustvo egipatskog zakonodavstva u vezi sa nagodbom, a čime smo se bavili u prvom delu ove studije, smatramo da je libijsko zakonodavstvo okrivljenom dalo važnu ulogu u sudskom postupku što se i da videti u članu 110 Kaznenog zakona gde je propisalo da podnosilac tužbe mora okrivljenom da ponudi nagodbu.² Libijsko zakonodavstvo zaista ohrabruje suprotstavljene strane na postizanje nagodbe. Predsedniku narodne advokatske komore su data široka ovlašćenja u pripremi teksta nagodbe, ali on svakako mora biti u dosluhu sa svojim kolegama. Čitava dokumentacija se potom predstavlja nadležnom sudu ili javnom tužilaštvu, ako je proces već pokrenut, u skladu sa zakonom.³

Egipatski zakon. Opšte je pravilo da Javno tužilaštvo sprovodi istragu, podiže optužnicu, i samim tim pokreće postupak pred sudom. Uprkos tome što žrtva ili oštećeni ne učestvuje neposredno u sudskom postupku⁴, postoje posebni zakonski slučajevi kada se

---

Njegove dužnosti su, u suštini, krivične prirode, što je objašnjeno u prvom članu libijskog Zakona o krivičnom postupku; u članu 75 sudskog pravilnika to više objašnjava, rečima: „Zaduženo je za istragu zločina, na način objašnjen u Krivičnom zakonu, za podizanje optužnice, ukoliko nije drugačije propisano zakonom.“

¹ Za više objašnjenja, v. član 110 Krivičnog zakona Libije.

² Za više objašnjenja, v. član 110 Krivičnog zakona Libije.

³ Za više objašnjenja, v. član 19 Pravilnika zakona broj 4 za godinu 2010.

⁴ Aud Muhamed Aud, Zakon o kaznenim merama Libije, prvo izdanje god. 1997. biblioteka Kurubuna, Bengazi, Libija, str. 22.

istražni postupak ili sudski proces ne izvode do kraja usled ulaganja žalbe, molbe ili zahteva, a sve u skladu sa zakonom.¹

Neki smatraju da zahtev za postizanjem nagodbe koji suparničke strane upućuju na neki način vezuje ruke Javnom tužilaštvu prilikom pokretanja postupka u slučaju da je okrivljeni taj koji je zatražio sklapanje nagodbe.²

Uprkos tome što je egipatsko zakonodavstvo u članu 18 Zakona o krivičnim sankcijama definisalo stranu kojoj se poveruje nuđenje nagodbe, i to na sledeći način: „U slučaju prestupa sudski službenik koji je zadužen za pokretanje sudskih procesa mora da ponudi nagodbu okrivljenom ili njegovom zastupniku i da to unese u zapisnik, a u slučaju prekršaja to je posao Javnog tužilaštva“..., jasna je razlika po pitanju ovlašćenja za ponudu za sklapanje nagodbe. Iz gorenavedenog teksta uočavamo da je u slučaju prestupa sudski službenik ovlašćen da okrivljenom ponudi nagodbu, dok je u slučaju prekršajnog dela za to zaduženo Javno tužilaštvo. Dalje, potrebno je jasno razlikovati prekršaje od prestupa³, jer upravo od prirode dela zavisi nadležnost po pitanju nuđenja i sprovođenja nagodbe u celini. Egipatsko zakonodavstvo je, dakle, u slučaju prekršaja sva ovlašćenja u vezi sa nagodbom dalo Javnom tužilaštvu. Shodno tome, postavlja se pitanje: da li Javno tužilaštvo sprovodi istragu u vezi sa svim nezakonitim delima, ili ne i sa onim za koja je zadužen sudski službenik?

Ono što praksa potvrđuje je da Javno tužilaštvo ne vrši istragu u svim slučajevima koje im sudski službenik prosleđuje, jer je ponekad sasvim zadovoljno dokazima do kojih je sudski službenik došao, te ih dalje prosleđuje nadležnom sudu⁴. Dr Huda Hamid Kaškuš kaže: „Većina sudija smatra da je tekst zakona razlog zbog kojeg policija i tužilaštvo ne nude nagodbu u većoj meri...“⁵ Ovaj problem nije prisutan samo u egipatskom zakonodavstvu, već i u libijskom, uprkos tome što tekst zakona obavezuje na nuđenje nagodbe. Javno tužilaštvo

---

¹ Član 3 Zakona o krivičnim sankcijama Libije propisuje da se: „Tužba može podneti samo usmenim ili pismenim zahtevom od strane oštećenog ili njegovog zakonskog zastupnika Javnom tužilaštvu...“ Ovo se slaže sa članom 3 egipatskog zakona. Član 8 libijskog zakona je propisao nekoliko dela za koja se podiže optužnica samo uz saglasnost sekretara za pravosuđe i ministra pravde: „Podizanje optužnice je dozvoljeno samo pismenim zahtevom ministra pravde za dela propisana poslednjim stavom člana 224 Kaznenog zakona, kao i u još pojedinim, zakonom propisanim slučajevima“.

² Amin Mustafa Muhamed, „Inkida al-dawa al-džanajja bisulh“, str. 183.

³ Huda Hamid Kaškuš, „Al-sulh fi nitak kanun al-idžraat al-džanajja al-žadid, br. 174, god 1998. izdavač „Dar al-nahda al-arabija, izdanje 199, Kairo, Egipat, str. 18.

⁴ Za više objašnjenja, v. član 62 Egipatskog zakona o krivičnom postupku, gorepomenutog, kome odgovara član 51 Libijskog zakona o krivičnom postupku.

⁵ Hadi Hamid Kaškuš, „Al-sulh fi nitaq qanun al-ijra'at al-jina'iyā al-jadid raqm 174 li sana 1998, ma'a al-ta'liq 'ala ahdāt al-ahkam“, ibidem, str. 19.

se uglavnom bavi samo prekršajima za koje i samo sprovodi istragu.¹ Iz ovih razloga egipatsko zakonodavstvo dozvoljava sprovođenje nagodbe tokom bilo koje faze sudskog postupka, dakle i tokom istrage i tokom samog suđenja.² Nagodba, dakle, može da se sprovede u bilo kom trenutku između oštećenog i okrivljenog: u toku istražnog postupka, pred Prvostepenim sudom, pa čak i pred Kasacionim sudom.³

Mišljenja u vezi sa ovlašćenjem sudskog službenika u pogledu nuđenja nagodbe su podeljena na one koji se slažu s tim i one koji se tome protive.

Pristalice smatraju da je u najboljem interesu svih strana brzo i efektno okončanje sudskog postupka⁴, pri čemu se okrivljenom delo ne dodaje u već eventualno postojeći dosije.⁵

Protivnici smatraju da sudskom službeniku ni pod kojim okolnostima ne sme biti data u ruke dozvola da sprovodi zakon u toj meri, jer se na taj način narušava princip pretpostavke nevinosti, i odluka o donošenju kazne može biti samo na sudu i njegovoj presudi. To što okrivljeni može da prihvati ili odbije nagodbu čime se proces zakonski ne narušava i dalje ne opravdava činjenicu da se sve odvija pod nadzorom sudskog službenika, a ne sudije.⁶

Već smo rekli da postupak nuđenja nagodbe za cilj ima brzo okončanje sudskog postupka. Uglavnom se preduzima pod sredstvom Javnog tužilaštva, i uglavnom za lakša nezakonita dela. Što se tiče dela koja štete pojedincu i društvu u celini, ona su mahom pod ingerencijom Javnog tužilaštva i suda. Uprkos tome što je za donošenje zakonskih odluka i presuda odgovoran sudija, on ne sme da zauzima strane, već samo da odlučuje na osnovu dokaza koji su pred njim.

---

¹ Hadi Hamid Kaškuš, „Al-sulh fi nitaq qanun al-ijra’at al-jina’iya al-jadid raqm 174 li sana 1998, ma’a al-ta’liq ’ala ahdāt al-ahkam“, ibidem, str. 22.

² Abduruuf Mahdi, „Šarh al-qawa’id al-’ama li al-ijra’at al-jina’iya“, 1999, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, stav 505. Dr Madhat Abdulhalim Ramadan, „Al-ijra’at al-maujiza li inha’ al-da’wa al-jina’iya“, uporedna studija, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, str. 17.

³ Advar Gali al-Dahabi, „Šarh ta’dilat qanun al-ijra’at al-jina’iya bi al-qanun raqm 174 li al-sana 1998“, 1999, izdavač „Dar al-qaba’ li al-tiba’a wa al-našar wa al-tauzi’“, Kairo, Egipat, str. 84.

O ovome takode v. dr Mamun Muhamed Salama, „Al-ijra’at al-jina’iya fi al-tašri’a al-masri“, deo 1, 2000, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, str. 325.

⁴ Taha Ahmed Muhamed Abdulalim, „Al-sulh fi al-da’wa al-jina’iya“, objavljena disertacija, 2006, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, str. 164.

⁵ Osama Ali Musa, ibidem, str. 76.

⁶ Madhat Abdulhalim Ramadan, „Al-ijra’at al-maujiza li inha’ al-da’wa al-jina’iya“, ibidem, str. 79. i nadalje.

Ratifikacija sporazuma o nagodbi od strane sudije je od suštinske važnosti za samo uspostavljanje nagodbe i okončanje spora, i pri tom obavezuje obe strane da odustanu od eventualnog daljeg sudskog gonjenja i produbljiivanja spora na bilo koji način.¹

Tuniski zakon. Tunisko zakonodavstvo je u odeljku 335/3 odredilo ko ima ovlašćenje da zaključuje i ratifikuje sporazum o nagodbi: „Pravobranilaštvo nudi nagodbu posredovanjem u sudskom predmetu pre pokretanja javnog postupka, i to na sopstvenu inicijativu ili na inicijativu jedne od strana...“. Pravobranilaštvo se administrativnim putem obraća sukobljenim stranama, i isto tako ima ovlašćenje da jednoj strani dopusti da se obrati drugoj,² a okrivljeni mora da bude lično pristan ili da umesto njega prisustvuje njegov advokat. Isto važi i za oštećenog, te nagodba na može da se sprovede ako on ili njegov advokat nisu prisutni.³ „Strane potpisuju ugovor o nagodbi pred Javnim tužilaštvom i zapisnikom ukoliko su svi zadovoljni uslovima.⁴ Tunisko zakonodavstvo je uradilo dobru stvar i zatvorilo vrata eventualnom destabilizovanju sudske vlasti tako što je Javnom tužilaštvu dalo apsolutno ovlašćenje da odlučuje u sudskim procesima i rešava sudske i pravne sporove.⁵

Dva kriterijuma utiču na odluku Pravobranilaštva o nagodbi. Jedan je objektivian a drugi subjektivian. Prvi se odnosi na štetu koja je nanetu oštećenom i društvu u celini. Što se tiče drugog, on se odnosi na samu prirodu dela i društvene okolnosti, kao i na dosije okrivljenog, ako ga ima.⁶

Ovakva ovlašćenja i prava Pravobranilaštva opravdavaju se mnogobrojnom razlozima:

1. Javnom tužilaštvu je društvo poverilo podizanje optužnica i vođenje javnih sudskih procesa, tako da je ono odgovorno i za otkrivanje i dokazivanje nezakonitih dela.

---

¹ Oredba Apelacionog suda Kaira, 110, u vezi sa dve žalbe pod brojevima 4908/123 i 26/124, 12. 2. 2011, str. 4.

² Cilja se na pravično izvršenje zapisnika u kome je objašnjen spor.

³ M. Abdel Twab, „Les restrictions suspensives des poursuites penales“, teza, Pariz, 1986, str. 240.

⁴ Ali Kahlun, „Al-ta'liq 'ala majalla al-ijra'at al-jaza'iyā“, izdavač „Mujama' al-atraš li al-kitab al-muhtas“, 2010, Tunis, str. 458. i nadalje.

⁵ Ahmed Bazar Paša, „Al-sulh bi al-wasata fi al-mada al-jaza'iyā“, istraživački rad predstavljen u okviru simpozijuma o nagodbi uz pomoć posredovanja u Krivičnom zakonu, održanom 13. 3. 2003. u sedištu Vrhovnog sudskog instituta u Tunisu, pod nadzorom Ministarstva pravde i prava čoveka Republike Tunis.

⁶ Muhamed Nagib Muavima, „Al-mafhum al-qanuni li al-sulh bi al-wasata wa al-yata“, ibidem, str. 7.

2. Mogućnost odbijanja ili prihvatanja nagodbe posredovanjem slaže se sa ovlašćenjima datim Javnom tužilaštvu, jer ono može da proceni subjektivne i objektivne motive počinjenog nezakonitog dela kao i obim štete nanete oštećenom.
3. Zakonodavstvo je u odeljku 335/2 propisalo da posredovanje mora da se obavi pre pokretanja javne parnice, i u ovoj fazi se preduzimaju sve radnje posredstvom Javnog tužilaštva, pa tako ono mora posredovati i prilikom sklapanja nagodbe.¹

Sklapanje nagodbe sa povratnikom u izvršenju dela

Ni jedno od triju zakonodavstava ne navodi šta raditi po pitanju nagodbe u slučaju povratnika u izvršenju dela. Ovo se može smatrati ozbiljnim nedostatkom teksta zakona, jer bi on morao da sadrži sve moguće situacije i mere koje bi prilikom njih trebalo sprovesti kako bi ostavio što manje prostora nedoumicama. Što se tiče uloge sudova i njihovog sprovođenja zakona, ono je ograničeno tumačenjem i pojašnjavanjem nejasnih i nepotpunih tekstova zakona, pritom sudovi nisu oruđe u rukama zakonodavstva jer se ovlašćenje zakonodavstva razlikuje od ovlašćenja sudova.

Postoje zakoni koji su propisani tako da ne dozvoljavaju sklapanje nagodbe sa povratnikom u izvršenju dela na određeni period, a to se opravdava zakonskom osnovom koja ima za cilj da spreči prestupnika da ponovi delo u kratkom roku.

Ono što razum i logika moraju da razumeju kako bi mogli da razlikuju ove dve vrste dela je da ponavljanje dela predstavlja otežavajuću okolnost, i efekat koji ono ima na društvo je svakog puta sve veći. Stoga, autor ovog rada smatra da za dela iz nehata treba postizati nagodbu, pa čak i u slučaju ponavljanja dela, dokle god to ne radi namerno, a što se tiče dela s predumišljajem, tu treba uvesti vremenski uslov u trajanje od najmanje šest meseci.

Korist od nagodbe je i u davanju prednosti nekim mišljenjima koja smatraju da počinilac nagodbom plaća malu cenu u odnosu na štetu koju nanosi kršenjem zakona.² Ovo se ne odnosi na sva dela, jer postoje neka koja počinioци vrše i bez svoje volje, a to su dela izvršena iz nehata. S druge strane, postoje dela koja počinioци vrše svojevolejno i planirano, a to su dela s predumišljajem.

---

¹ Džamal Bazar Paša, ibidem str. 4.

² Osama Abid, „Al-sulh fi qanun al-ijra’at al-jina’iya mahiyatihi wa al-nuzum al-murtabita bihi“, ibidem, str. 207.

B) Uslovi nagodbe u islamskom pravu.

Od uslova zavisi postojanje stvari.¹ Cilj ovih uslova je sprečavanje incidenata i sukoba među ljudima, očuvanje interesa ljudi koji sklapaju nagodbu i uklanjanje štete i ostalih rizika uzrokovanih neznanjem. Islamski pravници uslove za sklapanje nagodbe dele na osnovu njihovog izvora na ugovorene i zalonske uslove.

Ugovoreni uslov

Ovaj uslov se ovako naziva jer ga nije postavio zakon, već osoba koja sklapa nagodbu. Njega je kao uslov svojevolumno postavio ugovarač, kako bi ispunio neku posebnu nameru. On ga prilaže uz ugovor o nagodbi. A što se tiče zakonskog uslova, njega nameće zakonodavstvo. Oni su obavezni za ostvarivanje ugovora i ugovor ne može biti zaključen bez njihovog ispunjavanja.² Predmet ovog dela istraživanja je kvalifikacija ugovarača za sklapanje ugovora.

Uslovi u vezi sa ugovorom. Tačnim formulisanjem fraza prilikom potvrđivanja i prihvatanja nagodbe se cilja na razumevanje i zadovoljavanje procesa nagodbe. Tumači šerijata imaju različite stavove u vezi sa formalnim uslovima. Neki od njih govore o nagodbi, a drugi o temama koje podsećaju na nagodbu. Ta razlika počiva na temelju toga da ugovor o nagodbi nije posebna tema.³ Oni razlikuju i formulu po kojoj se sprovodi nagodba. Neki od njih smatraju da nagodba treba da se formuliše u prošlom vremenu, a drugi suprotno tome, na sledeći način:

a) Prvo mišljenje je prisutno kod hanefita.⁴ Hanefiti govore o formulisanju nagodbe na nezavisan način, svojstven njoj samoj. Ako bi njene odredbe bile ukratko navedene, neke od uslova i odredbi ne bi bile spomenute i ne bi bile dovoljne za navođenje svih detalja u vezi sa formulisanjem prodaje, izdavanja, poklanjanja i zaključivanja, koje su ponekad uključene u nagodbu. Kada se govori o domenu nagodbe, ona mora biti formulisana u prošlom vremenu, a ne u formi naredbe. Međutim, ako je u pitanju tužba, nagodba predstavlja

---

¹ Wahba al-Zahili, „Al-fiqh wa adlatuhu“, deo 4, ibidem, str. 3076.

² Wahba al-Zahili, „Al-fiqh wa adlatuhu“, deo 4, ibidem, str. 3076.

³ Imam Mansur ibn Yunis ibn Idris al-Bahuti, „Kašf al-qina' 'an matn al-iqna'“, ibidem, deo 3, str. 391.

⁴ Imam al-Kasani, „Bada'i al-sana'i fi tartib al-šara'i“, ibidem, deo 6, str. 61.

odgovor tuženog i u formi je naredbe, a prihvatanje nagodbe od strane tužioca je u prošlom vremenu.

Ako dužnik poveriocu duguje hiljadu dinara, pa se s njim nagodi na osamsto dinara, poverilac odgovara: Dobravam sklapanje ove nagodbe. Većina islamskih pravnika smatra da ugovor o nagodbi treba da se vodi prema ugovorima¹ sličnim njemu, pri čemu ugovarač može da izmeni uslove i odredbe tamo gde je to moguće.

Ako je u pitanju razmena, uzimaju se odredbe i uslovi kupovine, ali ako je u pitanju neki vid donacije, uzimaju se odredbe i uslovi poklanjanja; ako se radi o oprostaju duga, uzimaju se uslovi i odredbe za to. Dovoljno je uslove formulisane tim ugovorima napomenuti i uz to priložiti ugovor o nagodbi, sa onim odredbama koje odgovaraju nagodbi, jer nagodba nije ugovor sama po sebi, već je deo tih ugovora. To znači da za nagodbu mogu da se primene ugovori koji su joj po sadržini najbliži, te će u njoj biti formulisani isti uslovi kao i u tom ugovoru.

Većina islamskih pravnika dozvoljava upotrebu imperativa u pozitivnom smislu. Na primer, ako jedna osoba drugoj kaže, u formi imperativa, 'odobri mi to i to', a druga strana mu odgovori 'odobravam ti' ili 'kupi od mene to i to', 'prodajem ti to i to' ili slično, takva formulacija zadovoljava kriterijume. Prvo je ponuda, a drugo prihvatanje.² Kao što se ugovor o nagodbi može formulisati u prošlom vremenu, može se formulisati i u sadašnjem, u sledećim slučajevima:

1. Ako je uključeno predviđanje stanja, kao što je reč sada. Na primer, ako se kaže 'slažem se sa tvojim pozivom tako i tako', a optuženi odgovara 'prihvatio sam'.³
2. Ako se u sadašnjosti negira želja za obećavanjem i kompromisima.¹

---

¹ Šejh al-Islam Barhanudin Ali ibn Abi Bekr al-Marginani, „Al-hidaya šarah bidaya al-mubtada“, komentari Muhameda Muhameda Tamira i Hafiza Ašura Hafiza, treći deo, izdavač „Dar al-salam li al-tiba'a wa al-našar wa al-tauzi'a wa al-tarjama“, str. 1211.

Šejh Imam al-Alama ibn Qadama, „Al-mugani“, komentari dr Muhameda Šarafudina Hataba i dr Sejida Muhameda Sejida, izdavač „Dar al-hadit“, Kairo, Egipat, str. 264, i nadalje, str. 177.

Al-Habib ibn Tahir, „Al-fiqh al-maliki wa adlatuhu“, deo 5, 2009, izdavač „Mu'asasa al-ma'arif li al-tiba'a wa al-našar“, Bejrut, Liban, str. 443. i nadalje. • Imam Mansur ibn Yunis ibn Idris al-Buhuti, „Kašf al-qina'i 'an matn al-qina'“, deo 3, ibidem, str. 391. i nadalje. • Abu Bekr al-Razi al-Džasas, „Šarah muhtasir al-tahawi fi al-fiqh al-hanafi“, komentari dr Saida Bakdaša, deo 3, izdavač „Dar al-siraj“, 2010, Medina, Saudijska Arabija, str. 196. i nadalje.

² Imam Mansur ibn Yunis ibn Idris al-Buhuti, „Kašf al-qina'i 'an matn al-qina'“, deo 3, ibidem, str. 147.

Nuklearna konvencija 9/175, imam Muhamed poznat kao al-Dusuqi, „Hašiya al-Dusuqi 'ala al-šarah al-kabir“, deo 3, ibidem, str 3.

³ Belqasim Šatwan, „Al-sulh fi al-šari'a wa al-qanun“, komparativna studija, objavljena disertacija, 2010, izdavač „Dar al-fikr wa al-qanun“, Mansura, Egipat, str. 162.

Uslov slaganja ponude i prihvatanja

U ugovoru o nagodbi, ponuda i prihvatanje se moraju slagati. Ovaj uslov je logičan, jer su i ponuda i prihvatanje elementi ugovora. Oni označavaju usaglašavanje dve volje i ukazuju na zadovoljstvo dweju strana koje sklapaju ugovor o nagodbi tim elementima ugovora. Ako je prihvatanje različito od ponude, jer je ponuđena jedna, a prihvaćena druga stvar, kao na primer ako jedna osoba kaže drugoj dajem ti taj i taj plac', a druga 'dajem ti taj i taj automobil', ili ako je ponuda postavljena na jedan način, a prihvaćena na drugi, to znači da ponuda i prihvatanje nisu saglasni. Tada ugovor nije ispravan, jer je njegova suština u slaganju dvaju želja, a u ovim slučajevima ne postoji takvo slaganje.²

Efekti nagodbe ne mogu biti sprovedeni ukoliko ponuda i prihvatanje nisu usaglašeni, jer se ugovor izvodi iz povezivanja dweju strana koje ga sklapaju. Zato neki pravници kažu da se ugovor sastoji od povezivanja dweju strana, pri čemu svaka strana reprezentuje svoju želju. Na osnovu toga dolazi do prodaje, iznajmljivanja, hipoteke, nagodbe, partnerstva, ulaganja, eksploatacije, vezivanja i otpuštanja.³ Ako bi prihvatanje bilo u suprotnosti sa ponudom, tako da je u pitanju ponuda oko neke određene stvari, a prihvaćena neka druga stvar, kao na primer ako bi jedan brat drugom rekao 'dajem ti tu i tu kuću', a ovaj drugi rekao 'odobravam ti taj i taj plac', ili ako bi ponuda bila opisana na jedan način i sa određenim uslovima, a prihvatanje bilo formulisano na drugi način i sa drugačijim uslovima, u tom slučaju se ponuda razlikuje od prihvatanja i dve želje nisu u saglasnosti i suprotstavljene su, te ugovor ne može biti ispravan. Ugovor je ispravan samo ako su obe želje jedna sa drugom saglasne, a ovde to nije slučaj.

Uslov neopozivosti ugovora

Ponudilac ne sme da opozove svoju ponudu pre nego što druga strana odgovori na nju, jer ako on povuče svoju ponudu, ona se anulira, pa ako nakon toga stigne odgovor o prihvatanju, on će biti odgovor na nepostojeću ponudu i neće doći do salasnosti dweju želja, koja se svakim ugovorom podrazumeva.

---

¹ Mahmud Mahdžub Abdunur, „Al-sulh wa ataruhu fi inha' al-husuma fi al-fiqh al-islami“, objavljena magistarska teza, 1987, izdavač „Dar al-jil“, Bejrut, Liban, str. 73.

² Imam Mansur ibn Yunis ibn Idris al-Buhuti, „Kašf al-qina'i 'an matn al-qina'“, deo 3, ibidem, str. 147.

³ Pravna enciklopedija 3/6, referenca dr Ahmeda Mahmuda Abu Hašhaša, „Al-sulh wa tatbiqatuhu fi al-ahwal al-šahsiya“, izdavač „Dar al-taqafa li al-našar wa al-tauzi“, 2010, Aman, Jordan, str. 63.

Pitanje koje se samo postavlja je: Da li je na ponudiocu da tu ponudu povuče pre nego što stigne odgovor o prihvatanju ili ne?

Među pravnicima šerijata skoro da postoji konsenzus oko toga da ponudilac ima apsolutno pravo da pre prihvatanja ponude porekne svoju ponudu, zato što pri tome ne dolazi do anuliranja prava onoga koji tu ponudu prihvata i jer on taj koji na ponudu polaže svako pravo. Ponudilac je taj koji ima tu nadležnost i njegovo je pravo da je ponudi.¹

Ako bi ponuda bila u suprotnosti sa gore navedenim, jer smo rekli da ponudilac nema pravo da povuče ponudu kada to podrazumeva anuliranje prava druge osobe da je prihvati ili odbije, to bi bilo poništavanje prava na sopstveno vlasništvo. Ako bi otac imao pravo na novac svoga sina u nekom slučaju, pre nego što otac dobije pravo da taj novac iskoristi, sin ima potpuno pravo da raspolaže njime kako hoće.² Ovo pitanje je detaljnije obrazloženo u malikitskom učenju, koji prave razliku između ugovora o razmenama i ugovora o poklanjanju. Za prve kažu: Ponudilac sme da povuče svoju ponudu pre odgovora u vezi sa njom, ukoliko ponuda nije bila formulisana u prošlom vremenu, pri čemu se vodi prema prihvatanju ili odbijanju druge strane. Ima i onih koji smatraju da „...ako jedan od njih to formuliše u prošlom vremenu, pa povuče reči pre zadovoljenja druge strane, njegovo povlačenje neće biti uvaženo ako posle toga druga strana nije zadovoljena...“³ Međutim, što se tiče poklanjanja, ponudilac nema prava da povuče svoju ponudu nakon njenog objavljivanja, jer je poznata i doneta na sopstveno zadovoljstvo.⁴

Dakle, prema malikitima, ponudilac je u obavezi da svoju ponudu ispoštuje kako što se tiče razmena, tako i što se tiče poklanjanja, ukoliko je ponuda formulisana u prošlom vremenu. Međutim, ukoliko je u pitanju nagodba može se u nekom smislu odbaciti deo prava u tuđu korist, kao kada sa cifre od hiljadu dinara neko pristane da uzme osamsto dinara, ili se nagodi o razmeni u prošlom vremenu, pa kaže „umesto sume od hiljadu dinara koje mi duguješ, daj mi tvoj automobil, taj i taj“.

Prema gore navedenom, jasno je da malikiti smatraju da ponudilac ne sme da povuče svoju ponudu ni u jednom od dva prethodna slučaja, na osnovu njihovog već pomenutog stava.

---

¹ Mahmud Mahdžub Abdunur, ibidem, str. 73. Belkasim Šatwan, ibidem, str. 162.

² Fath al-Qadir, „Al-'inaya 'ala al-hidaya wa hašiya al-sa'ad al-halabi min bab al-'atq!, deo 3, str. 356, nastavak Ibn Abidejna, izdavač „Al-dar al-muhtar“, deo 2, str. 437; Da'wa al-Din, „Al-fatawa al-hindiya“, deo 4, str. 384.

³ Imam Mansur ibn Yunis ibn Idris al-Buhuti, „Kašf al-qina'i 'an matn al-qina“, deo 3, ibidem, str. 147.

⁴ Imam Muhamed poznat kao Al-Dusuqi, „Hašiya al-dusuqi 'ala al-šarah al-kabir“, deo 3, ibidem, str. 4.

Savet

Za sklapanje ugovora je potrebno da ponudilac i osoba koja prihvata prisustvuju istom savetu. Ukoliko to nije slučaj, ugovor se ne može sklopiti, jer ponudilac ne može napraviti ugovor bez osobe koja treba da ga prihvati. Zbog toga su je prema šafiitima održavanje ovog saveta obavezan uslov, bez koga se ugovor ne može sklopiti.

U Širazijevoj knjizi šafiitskog učenja stoji da „...Ako je ponuda prihvaćena odmah po njenom predlaganju, ugovor je sklopljen, a ponudilac tokom zasedanja saveta ima opciju da poništi svoju ponudu, ukoliko time ne nanosi štetu...“¹

O ovome hanefiti kažu: Hitnost u sklapanju ugovora nije jedan od uslova ugovora o nagodbi. Njihov argument za to je to što smatraju da žurba nije neophodna i ne donosi nikakvu korist, jer osoba koja treba da prihvati ili odbije ponudu o njoj treba i da razmisli, a ako se proces ubrza i on odmah mora da odluči, nema vremena za razmišljanje. Takođe, on treba da razmotri ugovor koji se sklapa oko okončanja sukoba, a pri tome je najvažnije dati im priliku za proračunavanje i razmišljanje. Samo tako će ugovor biti sklopljen na obostrano zadovoljstvo, na osnovu razmišljanja i proračunavanja.²

Ugovor o nagodbi se sklapa posredstvom glasnika, koji ponudu jedne strane prenosi drugoj. Ako jedan od potpisnika ugovora nije prisutan, pa pošalje osobu da drugu stranu obavesti o ponudi nagodbe usmeno, o ponudi se prvo mora obavestiti savet, koji će pismeno sastaviti ugovor. Ako savet u bilo kom trenutku poništi tu ponudu, ugovor ne može biti sklopljen.³

Iako je izgovaranje osnova izražavanja senzacija i osećanja, to nije jedini put i sredstvo za izražavanje i ispoljavanje volje za ugovorima, u koje spada i ugovor o nagodbi. Postoje i druga sredstva koja se mogu iskoristiti za realizaciju tih ugovora između ponudioca

---

¹ Imam Ibrahim ibn Ali ibn Yusif Abu Ishaq al-Širazi, „Al-mahdab fi fiqh al-imam al-šafi'i“, deo 1, izdavač „Dar al-fikr“, Bejrut, Liban, str. 257.

² Imam al-Kasani, „Al-bada'i al-sana'i“, ibidem, deo 5, str. 37.

³ Imam Muhamed poznat kao Al-Dusuqi, „Hašiya al-dusuqi 'ala al-šarah al-kabir“, deo 3, komentari Muhameda Aleša, izdavač „Dar al-fikr“, Bejrut, Liban, str. 3. Fath al-Qadir, deo 5, str. 79. Imam Mansur ibn Yunis ibn Idris al-Buhuti, „Kašf al-qina'i 'an matn al-qina'“, deo 3, ibidem, str. 148. Imam al-Širazi, „Al-mahdab“, ibidem, deo 1, str. 257.

i prihvatioca. Neka od ovih sredstava su znakovni jezik i zapisivanje. Svaki od ovih činova pokazuje dobru volju.¹

Zato je ugovor o nagodbi ispravan u pisanoj formi, bez obzira na to da li su ugovarači prisutni, ili je jedan prisutan, a drugi odsutan. Takođe, ni jedan ni drugi se ne moraju izraziti usmeno, jer je taj zapis odraz njihove namere i zastupa isto što i usmeno izražavanje. Tako da, ukoliko jedan od prisutnih drugom napiše „Odobravam tvoju ponudu takvu i takvu“, drugi mu piše „Prihvatilo sam“, na istom mestu na kome se održava savet kome prisustvuju.

Ugovor o nagodbi (pisano)

Mišljenja islamskih pravnika oko toga da li se ugovor o nagodbi sme zaključiti pisano se razlikuju. Oni su podeljeni u dve grupe. Malikiti i hanbaliti smatraju da je pisano izražavanje ravnopravno sa ostalim tipovima izražavanja i kažu: „...ugovor se sklapa usmeno, pisano ili gestikularno ili nekim od tih vidova izražavanja dobre volje...“² Zbog toga je pismeno sklapanje ugovora o nagodbi apsolutno dozvoljeno.

S druge strane, šafiiti i hanbaliti smatraju sledeće: Zapisivanje se smatra rezervnim sredstvom izražavanja, u slučaju da neko nije prisutan. Na primer, ako su ugovarači odsutni, dozvoljena je upotreba ovog sredstva izražavanja za sklapanje ugovora, jer je pisano obaveštenje od strane odsutnog isto što i usmeno izražavanje volje prisutnog, čiji je cilj sklapanje ugovora između dveju strana i prihvatanje primaoca tog ugovora nakon primanja pismenog obaveštenja, ukoliko je u potpunosti razumeo poruku. Na primer, ako jedna osoba drugoj napiše „Dajem ti taj i taj plac“, pa prihvatilac pročita tu poruku čim je dobije, pred savetom, i kaže „Prihvatam“, ugovor je sklopljen i o tome se ponudilac obaveštava.

Međutim, ukoliko ta ponuda nije prihvaćena na zasedanju saveta, ugovor o nagodbi nije sklopljen i posledice nagodbe ne stupaju na snagu jer ponudilac nije formalno obavešten o prihvatanju na zasedanju saveta, pred kojim se čita njegova ponuda. Pri zapisivanju se uglavnom mora voditi računa o određenoj formi, to jest, te poruke moraju biti zapisane na način na koji su ljudi navikli da čuju takve reči. Takođe, ta poruka mora sadržati ime primaoca i potpis i pečat pošiljaoca, ukoliko je to moguće.³

---

¹ Imam Muhamed poznat kao Al-Dusuqi, „Hašiya al-dusuqi 'ala al-šarah al-kabir“, deo 3, ibidem, str. 3.

² „Hašiya al-dusuqi 'ala al-šarah al-kabir“, deo 3, ibidem, str. 3. Imam Mansur ibn Yunis ibn Idris al-Buhuti, „Kašf al-qina' i 'an matn al-qina“, deo 3, ibidem, str. 148.

³ Prof. Muhamed Abdunur, „Al-sulh wa ataruhu fi inha' al-husuma fi al-fiqh al-islami“, ibidem, str. 77.

Ugovor o nagodbi (znakovnim jezikom)

Ukoliko je u pitanju gluvonema osoba, vešta u čitanju i pisanju, njeno prihvatanje se sprovodi pisanim putem. Međutim, ako ne zna da čita i piše, ugovor se sklapa na osnovu njegove gestikulacije, znakovnim jezikom, koja predstavlja jedan vid izražavanja¹ i može se primeniti na sve vrste ugovora. Ovu vrstu izražavanja upotrebljava onaj ko je sposoban za to.² Skoro da postoji potpuno slaganje među islamskim pravnicima oko toga da gluvonema osoba može izraziti ponudu ili prihvatanje znakovnim jezikom ili pisano. Kada se odluči za jedno od ta dva, toga se mora i pridržavati i ne sme mešati jedno pa drugo sredstvo izražavanja, jer svako od njih ima neophodni autoritet.

Prema stavu šafiita i hanefita, ako je neko ume da piše, svoju ponudu ili prihvatanje ne može izražavati znakovima. Svoj stav podupiru argumentom da u pisanoj formi ne može biti ulepšavanja niti fleksibilnosti, jer se cilj pisane izjave razaznaje čulima, dok gestikuliranje može biti obskurno.³

Islamski pravnici hendikep gluvonemih osoba dele na dva dela, prema tome da li ga imaju od detinjstva ili se dogodio kasnije tokom života, bez obzira na razlog zbog koga se dogodio.

Dakle, oni razlikuju to da li je gluvonema osoba bila takva od rođenja ili je takva postala nakon što je imala sposobnost govora, kao osobe koja je zbog bolesti dobila smetnje u govoru ili slično. Ako takva osoba zna da piše, pisan ugovor se smatra ispravnim, ukoliko je u skladu sa već navedenim uslovima. Hanefiti i hanbaliti smatraju da, ako osoba zna da piše, nije ispravno da ugovor zaključi posredstvom znakovnog jezika, osim ukoliko se ne desi da gluvonema osoba može da govori. Šafiti, pak, smatraju da se i u tom slučaju ponuda i prihvatanje mogu izraziti razumljivim znakovnim jezikom, jer su u nemogućnosti da govore. U slučaju da je osoba gluvonema od rođenja, opšterazumljivim klimanjem glave može potvrditi ugovor, koji je samim tim validan.

---

¹ Libijsko zakonodavstvo je ovo usvojilo u jedanaestom članu zakona broj 10 za godinu 1984 o odredbama o braku, razvodu i njihovim posledicama... u kome stoji da „u slučaju da ne postoji mogućnost usmenog izražavanja, umesto toga se upotrebljava pisana forma, a u slučaju da ni to nije mogućnost, znakovnim jezikom“.

² Muhamed Abdunur, „Al-sulh wa ataruhu fi inha' al-husuma fi al-fiqh al-islami“, ibidem, ista stranica.

³ „Fath al-qadir 'ala al-hidaya“, deo 2, str. 79. Abu Ishaq al-Širazi, „Al-mahdab fi fiqh al-imam al-šafi'i“, deo 1, str. 257; Ahmed Faradž Husein, „Nazariya al-aqd fi al-šari'a al-islamiya“, str. 151. i nadalje i referenca prof. Mahmuda Abdunura, „Al-sulh wa ataruhu fi inha' al-husuma fi al-fiqh al-islami“, ibidem, str. 78.

Ovo se primenjuje na sklapanje ugovora o nagodbi od strane gluvonemih osoba, bez obzira na to da li umeju ili ne umeju da pišu. Međutim, ukoliko je osoba sposobna da samostalno govori i piše, svi islamski pravnici se slažu da takve osobe ne mogu sklapati ugovor niti uz pomoć znakovnog jezika, niti pisano, jer upotreba znakovnog jezika ukazuje na to da ne postoji drugi način da se ta osoba izrazi, a osobi koja zna da govori i piše to nije neophodno. Jedna grupa malikita smatra da ugovor treba da bude otvoren i neposredan, a ukoliko se neko izrazi gestikuliranjem, njegova volja može biti pogrešno protumačena. Dakle, treba se, ukoliko je osoba sposobna za to, izražavati govorom.¹

Uslovi u vezi sa ugovaračima

Lingvisti pod rečju kvalifikacija podrazumevaju sledeće: validnost i kvalifikacija čoveka da iskoristi svoje pravo da nešto primi ili traži.² Kvalifikacija kao termin znači: osobina koja čoveku daje pravo da nešto uradi. Ona je je predmet mnogih pravnih poruka.³ Neki kažu da je to jer je⁴ Alah o tome obavestio ljude, rekavši: „Mi smo nebesima, Zemlji i planinama ponudili emanet, pa su se ustegli i pobojali da ga ponesu, ali ga je preuzeo čovjek – a on je, zaista, prema sebi nepravedan i lakomislen.“⁵

Islamski pravnici su podelili kvalifikacije na dve vrste:

1. Kvalifikacija nužnosti. Ona predstavlja valjanu obavezu čoveka, odnosno podesnost čoveka da ispuni svoja prava i obaveze koje se uređuju tim pravom.
2. Kvalifikacija izvođenja. Ona predstavlja podesnost čoveka da praktikuje neke radnje, koje se razumom smatraju legitimnim, to jest, da ostvari svoje pravo na reči i radnje koje se smatraju legitimnim. Na primer, ako osoba izvršava radnje koje mu nameće vera, kao što su molitva, post ili hodočašće, to je dobro. On se tako ponaša jer je to njegova dužnost i razlikuje se od njegovog ponašanja prilikom sklapanja ugovora.

Iz prethodnog je jasno da ova kvalifikacija predstavlja čovekov zadatak, te se bilo kakva druga njegova akcija poništava. Zbog toga su islamski pravnici ovo postavili kao jedan od uslova koje pomirivač treba da ispuni.

---

¹ „Fath al-qadir 'ala al-hidaya“, deo 2, str. 358. Ibn Qadama, „Al-mugani“, ibidem, deo 6, str. 488. i nadalje; „Mujama' al-anhar“, str. 732, „Nihaya al-muhtaj“, deo 3, str. 385.

² Ahmed ibn Muhamed ibn Ali al-Fujumi al-Maqari, „Al-misbah al-munir“, deo 2, izdavač „Dar al-hadit“, 2003, Kairo, Egipat, str. 345.

³ Al-Zuraqa, „Al-mudhal al-fiqhi“, deo 3, str. 78.

⁴ Ahmed Mahmud Abu Hašhaš, ibidem, str. 64.

⁵ Ajet 72, sura „Saveznici“.

Reč pomirivač obuhvata i tužioca i optuženog, bez obzira na to da li on za sebe sklapa ugovor o nagodbi ili to čini za drugog, kao što je slučaj sa zastupnicima, starateljima ili poverenicima. Nepotrebno je napomenuti da se svi islamski pravници slažu oko toga da je za obe strane neophodno da ispune uslov kvalifikacije, ali koje je to uslove neophodno da osoba izvrši kako bi mu bila uvažena nagodba koju je sklopio?

Malikitski i šafiitski pravnici. Malikitski pravnici nisu izložili nikakve elemente i uslove na polju nagodbe, niti kvalifikacije koje ugovarači treba da poseduju. Zadovoljavajući su uslovi navedeni oko prodaje i poklanjanja, jer, kao što smo prethodno naveli, oni ugovor o nagodbi ne smatraju ugovorom samim po sebi, već ga svrstavaju među ostale ugovore koji su mu slični. Naodba kod njih ne prelazi okvire davajna i poklanjanja. U tim ugovorima su objasnili potrebne kvalifikacije.

Hanbalitski pravnici. Hanbaliti su ukratko govorili o ovoj temi oko nagodbe, objasnivši da njeno sklapanje ili davanje nije validno, ukoliko osoba nema prava da je da, kao što je slučaj kod trgovanja robova ili maloletnika, jer onaj ko vrši nagodbu u smislu prodaje ili iznajmljivanja na to treba da ima pravo.¹

Hanefiti. Hanefiti su oblažložili uslove koji kvalifikuju ljude za sklapanje nagodbe da to učine, rekavši: oni treba da budu "Razumni". Ovo je opšti uslov, koji važe za sve ugovore i pravne akcije. Nagodbu ne može sklopiti lud ili umobolan, ili mladić koji nema razuma. Ukoliko neko nema razuma, nema ni kvalifikacija za sprovođenje nagodbe. Zato je u islamskom zakonu, za dodeljivanje krivične odgovornosti, uslovljeno da počinitelj mora biti razuman odrastao čovek, a tužilac neosuđivan. Zločin se ne smatra krivičnim delom, ukoliko je počinjen od strane dečaka, ludaka, usnulog, nesvesnog ili pijanog. To i slično je opširnije opisano u knjigama o islamskom pravu.²

Međutim, hanefiti slobodu ne postavljaju kao uslov za validnost ugovora o nagodbi, jer dopuštaju da rob koji ima pravo na to sklopi nagodbu ukoliko od nje ima koristi ili ukoliko se radi o slučaju u vezi sa trgovinom, gde kažu: Nema prava na nagodbu ukoliko za to nema dokaza, ali može da promeni situaciju, kao što je na primer snižavanje nekih cena zbog greške.³

---

¹ Ibn Qadama, „Al-mugani“, ibidem, deo 5, str. 4. Imam Mansur ibn Yunis ibn Idris al-Buhuti, „Kašf al-qina’i ’an matn al-qina’“, deo 3, ibidem, str. 379. „Al-harši“, ibidem, deo 6, str. 2. i nadalje.

² Muhamed Šaltot, „Al-islam ’aqida wa šari’a“, izdavač „Dar al-šuruq“, 2010, Kairo, Egipat, str. 369.

³ Imam al-Kasani, „Al-bada’i al-sana’i“, ibidem, str. 61. „Qirra ’unwan al-ahbar“, deo 2, str. 153. i nadalje.

Hanefitski pravници dopuštaju da rob raspolaže svojim kapitalom, ukoliko je taj kapital legalan i dopušten od strane njegovog staratelja, jer je staratelj taj koji mu daje to pravo. Ako je staratelj odsutan, ovaj ima pravo na svoj kapital, staratelj nema pravo na njega, jer je verovatno da će o tome slagati i da se neće pojaviti, čime će se roditi sumnja u to da li je taj kapital njegov.

Što se tiče mladića u pubertetu, njihov ugovor o nagodbi se uvažava. Dečacima koji su opunomoćeni je dozvoljeno da sklope nagodbu, ako od nje ima koristi ili ako neće doneti očiglednu štetu,¹ jer ako mladić ima dug prema odraslom čoveku, ima pravo da sklopi nagodbu. Čak i ako nema svedoka, sme da sklopi nagodbu, jer mu u slučaju nedostatka svedoka preostaje samo sukob. Međutim, ukoliko je bilo svedoka, nije mu dozvoljena nagodba, jer to podrazumeva očiglednu štetu.²

Dobra volja

Vrednost ne može postati univerzalna za sve ljude, osim ukoliko ne postoji zajednička dobra volja, nenametnuta i neobavezna. Pravi put za zaključivanje bilo kog ugovora jeste dobra volja, kako za prihvatanje, tako i za ponudu. Ovo saglašavanje dve dobre volje, predstavlja slaganje prihvatača i ponudioca u svim pitanjima i uslovima koje postavlja ponudilac, bilo da su u pitanju primarni ili sekundarni uslovi. Drugim rečima, takvo slaganje mora biti kompletno i mora važiti u svim delovima ugovora koji se zaključuje. Prema tome, ugovor se ne može zaključiti osim ukoliko se u celosti ne reše sva pitanja koja se razlikuju, a koja su predmet ugovora.

Slaganje prihvatioca i primaoca je uslov za primenu zakonskih posledica ugovora. Ako se njih dvojica ne slože i ne dođe do saglasnosti njihove dve volje, te se ne ispuni željeni cilj, može se desiti da se ugovor zaključi uprkos razlikama između njihovih želja, to će se ogleđati u poricanju tog ugovora od strane prihvatioca i ponudioca.³ Zato se dobra volja ubraja u jedan od najznačajnijih uslova za sklapanje ugovora o nagodbi, kojim se okončava sukob i zakopavaju ratne sekire. Bez njega se to ne može postići.

---

¹ Salim Rasbatum al-Lubnani, „Šarah al-majalla“, 3. izdanje, str. 830.

² Imam al-Kasani, ibidem, str. 61. i nadalje.

³ Al-Mabruk Muhamed al-Zawam, „Uqud al-id’an fi al-fiqh al-islami“, periodičnik fakulteta „Kulliyya al-adab“, univerziteta „Al-fatih“, članak 18, rubrika 2, 2011, Tripoli, Libija, str. 361.

Zato je „nagodba i pogodnija od izricanja kazne, jer se oslanja na kompromis između dvojice sukobljenih. Kompromis među njima predstavlja dobar razlog za ispunjavanje prava jednog od njih, sa kompenzacijom ili bez.“¹

Uslovi o predmetu nagodbe

Predmet nagodbe: To je stvar oko koje je nastao sukob ili stvar koja je sporna.² Predmet sukoba svakako mora biti u vezi sa jednom od dveju stvari: ili je u pitanju Božije pravo ili je u pitanju pravo njegovih podanika. Ređe su u pitanju oba u isto vreme. Najčešće je u pitanju jedno od ta dva.

Ukoliko se radi o Božijem pravu,³ njega se ne može odreći, niti se oko njega može zaključiti nagodba, jer se smatra da utiče na sveopšte dobro, to jest na svakog pojedinca u društvu. Razlog leži u tome što je zločinom oštećeno društvo kao celina.⁴ Zbog toga se svi islamski pravници slažu da je nagodba oko tih zločina loša, jer oni predstavljaju pretnju po bezbednost i integritet čitavog društva. To su, na primer, krađa, preljuba ili konzumiranje alkoholnih pića i ostali gnusni zločini protiv bezbednosti i integriteta društva i oko njih se ne može sklapati nagodba, pa čak i ukoliko su počinjeni od strane vladara ili sultana, jer ovakvi prekršaji predstavljaju napad u domenu Božijeg prava, a ne ličnog prava. Pojedinaac tu ne raspolaže pravom na nagodbu, osim u stvarima koje se tiču njegovog ličnog prava i kompenzacije.⁵

Jedni smatraju da je nagodba oko krivičnih dela iznude, za koje se propisuje teška kazna, uzaludno. Ako se čovek izmiri sa napadačem za novčanu kompenzaciju i oprosti mu, takva nagodba je loša. Argument za to u tim slučajevima najčešće preovladava Božije pravo. U tom slučaju, čovek nelegitimno sklapa nagodbu, jer je to u domenu Božijeg prava, u kome se ne toleriše nagodba. Ovo je stav hanefita.

Drugi smatraju da svedočenje⁶ najčešće spada u domen Božijeg prava, jer je za uskraćivanje svedočenja zabranjena nagodba. Ako sam svedok želi da za novac prikrije svoje svedočenje, nagodba sa njim je jalova, jer se svedočenje spada u Božije pravo. To dokazuju sledeće Alahove reči: „Ako ste na putu, a ne našete pisara, onda uzmite zalog. A ako jedan

---

¹ Imam al-Sarhasi, „Al-mabsut“, ibidem, deo 2, str. 134.

² Rustam al-Lubnani, „Šarh majalla al-ahkam al-’adliya“, ibidem, član 1548.

³ U pozitivnom pravu, ovo pravo se naziva opštim pravom.

⁴ Al-Mauridi, „Al-ahkam al-sultaniya“, ibidem, str. 220.

⁵ Imam al-Kasani, „Al-bada’i al-sana’i“, ibidem, str. 48.

⁶ Muhamed al-Sejid al-Tahjuvi, ibidem, str. 125.

kod drugog nešto pohranite, neka onaj opravda ukazano mu povjerenje i neka se boji Allaha, Gospodara svoga. I ne uskratite svjedočenje; ko ga uskrati, srce njegovo će biti grešno, a Allah dobro zna ono što radite.“¹ U svakom od prethodnih slučajeva, onaj koji je sklopio nagodbu treba da vrati ono što je uzeo, jer ga je uzeo a nije imao prava na to. A ako za to sazna sudija, treba da poništi njegovo svjedočenje jer je ono loše, osim u slučaju da izrazi pokajanje, u kom slučaju će se njegovo svjedočenje prihvatiti.²

U knjizi „A’lam al-mauqi’ayn ’an rabb al-’alamin“, stoji da „postoje dve vrste prava: Božije pravo i Adamovo pravo. U domenu Božijeg prava, nagodba ne može biti sklopljena. U domen Božijeg prava spadaju zločini za koje se propisuje teška kazna, jeres ili nedavanje zekata i slično. Nagodba između podanika i njegovog gospodara postoji i nije izbegnuta i zato nema nagodbe oko ovih zločina. U domenu Adamovog prava se prihvataju nagodba i kompenzacija.“³

Zbog toga je u domenu prava podanika Božijih dozvoljena nagodba, ne i u domenu Božijeg prava. Ali koje je uslove neophodno ispuniti da bi se smatralo da predmet nagodbe ulazi u domen prava Božijih podanika?

Islamski pravници su naveli nekoliko uslova, među kojima su neki u vezi sa osobama koje sklapaju nagodbu, a drugi u vezi sa predmetom nagodbe:

1. Da predmet nagodbe bude neotuđivo pravo osobe koja sklapa nagodbu. Ukoliko nije tako, nagodba nije dozvoljena.⁴ Ako se mušterija nagodi uz pomoć posrednika oko bilo čega, nagodba oko te stvari je ništavna, jer u nagodbi nema prava na posrednika. Međutim, ima pravo na posedovanje te stvari, tačnije, ima pravo da raspolaže tom stvari. Nagodba se tu ne toleriše kao nagodba oko krvne osvete, jer je ovde reč o posedovanju i pravu da se ispuni to pravo, ali ima pravo da se svoje stvari nagodbom odrekne.
2. Da ono čega se odriče bude validno. Da uzme nadoknadu za to, kao i da dokaže da ima pravo na tu stvar oko koje se nagodi, da je poseduje i da sme da je se odrekne, bez obzira na to da li mu je prodaja te stvari dozvoljena ili ne. Poravnanje oko te stvari može biti novčano ili nenovčano. Stoga, nije dozvoljen povraćaj te stvari,

---

¹ Ajet 283, sura „Krava“.

² Imam al-Kasani, „Al-bada’i al-sana’i“, ibidem, str. 72.

³ Imam Muhamed ibn Abi Bekr al-Zur’i al-Dimaški i Al-Mašhur bi ibn al-Kijam al-Džauzija, „A’lam al-mauqi’ayn ’an rabb al-’alamin“, deo 2, izdavač „Matba’a al-Sa’ada“, Kairo, Egipat, str. 108.

⁴ Imam al-Kasani, „Al-bada’i al-sana’i“, ibidem, deo 6, str. 49.

kao što na primer, kada čovek uzme nekoga za svog roba, a ovaj to odbije, pa se nagode da za novčanu sumu, te ovaj prihvati da mu bude rob. To nije dozvoljeno jer je greh vezati slobodnog čoveka i u tome nije dozvoljen povraćaj niti bilo šta drugo.¹ To ne znači da sve što može da se proda ili čega čovek ima pravo da se odrekne može da bude predmet nagodbe. To je Prorok odredio, rekavši: Nagodba je među muslimanima dozvoljena, osim ukoliko se njome ne odobrava greh ili ne kriminalizuje dobro. Stoga su islamski pravници naveli da predmet nagodbe mora biti u skladu sa duhom i učenjem islama.

3. Da nagodba bude sklopljena slobodnom voljom. Da bi na snagu stupile posledice nagodbe, ona mora biti oslobođena od mržnje i malicioznosti. Isto je da li se nagodba sklapa između pojedinaca ili zemalja, zato što su sporazumi o nagodbi koje zemlje pobednice nameću poraženim zemljama ništavni jer su obuzeti mržnjom. Razliku ne pravi da li ta mržnja dolazi od predstavnika te zemlje ili je u pitanju mržnja te zemlje sama po sebi, ako je njen cilj bio dobijanje koncesija.²
4. Da predmet nagodbe bude poznat. Oko ovog uslova ima razlika u mišljenjima islamskih pravnika, pri čemu hanefiti smatraju sledeće: Neophodno je da predmet nagodbe bude poznat, ukoliko je u pitanju stvar koja treba da se preda, kako ne bi došlo do sukoba ili spora. Međutim, ako nije u pitanju stvar koju treba predati, onda ovaj uslov ne mora biti ispunjen. Ovo se dešava u slučaju opraštanja dugova nepoznatom i dozvoljeno je. Šafiiti smatraju da se nagodba nikako ne sme zaključiti oko nepoznatog i to su svrstali u greh, ukoliko je u pitanju prodaja,³ dok se malikiti i hanbaliti od prvog stava razlikuju po tome što govore o situaciji u kojoj je predmet nepoznat. Hanbaliti smatraju da ukoliko je predmet nepoznat, validno je nagodbom okončati sukob. Malikiti smatraju da, ukoliko je predmet nepoznat, nije dozvoljeno da se nagodba sklopi oko njega sve dok ne postane poznat.

U prednosti su stavovi koje zatupaju malikiti i hanbaliti, jer je cilj ugovora o nagodbi okončanje sukoba, a njegovo nepoznavanje dovodi do obnavljanja spora i sukoba. Time bi se izgubila svrha predviđena nagodbom, a to je zakopavanje ratnih sekira i ljutnje među sukobljenima.

---

¹ Ibn al-Qadama, „Al-mugani“, deo 5, ibidem, str. 5.

² Muhamed Mahmud Bedirudin, „Al-tahkim fi qadiya taba bayna misr wa isra'il“, disertacija, univerzitet „Ayn al-šams“, objavljena 1991, str. 143.

³ Imam al-Šafi'i, „Al-um“, deo 3, ibidem, str. 263.

Uslovi u vezi sa kompenzacijom

Kompenzacija je naknada za nagodbu i može se isplatiti robom, uslugom ili i jednim i drugim. Ukoliko je predmet spora roba, opet se to može kompenzovati robom ili uslugom i obrnuto, ako je predmet spora neka usluga, naknada prilikom nagodbe oko toga može biti usluga nekog drugog tipa ili robom.¹ Islamski pravnici su za kompenzaciju naveli više uslova.

Da kompenzacija u robi bude određena. Naknada za nagodbu ne sme biti vino, svinjetina, lešina, krv, meso zaklano na neispravan način i bilo šta drugo što nije roba. Ukoliko robna naknada nije određena ili se naknada za nagodbu bude neka druga stvar koja nije dozvoljena po islamskom zakonu, takva nagodba je nevažeća.² Zbog toga, naknada za nagodbu mora biti nešto što je dozvoljeno po very,³ jer nagodba znači kompenzaciju. Nije dozvoljen povraćaj u kupovini. Nema razlike između robe koja se može videti, verom potvrditi ili neke usluge. Imam Al-Kasani je o tome rekao: „Sve što se sme prodati i kupiti može biti predmet nagodbe, bila u pitanju roba ili ne.“⁴ Naknada je u kompenzaciji apsolutna i može biti fizička, verska ili uslužna. Ipak postoje neke konstrukcije za kompenzaciju, u nekim slučajevima.⁵

Da naknada bude u vlasništvu osobe koja je sklapa. Ovo znači da naknada za nagodbu mora biti dostupna, pri čemu se mora voditi računa o dve stvari koje se tiču vlasništva:

1. Da bude robna i vlasništvo onog koji sklapa nagodbu. Reč 'roba' obuhvata i materijalno i nematerijalno, jer, ukoliko je predmet nagodbe roba, naknada za to može biti i usluga umesto robe. Na primer, ukoliko jedna osoba drugoj dozvoli da jaše određenu životinju tokom određenog vremenskog perioda, da obrađuje određeni deo zemlje određeni vremenski period, ili da stanuje u određenoj kući određeno vreme i slično, sme da se oko toga nagodi. Ali da li je moguće da naknada za nagodbu bude izlazak iz zemlje?

---

¹ Salim Rostam Baz al-Lubnani, „Šarh al-majalla“, 3. izdanje, str. 835.

² Nabil Abdulsabur, „Suqut al-haq fi al-'uqab, bayna al-fiqh al-islami wa al-tašri' al-wad'i“, disertacija, Pravni fakultet univerziteta „Ayn al-šams“, objavljena, izdavač „Dar al-fik al-arabi“, 1996, Kairo, Egipat, str. 159.

³ Imam Muhamed Abu Zahra, „Al-jarima wa al-'uquba, kitab al-'uquba“, str. 618.

⁴ Imam al-Kasani, „Al-bada'i al-sana'i“, ibidem, str. 42.

⁵ Imam al-Kasani, isto, str. 41.

2. Islamski pravници smatraju da je to dozvoljeno, jer se time leći prezir koji oseća žrtva ili njena porodica, zato što su uslovi koji su predmet ugovora obavezujući. Hanefiti, međutim, smatraju da je ovakva nagodba nevažeća.¹
3. Roba koja je predmet kompenzacije mora biti vlasništvo onoga koji sklapa nagodbu. Ako on da robu koja nije njegova u zamenu za nagodbu, njegova nagodba je nevažeća, ukoliko vlasnik te robe to nije dozvolio.²

Da naknada za nagodbu bude poznata. Prema hanefitima, naknada za nagodbu mora biti poznata, nikako nepoznata. Njihov argument za to je da, ukoliko nije poznato šta je naknada za nagodbu, to može da dovede do sukoba, što bi značilo poništenje ugovora, osim u slučaju da je u pitanju zaplena ili predavanje. Na primer, ako svaki od dva čoveka tvrdi svoje pravo na vlasništvo neke stvari, a zatim se dogovore i izmire tako da se svaki od njih nagodi oko stvari na koju je polagao pravo, takva nagodba je ispravna. Ali ako je nepoznata naknada, nije zabranjeno sklopiti ugovor oko iste, nego će ona dovesti do spora koji će sprečiti primopredaju. Ukoliko ono oko čega se vrši primopredaja ne dovodi do sukoba, onda je dozvoljeno.³ Šafiiti i hanbaliti smatraju da je neophodno da predmet nagodbe bude poznat, bez nedoslednosti i nejasnosti, tako da, ukoliko se nagodba sklopi oko nepoznate stvari, takva nagodba nije važeća jer je predaja obavezna, a neznanje je sprečava.⁴

Da se prijem naknade za nagodbu na savetu o nagodbi obavi brzo. Jedan od uslova je i taj da naknada za nagodbu treba da bude brza i da se ne odlaže, kao i da se prijem naknade obavi na savetu o nagodbi. Ukoliko prijem nije obavljen na tom istom savetu, nagodba je nevažeća, jer je to drugi tip razmene, a nagodba se poništava ukoliko nema prijema.⁵

Islamski pravnici nisu odredili količinu naknade za nagodbu. Naknada za nagodbu može biti tipa dije ili više ili manje od toga.⁶ Naknada za nagodbu takođe može da bude i novac, zlato, srebro, pokloni ili roba slične vrste.⁷ To je što se tiče zločina s umišljajem. Međutim, kada su u pitanju zločini iz nehata, stvari se razlikuju i naknada za nagodbu ne sme biti krvna osveta, jer se za zločine iz nehata može propisati samo dija.

---

¹ Imam Muhamed Abu Zahra, ibidem, „Al-’uquba“, str. 484.

² Salim Rasbatum al-Lubnani, „Šarah al-majalla“, 3. izdanje, str. 238.

³ Imam al-Kasani, „Al-bada’i al-sana’i“, ibidem, deo 6, str. 48.

⁴ Imam al-Šafii, „Al-um“, deo 3, str. 233. Imam Mansur ibn Yunis ibn Idris al-Buhuti, „Šarh matn al-idarat“, deo 2, str. 145.

⁵ Rustam al-Lubnani, „Šarah al-majalla“, ibidem, str. 195.

⁶ Imam al-Kasani, ibidem, deo 7, str. 25.

⁷ Imam al-Sarhasi, „Al-mabsut“, deo 21, str. 11.

Za te zločine se ne sme dati ništa što prevazilazi diju, koja je određena zakonom,¹ jer dija predstavlja određenu vrednost u krvi i oko nje se ne može nagoditi za manju ili veću vrednost ili neki drugi tip, zato što se povećanje ne može biti nadoknada i zabranjeno je po veri i takva nagodba bi bila nevažeća.² Dozvoljeno je da naknada bude novčana. On se procenjuje tako što se proceni vrednost svake kamile koja je propisana dijom, prema cenama na tržištu.³

---

¹ Imam Abdulkadir Auda, „Al-tašri’ al-jina’i al-islami“, ibidem, str. 161.

² Imam Mansur ibn Yunis ibn Idris al-Buhuti, „Kašf al-qina’i ’an matn al-qina’“, deo 3, ibidem, str. 392.

³ Ahmed Fathi Bohonsi, „Al-jara’im fi al-fiqh al-islami“, str. 164.

DRUGA GLAVA

Pravna priroda nagodbe, procedura i posledice

U ovoj glavi razmatramo domen nagodbe u Krivičnom zakonu Libije, njenu proceduru i posledice, kako u pozitivnom, tako i u islamskom pravu. U Prvom delu ćemo govoriti o sistemu nagodbe kroz dva istraživanja. U prvom ćemo proučiti domen nagodbe u Krivičnom zakonu Libije i nekim dopunskim zakonima, tačnije, zakonima koji su u vezi sa kretanjem arapskih državljana unutar Libije, kao što je Zakon o saobraćaju na javnim putevima, Zakon o ulasku i boravku stranaca u Libiji i Carinski zakon, a upoređićemo ih sa drugim zakonima koji su takođe predmet ovog istraživanja, bez obzira na to da li su u pitanju pozitivni ili islamski zakonski propisi, kojim se uređuju odnosi u društvu.

Govorićemo i o najvažnijim uslovima koji treba da budu ispunjeni kako bi stupile na snagu posledice nagodbe u Krivičnom zakonu Libije, kao i u nekim drugim pozitivnim zakonima i islamskom pravu. U Drugom delu ćemo se baviti sistemom nagodbe: u Prvom istraživanju ćemo definisati zakonske uslove, a u Drugom ćemo se baviti filozofijom i garancijama nagodbe.

Zakonski sistem nagodbe

Postoji regulisanje, kojim su postavljene granice između krivičnog dela, koje predstavlja uvod i uslovljava posledicu koja je u vezi sa kaznom. To regulisanje je bazirano na percepciji incidenta, jer presuda o nekoj stvari predstavlja deo te percepcije. To je psihički posao, za koji je potrebno posebno iskustvo i oštro oko. Organ koji postavlja te uslove liči u velikoj meri na lekara koji postavlja dijagnozu bolesniku, kako bi mogao da sprovede odgovarajuću terapiju za njegovu bolest. Zato je bitno tačno odrediti šta se dogodilo, kao i da formulacija bude zakonski tačna, pošto će biti uključena u dokumentaciju koja će se koristiti u postupku. Proučavanjem zakonskog okvira nagodbe, utvrdićemo njen metodološki okvir,

pomoću koga se određuje u kojoj meri je dovoljeno korišćenje tog sistema u krivičnom zakonodavstvu. U ovom Delu ćemo, u Prvom istraživanju, istražiti srž zakonskog regulisanja nagodbe, kao i značaj nagodbe sa ekonomske i društvene strane. U Drugom istraživanju ćemo govoriti o stavu zakona prema nagodbi.

Prva studija

Zakonsko regulisanje nagodbe

Postoje mnoga različita mišljenja pravnika kada je reč o zakonskom regulisanju nagodbe. Neki smatraju da ona ima prirodu ugovora, a drugi da ima kaznenu prirodu. Neki pravници, pak, smatraju da nagodba ne daje nikakve garancije optuženom, te ćemo se u ovom Istraživanju baviti ovim različitim pogledima, onoliko koliko nam ova studija omogućava.

A) Priroda zakonskog regulisanja nagodbe.

U ovom Problemu ćemo govoriti o značenju zakonskog regulisanja, kao i o vidovima i pravilima za to regulisanje. Prethodno smo razmotrili ugovor o nagodbi, što nas je dovelo do zakonskog regulisanja nagodbe, koje ćemo razmotriti kroz posebne odeljke.

Definicija regulisanja

Regulisanje u jeziku. Reč 'regulisanje' u arapskom jeziku potiče od korena reči 'kako' i znači 'na koji način se obrađuje informacija'. 'Regulisanje' neke stvari je tako postalo model neke stvari, odnosno njeno stanje i opis.¹

Regulisanje kao termin. U nauci o principima islamske jurisprudencije, reč 'regulisanje' je definisana kao: „Pridavanje neke stvari koja nema određene odredbe drugog

---

¹ Rečnik „Al-mu'jam al-wajiz“, „Mujama' al-luga al-'arabiya“, 1993, str. 546.

stvari koja ima propisane odredbe jer imaju zajednički uzrok“¹. Primećuje se da se određenje 'ispravnog zakonskog regulisanja' poklapa sa definicijom povoda za njegovim određenjem“². Na primer, kod ubistva mačem, motiv osвете je realizovan kroz napad uz pomoć sredstva koje služi za ubijanje, a to se meri naspram ubistva vatrenim oružjem. Putevi kojima se ispunjava motiv, naučnici koji proučavaju gore navedene principe nazivaju 'putevima motiva' i dele ih na dva tipa:

1. Motive ili puteve izvedene iz tekstova – Kurana i Sune – kao što se radi kod prohibicije vina. Uglavnom se pribegava ovoj metodi.
2. U slučaju da motiv ne može da se dokaže u pisanom tekstu ili konsenzusom, pribegava se pravnoj tradiciji.

Ideja regulisanja u krivičnim predmetima

U zakonodavstvu. U Građanskom zakoniku Libije, kao i u građanskom pravu uopšte, ne postoje tekstovi u kojima se direktno koristi termin regulisanje, ali ga u Zakonu o krivičnom postupku nalazimo. U članu 281 Zakona o krivičnom postupku stoji da „sud treba da promeni zakonski opis dela koje se pripisuje optuženom i da izmeni optužnicu, uzevši u obzir sve otežavajuće okolnosti koje su proistekle nakon istrage ili tokom suđenja, iako nisu bile spomenute u podnescima ili sudskim pozivima“. Ovo nije određeno samo u Libijskom krivičnom zakonu. Postoje i drugi zakoni koji o tome otvoreno govore, kao što je slučaj sa francuskim zakonom, donetim 1881. o novinarstvu, u čijem članu 50 stoji da je neophodno da optužnica sadrži jasno pisano saopštenje o predmetu tužbe, kao i da bude zakonski regulisana.

U islamskom pravu. Ovde regulisanje znači preciznost, koja se u islamskom pravu naziva mnogim imenima. Ono se često naziva poslom zakonodavstva, kada daje naziv krivičnom delu, određivanjem njegovih elemenata, kao što je, na primer, ubistvo trovanjem. Ono se takođe koristi kada zakonodavstvo opisuje delo prema prirodi kazne za to delo, pa mu daje opis krivičnog dela, prekršaja ili prestupa.³

U pravosuđu. Pravosuđe nije u boljoj poziciji od prava i islamskog prava, jer u ovom polju ima nedoslednosti. Termin regulisanje se koristi prilikom određivanja prirode

¹ Fatih Muhamed Zuklam, „Usul al-fiqh“, 2006, izdavač „Al-šarika al-’ama li al-waraq wa al-tiba’ a“, Tripoli, Libija, str. 36.

² Imam Muhamed Abu Zahra, „Usul al-fiqh“, 1958, izdavač „Dar al-fiqh al-’arabi“, Bejrut, Liban, str. 221.

³ Muhamed Ali Ali Suilem, „Takyif al-waqi’a al-ijramiya“, objavljena teza, 2010, izdavač „Al-matbu’at al-jami’iya“, Aleksandrija, Egipat, str. 18.

određenog pitanja, praktičnog ili suštinskog, kroz stavljanje krivičnog dela unutar jednog od triju vidova krivičnog dela ili dajući mu određeni naziv na osnovu činjenica iznetih u optužnici.¹

Vidovi regulisanja. Većina francuskih pravnika smatra da postoje različiti vidovi regulisanja, u skladu sa različitim kriterijumima.

1. Na osnovu predmeta: Regulisanje može biti posebno za događaj i posebno za krivično delo.
2. Na osnovu vlasti koje ga donosi: Deli se na zakonsko i sudsko regulisanje.
3. Na osnovu domena primene: Deli se na regulisanje u vezi sa predmetom i regulisanje u vezi sa osobom.

Držaćemo se regulisanja na osnovu predmeta, kao i regulisanja prema domenu primene. Što se tiče regulisanja na osnovu predmeta, time se podrazumeva da određeni incident čini krivično delo koje je zakonom kažnjivo. Taj incident se reguliše bez obzira na to da li je u pitanju krivično delo, prekršaj ili prestup i bez obzira na to kakav je počinitelj. Međutim, što se tiče regulisanja u vezi sa počiniocem, gleda se u kojoj je meri počinitelj tog dela ispunio kriminalni kapacitet. Ako je taj incident počinjen od strane osobe koja nema kapacitet, odnosno, koja nema snagu i volju, onda taj incident gubi kriminalni opis. Ako je ta osoba ispunila te elemente, bez saučesnika, onda se to reguliše sankcijama. Suprotno je u slučaju da je delo počinjeno iz dozvoljene, legitimne samoodbrane.²

Domen regulisanja je okvir pomoću koga se određuje kriminalno delo na osnovu kazne propisane zakonom. Prema tome, kažnjiva dela, prema libijskom zakonu i drugim uporednim zakonima koji se spominju u ovoj studiji, predstavljaju krivično delo, prekršaj i prestup.

Zbog toga nalazimo da je predmet slučaja, oko koga može da se sklopi nagodba, ograničen, na primer, u libijskom zakonu, kao i u uporednim zakonima kojima se ova studija bavi, na prestupe i neke prekršaje, dok krivično delo ne može biti predmet nagodbe, osim u slučajevima u kojima to libijsko zakonodavstvo propisuje u zakonima o diji (krvarini) i krvnoj osveti i izmenama i dopunama tih zakona.

---

¹ Vrhovni kasacioni sud Egipta, zasedanje 28. oktobra 1998, broj 32/61, Vrhovni kasacioni sud Egipta, odluka broj 2034/61, neobjavljeno.

² Muhamed Ali Ali Suilam, „Takyif al-waqi'a al-ijramiya“, ibidem, str. 39.

Međutim, što se tiče počinioca, u većini zakona ne piše jasno ništa u vezi sa nagodbom s maloletnikom i ona se svuda odbacuje, kao opšte pravilo, osim u tuniskom zakonu, u kome jasno piše da maloletnik može učestvovati u nagodbi, u skladu sa tekstom člana 113 o pravima dece.

B) Regulisanje nagodbe u pozitivnom pravu.

Ugovorna priroda

Nagodba kao administrativni ugovor. Ugovori koje administrativno telo zaključuje sa drugima nisu svi iste prirode i nisu svi obuhvaćeni istim pravnim sistemom. Neki od njih spadaju u administrativne ugovore, za koje važe posebni zakoni, različite odredbe pravilnika o administrativnim ugovorima i propisi upravnog prava. Drugi potpadaju pod građanske ugovore za koje važi poseban zakon i koji se vode prema principima dveju stranica ugovornica.¹ Vrhovni sud Libije je odredio slučajeve u kojima su administrativni ugovori predmet građanskog prava.²

Administrativni ugovori su, drugim članom Pravilnika donetog 6/5/1980, od strane Opšteg narodnog komiteta, definisani kao: „Cilj administrativnog ugovora je primenjivanje odredaba ovog Pravilnika. To je svaki ugovor koji zaključuje bilo koja od strana navedenih u prethodnom članu, s namerom sprovođenja nekog stabilnog i kontinuiranog projekta reformi, razvoja i unapređivanja javnih ustanova koje služe narodu, u slučaju da taj ugovor obuhvata izuzetne odredbe, koje nisu uobičajene za građanske ugovore, a čiji je cilj ostvarivanje opštih javnih interesa.“ Neki smatraju da je administrativni ugovor: „Sporazum kojim pravno lice poverava fizičkom licu prava pružanja javnih usluga, pritom koristeći se sredstvima javnog prava.“

Iz gore navedenog, primećuje se da libijsko zakonodavstvo uzima dva tipa administrativnih ugovora, a to su čisti administrativni ugovori i građanski ugovori koje

---

¹ Muhamed Abdulah al-Harari, „Usul al-qanun al-iradi“, drugi deo, izdavač „Al-jami’a al-maftuha“, 1990, Tripoli, Libija, str. 211.

² Zbirka propisa Vrhovnog suda, str. 81.

zaključuje administrativno telo. Vidi se i da je libijsko zakonodavstvo za uvažavanje administrativnih ugovora uzelo iste kriterijume kao i egipatsko zakonodavstvo, a koje možemo svesti na formalne i predmetne kriterijume.

a) Formalni kriterijumi: Strana koja zaključuje ugovor mora biti javno administrativno telo koje uživa sudski karakter.

b) Predmetni kriterijumi: Ugovor treba da bude u vezi sa pružanjem javnih usluga, što je Vrhovni sud Libije naglasio rečima: „Administrativni ugovor je, prema onome što je odredilo administrativno sudstvo, saglašavanje dveju volja, od kojih je jedna volje države ili nekog državnog službenika, a u vezi je sa javnom službom. Taj ugovor se zaključuje sredstvima javnog prava i sadrži izvanredne opšte uslove.“¹

Da bi administrativni ugovor bio važeći, moraju biti ispunjeni neki uslovi. Jedan od njih je da ugovor mora biti u vezi sa javnom službom. On sadrži i uslove koji nisu uobičajeni u domenu privatnog prava. Administrativno telo predstavlja jednu stranu ugovora i organ vlasti.² Međutim, građanski ugovor je drugačiji od administrativnog, jer u ovom drugom strane ugovornice potpadaju pod propise upravnog prava, koje uređuje rad administrativnih tela, kojim se bavi Odeljenje za administrativno sudstvo Libije. Isti je slučaj i sa ugovorima o radu, u kojima nije dozvoljen dogovor oko mesečne nadoknade koji je u suprotnosti sa Pravilnikom, u kome je donja granica za nadoknadu za rad postavljena na dvesta pedeset libijskih dinara.

Jednu od najbitnijih primena administrativnih ugovora predstavlja zaključivanje tih ugovora u domenu javne službe, kao što su ugovori o radu i ugovori o javnom poslovanju. Ovim sažetim pregledom administrativnih ugovora želimo da vidimo u kojoj se meri ispunjavaju ti uslovi u ugovoru o nagodbi, jer je ugovor o nagodbi u određenoj meri liči na administrativni ugovor, zbog nekih uslova, od kojih su najbitniji:

1. Ovaj ugovor ne može postojati bez prisustva Javnog tužilaštva, kao strane začetnice.
2. Nagodba igra osnovnu ulogu u borbi protiv kriminala, čime doprinosi upravi ustanova za pravdu.

---

¹ Presuda Odeljenja za administrativno sudstvo pri Apelacionom sudu u Bengaziju, predmet broj 19, zasedanje 18/3/1974.

² Ali Muhamed al-Mabidin, „Al-sulh al-jina'i wa ataruhu fi al-da'wa al-'ama“, objavljena magistarska teza, izdavač „Dar al-taqafa li al-tauzi“, 2010, Aman, Jordan, str. 32.

3. Uslovima ugovora, Javno tužilaštvo je jača ugovorna strana, što se razlikuje od onoga što možemo nazvati građanskim ugovorom o nagodbi¹, jer postoji osoba koja potpada pod odredbe upravnog prava, što predstavlja osnovni element administrativnih ugovora.

Što se tiče administrativnog karaktera ugovora, on se definiše pomoću dvaju osnovnih kriterijuma. To su: upravljanje javnom ustanovom i potpadanje pod specijalni sistem. Uzevši u obzir vezu između ovih dvaju kriterijuma, ugovor je administrativan ako sadrži uobičajene uslove, u skladu sa propisima privatnog prava, dok god je osiguran značaj pružanja javnih usluga. Kad je reč o izuzetnim uslovima, oni ne da nisu dovoljni, nego nisu ni obavezni, pošto je sprovođenje javnih usluga odlučujući kriterijum koji ugovoru daje administrativnu karakteristiku.²

Što se tiče nagodbe, nema sumnje da ona aktivno doprinosi davanju javnih usluga, osiguravajući pravosuđu sposobnost da se otarasi mnogih problema koji ga pritiskaju i koji oduzimaju dragoceno vreme i napor. Jednom rečju, nagodba se, zbog svog doprinosa radu pravosuđa, može smatrati administrativnim ugovorom.³ Upravna pravosuđa Libije i Egipta su odlučila da naprave reviziju pojma izuzetnih uslova, definišući ih kao one uslove, koje možemo svrstati u pojas ugovora koji se zaključuju između pojedinaca koji stranama ugovornicama daje određena prava ili određene obaveze, koje nisu uobičajene kao uslovi sa kojima pojedinac može da se složi, prema građanskom pravu.⁴

Ako smo spomenuli neophodnost postojanja izuzetnih uslova, treba da spomenemo i postojanje jednog pravnog lica, koje nameće ove uslove, kome je javna vlast poverila zadatak da to uradi. Kod nagodbe, nalazimo da je Javno tužilaštvo jača ugovorna strana, koja predstavlja javni autoritet i koja je obavezana javnim pravom da ispuni uslove prema

---

¹ Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi al-qanun al-ijra’at al-jina’iya mahitihi wa al-huzum al-murtabita bihi“, ibidem, str. 182.

² Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi al-qanun al-ijra’at al-jina’iya mahitihi wa al-huzum al-murtabita bihi“, ibidem, str. 83.

³ Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi al-qanun al-ijra’at al-jina’iya mahitihi wa al-huzum al-murtabita bihi“, ibidem, str. 83. Takođe dr Omar Salim, „Nahwa tasyir al-ijra’at al-jina’iya“, ibidem, str. 139.

⁴ Administrativni pravilnik Libije, broj 14/17, Zbirka načela Vrhovnog suda, 8/1, str. 52, a takođe i Upravni sud Egipta, sednica 10/3/1957, tom 11, str. 354, na koju ukazuje dr Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi al-qanun al-ijra’at al-jina’iya mahitihi wa al-huzum al-murtabita bihi“, ibidem, str. 83, preuzeto od Tarvat Badavi, „Al-’afu al-idari“, str. 92.

optuženom. Ovi uslovi, zapravo, nisu uobičajeni u građanskom pravu¹. Dr Osama Hasnin Abid navodi dva primera kojima to objašnjava.

1. Kada Uprava optuženom, u slučaju krijumčarenja preko granice, ponudi nagodbu, pod uslovom da ovaj plati određenu sumu novca, a on to ne uradi, Uprava treba da pribegne fizičkoj prinudi, kako bi ispunila ono što je prethodno dogovoreno ugovorom o nagodbi.
2. Javno tužilaštvo u Francuskoj može da izmeni ili poništi krivičnu nagodbu u bilo kom trenutku, bez saglasnosti optuženog.²

Navedeno dopušta Javnom tužilaštvu da proširi krivičnu nagodbu nekim uslovima, koji garantuju opšta pravila u administrativnim ugovorima, što ukazuje na sličnost administrativnog ugovora i ugovora o nagodbi. Što se tiče njihovih razlika, njih možemo svesti na tri stvari:

1. Pravo Uprave da nametne kaznu drugoj strani, sa kojom sklapa ugovor. To se može desiti prilikom kršenja ugovorenih uslova. Ovoga u nagodbi nema, jer Javno tužilaštvo, ukoliko optuženi ne ispunjava uslove nagodbe, može samo da pokrene postupak ili sačuva dokumentaciju i nema pravo da mu prepíše bilo kakvu novčanu kaznu.
2. Krajnji cilj ugovora. Administrativni ugovori za cilj imaju ispunjavanje javnih usluga, dok je cilj nagodbe nametanje novčane kazne.³
3. Što se tiče posledica. Posledica koja proističe iz administrativne karakteristike ugovora o nagodbi jeste to što je regulisanje ugovora o nagodbi administrativna odluka koja je pod nadzorom upravnog pravosuđa.⁴

Kada Javno tužilaštvo ponudi nagodbu, njemu je ta uloga poverena od strane sudskog organa koji mu odobrava vođenje krivičnog postupka. To nije upravni organ, iz čega sledi da su sve odluke Javnog tužilaštva zapravo čiste sudske odluke.⁵

---

¹ Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi al-qanun al-ijra’at al-jina’iya mahitih wa al-huzum al-murtabita bihi“, ibidem, str. 84.

² Ibidem, istra str.

³ Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi al-qanun al-ijra’at al-jina’iya mahitih wa al-huzum al-murtabita bihi“, ibidem, str. 84, takođe Muhamed Aid al-Garib, „Al-markaz al-qanuni li al-niyaba al-’ama“, ibidem, str. 225.

⁴ Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi al-qanun al-ijra’at al-jina’iya mahitih wa al-huzum al-murtabita bihi“, ibidem, str. 85.

⁵ Muhamed Aid al-Garib, „Al-markaz al-qanuni li al-niyaba al-’ama“, izdavač „Dar al-fikr al-’arabi“, 1979, Kairo, Egipat, str. 225.

Takav posao se smatra sudskim ukoliko pravosudni organi imaju prava da ga pregledaju, što je u saglasnosti sa poslom Javnog tužilaštva.¹ Na kraju možemo reći da nagodba ima vid administrativnog ugovora iako ne pripada u celosti sistemu privatnog prava. S obzirom na to da se ovde javna vlast pojavljuje kao strana ugovornica, može se reći da je nagodba krivični ugovor, na osnovu svoje forme, oblika i sadržaja, jer podrazumeva izricanje krivične sankcije na osnovu krivičnog postupka.²

Nagodba kao građanski ugovor. Za uspostavljanje ugovora o nagodbi, potrebno je da budu ispunjena sledeća tri elementa: volja, predmet i razlog. Ova tri elementa su osnovni elementi građanskog ugovora.³ Postoje i drugi elementi, karakteristični za ugovor o nagodbi, koji se mogu izvesti iz definicije nagodbe u građanskom pravu. Libijsko zakonodavstvo ju je definisalo kao „ugovor kojim dve strane rešavaju postojeći sukob ili sprečavaju mogući sukob, praveći kompromis.“⁴ To su elementi ugovora o građanskoj nagodbi i mogu se primeniti na ugovor o krivičnoj nagodbi na osnovu sledećeg: postoji spor ili je spor moguć, motiv je okončanje sukoba, prave se međusobni ustupci.

1. Spor između dveju strana je postojeć ili moguć. Kako bi nagodba mogla da se sklopi, prema Građanskom zakoniku, mora postojati sukob ili moguć sukob između dveju strana. Te strane mogu činiti fizička ili pravna lica. U Krivičnom zakoniku možemo primetiti suštinsku razliku u vezi sa sukobom, a to je da on mora biti postojeći prilikom sklapanja nagodbe.⁵
2. Motiv okončanja sukoba. I u krivičnoj i u građanskoj nagodbi postoji isti motiv: motiv okončanja sukoba između dveju strana, što predstavlja željeni ishod nagodbe. Prema Građanskom zakoniku, sukobljenim stranama se nudi zaključivanje nagodbe radi izbegavanja pribegavanja tradicionalnim merama ispunjenja pravde, koja često karakterišu povećani troškovi i spora procedura. Međutim, krivičnoj nagodbi se pribegava iz više razloga. Javno tužilaštvo želi da okonča veći broj krivičnih postupaka koji ga opterećuju, dok optuženi želi da

---

¹ Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi al-qanun al-ijra’at al-jina’iya mahitih wa al-huzum al-murtabita bihi“, ibidem, str. 85. Takođe Ramsis Behnam, „Al-ijra’at al-jina’iya ta’silan wa tahlilan“, 1984, izdavač „Manša’a al-ma’arif“, Aleksandrija, Egipat, str. 274.

² Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi al-qanun al-ijra’at al-jina’iya mahitih wa al-huzum al-murtabita bihi“, ibidem, str. 86.

³ Jean Pradel, „Droit penal. Procedure penale“, biblioteka „Cujas“, 1997, broj 185, str. 209.

⁴ Član 548 Građanskog zakonika Libije.

⁵ Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi al-qanun al-ijra’at al-jina’iya mahitih wa al-huzum al-murtabita bihi“, ibidem, str. 78.

izbegne negativne posledice koje su česte prilikom tradicionalnih krivičnih procedura.

3. Pravljenje ustupaka. Neki pravници smatraju da krivična nagodba ima karakteristike ugovora, što je slično opisu nagodbe u Građanskom zakoniku. Ona uključuje obostrano odustajanje od određenih želja i predstavlja kompromis između dveju strana.

Činjenjem ustupaka, teži se da obe strane ugovornice odustanu od dela svog prava prema drugoj strani tokom zaključenja nagodbe. To znači da su strane u građanskoj nagodbi jednake i da „nagodba ne uslovljava izjednačavanje i neutralizovanje žrtvovanja obeju strana, što nije dozvoljeno u administrativnim sporovima, osim u slučaju da je sporno pravo između Uprave i druge strane“.¹

Na kraju, za nagodbu mora postojati čista dobra volja, kao i kod ostalih ugovora. Ta volja ne sme biti iskvarena varanjem ili mržnjom. Ispunjenjem svih ovih elemenata nagodba može stupiti na snagu.²

Nagodba predstavlja i kompromisni ugovor, koji ne mora biti ni u kakvom posebnom obliku, već je dovoljno da se slože ponudilac i prihvatilac, kako bi efekti nagodbe biti sprovedeni. To je, takođe, ugovor koji obavezuje obe strane, jer obe strane moraju da načine neke ustupke, kako bi okončali sukob. S tim u vidu, nijedna strana nema pravo na se odrekne prava od kojih je odustala.

Stvari se u potpunosti razlikuju u privrednom i krivičnom pravu, jer je u prvom cilj da se bankrotiranom dužniku dozvoli ispunjenje duga poveriocu, ako postoji spor oko poveriočevih prava ili ako bankrotirani za uzvrat odustane od nečega.

Nagodba kao krivični ugovor. Nagodba podrazumeva okončavanje krivičnog postupka pokrenutog protiv optuženog, ukoliko on oštećenom plati određenu sumu novca. Kasacioni sud Egipta ju je definisao kao: „odricanje društvenog organa od njegovog prava na krivično gonjenje u zamenu za nagodbu, čije su posledice pravosnažne.“³

Zbog toga neki pravници smatraju da je nagodba krivični ugovor o kompenzaciji, jer je za nju potreban konsenzus dveju volja, volje optuženog i volje Javnog tužilaštva. Sklapanjem

---

¹ Abdulhamid al-Šavaribi, „Al-tahkim wa al-tasaluh fi al-daw' al-fiqh wa al-qada' wa al-tašri'“, 1996, izdavač „Dar al-matbu'at al-jami' iya“, Aleksandrija, Egipat, str. 465.

² Abdulhamid al-Šavaribi, „Al-tahkim wa al-tasaluh fi al-daw' al-fiqh wa al-qada' wa al-tašri'“, ibidem, str. 424.

³ Kasacioni sud Egipta, sednica održana 16/12/1963, Zbirka presuda, tom 14, str. 927.

nagodbe, optuženi je obavezan da isplati kompenzaciju zbog štete koju je naneo svojim delom.¹

Neki smatraju i da je nagodba, na osnovu člana broj 18 bis (a) Zakona o krivičnom postupku Egipta, pravni čin koji ostavlja posledice u polju krivičnog postupka, jer se sklapa na osnovu slobodne volje oštećenog ili od strane njegovog ličnog zastupnika u cilju okončanja krivičnog gonjenja. Nagodba ne zavisi od određenog autoriteta, na primer sudskog službenika ili Javnog tužilaštva, već se sprovodi na osnovu volje oštećenog. Takođe, ne podleže nikakvoj određenoj sumi koja bi taj postupak ubrzala, niti određenom roku.²

Neki pravni stručnjaci nagodbu smatraju administrativnim ugovorom, kada je reč o pivrednim krivičnim delima. Njihov argument za to je činjenica da takva nagodba ispunjava sve uslove koji važe za administrativni ugovor, kao i zato što je jedna od dveju strana pravno lice koje pripada nekom upravnom organu i ima veze sa aktivnostima u pružanju javnih usluga, a obuhvata i uslove neuobičajene u privatnom pravu, kao što su postojanje administrativnog organa koji sam određuje sumu oko koje treba da se sklopi nagodba, u skladu sa težinom krivičnog dela i okolnostima u kojima je počinjeno.

Drugi, međutim, ovakav ugovor karakterišu kao građansku nagodbu koja se sklapa između administrativnog tela i optuženog, pri čemu se svaka strana nečega odriče. Administrativno telo se odriče pokretanja krivičnog gonjenja, te je počinitelj oslobođen suđenja koje mu je zakonom bilo zagarantovano.³

Kaznena priroda ugovora o nagodbi

Nagodba kao novčana kazna. Svaki pokušaj izmeštanja institucije ugovora iz građanskog prava u krivično osuđen je na propast. Svaki ugovor je zasnovan na predmetu, razlogu i volji, te ne nalazimo suštinsku razliku između njegovih prvih dva elementa, predmeta i razloga, a što se tiče trećeg – volje, koja dolazi oslobođena od skrivenih motiva, kao što je prinuda. Kada govorimo o nagodbi za krivično delo, jasno je da je okrivljeni pod određenim vidom prinude. Možemo reći da je nagodba institut kaznene prirode, jer okrivljeni pristupa sklapanju nagodbe kao vid odbrane od optužbi oštećenog i to mora da plati. Stoga, nagodba bi trebalo da predstavlja novčanu kaznu na neki način, a ovakva kazna se smatra

---

¹ Michel Dobkin, „La transaction en metier penale“, izdavač „Sirey“, 1994, broj 19, str. 139.

² Džalal Tarvat, „Nuzum al-ijra’at al-jina’iya wafqan li ahir al-ta’dilat“, ibidem, str. 213. i nadalje.

³ Jean Pradel, „Droit penal. Procedure penale“, biblioteka „Cujas“, 1997, broj 185, str. 209.

prigodnom za one koji materijalni status smatraju najbitnijim.¹ Prinuda se smatra sastavnim delom krivičnog prava i to se prenosi i na ugovor o nagodbi. Neki ukazuju² na uslovljavanje obavezujućom prirodom ugovora o nagodbi na isti način na koji je obavezujuća bilo koja sudska odluka.³ Kritičarima ovakvog sistema se može odgovoriti ukazujući im na činjenicu da on doprinosi zaštiti opštih društvenih pravila, nasuprot kritičarima koji tvrde da pregovori dveju strana prilikom potpisivanja ugovora o nagodbi narušavaju ova pravila.

Nagodba kao administrativna kazna. Jedan deo pravne nauke⁴ smatra da je nagodba administrativna odluka, odnosno administrativna kazna, i to dokazuju time što okrivljeni prihvata ovu administrativnu kaznu kao svoju najbolju opciju. Neki pravnici ovo vide kao jedan od načina da se sprovede krivična odgovornost u tuniskom zakonodavstvu.⁵

Proceduralna priroda nagodbe

Ima pravnika koji smatraju da je sklapanje nagodbe između pojedinaca dobrovoljni proceduralni sistem gde je dogovor u službi volje obeju strana. Sklapanje nagodbe proizvodi zakonske reperkusije koje se ogledaju u gubitku prava neke države da sprovede kaznu oslanjajući se na činjenicu da je nagodba oko krivičnog dela dovoljna za potvrdu volje dveju strana prilikom kršenja zakona. S obzirom na to da je zakon ono što uspostavlja red, a za to mora postojati direktna volja, bilo da ova volja ostavlja posledice ili ne,⁶ oni smatraju da je nagodba zakonska procedura koja predstavlja uski koncept jer se sprovodi samo po počinjenju nezakonitog dela i dovodi do okončanja sudskog procesa. Ona se smatra kaznenom procedurom, bez obzira na to da li se sprovodi pre ili po pokretanju sudskog postupka.⁷

Autor ovog rada smatra da je ugovor o nagodbi samostalan i vidi ga kao kombinaciju triju priroda: građanske, proceduralne i administrativne. Građanska priroda se primećuje kada oštećeni zatraži odštetu za štetu koja mu je naneta, to se unosi u zapisnik, te Javno tužilaštvo

---

¹ Azaz Hasan Abdurahman, „Al-sulh al-janayi fi al-jarayim al-masa bi al-afrad“, neobjavljena teza, univerzitet u Aleksandriji, 2009, str. 174.

² Muhamed Hakim Hasin al-Hakim, „Al-nadarija al-ama li al-sulh“, ibid. str. 146; Dr Azaz Hasan Abdurahman, „Al-sulh al-janayi fi al-jarayim al-masa bi al-afrad“, ibid. str. 174.

³ Boulant Femand, „La transaction douanier etudes de droit penale douanier“, „Annales de la faculte de droit sciences economiques de Aix-En Provence, 1968. str. 232.

⁴ Samir al-Žanzuri, „Al-idana bigajr murafia“, „Al-majala al-janaiya al-qaumiya“, jul 1969. str. 447; Abdulah Hazna Katibi, ibid. str. 92.

⁵ Muhamed Hakim Hasin al-Hakim, „Al-nazarija al-ama li al-sulh wa tatbiqatuha“, ibid. str. 162.

⁶ Ibrahim Hamid Tantavi, ibid. str. 31; Azaz Hasan Abdurahman, „Al-sulh al-janayi fi al-jarayim al-masa bi al-afrad“, ibid. str. 376.

⁷ Azaz Hasan Abdurahman, „Al-sulh al-janayi fi al-jarayim al-masa bi al-afrad“, ibid. str. 173; Dr Ahmed Fathi Sarur, „Al-sulh fi al-jarayim al-daribiya“, ibid. str. 127.

pristupa ratifikaciji i ovaj proces se smatra zadovoljenjem koje institut nagodbe garantuje. Postoje neka zakonodavstva koja su proširila ovlašćenja Javnog tužilaštva i dala mu veća prava u krivičnim i građanskim postupcima, kao što je izdavanje krivičnih naloga.

Što se tiče administrativne prirode ugovora o nagodbi, ona se ogleda u koracima koje preduzima Javno tužilaštvo ili onog koji dela u njegovo ime prilikom ratifikacije ugovora o nagodbi. Čisto administrativnu stranu predstavlja i činjenica da jednu od strana čini pravno lice iz javne službe,¹ a ista je situacija i sa postizanjem nagodbe oko poreskih i carinskih malverzacija. Proceduralna priroda se ogleda u nadoknadi za nagodbu koju okrivljeni uplaćuje na račun države, bez obzira na visinu odštete. Novčana kazna kao oblik kaznene politike pokriva sve faze krivičnog pravosuđa: istražne radnje, pokretanje sudskog postupka i donošenje i sprovođenje presude i nema nikakve razlike bilo da je za slučaj nadležno Javno tužilaštvo, krivični sud ili neka druga instanca.

Pravosuđe je ništa drugo do vlast ovlašćena od strane naroda radi čuvanja njihovih prava, pri čemu krivični zakon štiti socijalne vrednosti u vezi sa tim društvom. Društvo je iz faze osvete pojedinca prešlo u fazu civilizacije i građanstva, u društvo koje ceni pravdu, koja se postiže kroz pomirenje članova tog društva, u kome se izmiruju pojedinac i administracija koja to izmirenje treba da neguje. Isti je slučaj sa Carinskom ili Poreskom upravom. Postupci tih uprava i sukobi koji se stvaraju među njenim članovima sežu do društva. Nema ničeg lošeg u sprovođenju nagodbe i toga da ljudi koji se nagode za to plate taksu.²

Iako ta novčana taksa ima osobine kompenzacije, ona se ne smatra krivičnom sankcijom. Njena naplata ne čini štetu državnom trezoru, obavezna je i oko nje se ne može uložiti građanska žalba. Visinu novčane takse je prethodno odredio zakonodavni organ i ona se ne smatra kaznom, zbog čega je taj iznos za nagodbu legitiman. Međutim, nagodba koja se sklapa između ljudi, uprkos tome što sadrži krivične elemente koji su predstavljeni u nadoknadi za nagodbu koju optuženi daje oštećenom ili njegovim naslednicima, bez obzira na to da li je ta nadoknada materijalna ili nematerijalna, ona se ne može smatrati novčanom kaznom u stručnom značenju te reči. Postoji razlika između novčane kazne, koja se nameće i sprovodi posredstvom javne vlasti u državi i nadoknade koju osoba svojevolumno plaća.

---

¹ Jean Franco Duper, „La transaction en metiers penale“, Pariz, 1977, str. 185.

² Za više objašnjenja v. član 19 stav 10 Zakona broj 1 za godinu 1369 o radu Narodnih komiteta i njihovim konferencijama.

Takođe, nezamislivo je da nagodba bude sredstvo za izbegavanje suđenja, kao cilj zaustavljanja kazne, jer bi u tom trenutku nagodba značila kaznu.¹

Dobra volja oštećenog da prihvati nagodbu znači da odustaje od svog prava da primi ili ne primi novčanu kompenzaciju. Ova karakteristika je stanje u kome su se našli članovi društva kada su određivali zakone u prvoj fazi stvaranja države, kada su se odrekli nekih svojih prava zarad očuvanja društvenog entiteta. Međutim, stvar se potpuno razlikuje iz perspektive prihvatanja odustajanja od strane optuženog, jer on štiti samog sebe od toga da stane pred sud i snosi kazne za svoja dela, koje će dovesti do ograničenja njegove slobode.

Uz to, njega motiviše to što mu se za isto delo ne može ponovo suditi. Pravosuđu je lakše da oslobodi optuženog nego da ga osudi nevinog, što bi u budućnosti nad njim nadvilo senku zatvora. Uz to, novčana kazna optuženom predstavlja gori teret od bilo koje druge kazne, kao što je ugrožavanje života i smrtna kazna. Najbolji dokaz o koristima nagodbe govore stavovi pravnika o smanjivanju kratkotrajnih sankcija lišavanja slobode.

C) Regulisanje nagodbe u islamskom pravu.

Neki islamski pravni stručnjaci smatraju da je ugovor o nagodbi deo ostalih takvih ugovora, to jest, da za njega važe ista pravila kao i za ugovore koji su mu slični u pogledu forme. Ako se zaključuje nagodba za novac ili imovinu, onda spada u ugovore o prodaji. Ali ako se sklapa nagodba za uslugu, onda se vodi po pravilima ugovora o iznajmljivanju. Isto je u slučaju ako je predmet spora tačno određen iznos, te pri sklapanju nagodbe jedna strana drugoj garantuje da će joj davati plodove svojih palmi cele jedne sezone ili određenu količinu plodova maslina, na primer.

Međutim, ako se tokom izmirenja dogovore da će tužilac uzeti samo polovinu i odustati od tužbe, smatra se da je time uzeo neka prava a odustao od drugih. To je utvrđeno Prorokovom sunom, u kojoj piše da je rekao: „Uzmi pola i odrekni se ostatka.“²

---

¹ Azaz Hasan Abdurahman, „Al-sulh al-jina'i fi al-jara'im al-masa bi al-afrad“, ibidem, str. 175.

² Imam Al-Sarhasi, „Al-mabsut“, deo 20, ibidem, str. 144. i nadalje; Imam Ibn Kadama, „Muganni al-muhtaj“, deo 3, ibidem, str. 177; Imam Al-Buhuti, „Kašf al-qina“, deo 3, ibidem, str. 391. i nadalje; Al-Alama Nurudin Abu al-Hasan Ali ibn al-Husein al-Amili, „Tehran“, deo 5, str. 456. i nadalje.

Neki drugi islamski pravници smatraju da je ugovor o nagodbi zaseban ugovor i da ne spada ni u jednu drugu vrstu ugovora. U knjizi „Muftah al-karama“, Al-Alama al-Amili je napisao: „On je sam sebi izvor i nije deo nikakve druge vrste ugovora, već ima sopstvene odredbe.“¹

Može se reći da drugi stav ima snažnije argumente i da je logičniji, jer nagodba ima posebnu prirodu, koja ju razlikuje od drugih ugovora. Ona ima posebne karakteristike, kao što je okončanje sukoba, koje predstavlja posledicu krivične nagodbe, a koje je u najmanju ruku neočekivana u sluaju građanskih ugovora, za razliku od ostalih ugovora, u kojima uopšte ne mora postojati nikakav sukob kako bi bili zaključeni, kao što je ugovor o kupoprodaji ili ugovor o donaciji.

Takođe, nagodbu je moguće prihvatiti ili odbiti, oprostiti dugove ili nagoditi se oko imovine ili bez nje, kao što je slučaj sa nagodbom oko dela sa umišljajem.²

Posledice u vezi sa regulisanjem

Ako bismo posledali regulisanje iz ugla pravnih stručnja koji se bave pozitivnim pravom, njime se cilja davanje zakonskog opisa primenjenog na zločinaki incident, polazeći toga da je regulisanje veza između zakonskog teksta i dela.³ Zato regulisanje odražava odgovarajući opis kojim nadležni pravosudni organ daje određenom incidentu, to dovodi do ispunjenja pravde kroz sankcionisanje optuženog zbog dea koje je počinio u skladu sa zakonskim opisom datim za to delo, uz garanciju da će se odgovarajuće posledice sprovesti.⁴

Što se tiče islamskog prava, možemo reći da je najvažnija posledica u vezi sa regulisanjem razlikovanje kazni za krivična dela na osnovu prirode dela. Ako je delo ono koje podleže kazni 'hada' (teže kazne), krvne osvete ili 'tazira' (lakše kazne), stvar zavisi od slučaja do slučaja. U prvom slučaju, za dela koja potpadaju pod kaznu teže kazne, u islamskom pravu oko njih nije moguće sklopiti nagodbu, dok god imam zna za to. Isti je slučaj i kad je pozitivno pravo u pitanju, ako je pokrenut postupak. U drugom i trećem slučaju, nagodba je dozvoljena.

---

¹ Al-Alama Ahmed ibn Idris ibn Abdurahman al-Karafi, „Al-furuq“, deo 4, izdavač „Dar ihya' al-kutub al-arabiya“, str. 1346, Bejrut, Liban, str. 3.

² Al-Alama Ahmed ibn Idris ibn Abdurahman al-Karafi, „Al-furuq“, ibidem, deo 4, str. 3.

³ Mahmud Abdurabi al-Kablavi, „Al-takyif fi al-mawad al-jina'ya“, 2003, izdavač „Dar al-fikr al-jami'i“, Aleksandrija, Egipat, str. 21.

⁴ Muhamed Saleh Abu Hadžar, „Al-takyif al-tabaduli li jarima al-qadaf bayna al-had wa al-ta'zir“, u: „Majalla al-jami'a al-asmariya“, 2007, izdavač „Dar al-manar li al-tiba'a wa al-našar“, Misrata, Libija, str. 348.

Ne treba ni spominjati da se, ako neki od neophodnih uslova nije ispunjen u kriminalnom delu, menja opis optužnice. To se primenjuje na dela koja su predmet nagodbe. Ukoliko se negira neki od uslova nagodbe, ona ne može biti sprovedena.

Nagodba se zaustavlja ako incident nije regulisan. Na primer, ona nije dozvoljena za slučajeve koji su u islamskom pravu podložni težoj kazni ukoliko je o njima obavešten imam, kao što smo prethodno obrazložili, jer oni spadaju u domen Alahovog prava. Međutim, ako su u pitanju dela koja podležu krvnoj oseti ili lakšoj kazni, nagodba je dozvoljena.

D) Filozofija nagodbe i garancije optuženom prilikom nagodbe.

U ovom Problemu ćemo govoriti o filozofiji nagodbe, u Prvom odeljku, a u Drugom odeljku ćemo govoriti o garancijama optuženom.

Filozofija nagodbe

Filozofija nagodbe u pozitivnom pravu. Filozofsko proučavanje bilo kog sistema pomaže razumevanju zakonskih pravila i njihovom ispravnom primenjivanju. Ne postoji nijedan zakonski sistem koji nije podložan promeni. Najbolji primer za to je ono što se desilo sa sistemom nagodbe. Ta stvar je u vezi sa savremenom krivičnom politikom, u kojoj je zakonsko razvijanje neophodno u skladu sa zahtevima vremena u kome napreduju novi zločini. Ono što se smatra zabranjenim delom je društveni fenomen i posledica je grupne procene koja kaže da ponašanja nekih članova društva čine štetu društvenom interesu. Zakoni o inkriminisanju i sankcionisanju štite društvene vrednosti, koje se razlikuju od društva do društva i od vremena do vremena.¹

To društvo je odredilo da samo kriminalno ponašanje ne predstavlja opasnost po društvo, nego da opasnost leži u nepridavanju značaja oštećenom, koji predstavlja najbolje sredstvo za borbu protiv zločina i njihovih posledica. S tim u vidu, cilj nagodbe leži u izbegavanju krvoprolića i borbi za očuvanjem društvenih odnosa. Kultura se tokom vremena menja. U današnjem vremenu, ljudska kultura se suštinski razlikuje od nekadašnje kulture, koja se zasnivala na osveti i odmazdi, koje su u najvećoj meri bile usmerene ka ispunjavanju

---

¹ Muhamed Ramadan Bara, „’Ilm al-ijram“, izdavač „Dar al-manar li al-tiba’ a wa al-našar“, Misrata, Libija, str. 30. i nadalje.

prava i kažnjavanju počinioca, pogotovo kada je reč o krivičnom delu ubistva. Tada se na onog koji za ubistvo svoga oca, brata ili sina prihvati nagodbu gledalo kao na slabog čoveka koji ne može da spere sramotu sa sebe i rođacima predstavlja predmet ismevanja. Nema spora oko toga da svi zakonski propisi i maniri potiču iz jednog izvora, a to je društvo. Oni za cilj imaju uređenje ljudskog ponašanja unutar društva.

Na tome počiva društveni ugovor, koji pretpostavlja postojanje sporazuma između naroda i vladajućeg režima ili između članova društva, među kojima u osnivanju države i određivanju prava učestvuju i vladar i podanici. Sudska vlast potiče od toga što su se članovi društva odrekli nekih svojih prava u zamenu za život u bezbednom društvu. Tako su neki narodi zabranili određenu vrstu jela, radi postizanja pravde u društvu.¹

Naučne teorije uveravaju u to da su zakonski propisi nametnuti na osnovu prirodnih, istorijskih i mentalnih činilaca. Zakonodavstvo te potrebe formuliše u zakonskim propisima, u skladu sa pravnom terminologijom, te radi u interes svih. Proširenje i razvoj zakonskih propisa u vezi sa krivičnom nagodbom je zbog toga opravdano očuvanjem sveukupnih interesa. „Taj razvoj nije spontan i nasumičan, kao što smatraju pobornici istorijske škole, već se menja u skladu sa željama čoveka, koji teži ka razvoju i napredovanju prava, u cilju ispunjenja društvenih težnji“.² Ono što karakteriše zakon jeste to da su njegova pravila nastala na osnovu društvenih odnosa iz kojih su se rodile društvene potrebe. Te potrebe se menjaju i one svojom prirodom doprinose razvoju prava sa objektivnog i proceduralnog aspekta.³

Svi ti zakonski propisi za cilj imaju zadovoljenje moralnih i društvenih vrednosti podjednako za sve. Najvažnija od tih vrednosti jeste zadovoljenje osećaja društvene pravde, tako da svako ko ošteti te društvene odnose ili povredi grupu dobije kaznu za to svoje delo. Međutim, ponekad za zadovoljenje pravde društvo delimično mora da se žrtvuje, na primer, tokom primene zakona o rehabilitaciji, amnestiji ili nagodbi oko nekih dela.⁴ Kada zakonodavna vlast proširuje domen nagodbe, ona to radi kako bi postigla pravdu među pojedincima u društvu, osigurala primenu zakona, uklonila razlike među članovima društva i smanjila pojavu zločina. Ta vlast u većini svetskih zemalja pribegava sistemu nagodbe iz sledećih obzira:

---

¹ Ahmed Fathi Surur, „Usul al-siyasa al-jina'iyā“, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, 1974, Kairo, Egipat, str. 8.

² Abdulvahid Karam, „Mu'jam al-mustalahat al-qanuniya farans arabi injlizi“, izdavač „Maktaba al-nahda al-arabiya“, 1987, Bejrut, Liban, str. 492.

³ Ahmed Fathi Surur, „Usul al-siyasa al-jina'iyā“, ibidem, str. 6.

⁴ Ahmed Fathi Surur, „Usul al-siyasa al-jina'iyā“, ibidem, str. 8.

1. Brzina suđenja. Brzina postupka je najbitnija stvar zbog koje se uzima sistem nagodbe. Ona je korisna kako za pojedinca, tako i za društvo.¹ I delo i kazna se okončavaju u bilo kom trenutku ako se nagodba sklopi tokom perioda određenog zakonom, u skladu sa određenim postupkom, tako da se teret sa pravosudnih organa ne prenese niti na druge sudske organe, niti na Javno tužilaštvo ili sudove, niti na zatvore. Time se prekida tok mnogih sudskih procesa, bez remećenja balansa društvenih odnosa. Ovo ne utiče ni na ekonomiju, niti vodi do opadanja broja kriminalaca koji izdržavaju kazne, ali podstiče druge na amnestiju i pomilovanje, imajući u vidu pretrpanost zatvora. Primere toga nalazimo u mnogim posebnim zakonima u Libiji i Egiptu, kao što su Zakon o saobraćaju na javnim putevima i Carinski zakon. To je objasnio egipatski javni tužilac, navodeći zakon broj 19 iz 1998. o propisima i merama primene zakona broj 174 iz godine 1998, prema kome se razvija sistem nagodbe i izmirenja u oblasti krivičnog prava, time što je uprošćen tok krivičnog postupka, čime se olakšava posao sudskih organa, zadovoljava pravda i ispunjavaju ustavni propisi.
2. Uzimanje u obzir okolnosti u kojima se nalazi oštećeni. Najvažniji cilj kome streme zakonodavstva koja su uvela sistem nagodbe u svoje zakone jeste vođenje računa o oštećenom i davanje oštećenom pravo da objasni razlog napada na njega, analizirajući načelo zakonitosti, politiku inkriminisanja i sankcionisanja i socijalne reforme.² Sve to se radi u cilju balansiranja društvenih odnosa, jer ukoliko optuženi strahuje od oštećenog, to dovodi do mogućnosti da on postane talac naslednika žrtve, što je čest slučaj kada je reč o krivičnom delu ubistva. Umesto da naslednici zaprljaju svoje ruke, stvar se prenosi u ruke javnih organa koji u tome dužni da zaštite društvo od osвете i odmazde. Sve te okolnosti oštećenom predstavljaju validan razlog da se okrene nagodbi.
3. Nagodbom se postiže fokusiranje na inkriminisanje i sankcionisanje. Cilj inkriminisanja jeste zaštita interesa koji nose društvene vrednosti. Te interese navodi zakonodavstvo u zakonskim tekstovima, u kojima piše da se oni čuvaju uz pomoć inkriminisanja. Primer nalazimo u članu 124 Carinskog zakona, u kome stoji da nagodba može biti sklopljena samo u zamenu za određeni čin, koji je zakonodavstvo zakonskim okvirima definisalo. Taj čin u zakonu podrazumeva

---

¹ Mahmud Nadžib Hosni, „Šarh qanun al-ijra’at al-jina’iya“, izdavač „Dar al-taqafa al-jami’iya“, 1991, Kairo, Egipat, str. 10. i nadalje; o ovome vidi i dr Hadi Hamid Kaškuš, „Al-sulh fi nitaq qanun al-ijra’at al-jina’iya al-jadid“, ibidem, str. 205.

² Ahmed Fathi Surur, „Al-wasit fi šarh qanun al-ijra’at al-jina’iya“, deo „m/80“, str. 223.

kaznu koja je propisana za prestupe. Zato nalazimo da zakoni pišu o neophodnosti plaćanja pre ratifikovanja zapisnika o nagodbi, pri čemu nije dovoljno samo prihvatiti nagodbu, već je neophodno za nju platiti određenu nadoknadu. Međutim, ukoliko je nagodba sklopljena između dvoje ljudi, a određena suma uplaćena u neki od fondova određenih zakonom, ta nadoknada se ne smatra kaznom. Ona predstavlja taksu koja se plaća radi utvrđivanja važenja ugovora koji se potpisuje, što podseća na mere koji se sprovode prilikom sklapanja drugih ugovora. Za sklapanje sporazuma između dveju strana koje učestvuju u postupku ipak nije zadužena krivični sudija, već se prilikom građanskog sukoba pribegava jednoj od sukobljenih strana, ukoliko nisu obavezane ugovorom.

4. Nagodba olakšava sudovima. Zakonodavstva dozvoljavanjem nagodbe za neka dela žele da olakšaju teret sudovima, koji predstavljaju mnogobrojni slučajevi pred njima. Sudije su usmerene na dela koja predstavljaju najveću opasnost po stabilnost društva. Dela oko kojih je nagodba dozvoljena su uglavnom ona koja imaju manji značaj, bilo što se tiče kazne ili samog dela, kao što je slučaj sa prestupima i nekim prekršajima. Stoga je suviše govoriti o tome zašto zakonodavstvo preterano nameće nagodbu. Jedan od najznačajnijih povoda za to je možda plaćanje nadoknade za nagodbu od strane optuženog u vreme i na mesto određene zakonom. U slučaju neispunjavanja te obaveze, posledice nagodbe ne stupaju na snagu i postupak se nastavlja u skladu sa protivmerama. Ukoliko su obaveze ispunjenje, slučaj se zatvara, a zakonski cilj ispunjavanja društvenog interesa je ispunjen. Time se zanemaruje sve ostalo i dokazuje pragmatična strana prava.¹

Filozofija nagodbe u islamskom pravu. Alah u Knjizi poziva podanike koje je stvorio na međusobno izmirenje: „...onda se oni neće ogriješiti ako se nagode, – a nagodba je najbolji način...“.² Stoga, nema sumnje da je nagodba najbolji način za izmirenje ukoliko među ljudima dođe do sukoba. Nagodba donosi prednosti za obe strane; pred njom su optuženi i oštećeni jednaki.

Nagodba je dobra za optuženog, jer: „Njega progoni krvna osveta za delo koje je počinio i nad njim se navija senka zatvora i zatvorenika.“ A, što se tiče oštećenog i njegove

---

¹ Savetnik Faiz al-Sejid al-Lamsavi i dr Ašraf Faiz al-Lamsavi, „Al-sulh al-jina’i fi jara’im qanun al-’uqubat wa ijra’at tabqan li qanun raqm 174 li sana 1998, wa qanun al-tijara al-jina’iya al-hasa“, ibidem, str. 20.

² Iz ajeta 128, sura „Žene“.

porodice, „nagodba za njih predstavlja efikasnu garanciju da će dobiti kompenzaciju za štetu koja mu je naneta zločinom, zahvaljujući umirivanju njihovih duša, gašenja besa i unutrašnje želje za osvetom“.¹ Što se tiče porodica optuženog i oštećenog, oni naodbom dobijaju dobro, kao i celo društvo, zbog smanjenja osvetničkog besa. Umesto osvete, u društvu preovladavaju stabilnost i bezbednost, u kome svaka porodica i svaki pojedinac predstavljaju brata jedan drugome, a pogotovo u islamskoj zajednici, u kojoj je svaki vernik brat drugom verniku. Zbog toga nas naš Namesnik poziva da gajimo ljubav među braćom, ugasimo ogranj zlobnosti i mržnje i izmirimo se među sobom, rečima: „Vjernici su samo braća, zato pomirite vaša dva brata i bojte se Allaha, da bi vam se milost ukazala.“²

Iz prethodnog ajeta možemo primetiti da smo pozvani na posredništvo i izmirenje zavađenih, kao i da se to posredništvo i izmirenje treba sprovesti iz želje Alahove, ne radi sopstvenog interesa.

Nagodbom se gube neslaganja, vraćaju poznanstva i ljubav među članovima društva i zakopavaju ratne sekire i mržnja. To čoveka u islamu uzdiže na poziciju obožavanja Alaha i nagrađuje ga kao mučenika koji sebe unižava radi uzdizanja Alahove reči. Prorok je rekao: „Onaj ko izmiri drugu dvojicu ogrnuće plašt mučenika“.³ Pismo koje je Omar al-Faruk uputio Abu Musi al-Ašariju je najbolji dokaz za to da je nagodba koja se sklopi bez odlaska kod sudije, bolja od toga da sudija donese presudu na osnovu postupka. Sudskim postupkom se rađaju zlopamćenja i mržnja, a sklapanjem nagodbe se ostvaruje dobra volja zavađenih a sudija je nemoćan da je ispuni.

Kaže se da je „loša nagodba bolja od dobrog sukoba“.⁴ Islamska krivična politika se oslanja na pravne, verske i moralne propise i za cilj ima eliminisanje i smanjenje pojave zločina.⁵ Islamski zakon ne cilja da svojim normama samo kriminalizuje i sankcioniše, već ide mnogo dalje od toga, ka zaštiti ljudi od trenutka kada ih je Alah stvorio. To je humani zakon, koji se nalazi u dubini ljudske duše i koji uvek teži ka dobrobiti, stabilnosti i saradnji

---

¹ Muhamed Hakim Husein, „Al-nazariya al-'ama li al-sulh“, disertacija, školska godina 2002, objavljena, izdavač „Dar al-nahda al-'arabiya“, Kairo, Egipat, str. 190.

² Sura „Sobe“, ajet 10.

³ Ispričao Abu Harira u Sahihu „Al-qurtubi“, deo 3, str. 1952.

⁴ Muhamed Hakim Husein, „Al-nazariya al-'ama li al-sulh“, ibidem, str. 191.

⁵ Muhamed Salim al-Ava, „ibidem, str. 360; navodi Muhamed Hakim Husein, „Al-nazariya al-'ama li al-sulh“, ibidem, str. 191.

među ljudima. Nagodba je običaj koji prethodi islamu. Kada je islam stigao, odredio ju je za određene vrste dela, onda kada ima koristi za bezbednost i sigurnost društva.¹

Nepotrebno je reći da je „nagodba oko krivičnih predmeta u islamskom zakonu izvedena iz filozofije humanosti i milosti i da se nagodba smatra dozvoljenom od strane Alaha radi olakšavanja tragedije i tuge među ljudima. Date su i alternative kojima se optuženi može iskupiti za svoju krivicu. Prva od tih alternativa jeste dija, krvarina, koja je ponekad obavezna, kao u slučaju dela počinjenog iz nehata. Alah je rekao: „Onaj ko ubije vjernika nehotice – mora osloboditi ropstva jednog roba-vjernika i predati krvarinu porodici njegovoj ... Ne nađe li, mora uzastopce postiti dva mjeseca da bi Allah primio pokajanje – a Allah sve zna i mudar je.“² Ponekada se gleda na ono što traže krvni srodnici, kao što je čest slučaj kada su u pitanju zločini sa umišljajem. U tom slučaju, kaznu propisuju najbliži krvni srodnici, koji imaju izbor između 'kisasi', krvne osvete i dije, krvarine. Ako žele, oni mogu i oprostiti, a Alah je rekao: „Ako se odreknete, to je bliže čestitosti“.³ Stavovi pravnika su drugačiji kada je u pitanju iznos krvarine – jedni kažu da je veći a drugi da je manji i svaka strana ima svoje argumente.

Iz gore navedenog, jasno je da filozofija nagodbe u islamskom zakonu počiva na idejama humanosti i olakšavanja. Ideja humanosti je osnovna potpora oko koje je izgrađena nagodba u islamskom pravu. Ona pretpostavlja zakonske olakšice optuženom za njegov prestup iz humanih obzira, za razliku od pozitivnog prava, koje se koncentriše na olakšavajuće okolnosti. Razlike između ova dva stanovišta su ogromne, a najveća je možda u tome što se prvo oslanja na humanost, a drugo na okolnosti pod kojima je delo počinjeno.

Garancije optuženom prilikom nagodbe

Opšte garancije optuženom optuženom se dele na direktne i indirektne. Njihovo razmatranje je od ključnog značaja za razumevanje ovog instituta.

Indirektne garancije optuženom. Zakonski tekstovi se u velikoj meri bave optuženim i pružaju mu mnoge garancije, kako direktno, tako i indirektno. Indirektne garancije su one garancije koje je zakonodavstvo dalo optuženom, a koje nisu direktno sa njim u vezi, već obuhvataju istražne organe. Neki te garancije nazivaju opštim garancijama, jer su u vezi sa

---

¹ Muhamed Hakim Husein, „Al-nazariya al-'ama li al-sulh“, ibidem, str. 192.

² Iz ajeta 92, sura „Žene“.

³ Iz ajeta 227, sura „Krava“.

pravilima koja se primenjuju tokom preliminarne istrage.¹ Njima je garantovano da će posao istrage biti u celosti obavljen iz jednog puta, kao i da će nadležni organi taj posao obaviti brzo, ne povređujući na bilo koji način prava dotičnih zavađenih strana. Oni će, takođe, zabeležiti sve što nađu, a za šta su nadležni da pretresu. Posao istrage je, po pravilu, poveren Javnom tužilaštvu. Izuzetak od tog pravila predstavljaju slučajevi u kojima su zakonom sudski službenici ili sudija ovlašćeni da učestvuju u istrazi. U zakonu su postavljena i neka ograničenja u pogledu članova Javnog tužilaštva kojima je poveren taj zadatak. Najvažnije ograničenje je to da on mora posedovati odgovarajuće akademske kvalifikacije i fakultetsku diplomu iz oblasti prava. Zakonodavstvo optuženom garantuje prisustvo jednog člana Javnog tužilaštva, posebno u slučaju u kome je situacija po optuženog loša, kao kada je neophodno njegovo privođenje.

Jedna od garancija jeste i neutralnost istražnih organa. Neutralnost predstavlja odsustvo naklonosti ili pristrasnosti prema bilo kojoj strani koja učestvuje u postupku. Neki smatraju da je cilj neutralnosti istraživanje istine kada i sve dok ta istraga ne dovede do uspostavljanja dokaza protiv ili u korist optuženog.² To znači da pripadnik Javnog tužilaštva ne treba da zauzme mesto protiv optuženog, nego da treba da bude u potpunosti nepristrasan prema njemu i da teži ka obelodanjivanju istine, ispravnoj primeni zakona. Dakle, on na svojim plećima nosi terazije pravde, dokazujući i beležeći sve mere kojima se služi.

Sve procedure i mere koje je preuzeo u prisustvu ili odsustvu optuženog, treba da budu zabeležene u pisanom izveštaju u skladu sa zakonom, od strane osobe za to zadužene, kako ti podaci ne bi bili izmenjeni ili falsifikovani, što će svima garantovati da su poverljivi i tačni. To će služiti kao dokazni materijal, jer zakonodavstvo nalaže da tok istrage mora biti zabeležen. To optuženom daje mogućnost da se pozove na ovaj izveštaj kada god poželi. On ima puno pravo da dobije informacije o proceduri istrage, pogotovo ukoliko joj nije prisustvovao. Optuženi može pripremati svoju odbranu na osnovu tog zapisnika i ima pravo da uz pomoć njega pobije sve dokaze navedene u optužnici protiv njega i dokaže svoju nevinost.³

Još jedna od indirektnih garancija jeste prisustvo beležnika u pratnji člana Javnog tužilaštva, a naravno i zapisničara, člana Javnog tužilaštva i optuženog. To pokazuje i validira

---

¹ Abdulsitar Salim al-Kabisi, „Damanat al-mutaham qabla wa itna'a al-muhakama“, neobjavljena disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Kairu, školska godina 1981/1982, Kairo, Egipat, str. 393.

² Halifa Abdulah Kandar Hasan, „Damanat al-mutaham fi al-tahqiq al-ibtida'i fi qanun al-ijra'at al-jina'ia“, komparativna studija, disertacija, izdavač „Manšurat dar al-nahda al-arabiya“, 2002, Kairo, Egipat, str. 154.

³ Halifa Kandar, „Damanat al-mutaham fi al-tahqiq al-ibtida'i fi qanun al-ijra'at al-jina'ia“, ibidem, str. 306.

integritet istrage. Zapisničar izveštaja treba da bude osoba koja je za to ovlašćena. On takođe treba da obavesti optuženog o svemu što je zabeležio i da mu dokaže svoja ovlašćenja.

Direktne garancije. Ovo su garancije koje su direktno u vezi sa optuženim i za koje postoje posebni propisi. Ove garancije obuhvataju neka ograničenja za istražne organe prilikom sprovođenja bilo kakvih istražnih procedura, bilo tokom sakupljanja dokaza ili u toku preliminarne istrage. Procedura prikupljanja dokaza sadrži: sve radnje uz pomoć kojih se teži da se pronađe dovoljno dokaza radi dokazivanja incidenta – krivičnog dela – koje se pripisuje osumnjičenom. Te procedure mogu biti materijalne, tehničke i verbalne i podrazumevaju sledeće radnje: pozivanje i delegiranje stručnjaka, pretres i saslušavanje svedoka i osumnjičenih. Postoji više garancija koje tokom istražnog postupka štite osumnjičenog od povređivanja njegovih ličnih sloboda ili kršenja njegovih ličnih prava.¹

Svi koji učestvuju u istrazi su obavezani da poštuju te propise i uslove. Prilikom sprovođenja istrage, vodi se računa o mnogim obavezama, od kojih je možda najbitnija brzina dovođenja pripadnika istražnog organa na mesto događaja, odmah po njegovom saznanju o tome. To garantuje očuvanje dokaza od njihovog diranja i pomeranja, što bi ih učinilo beskorisnim. Zagarantovana je i brzina istrage i pretres u prisustvu osumnjičenog, uz to da se pretres može započeti i u njegovom odsustvu, što ne utiče na validnost prikupljenog materijala. Garantuje se i korišćenje kvalifikovanih stručnjaka za pitanja tehničke prirode, kao što je korišćenje sudskog veštaka za utvrđivanje uzroka smrti, eksperata za rukopis ili eksperata za pronalaženje otisaka prstiju, koji mogu da utvrde kome oni pripadaju na osnovu otisaka pronađenih na mestu zločina.

Ove garancije služe kako bi se odredio domen delovanja određenog stručnjaka i kako on ne bi izašao van polja za koje je zadužen. Vrhovni sud Libije je naglasio značaj opunomoćivanja sudskog veštaka u davanju stručnog mišljenja bez obzira na delo ili počinioca.² Na rad stručnjaka ne utiče niti prisustvo niti odsustvo osumnjičenog ili njegovog advokata. Međutim, ako osumnjičeni izrazi sumnje u rad ovlašćenog stručnjaka, omogućeno mu je konsultovanje sa drugim stručnjakom, a istražni organ treba da odgovori na njegov zahtev, čuvajući njegovo pravo na odbranu.³ I u ovoj fazi istražnog postupka, osumnjičeni može biti ispitan, jer je on čovek koji ima privatni život, pun ličnih tajni, koje stoga mogu biti skrivene u njegovom domu i njegovoj pisanoj i usmenoj korespondenciji. On ima pravo da

---

¹ Za više objašnjenja, vidi članove 38, 39, 40. i od 71. do 73. člana Zakona o krivičnom postupku Libije.

² Rešenje broj 267/25, sednica 9/1/1979, 16/1, str. 116.

³ Za više objašnjenja, vidi članove od 71. do 73. Zakona o krivičnom postupku Libije.

svoju privatnost drži daleko od očiju javnosti, osim ukoliko to ne ide protiv interesa društva. Žena se može pregledati samo ukoliko za to da saglasnost.¹ Takođe, nije dozvoljeno pregledanje kuća ukoliko ukućani ili njihovi zastupnici nisu prisutni. Mora postojati razlog za pretres, kao što je dešavanje krivičnog dela, postojanje dokaza ili dovoljno činjenica koje ukazuju na to da osumnjičeni u toj kući skriva neke stvari koje su u vezi sa zločinom.

Neka zakonodavstva navode da se pretres može sprovesti samo ukoliko je to u skladu sa voljom osumnjičenog, kao i da postoji nalog za pretres. Nakon što istražni organi završe sa pretresom, treba da izaberu jedan od dva puta: ili će da donesu rešenje o zaustavljanju postupka zbog nekog od razloga u skladu sa zakonom ili će da nastave sa krivičnim gonjenjem kako bi stigli do istine i činjenica, pri čemu treba da proslede slučaj nadležnom sudu u fazi završne istrage, koju sprovodi sud protiv optuženog. Tokom te faze sudija ima pravo na reč, a optuženi nema više garancije koje su prethodno važile. Tada se ulazi u fazu suđenja i donošenja presude, a sud preuzima niz mera u cilju prisustva optuženog pred sudom i završetka suđenja donošenjem presude.

Optuženi se mora pojaviti pred nadležnim sudom, koji je u potpunosti nezavisan i neutralan i čijim su sudijama Bog i savest jedini naredbodavci. Taj sud treba da je osnovan u skladu sa zakonom i treba da poštuje načelo jednakosti.

Pravda se može postići jedino putem transparentnosti suđenja.² Pretpostavka nevinosti je jedna od osnovnih garancija, sa kojom se čovek rađa. Nevinost se pretpostavlja sve dok se ne dokaže da je čovek kriv. Načelo zakonitosti takođe igra aktivnu ulogu u garancijama koje suđenjem treba da budu obezbeđene. Ono znači da je neophodno da postoji zakonski tekst koje inkriminiše počinjeno delo, za koje su propisane odgovarajuće zakonske mere. Zatim, pravo na odbranu je osigurano svakom optuženiku i ne samo to, već im je osigurana još jedna garancija, koja se suprotstavlja propisima koje izdaje sudija, a to je pravo na žalbu za sve presude na koje po zakonu ima pravo. Optuženi može uložiti žalbu na presudu donetu protiv njega. Ona će biti uvažena ukoliko je zasnovana na istini i utemeljena na propisima i argumentima.³

Jedna od najvažnijih garancija koje su date optuženom prilikom sklapanja nagodbe sa oštećenim, u skladu sa zakonima koji se tiču ove studije, pored opštih garancija, jeste sloboda

---

¹ Za više objašnjenja, vidi član 35 Zakona o krivičnom postupku Libije.

² Za više objašnjenja, vidi član 241 Zakona o krivičnom postupku Libije.

³ Za više objašnjenja, vidi član 283 Zakona o krivičnom postupku Libije.

prihvatanja ili odbijanja nagodbe. To predstavlja osnovnu garanciju optuženom, jer mu ostavlja slobodu da prihvati ili odbije nagodbu nakon što mu je ponuđena od strane nadležnog organa, bez obzira na to da li je taj autoritet sudski službenik ili Javno tužilaštvo, u zavisnosti od situacije. Nakon što mu ponude nagodbu, oni ne smeju preduzeti nikakve dalje mere protiv optuženog tokom vremenskog perioda, određenog za zaključivanje nagodbe. „To znači da, u slučaju da je, pre nego što je ponuđena nagodba, bio pokrenut krivični postupak protiv optuženog, taj postupak postaje nevažeći i ne nosi nikakav značaj, te sud tada treba da ga poništi. Sudu se, takođe, može platiti nadoknada u bilo kojoj fazi postupka, zahvaljujući tome što nagodba predstavlja opšti interes i što optuženi na nju ima pravo koje se ne sme zanemariti.“¹

U većini zakona je zagantovano i to da nagodba mora biti ponuđena optuženom od strane suda ili Javnog tužilaštva, kao i da se to mora zabeležiti u izveštaju o incidentu. Ovo nije zagantovano samo ako je optuženi prisutan, nego je obavezno da o tome bude obavешten i ako je odsutan. To se radi slanjem pisanog obavешtenja optuženom o ponudi nagodbe. Time zakonodavstvo obelodanjuje pravo optuženog na nagodbu, čak i ako uz to mora da plati određenu sumu u vremenskom roku određenom zakonom i protiv njega se ne mogu preduzeti bilo kakve sudske mere. Međutim, ako optuženi u tom periodu ne plati nadoknadu, to znači da nije prihvatio nagodbu. Tada se postupak protiv njega nastavlja, a on ima pravo na uobičajene garancije. U nekim posebnim, dopunskim zakonima, s druge strane, garancije koje se pružaju optuženom su i dalje proste, te administrativno telo nije u obavezi da ponudi nagodbu, niti da je prihvati ukoliko je optuženi zatraži.

Dakle, bez obzira na to da li je ponuda nagodbe optuženo obavezna ili izborna, direktna ili indirektna, optuženi ima apsolutnu slobodu da je prihvati ili odbije. To pravo je garancija, koja mu obezbeđuje izbor i pravo da se ponaša u skladu sa svojim interesima. Na kraju, autor ovog istraživanja preporučuje da optuženom bude dato više garancija u posebnim zakonima, kao što su Carinski zakon, Zakon o porezu na dohodak i drugi, tako da pravosudni organi budu u obavezi da optuženom ponude nagodbu, a da optuženi, s druge strane, ima pravo izbora oko toga da li će tu nagodbu prihvatiti ili ne.

---

¹ Abdulah Adel Hazna Katibi, „Al-ijra' at al-jina' iya al-maujiza“, ibidem, str. 88.

E) Garancije optuženom prilikom nagodbe u islamskom pravu.

Prilikom utvrđivanja krivične odgovornosti, u islamskom zakonu je obavezno da počinitelj bude zdrav odrastao čovek, a da je oštećeni besprekoran. Nema prekršaja ako je počinjen od strane maloletnika, ludaka, usnulog, nesvesnog ili pijanog čoveka. Nema prekršaja ni ukoliko je osoba psihički nestabilna ili iz drugih razloga, koji su svi navedeni u pravnim knjigama.¹ U islamu se mnogo pažnje posvećuje očuvanju čvrste veze između pojedinca i društva, kao što se vidi iz Prorokovih reči: „Značaj međusobne ljubavi i saosećanja među vernicima je u tome što, kao kada jednom delu tela nešto fali, ostatak tela zbog toga oslabi i padne u groznicu.“² Prorok je naglasio značaj veze između pojedinca i društva i njihov međusobni uticaj, kao i to da je neophodno izboriti se sa nepravdom i lošim zarad spasenja svih.

I drugi sistemi pozivaju na očuvanje društvenih odnosa i morala, ali je razlika jasna i vidi se značajan uticaj religije.³ Ti odnosi, moral i sistemi se oslanjaju na religijske dogme i koncentrisane su oko vere. Ove dogme predstavljaju unutrašnje merilo i obavezuju na moralno i savesno ponašanje, kako tajno, tako i javno. Zato su u islamskom zakonu date garancije optuženom, kome je teško zbog nedela koje je počinio te želi da se izmiri sa svojim protivnikom. Njemu se otvaraju vrata pokajanja i pomirenja. Tim garancijama se optuženom daju privilegije, nakon što oštećeni prihvati izmirenje.

U islamskom zakonu su navedene mnoge takve garancije, među kojima je i ponuda nagodbe optuženom, bez ikakvog obavezivanja. Jer, ako imam zavađenim stranama ukaže na nagodbu, te posreduje među njima i na nju ih podstiče, a njihovi očevi ili otac jednog od njih ih na to ne primoravaju, niti na tome insistiraju, to više predstavlja pritisak, koji podseća na obavezu. On i treba da podstakne zavađene strane na nagodbu i objasni im njihova prava.

On ne treba da im postavlja uslove u zamenu za nagodbu, niti da ih moli na izmirenje.⁴ Islam onima koji se izmiruju ne daje potpunu slobodu. Oni ne smeju da izmišljaju, niti da dozvoljavaju zabranjeno ili da zabranjuju dozvoljeno, kao što je Prorok

---

¹ Mahmud Šaltut, „Al-islam 'aqida wa šari'a“, izdavač „Dar al-šuruq“, 2010, Kairo, Egipat, str. 369.

² Ispričali Muslim i Ahmed, putem lanca od Al-Numana ibn Bašira.

³ Muhamed al-Zahili, „Wazifa al-din fi al-haya wa haja al-nas ilayhi“, 1991, izdavač „Manšurat al-da'wa al-islamiya“, Tripoli, Libija, str. 87.

⁴ Muhamed ibn Ahmed ibn Rušd al-Kurtubi, „Al-muqaddamat wa al-mumahhadat“, deo 2, izdavač „Dar al-kutub al-'ilmiya“, Bejrut, Liban, str. 157.

rekao: „Nagodba je među muslimanima dozvoljena, osim ako je u pitanju nagodba kojom se dozvoljava zabranjeno ili zabranjuje dozvoljeno“.¹

Što se tiče garancija datih počiniocu po islamskom zakonu, date su neke alternativne kazne, kojima se može pribeći u slučaju da bi tada oštećeni bio zadovoljan nagodbom, bez obzira na to kakvo je nedelo u pitanju, jer je svrha nagodbe ublažavanje bola oštećenog. Ove kazne u suštini pokazuju jednu stranu Alahove milosti prema svojim podanicima, jer time, ne samo da se osigurava pravo koje oštećeni ima nad optuženim, već i pravo čitavog društva. One osiguravaju odvratanje i opomenu optuženog zbog počinjenog nedela. One, takođe, osiguravaju pravo oštećenom i društvu da budu bezbedni od napada, u slučaju da nagodba između počinioca i žrtve ne bude sklopljena, pri čemu je staratelj žrtve odgovoran za davanje lakše kazne, tazira, počiniocu, ako smatra da nagodba neće odvratiti počinioca, čak i ako oštećeni želi da se nagodi.

U garancijama islamskog zakona koje se tiču počinioca, nalazi se i ta da i imam može biti odgovoran za određivanje i sprovođenje kazne nad počiniocem, a ne oštećeni, kako zbog besa krvnog staratelja ne i došlo do osvete ubistvom ili mučenjem do smrti. Taj preterani bes može dovesti i do sknavljenja leša, jer je krvna osveta, kisas, zakonom dozvoljena, što je mišljenje većine.² Nagodba se smatra osnovnom garancijom optuženom, kojoj može da pribegne ako počinio zločin. Ona pomaže da se ljudi osećaju sigurnima, da se zakopaju ratne sekire i zanemari mržnja između ljudi koji ju sklapaju. Nagodba štiti duše i tela, u zamenu za određenu materijalnu nadoknadu. Ta nadoknada treba da bude potpuno otvorena i poznata.³ Osnovu nagodbe čini dogovor, jer je ona ugovor koji često podrazumeva cenkanje. Jedino se cenkanjem može utvrditi tražena suma i to da li će nadoknada za nagodbu biti manja ili veća.

Ne postoji nikakav određeni okvir za to koliko ta nadoknada treba da iznosi, osim smernice da treba da je određuje strane ugovornice. Zato se ona ne može proceniti dijom, krvarinom.⁴ U islamskom zakonu je zagarantovana i briga o emotivnom i psihičkom stanju počinioca. Počinilac ne treba da bude obeležen i osramoćen delom koje je počinio, u suprotnosti sa islamskim zakonom, jer to u njemu može izazvati psihilku nestabilnost, što bi ga moglo učiniti naviknutim na kriminalno ponašanje. Ponavljanje i nametanje toga što je počinio ponekad može dovesti do toga da počinilac počne da oseća ponos i da samog sebe

¹ Abi Isa ibn Muhamed ibn Sura, „Al-jami' al-sahih wa huqa sunan al-tarmudi“, ibidem, str. 635; Al-Hafiz Abi Abdulah Muhamed al-Kazvini, „Sunan ibn Maja“, ibidem, str. 788.

² Imam Muhamed Abu Zahra, „Kitab al-'uquba“, ibidem, str. 454.

³ Imam Muhamed Abu Zahra, ibidem, str. 406.

⁴ Imam Muhamed Abu Zahra, ibidem, ista str.

počne da uzdigne na nivo heroja, pogotovo ako se među ljudima ispredaju priče o njemu i njegovom delu, kao i da pokuša da se osveti.

Tada može doći i do toga da počinitelj ohrabri druge da prate njegov primer, pogotovo ako se proslavio. Zbog toga je Prorok osudio osramoćivanje počinioca zbog njegovog dela, rekavši: Ne pravite razliku između šejtana i braće vaše, jer će mu to uliti veru u njegovu nedelo, bez obzira na to da li je oko tog dela između zavađenih zaključena nagodba ili ne. Odredbe islamskog zakona propisuju milost svim svetovima, kao što je sam Alah rekao: „O ljudi, već vam je stigla poruka od Gospodara vašeg i lijek za vaša srca i uputstvo i milost vjernicima“.¹ Jedna od milosti koje je Alah svojim podanicima podario je i Prorok: „a tebe smo samo kao milost svetovima poslali“.² Alah je milostiv prema svojim podanicima.

Milost u islamu nisu ona samilost i humanost koje u svojoj unutrašnjosti nose surovost, kao što je slučaj sa blagosti prema kriminalcima, koji predstavljaju opasnost po stabilnost i bezbednost društva i kojima su propisane kazne oko kojih se ne može sklopiti nagodba, za zločine koji ne mogu biti kompenzovani i koji se ne mogu oprostiti, bez obzira na to da li su počinitelj i oštećeni u krvnom srodstvu i bez obzira na društveni položaj počinioca. Prorok je rekao da, čak i da je Fatima, njegova ćerka, nešto ukrala, njoj bi bila odsečena ruka, to jest, nad njom bi se sproveo had, teža kazna. Zato, u islamu, milost predstavlja bilo kakva milost koja u sebi ne nosi lažno uznošenje prava i koja ne ide protiv prava drugog.³

---

¹ Ajet 57, sura „Junus“.

² Ajet 107, sura „Vjerovjesnici“.

³ Imam Muhamed Abu Zahra, deo 1, „Al-jarima“, ibidem, str. 8.

Druga studija

Pravni stavovi o nagodbi

Neki pravni stručnjaci smatraju da je „nagodba krivični sistem koja za cilj ima pojednostavljivanje mehanizama odgovora na društveno ponašanje usmereno ka počinjenju krivičnih dela i smanjenje faza kroz koje se prolazi radi stizanja do rešenja kojim će obe sukobljene strane biti zadovoljene, bez izricanja okriljujuće presude“.¹ Zato nalazimo da je ovaj sistem usvojen u većini zakona i da donosi mnogo koristi kako pojedincu, tako i društvu. U ovom Istraživanju ćemo, u Prvom problemu, govoriti o stavu pozitivnih zakona, a u Drugom problemu o položaju islamskog prava prema nagodbi.

A) Stav pozitivnog prava.

Nagodba igra aktivnu ulogu u balansiranju društvenih odnosa i uspostavljanju bezbednosti u društvima. Zbog toga države usvajaju ovaj sistem u svojim zakonima. Ne mora se naglašavati da društvo poznaje nagodbu od samog svog pojavljivanja, u nešto jednostavnijem obliku. O tome ćemo govoriti kroz dva odeljka. U prvom ćemo govoriti o položaju pozitivnog prava, a u drugom o položaju islamskog prava.

Položaj libijskog krivičnog prava

Ako nagodba služi za pronalaženje rešenja van suda, kojim će obe zavađene strane biti zadovoljene, onda je ona jedno od sredstava koja ublažavaju presude nakon njihovog izricanja.² Nagodba se, stoga, pojavljuje kao jedno od važnih rešenja za krizu u krivičnom

---

¹ Lejla Kajid, „Al-sulh fi jara'im al-i'tida' 'ala al-afrad falsafatuhi wa suaruhu wa tatbiquhu fi al-qanun al-jina'i al-muqaran“, objavljena teza, izdavač „Dar al-jami'a al-jadida“, 2011, Aleksandrija, Egipat, str. 29.

² Kao što se dve strane mogu dogovoriti o odustajanju od kompenzacije i nadoknade obuhvaćene presudom.

sistemu.¹ Krivično pravo je društveno pravo, u kome su bitni međusobni odnosi pojedinaca i odnosi između pojedinca i društva. Ipak, ono ne vodi računa o tome šta pojedinac čini sam sebi, osim ukoliko svojim postupcima ne utiče i na druge.

Zakonodavstvo inkriminisanjem ugrožavanja prava na život ne cilja na zaštitu tog prava samog po sebi, već cilja na zaštitu čitavog javnog reda i mira u zemlji.² Zato zakoni teže da uredе ove odnose, vodeći računa o zaštiti interesa kako pojedinaca, tako i društva. Krivična politika zahteva razvoj krivičnih zakona, te se mogu primetiti promene u pogledu obima razvoja tih zakona. Krivičnim zakonom Libije i drugim zakonima, pokušava se da se izgradi sistem nagodbe u Zakonu o krvarini i krvnoj osveti broj 6 za godinu 1423. od rođenja Proroka i izmenama i dopunama tog zakona. u ovim zakonima se sistem nagodbe javlja u novom vidu, u odnosu na druge libijske zakone. Ovde u sistem nagodbe spadaju dela, koja su prvim članom tog zakona opisana kao „krvnom kaznom, *kisasom*, kažnjava se svako ko izvrši ubistvo s umišljajem, ukoliko to zahtevaju roditelji i nemaju pravo na pomilovanje, te je kazna krvarina“.

U izmenama i dopunama zakona broj 4 i zakonu broja 7 stoji isto, osim u onim izmenama i dopunama koje su u suprotnosti sa propisima libijskog zakonodavstva i koji se vode odredbama islamskog zakona. U preambuli zakona broj 6 za godinu 1423 eksplicitno stoji da su neka kršenja dozvoljena: „Kuranska zajednica se vodi propisima islamskog zakona, šerijata“.

U Kuranu nije definisan tačan obim *dije*, krvarine, već je otvoren za dogovor, što je jedna od milosti koju je Alah podario svojim podanicima, a čiji je značaj naglašen u Prorokovoj suni.³ *Kisas*, krvna osveta, nije ograničena samo za ubistvo, nego i za druge zločine, kao što su ranjavanja i lomnjenja glave. Alah je rekao: „Mi smo im u njemu propisali: glava za glavu, i oko za oko, i nos za nos, i uho za uho, i zub za zub, a da rane treba uzvratiti. A onome ko od odmazde odustane, biće mu to od grijeha iskupljenje. Oni koji ne sude prema onom što je Allah objavio pravi su nasilnici“.⁴

---

¹ Omar Salem, „Nahwa tasyir al-ijra'at al-jina'iyā“, komparativna studija, prvo izdanje, 1997, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, str. 29.

² Muhamed Ramadan Bara, „Qanun al-'uqubat al-libi, qism has, jara'im al-i'tida'ala al-ašhas“, 1988, izdavač „Dar al-jumhuriya li al-našar wa al-i'lan“, Misrata, Libija, str. 17.

³ Neki smatraju da je *dija* postojala i pre islama i da je prvi koji ju je ponudio bio deda Proroka Muhameda i da je služila za otkup njegovog oca, Abdulaha.

⁴ Ajet 45, sura “Trpeza”.

Što se tiče *kisasa*, libijsko zakonodavstvo krši ove odredbe, dajući najbližim krvnim srođnicima ulogu određivanja kazne prilikom ubistva s umišljajem, a ne oštećenom, čije je telo bilo ugroženo.¹ Libijsko zakonodavstvo krvnu osvetu propisuje samo za krivično delo ubistva, jer time štiti interese krvnih srođnika, bez upozoravanja samog počinioca. Time je odmazdu i zadovoljenje želje za osvetom zakonodavstvo uzdiglo na prvi interes društva. Pritom treba pomenuti da je libijsko zakonodavstvo, pre donošenja ovog zakona, ubistvo s umišljajem u celosti svrstavalo u domen krivičnog zakona, u kome je pisalo da će „svako ko počinu ubistvo s predumišljajem biti kažnjen smrtnom kaznom“.²

U istom zakonu stoji i da će „svako ko izvrši ubistvo bez predumišljaja biti kažnjen kaznom doživotnog zatvora ili zatvorskom kaznom i ako je počinjen zločin protiv roditelja, supružnika, brata ili sestre ili je motiv za počinjenje trivijalan...“.³ Za takve zločine nema mesta za nagodbu, prema krivičnom zakonu, ali može doći do jednog vida nagodbe, a to je odustajanje oštećenog od ličnog prava na krivično gonjenje.

Ko ima pravo na nagodbu prema Zakonu o krvnoj osveti i krvarini. Ovaj zakon imao mnogo izmena i dopuna, koje su uzrokovale česte protivrečnosti u tekstu zakona, kao što je slučaj sa formulacijom izmene i dopune prvog člana, u kome piše da nije obavezno da krvni srođnici traže krvnu osvetu za počinioca ubistva s umišljajem. U drugom članu zakona broj 6 iz godine 1423. po rođenju Proroka, o krvnoj osveti i krvarini, naglašeno je, pak, da pravo na krvnu osvetu pripada punoletnim, psihički zdravim krvnim srođnicima.

Na prvi pogled, kontradiktornost između ovih dvaju tekstova je očigledna, ali ona zapravo nije toliko značajna. Stvar je u tome da, time što je nadležnost za podizanje optužnice i pokretanje krivičnog gonjenja data Javnom tužilaštvu, nije oduzeto pravo krvnim srođnicima na oprostaj ili nagodbu sa ubicom. Oni na to i dalje imaju pravo, čak i nakon donošenja izmena i dopuna tih tekstova, jer odredbe o krvnoj osveti i dalje važe, a prestaju da važe onda kada oni sa svoje strane daju pomilovanje.⁴ Cilj toga je da njihova prava budu osigurana, da se krivični postupak ubrza, kao i da tok procesuiranja pravde dobro prođe, jer je Javno tužilaštvo zaduženo za to da počinilac ne izbegne kaznu.

---

¹ Al-Hadi Abu Hamra, „Ta’liq ‘ala qanun al-qisas wa al-diya raqm 6 li sana 1423. w.r. wa ta’dilatihi“, u: „Majalla al-muhami“, 53/54, rubrika 14, 2003, str. 186.

² Tekst člana 368 Krivičnog zakona Libije.

³ Tekst člana 372 Krivičnog zakona Libije.

⁴ Muhamed Ali al-Tajib, „Al-ahkam al-hasa bi qanun al-qisas wa al-diya“, u: „Sahifa al-murqib“, br. 241, izdavač „Al-hay’a al-’ama li al-sahafa“, 1. januar 2011, str. 4.

Nagodba predstavlja večnu prepreku pokretanju postupka ili njegovom izvršenju. Njom se krivični postupak obustavlja, a to se dešava i krvnom osvetom.¹ Jedna od koristi nagodbe za pojedinca i društvo je u tome što vraća ravnotežu i koheziju među članovima društva. Libijsko zakonodavstvo je, zakonom o amnestiji broj 1 iz godine 1997, u prvom članu propisalo amnestiju za zločine počinjene pre dana *Ašure*, dana iskupljenja, godine 1403. od Prorokovog rođenja. Imajući u vidu koristi nagodbe, kojom se uspostavlja bezbednost, sigurnost i vraćanje društva u ravnotežu u kojoj se ono nalazilo pre počinjenja zločina, libijsko zakonodavstvo je propisalo obavezno sklapanje nagodbe između počinioca i naslednika oštećenog. To je navedeno u prvom članu istog zakona.

Prilikom nagodbe između dveju osoba, naveden je i jedan osnovni uslov za dobijanje oprostaja: „Pod uslovom da osuđeni ili optuženi izrazi pokajanje i da u pisanom obliku posvedoči da se više neće okretati kriminalu i da se izmiri sa oštećenim ili njegovim naslednicima, u zavisnosti od slučaja“.² Uz gorenavedeno, libijsko zakonodavstvo je i *diju*, krvarinu, nametnulo kao obaveznu kaznu, umesto dodatne lakše kazne, *tazira*: „U slučaju amnestije, date od strane osobe koja ima pravo na to, kazna je doživotni zatvor i dija...“³ Uopšte se ne spominje volja naslednika oštećenog da prime krvarinu, niti da li za amnestiju postoji nadoknada ili ne. U ovom zakonu se, takođe, ne pravi razlika između toga koliko je taj zločin čest i da li je počinjen na brutalan način ili ne.

Pravo na krvnu osvetu je ograničeno isključivo na psihički zdrave, punoletne krvne srodnike. U slučaju da jedan od njih da amnestiju, nemaju više prava na krvnu osvetu. Nisu precizirani stepen srodstva, niti obim štete nanete krvnim srodnicima. Suvišno je reći da stepen štete zavisi od stepena srodstva. Tako šteta naneta ćerki i sinu prevazilazi štetu nanetu bratu i stricu, šteta naneta majci prevazilazi štetu nanetu ujaku itd. Tako da je libijsko zakonodavstvo imalo za zadatak da definiše amnestiju u skladu sa stepenom srodstva.

Međutim, libijsko zakonodavstvo se nije zaustavilo na greški koju je načinilo u Zakonu o krvnoj osveti i krvarini, već se još jednom suprotstavilo odredbama islamskog zakona, kada je napomenulo da „...određen je novčani iznos za krvarinu koga prima krvni

---

¹ Fuad Abdulmenem Ahmed, „Fi al-da'wa al-jina'iyā fi al-fiqh al-islami“, izdavač „Al-maktab al-arabi al-hadit“, str. 143.

² Prvi član Zakona broj 1 o amnestiji iz godine 1994.

³ Za više objašnjenja vidi prvi član Zakona broj 7 iz godine 1430, uz izmene i dopune nekih odredaba Zakona broj 6 iz godine 1423.

srodnik...“.¹ Tim plaćanjem se libijsko zakonodavstvo vratilo na sistem koji je prevladavao u preislamskom periodu, periodu neznanja, tzv. džahiliji, u kome je određivanje vrednosti *dije* ostavljeno porodici ubijenog da po svojoj volji odredi.² To otvara prostor za neizmerno bogaćenje porodice žrtve, pojavljivanja razlika među članovima društva i ubijanja duha naklonosti i milosti, sve zbog nesrazmernih novčanih suma koje bi krvni srodnici mogli da traže. Kada se daje *dija*? Libijsko zakonodavstvo nije definisalo određeni vremenski period za plaćanje *dije*, već se ona daje po dobijanju amnestije od krvne osvete, čak i da dogovor između počinioca i porodice ubijenog nije postignut. Ona se smatra dugom koga treba isplatiti čim je moguće priuštiti ga.³

Nagodba predstavlja večnu prepreku pokretanju postupka ili njegovom izvršenju. Njom se krivični postupak obustavlja, a to se dešava i krvnom osvetom.⁴ Ovde se nameće sledeće pitanje: Da li libijsko zakonodavstvo može da odobri nagodbu za krivična dela i da li to može da umanja pojavu krivičnih dela?

Opšte pravilo je da ponašanje može biti validno jedino ukoliko je posledica slobodne volje. Prilikom nagodbe, volja sukobljenih strana je usmerena ka popravljanju i odricanju prethodno počinjenog dela. Ne mora se naglašavati da se zakonski propisi donose radi zaštite društva i njihovog obavezivanja moralnim propisima. Najbolji dokaz za to da nagodba nije štetna, nalazi se u odredbama islamskog zakona o krvnoj osveti i krvarini, pri čemu se one ne smeju mešati sa odredbama pozitivnog prava, kao što je ovde slučaj.

Iz gore navedenog, može se izvesti sledeći zaključak:

1. Libijsko zakonodavstvo je definisalo samo dva vida ubistva: ubistvo s umišljajem i ubistvo iz nehata, što najviše odgovara zakonima malikitske i zahiritske škole.
2. Kao što smo prethodno naveli, ubistvo s kvaziumišljajem i ubistvo iz nehata nisu jednaka, a *dija* je za ubistvo sa kvaziumišljajem veća. Zakonom o krvnoj osveti i krvarini broj iz 1423. godine po rođenju Proroka i njegovim izmenama i dopunama, nije moguće imati taj drugi vid *dije*, novčane kompenzacije iliti

---

¹ Treći član bis. Zakona broj 7 iz godine 1430 o izmenama i dopunama Zakona broj 6 iz godine 1423 o krvnoj osveti i krvarini.

² Al-Hadi Abu Hamra, „Al-mafhum al-qanuni li al-qisas wa al-diya“, u: „Majalla al-ma’had al-’ali li al-qada“, str. 197.

³ Al-Hadi Abu Hamra, „Al-mafhum al-qanuni li al-qisas wa al-diya“, ibidem, str. 42.

⁴ Fuad Abdulmenem Ahmed, „Fi al-da’wa al-jina’iya fi al-fiqh al-islami“, izdavač „Al-maktab al-arabi al-hadit“, str. 143.

krvarine, jer je procena njene vrednosti u potpunosti ostavljena krvnom srodniku, bez obzira na tip ubistva. Zato nije moguće uzeti u obzir stavove verskih škola.

3. U članu 8 Zakona broj 6 za godinu 1423. po rođenju Proroka, piše da: „Na pitanja oko kojih u ovom zakonu nema odgovora, treba primenjivati odgovarajuće principe islamskog zakona“. To mišljenje zastupaju i malikiti i zahiriti za ubistvo s umišljajem i ubistvo iz nehata.
4. Neki propisi libijskog zakonodavstva se razlikuju od mišljenja većine pravno-verskih škola, kada je reč o zakonima oko *hudud* krivičnih dela, kao što je Zakon broj 52 iz godine 974, koji se tiče lažne optužbe za prevaru, kao i Zakonu broj 6 o krađi i razbojništvu na putu.

Stav egipatskog zakonodavstva prema nagodbi

Egipatsko zakonodavstvo je krivina dela počinjena iz nehata podelilo na krivično delo ubistva iz nehata i krivično delo nanošenja povreda iz nehata. Ukratko ćemo prodiskutovati o ovim dvama krivičnim delima.

Ubistvo iz nehata. U članu 8 (A) bis Zakona o krivičnom postupku Egipta i njegovim izmenama i dopunama Zakonom broj 145 iz godine 2006, piše o nagodbi oko krivičnih dela počinjenih iz nehata, propisanih članom 238 Krivičnog zakona, te u prvom i drugom stavu tog člana stoji da „onaj ko iz nehata prouzrokuje smrt druge osobe, kao rezultat, nemarnosti, neopreza ili nepažnje prema zakonima, propisima, odredbama ili ukazima, biće kažnjen zatvorskom kaznom ne kraćom od šest meseci i novčanom kaznom koja ne prelazi dve hiljade egipatskih funti ili jednom od te dve kazne.

Kaznom zatvora u trajanju od najmanje jedne, a najviše pet godina i novčanom kaznom od najmanje stotinu, a najviše pet stotina egipatskih funti ili jednom od te dve kazne, biće kažnjen svako ko počinji krivično delo iz nehata kao rezultat zapostavljanja službene dužnosti i kršenja principa svoje profesije ili kao rezultat zloupotrebe alkohola ili droga ili kao rezultat nepružanja pomoći ili nepozivanja pomoći za osobu nad kojom je izvršeno krivično delo.

„Ubistvo iz nehata je materijalno, a ne formalno krivično delo, jer prouzrokuje štetu koju predstavlja smrt oštećenog“.¹ Razlika između ubistva iz nehata i ubistva s umišljajem¹

---

¹Dr Madhat Abdulhalim Ramadan, „Al-maujiz fi šarah qanun al-'uqubat, al-qism al-has“, izdavač „Dar al-kutub al-qanuniya“, 2003, Kairo, Egipat, str. 332.

jeste u tome što je prvo: delo koje počinilac počini bez namere za ishodom koji je usledio, a to je smrt oštećenog, koju nije mogao izbeći. U drugom je cilj bila smrt oštećenog ili nanošenje štete tim delom i u njemu počinilac svojevolumno uzrokuje smrt oštećenog. Ova dva vida ubistva imaju zajedničkog činioca, a to je da oba čina uzrokuju smrt, s tim da je kod ubistva iz nehata ne postoji ni želja² za takvim ishodom, niti zamisao ili pokušaj³ da do takvog ishoda dođe.

Pokušaj ubistva bi pretpostavljao čin pripreme za izvršenje tog krivičnog dela, a kod ubistva iz nehata nema tog elementa, već počinilac čin izvršava bez prethodnog planiranja. Počinilac je u i tom slučaju odgovoran za štetu koju je naneo oštećenom. S tim u vidu, oko ubistva iz nehata nije dozvoljeno sklopiti nagodbu, imajući u vidu otežavajuće okolnosti, što je propisano drugim stavom člana 238 Krivičnog zakona Egipta.⁴

Nagodba oko nanošenja povreda iz nehata. Da egipatsko zakonodavstvo teži pojednostavljivanju krivičnih procedura, kao i sejanju ljubavi i saosećanja među stanovnicima, vidi se u članu 18 bis (A) Zakona o krivičnom postupku Egipta, kojim je dozvoljena nagodba za ubistvo iz nehata, kao i za nanošenje povreda iz nehata u bilo kom vidu, bez obzira na to da li je u pitanju udarac, ranjavanje, davanje štetnih supstanci, ili nepažnja i nevođenje računa o zakonskim odredbama, propisima i uredbama koje zahtevaju oprez.⁵

Možemo reći da dozvola sklapanja nagodbe oko ovih krivičnih dela potiče od toga što ona nisu počinjena željom počinioaca za takvim ishodom, ubistvom ili povređivanjem. To jasno dokazuje da počinilac nije ispunio kriminalnu nameru, te da se, nakon sklapanja

---

¹ O prvoj stvari postoji dosta različitih propisa kada je reč o egipatskoj jurisprudenciji. U nekim starim propisima francuske sudske prakse o ubistvu s umišljajem, stoji da počinilac odgovara samo za direktan rezultat njegovih akcija. Ako smrt nije jedina posledica tog dela, već su umešani i drugi činioci, kao što su bolest ili zanemarivanje lečenja, on za to ne odgovara. Međutim, već duže vreme i sada, uzima se u obzir i dovoljan razlog; str. 332.

² Mustafa Madždi Hardža, „Al-ta’liq ’ala qanun al-’uqubat“, 1992, izdavač „Maktaba rijal al-qada“, Kairo, Egipat, str. 989.

³ Pokušaj podleže sankcijama u skladu sa principima versko-pravne škole po kojoj se vodi krivična politika. Sledbenici objektivnog pravca smatraju da se pokušaj sankcioniše kaznom manjom od kazne za dovršeno krivično delo. Sledbenici subjektivnog pravca smatraju da postoji jedna kazna, koja se primenjuje i za pokušaj i za dovršeno krivično delo, jer su im posledice iste ozbiljnosti.

Za više objašnjenja, vidi prof. dr Ahmed Aud Bilal, „Mabadi’ qanun al-’uqubat al-masri al-qism al-’am“, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, str. 322. i nadalje.

⁴ Taha Ahmed Muhamed Abdulalim, „Al-sulh fi al-da’wa al-jina’iya“, ibidem, str. 300.

⁵ Za više objašnjenja v. član 244 Zakona o krivičnom postupku Egipta.

nagodbe, može vratiti u društvo, bez opasnosti da će ponovo počiniti takvo delo.¹ Međutim, da li se oko svih krivičnih dela propisanih članom 244?

Jedna od prednosti ovog sistema jeste ta da nagodba nije dozvoljena za sva krivična dela počinjena iz nehata, već samo za ona krivična dela iz nehata koja nisu praćena otežavajućim okolnostima, koje odlikuju nepažnja počinioca u izvršavanju obaveza tokom izvršavanja službene dužnosti ili tokom upravljanja motornim vozilom.²

Još jedna dobra strana egipatskog zakonodavstva je ta što se nagodba ne može sklopiti ni oko krivičnih dela udaranja i zadavanja povreda radnika na železnici. Ta krivična dela su često počinjena među gomilom ljudi. Ako bi oko toga nagodba bila dozvoljena, to bi stvorilo kaos u ovom javnom sektoru. Zabrana nagodbe oko tih dela je doneta u cilju sprečavanja njihovog opravdavanja i poštovanja radnika.

Egipatsko zakonodavstvo je kroz drugi i treći stav člana 244 Krivičnog zakona načinilo veliki civilizacijski korak zakonodavnom tehnikom i dobrom formulacijom zakona. Treba primetiti da krivična dela, isključena iz domena nagodbe, u suštini predstavljaju očigledan napad na interes zajednice i da su počinjena kao osveta počinioca i iz njegove želje za određenim ishodom. Tu spadaju i dela čija je posledica uzrokovanje trajnog invaliditeta ili dela u kojima počinitelj ne pruži pomoć oštećenom ili ne zatraži pomoć, a to može da učini, ili je pod dejstvom alkohola ili droga ili je ozbiljno prekršio službenu dužnost ili zahteve svoje profesije. Ta dela zapravo spadaju u polunamerna dela, kao, na primer, ako radnik zaposlen na benzinskoj pumpi baca opuške od cigareta na tlo tokom opremanja pumpe gorivom, svestan da može prouzrokovati požar i da su njime izloženi prolaznici. Isto se dešava u slučaju pijanog vozača, svesnog da u takvom stanju može izgubiti kontrolu nad svojim vozilom i time ugroziti živote drugih. U ta dela spadaju i uzdržavanje od pružanja prve pomoći osobi koja predstavlja žrtvu zločina i obilno krvari i za koju je jasno da će umreti ukoliko joj ne bude pružena prva pomoć. Takva krivična dela ne spadaju u krivična dela počinjena iz nehata, bez obzira na kaznu koja se za njih primenjuje ili prirode kriminalnog incidenta.

Nagodba oko krvne osvete i krvarine. Egipatsko zakonodavstvo ne spominje krvnu osvetu i krvarinu u zakonima koji su trenutno na snazi u toj zemlji. Neki od najznačajnijih

---

¹ Amin Mustafa Muhamed, „Inqida' al-da'wa al-jina'ia bi al-sulh“, ibidem, str. 142.

² Taha Ahmed Muhamed Abdulalim, „Al-sulh fi al-da'wa al-jina'ia“, ibidem, str. 301.

nacrta za to su možda nacrt Ministarstva pravde i nacrt Odseka za istraživanja i islamske studije „Al-Azhar“ univerziteta. Ukratko ćemo prokomentarisati ova dva nacrt.

Nagodba u nacrtu Ministarstva pravde. Egipat je, kao i druge islamske zemlje, ozbiljno pokušao da u svojim zakonima usvoji odredbe islamskog zakona. Zato je 30. 11. 1975. osnovan Vrhovni komitet za razvoj zakona u skladu sa šerijatom, rešenjem ministra pravde broj 1462. U petom članu tog nacrt, navedene su situacije u kojima osoba nema prava na krvnu osvetu, *kisas*: „Ako oštećeni ili neki od njegovih krvnih srodnika oprostite počiniocu ili se dogovore o novčanoj kompenzaciji ili ako neki krvni srodnici odustanu od svog prava na izmirenje uz pomoć novca, ostali treba da podele krvarinu iliti novčanu kompenzaciju“.

U članu 28 istog nacrt, navedeni su slučajevi u kojima je *dija* neophodna: „Dija se mora zahtevati od počinioca ukoliko je počinjeno krivično delo ubistva s umišljajem. Ona je obavezna i u slučaju ubistva iz nehata.“ Ukoliko se optuženi nagodi sa nekim krvnim srodnikom, u slučaju ubistva iz nehata, a porodica nema poverenja u njega, u članu 32 nacrt stoji. „Ako je za ubistvo propisana krvna osveta, a krvni srodnik izabere *diju* ili nagodbu, sud će odlučiti o uslovima davanja finansijske kompenzacije krvnom srodniku.“

Nagodba u nacrtu Odseka za istraživanja i islamske studije „Al-Azhar“ univerziteta. Naučne organizacije su sredstvo kojim se razvija nauka. Naučnim istraživanjima i eksperimentima istraživači postavljaju naučne osnove predmeta istraživanja. Zato vlast u svakoj zemlji treba da neguje naučne institucije. Prorok je rekao da je to bliže pobožnosti: „Ako sin Adamov premine, i njegov posao zamire, osim ako nisu u pitanju dobročinstvo, korisna nauka ili sin“.¹ Nauka ovde dolazi u apsolutnom smislu; Prorok ju nije ograničio samo na verske nauke, već na sve nauke koje čoveku koriste. Tako se univerzitet „Al-Azhar“ ubraja u sredstva pomoću kojih se razvijaju verske nauke.

Za islam je razvijanje verskih nauka potrebno u svako vreme i na svakom mestu i od suštinske je važnosti. Za to se zalaže Vrhovni komitet za islamske studije i istraživanja, predlaganjem specijalnog nacrt za odredbe o krivičnim delima protiv života i motiviše sklapanje nagodbe za ta dela. U članu 27 tog nacrt piše da: „Za krivična dela koja podrazumevaju krvnu osvetu, dozvoljeno je sklapanje nagodbe uz određenu novčanu kompenzaciju, *diju*, ili iznos veći ili manji od tog iznosa, uz odobrenje autoriteta zaduženog

---

¹ Ismail Haki, „Tafsir al-bajan“, deo 3, str. 88.

za ratifikaciju nagodbe, a to je Javno tužilaštvo, istražni sudija ili sud, u zavisnosti od toga u kojoj je fazi postupak.“ Prema mišljenju autora ovog istraživanja, to osigurava ispunjavanje sudskih i zakonskih garancija sukobljenim stranama i uvođenje nacrtu u gorepomenuti Zakon o krvnoj osveti i krvarini i razjašnjava ulogu krivične nagodbe u skladu sa odredbama islamskog zakona.¹

B) Pozicija islamskog zakona prema nagodbi.

Prorok je jednom spustio svoj ogrtač i na njega stavio Crni kamen, kada se Kurejšiti bejahu vratili u Meku i naredio svakom plemenu da podigne deo ogrtača. To je jedan vid i simbol nagodbe između zavađenih strana. Nakon spuštanja Objave, Proroku je spušteno mnogo ajeta časnih koji pozivaju na nagodbu između pojedinaca i nagodbu između pojedinca i države. O tome ćemo govoriti kroz dva posebna odeljka.

Nagodba među pojedincima

Nagodba oko krivičnih dela počinjenih nad pojedincima. Krajnji cilj kažnjavanja u islamskom zakonu se ogleda u dvema stvarima. Jedna od njih je očuvanje moralnih vrednosti i zaštita društva od poroka, a druga stvar je opšta korist ili interes, jer svaka odredba u islamu štiti ništa drugo do interese ljudi.²

Nagodba se smatra čistom. Njome se zanemaruju sukobi, zakopavaju ratne sekire i zaboravlja i odbacuje mržnja među ljudima, a smatra se i univerzalnim lekom protiv osvete i odmazde. Nagodba je poznata još od najstarijih vremena. Ona je jedna od dobrih stvari za koje se znalo i koja je usvojena još u preislamskom periodu. U Kuranu se u mnogim ajetima poziva na nagodbu. Alah je rekao: „Ako se dvije skupine vjernika sukobe, izmirite ih.“³ Rekao je i: „Vjernici su samo braća, zato pomirite vaša dva brata i bojte se Allaha, da bi vam se milost ukazala.“⁴

Onome ko pažljivo pročita ove ajete, očigledno je da, kada su sukobi među braćom u pitanju, nije moguće ugaziti njihov plamen ni na jedan drugi način, osim nagodbom. Ona

---

¹ Taha Ahmed Muhamed Abdulalim, „Al-sulh fi al-da'wa al-jina'ia“, ibidem, str. 98.

² Imam Muhamed Abu Zahra, „Kitab al-'uquba“, ibidem, str. 22.

³ Iz ajeta 9, sura „Sobe“.

⁴ Ajet 10, sura „Sobe“.

vodi ka prihvatanju materijalnog gubitka i zadovoljavanju mentalnom pobedom. Nagodba je moguća za bilo šta što su izgubili u materijalnom smislu, ukoliko je svojevolljna. Ako se zaključi pred sudijom, međutim, to može proizvesti mržnju i nezadovoljstvo prema protivniku, bez obzira na to da li je presuda pravična, te se može desiti da izostane zadovoljenje za poraz i gubitak. Zbog koristi koje nagodba ima po pojedinca i društvo, ona je uzdignuta na visoko mesto u islamu: „Ona je bolja od nekih stubova islama“.¹ Prorok je jednom pitao: „Zar vas nisam obavestio o tome šta je bolje i uzdignutije od posta, molitve i milostinje?“² A oni odgovoriše: Ne, Poslaniče Božji. A on im odgovori: „Izmirenje.“ I ponovi to tri puta.

Ovo je dokaz statusa nagodbe u muslimanskoj zajednici. Nije tajna sa kakvim se tegobama suočava posrednik radi vraćanja ljudi u prvobitno stanje. U nagodbi je prihvatljivo ono što je inače u islamu zabranjeno, kao što je laž, na primer. To se odnosi na osobu koja prilikom sklapanja nagodbe oko sukoba posreduje, jer je uloga te osobe smirivanje ljudi, eliminisanje mržnje među pripadnicima islamske zajednice, njihovo okupljanje i ujedinjenje.

Arapci poznaju nagodbu još od davnina. Ako bi izbio sukob između dve sekte, ostali su morali da suoče sa njima i okončaju sukob, idući ka nagodbi teškim putem. Odabrani među njima bi ne jednom, nego mnogo puta morali da objašnjavaju i iznose stavove, ne bi li se među njima postigao sporazum³ i zamrla mržnja. Ovo nije strano našem, libijskom društvu. Taj put je poznat u istočnim delovima naše zemlje, u kojima se zna šta je dobro a šta loše.

Nagodba u islamskom pravu ima širi domen nego u pozitivnom pravu, a pogotovo u libijskom krivičnom pravu, jer se može primetiti da je u islamskom pravu nagodba dozvoljena za krivična dela oduzimanja života i da je oštećenom ostavljena sloboda da zaključi nagodbu i prihvati je ili je odbije. U islamskom pravu, pravi se i razlika između ubistva s umišljajem i ubistva iz nehata, pri čemu postoje različiti stavovi.

Malikiti smatraju da se za hladnokrvno ubistvo⁴ ne može sklopiti nagodba, niti da ubici može biti oprošteno, te da takav ubica treba da bude ubijen od strane vladara.

---

¹ Suhajl Hasan al-Fatlavi i dr Imad Muhamed al-Rabija, „Al-qanun al-duali al-insani“, 2007, izdavač „Dar al-taqafa li al-našar wa al-tauzi“, Aman, Jordan, str. 56.

² „Sahih muslim“, deo 4, ibidem, str. 1998.

³ Imam Abu al-Kasem Mahmud ibn Omar ibn Ahmed al-Zamhašri al-Hvarizmi, „Al-kašf 'an haqa'iq al-tanzil wa 'uyub al-aqawil, fi wujuh al-ta'wil“, deo 3, izdavač „Dar al-fikr“, Bejrut, Liban, str. 56.

⁴ Hladnokrvno ubistvo je „kada jedna osoba obmane drugu i ubije je na mesu na kome ga niko ne može videti“. Abdulaziz Ramadan Samak, ibidem, str. 74.

Sledbenici ovog stava smatraju da hladnokrvno ubistvo spada u rang zločina *hada*, kao što je razbojništvo na putu.¹

Većina pravnika smatra da, ako počinitelj zna šta je zlo, imam treba da mu odredi kaznu prema onome što misli da je odgovarajuće, te mu je dozvoljeno da sklopi nagodbu sa porodicom ubijenog. S druge strane, malikiti smatraju da ta *tazir* kazna treba da bude u koži ili lišavanjem slobode.² Ibn Hazm al-Zahiri smatra suprotno: „Kažnjavanje ubice koji je počinio ubistvo s umišljajem, nakon što mu je za to oprošteno, nikako nije dozvoljeno, dok za ubistvo iz nehata nema kazne, samo je obavezna *dija*.“³

Dozvoljeno je sklopiti nagodbu kako među pojedincima, tako i između pojedinca i države, pogotovo tokom oružanog sukoba i počinjenja ubistva. Naš Poslanik je rekao da si molitva i mir najbolji za odvratanje od ubistva i pozvao je na pribegavanje nagodbi, rekavši: „Ukoliko se dva muslimana sukobe svojim mačevima, i ubicu i ubijenog čeka pakao. A ljudi ga zapitaše: Razumemo za ubicu, ali šta misliš o ubijenom? A Muhamed odgovori: On je želeo da ubije svoga brata.“⁴ Ovaj islamski propis predstavlja jasan dokaz o neophodnosti odbacivanja razlika među muslimanima, udaljavanja od jezika oružja i odmazde u slučaju problema koji se među njima mogu pojaviti i sedanjem za sto nagodbe, naklonosti i milosti.

Islamski pravници se slažu oko nagodbe za ubistvo, kao i materijalnih krivičnih dela, ali njen domen proširuju i na pitanja lične prirode. Alah je rekao: „A ako se bojite razdora između njih dvoje, onda pošaljite jednog pomiritelja iz njegove, a jednog pomiritelja iz njene porodice. Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti jer Allah sve zna i o svemu je obaviješten!“⁵ Treba se izmiriti iz ljubavi prema Bogu i ujediniti se i okrenuti od iskvarenosti u veri, jer kada se izmirenje zloupotrebi, iskvarenost raste i okupira psihu isposnika.⁶

Nagodba između države i pojedinca oko krivičnog dela pobune protiv vladara (baghi)

---

¹Abu Abdulah Muhamed ibn Abdulah ibn Ali al-Hurši, „Šarah al-hurši 'ala muhtasar halil“, deo 8, izdavač „Matba'a abu laq“, 1318. po hidžri, Kairo, Egipat, str. 3.

²Ibn Rušd, „Bidaya al-mujtahid wa nihaya al-muqtasid“, Ibn Farhun, „Tabsara al-hukkam“, deo 2, str. 338.

³Ibn Hazm al-Zahiri, „Al-mahalli“, deo 10, str. 461.

⁴Sulejman al-Ašat Abu Davud al-Sadžšan al-Azdi, „Hašiya al-ma'bud 'ala sunan abu davud“, izdavač „Dar al-fikr“, Bejrut, Liban, str. 333.

⁵Ajet 35, sura „Žene“.

⁶Sulejman al-Ašat Abu Davud al-Sadžšan al-Azdi, „Hašiya al-ma'bud 'ala sunan abu davud“, izdavač „Dar al-fikr“, Bejrut, Liban, str. 333.

Radi lakšeg razumevanja stava islamskog prava prema nagodbi i položaju njenih učesnika (obe strane), oko krivičnog dela pobune protiv vladara, neophodno je definisati reč *baghi*.

Baghi u jeziku. Pod rečju *baghi*, podrazumeva se napad: produžavanje i svako prekoračivanje i pobuna koja po islamskom zakonu predstavlja krivično delo, kao i reč *bighiya* sa kratkim vokalom 'i' nakon slova 'b' i sufiksom i reči *bugha* i *bagha*, koje znače 'žudnja, traženje, razvrat'.¹

Arapski lingvisti kažu da je *baghi*: napad protiv prava i pravde. Alah je rekao: Reci: „Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i potajni, i grijehe, i neopravdanu primjenu sile.“² On je rekao i: „Karun je iz Musaova naroda bio, pa ih je tlačio“.³ *Baghi* znači: nasilje, iskvarenost, izdajnička, nasilnička grupa neposlušna prema pravičnom imamu. Alah je rekao: „a kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! – Allah je, zaista, uzvišen i velik!“⁴ Ovaj ajet sprečava zulum među supružnicima. Oni ne smeju jedno drugom nepravdu činiti jer posle toga im nema povratka, bez obzira na to da li je u pitanju nasilje ili nepravda. *Baghi* u arapskom jeziku može označavati i potragu, zahtevanje, traženje. Alah je rekao: „mora da je ona skliznula u more; baš čudnovato! E, to je ono što tražimo! – reče Musa, i njih dvojica se vratili putem kojim su bili došli.“⁵

Baghi kao termin. Reč *baghi* se pojavljuje u više značenja, može doći u smislu pohvale, a može doći i u smislu pokude. U pohvalnom smislu, ona označava prevazilaženje prava nabolje i nametanje dobročinstva, a u pokudnom smislu, ta reč označava prevazilaženje prava ka negativnom, ka uništenju i sumnji.

Alah je rekao: „a odgovaraće oni ljudi koji tlače i bez ikakva osnova red na Zemlji remete; i njih čeka bolna patnja.“⁶ One koji remete red stići će kazna.⁷ Nema povratka za onog koji se suprotstavi imamu i nema povratka za onog koji preseče put istine.⁸

Nasilnici su oni koji izađu iz potčinjenosti imamu bez prava. Primer toga nalazimo u događaju koji se desio za vreme prvog halife, Abu Bekra al-Sidika, kada su mu se neka

¹ Muhtar al-Suhah, „Al-misbah al-munir“, ibidem, str. 70.

² Iz ajeta 33, sura „Bedemi“.

³ Iz ajeta 76, sura „Kazivanje“.

⁴ Iz ajeta 34, sura „Žene“.

⁵ Iz ajeta 63 i 64, sura „Pećina“.

⁶ Ajet 42, sura „Dogovaranje“.

⁷ Al-Samin Amda al-Hafiz, ibidem, str. 330.

⁸ Al-Samin, ibidem, str. 331.

plemena usprotivila, odbijajući da daju zekat, misleći da to neće biti neophodno nakon Poslanikove smrti.¹ Primer nalazimo i u činovima otpadnika od arapskog naroda, kada su napustili islam na poziv drugih proroka, ne našeg Muhameda i odbili da plaćaju zekat.²

Otpadnik i nasilnik je onaj koji zahteva pravo koje mu ne pripada ili se uzdržava od davanja prava koje je dužan da poštuje, na osnovu nekih svojih interpretacija. To su uradili haridžiti, kada su se odvojili od imama Alija ibn Abi Taliba ili druge ubilačke sekte iz porodice Al-Šam, koje su odbile da mu odaju počast. Neki islamski pravници smatraju da su nasilnici oni koji se suprotstavljaju imamu ili odbijaju da mu se pokore ili mu brane pravo koje mu je podareno.

Uzroci za odmetništvo i nasilništvo. Ovi uzroci zavise od sekte do sekte. Uglavnom se svode na sledeće:

1. Suprotstavljanje oko vladavine i države.
2. Konflikti oko moći i lične koristi.
3. Sukobi oko granica sa susednim državama.
4. Različite versko-političke škole, učenja i pogledi.
5. Različiti savezi sklopljeni u svrhu ispunjenja političkih, ekonomskih ili vojnih ciljeva.

Sve ove i druge razlike motivišu vernike na sukob i otpadništvo, jer su većina njih slabi ljudi. Islamski zakon se bavi svim tim razlikama i sukobima i za njih nudi rešenje. U knjizi islamskih propisa o vladanju stoji da se konflikti odmetnika i politeista razlikuju u nekoliko aspekata:³

1. Sa njima se treba boriti kako bi bili odvraceni, treba ih zaustaviti.
2. Ne treba dirati njihove ranjenike, niti ubijati njihove porodice. Onoga ko iskreno obeća i za koga se veruje da neće ponovo ući u konflikt treba osloboditi; onoga ko je bio nevernik treba zatvoriti do kraja rata, a zatim osloboditi i ne zatvarati ponovo.

---

¹ Imam al-Hafiz Abi al-Fada Ismail ibn Kutajr, „Al-bidaya wa al-nihaya“, deo 5, 1988, izdavač „Dar ihya’ al-turan al-arabi“, Bejrut, Liban, str. 300.

² Imam al-Hafiz Abi al-Fada Ismail ibn Kutajr, „Al-bidaya wa al-nihaya“, deo 5, ibidem, str. 335.

³ Abu al-Hasan Ali ibn Abidin ibn Habib al-Basri al-Mavardi, „Al-ahkam al-sultaniya“, izdavač „Dar al-fikr li al-tiba’a wa al-našar wa al-tauzi“, 2002, Bejrut, Liban, str. 61.

3. Ne treba krasti njihovu imovinu, niti zarobljavati njihove potomke. O tome je Prorok rekao: „Zabranjeno je ono što je u kući islama, a dozvoljeno ono što je u kući politeiste.“
4. Tokom rata ne treba koristiti škole i ustanove niti idolopoklonaca, niti zimija.
5. Sa njima ne treba sklapati privremeno primirje niti se oko toga za novac nagoditi, jer ako sklopite privremeno primirje u trenutku kada su oni slabi, njima se može vratiti snaga. A ako se pomirite za novac, njihov novac je grešan. A ako im je imovina čista, treba im je vratiti.
6. Ne treba dirati njihovu imovinu, niti paliti njihove kuće ili odsecati njihovo drveće, jer islam to zabranjuje.¹

Princip prekidanja sukoba u islamu

Ovaj princip je sadržan u sledećim kuranskim ajetima: „Ako se dvije skupine vjernika sukobe, izmirite ih; a ako jedna od njih ipak učini nasilje drugoj, onda se borite protiv one koja je učinila nasilje sve dok se Allahovim propisima ne prikloni. Pa ako se prikloni, onda ih nepristrasno izmirite i budite pravedni; Allah, zaista pravedne voli. Vjernici su samo braća, zato pomirite vaša dva brata i bojte se Allaha, da bi vam se milost ukazala.“²

U ovim ajetima je objašnjena uloga koju treba da zauzmu vernici, u slučaju da među njima izbije sukob. Oni moraju da prekinu taj sukob, miroljubivim putem, pomoću kog se ne mogu izroditi novi sukobi i mržnja među vernicima. To treba učiniti putem posredništva, arbitraže, dogovora i nagodbe i na bilo koji drugi način sem prolivanja krvi vernika. Ali ako ovi napori budu uzaludni, zbog nepopustljivih i beskompromisnih stavova koje neka od dveju strana zauzme, islam predlaže uzimanje oružja protiv strane koja odbija da sukob okonča na miran način, radi umanjivanja ljudskih i materijalnih gubitaka.

Pre nego što u to bude umešano oružje, sukobljene strane treba da preduzmu sledeće mere radi okončanja sukoba:

1. Da ograniče odmetničku grupu.
2. Da cilj uvođenja oružja bude u svrhu primoravanja odmetničke grupe na okončanje oružanog sukoba bez ikakvih drugih skrivenih ličnih ciljeva.

---

¹ Abu al-Hasan Ali ibn Abidin ibn Habib al-Basri al-Mavardi, „Al-ahkam al-sultaniya“, ibidem, str. 61.

² Ajeti 9 i 10, sura „Sobe“.

3. Posrednici koji intervenišu treba da budu nepristrasni radi postizanja kompromisa i da se ne plaše nikoga sem Alaha.

Ovaj princip se u suštini trenutno ne primenjuje kod muslimana. Razlog za to leži što su dotična lica iz muslimanskih zemalja u dosluhu sa zapadnim, neislamskim zemljama. Najbolji primer za to je ono što se desilo kada se pooštrio sukob između Iraka i Irana, unutrašnji sukob u Libiji, kao i sukob u Siriji, jer ne postoji rešenje za oslobođenje islamskih ili neislamskih društava od sukoba. Alah je objasnio te ljudske instinkte u suri „Hud“: „A da je Gospodar tvoj htio, sve bi ljude sljedbenicima jedne vjere učinio. Međutim, oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti“.¹

Kakve god da su razlike u pitanju, ne sme se pribegavati krvoproliću, odsecanju materica, bludnim radnjama, ubijanju, otimanju imovine i raseljavanju ljudi, jer su te radnje kod Alaha omražene i za Proroka i vernike su nezakonite i nepravične.

Stav islama prema izbijanju oružanog sukoba među vernicima

Alah je rekao: „Ima ljudi ije te riječi o životu na ovome svijetu oduševljavaju“.² O istoj stvari je rekao i: „A Medjenu – njegova brata Šuajba. „O narode moj“ – govorio je on – „Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim njega nemate! Dolazi vam jasan dokaz od Gospodara vašeg, zato pravo na litri i kantaru mjerite i ljudima stvari njihove ne zakidajte, i red na Zemlji ne remetite kad je već na njoj uspostavljen red. To je bolje za vas ako vjerujete“.³ A o zabrani čovekoubistva je rekao: „Zbog toga smo Mi propisali sinovima Israilovim: ako neko ubije nekoga koji nije ubio nikoga, ili onoga koji na Zemlji nered ne čini – kao da je sve ljude poubijao; a ako neko bude uzrok da se nečiji život sačuva – kao da je svim ljudima život sačuvaao.“

Naši poslanici su im jasne dokaze donosili, ali su mnogi od njih, i poslije toga, na Zemlji sve granice zla prelazili.“⁴ Islam kategorički odbacuje sva dela pomenuta u prethodnim ajetima, jer ona nisu u skladu sa islamskim propisima i načelima, kojim se poziva na ljubav, prijateljstvo i bratstvo među ljudima i jedinstvo, mir, bezbednost i sigurnost, radi zadovoljenja Njegove ekscelencije, koju predstavlja halifa, Alahov namesnik na ovome svetu.

---

¹ Ajet 118, sura „Hud“.

² Ajet 204, sura „Krava“.

³ Ajet 85, sura „Bedemi“.

⁴ Ajet 32, sura „Trpeza“.

Jedinstvo i odbacivanje sukoba koji među ljudima izbijaju predstavljaju glavnu potporu na kojoj islamsko društvo počiva. Alah je rekao: „Svi se čvrsto Allahova užeta držite i nikako se ne razjedinjujte! I sjetite se Allahove milosti prema vama kada ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi ste postali, milošću Njegovom, prijatelji; i bili ste na ivici vatrene jame, pa vas je On nje spasio. Tako vam Allah objašnjava Svoje dokaze, da biste na pravom putu istrajali.“¹

Prorok Muhamed je uporedio islamsko društvo sa telom. Ako jednom delu tela nešto fali, to će uticati na ostatak tela. On je rekao: „Vernici su, u svom saosećanju, empatiji i međusobnoj naklonosti, kao jedno telo kome, ako jedan deo posrne i ostali delovi tog tela će pasti u groznicu“.² Prorok Muhamed je uporedio i jedinstvo vernika sa čvrstom zgradom, rekavši: „Vernici treba da se drže jedan drugoga kao što se delovi dobre građevine drže jedan za drugog“.³

U islamu je zabranjeno da musliman ubije svoga brata. Onaj ko to učini kao da je pobio čitav ljudski rod. A onaj ko sačuva jedan ljudski život, kao da je sačuvaio sve ljude. Alah je rekao: „Zbog toga smo Mi propisali sinovima Israilovim: ako neko ubije nekoga koji nije ubio nikoga, ili onoga koji na Zemlji nered ne čini – kao da je sve ljude poubijao; a ako neko bude uzrok da se nečiji život sačuva – kao da je svim ljudima život sačuvaio.“

Naši poslanici su im jasne dokaze donosili, ali su mnogi od njih, i poslije toga, na Zemlji sve granice zla prelazili.“⁴ Prorok je zabranio ljudima da dižu oružje jedan protiv drugog, rečima: „Onaj ko među nama nosi oružje, nije sa nama“.⁵ Ali je dalje naglasio da je isto ako čovek isuče mač ili uperi oružje u muslimana kako bi ga zaštitio ili zaplašio, pa čak i ako je to iz šale, rekavši: „Onome ko uperi oružje u lice svoga brata muslimana, anđeli će prokleti i njega i njegovo oružje“.⁶

Ono što je objavljeno u Poslanici predstavlja najbolji dokaz zabrane prolivanja muslimanske krvi i uništavanja njihove imovine od strane braće muslimana i toga da Alah proklinje prolivanje krvi muslimana, bilo gde u svetu.

---

¹ Ajet 104, sura „Imranova porodica“.

² Ispričali Al-Tarmudi i al-Nisa'i i Ahmed u: „Musnad al-jami' al-sagir li al-suyuti“, deo 2, str. 135.

³ Ispričali Al-Buhari i Muslim u Sahihu imama Al-Buharija „Fataha al-bari fi šarah sahih al-buhari li al-'asqilani“, deo 5, str. 167.

⁴ Ajet 32, sura „Trpeza“.

⁵ „Sahih muslim“, ibidem, str. 19.

⁶ Ovo je ispričao Abu Musa al-Ašari kada je čuo da je neki čovek potegao mač na svoga brata muslimana.

Stav islama prema odmetništvu od imama

Alah je rekao: „O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim. A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allaha i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše.“¹ Islam poziva na pravdu, ne samo među muslimanima, nego među svim ljudima. Pravda može biti uspostavljena samo uz pomoć pravednog, bogobožnog vladara. S druge strane, ne odobrava se i osuđuje se neposlušnost vladaru, osim u slučaju da za to postoje jaki razlozi, utemeljeni na čvrstim argumentima. Postoji mnogo hadisa u kojima se govori o iskušenjima izlaska iz domena imama bez prava.

Prorok Muhamed je rekao: „Kome se nešto kod njegovog vladara ne dopada, treba da se strpi. A onaj ko izađe iz vladavine svog vladarajedan pedalj, umreće smrću neznalice“.² Prorok Muhamed je rečju pedalj ciljao na sledeće: „To je eufemizam za neposlušnost i suprotstavljanje prema imamu ili nasilje prema njemu, zbog zakletve koju je imam položio, te, čak i da se jedan pedalj od njega udalji, to bi bilo kao da je izvršio ubistvo, prolio krv i nedolično ga napao ili pokrao, bez ikakvog prava na to. Naučnici imaju različite stavove oko toga šta može biti razlog za odmetanje od imama.

Neki smatraju da se na imama ne sme imati prigovora, osim u slučaju ispoljavanja otvorenog neverništva, za šta se može naći argument u sledećem ajetu: „one koje iščekuju šta će biti s vama: pa ako vam Allah daruje pobjedu, oni reknu: „Zar nismo bili uz vas?“ A ako sreća posluži nevjernike, onda govore njima: „Zar vas nismo mogli pobijediti i zar vas nismo odbranili od vjernika?“ Na Sudnjem danu Allah će vam svima presuditi! A Allah neće dati priliku nevjernicima da unište vjernike.“³

Međutim, ako je imam počinio greh, a to poriče, istina o tome treba da bude dokazana bez nasilja, ukoliko je to moguće. Nepravične tirane treba ako je moguće smeniti bez nereda i nasilja, već strpljenjem. Jer ako to dovede do nereda i nasilja nad imamom koji je bio pravedan, to bi oskrnavilo njegov lik i razlog zbog koga su se od njega odmetnuli. Od imama se sme odmetnuti samo u slučaju da je pokazao jeres.⁴

---

¹ Ajet 59, sura „Žene“.

² „Sahih al-buhari“, deo 13, ibidem, str. 9.

³ Ajet 141, sura „Žene“.

⁴ „Sahih al-buhari“, deo 13, ibidem, str. 8.

Za kraj se može reći da je, prema učenjacima, dozvoljeno napustiti domen imama samo u slučaju da je on otvoreno iskazao jeres i da je moguće smeniti ga samo pod uslovom da prilikom toga nema nereda, ubijanja, prolivanja krvi, unakažavanja i sakaćenja, kao što je Alah rekao: „Vjernici su samo braća, zato pomirite vaša dva brata i bojte se Allaha, da bi vam se milost ukazala“.¹ Ovde se pod braćom misli na braću po veri, ne po krvi, jer je prva veza nepromenljiva, a druga se vremenom menja i prekida verskim sukobima, ne porodičnim.

Nagodba između imama i odmetnika od njegove vlasti

Alah je rekao: „onda se oni neće ogriješiti ako se nagode – a nagodba je najbolji način“.² Ovaj časni ajet jasno i nedvosmisleno ukazuje na to da je nagodba najbolji način za okončanje sukoba između vernika ili bilo koga drugog. Nagodba između imama i odmetnika treba da bude bez ikakvih ograničenja i uslova kojim bi oni na to bili primorani. Oni treba da se obavežu na sledeće:

Ako se odmetnici okupe u miru, bez potezanja oružja i bez započinjanja rata protiv imama, on treba da se pred njih pojavi ili da im pošalje svog izaslanika koji ima nadležnost da u njegovo ime sklopi nagodbu. Među njima onda započinje miran razgovor. Ako među njima postoji sumnja, oni treba da budu razuvereni dokazima i čvrstim mirnim argumentovanjem u korist nagodbe.³ Njihov odlazak ne briše činjenicu da su braća po islamu.

Prorok je rekao: „Vi ste naša braća, čak i ako ste se od nas odmetnuli“. Zbog toga imam ne sme da uradi sledeće tri stvari, kako se sukob među muslimanima ne bi produbio:

1. Ne sme da se bori protiv njih ako se oni ne bore protiv njega.
2. Ne sme da im zabrani njihovo pravo ulaska u džamije i da unutar njih spominju Alahovo ime, jer džamije pripadaju Alahu i na njih niko ne sme držati monopol. Alah je rekao: „Džamije su Alaha radi, i ne molite se, pored Allaha, nikome“.⁴
3. Ne sme da im uskrati pravo da se priklone, kao što je navedeno u sledećem ajetu: „a ako jedna od njih ipak učini nasilje drugoj, onda se borite protiv one koja je

---

¹ Ajet 10, sura „Sobe“.

² Iz ajeta 128, sura „Žene“.

³ Kada su se neki haridžiti odrekli Alija ibn Abi Taliba, on im je poslao Abdulaha ibn Abasa, koji ih je poznao na izmirenje. Kada se ovaj vratio, kod njih je otišao sam Abi Talib. I vrati mu se jedna sekta, ali druga grupa ostade pri svojim zahtevima. Kada uđoše u Kufu, zauzeše haridžiti jednu džamiju te rekoše: Bog je jedini sudija.

⁴ Ajet 18, sura „Al-Ginn“.

učinila nasilje sve dok se Allahovim propisima ne prikloni. Pa ako se prikloni, onda ih nepristrasno izmirite i budite pravedni; Allah, zaista, pravedne voli.¹

Za kraj, evo na šta ukazuju kuranski ajeti:

1. Da su otpadnici oni koji se odvoje od imama ili od grupe vernika.
2. Da dve nasilničke grupe nisu van iz vere, što se može izvesti iz sledećeg ajeta: „Vjernici su samo braća, zato pomirite vaša dva brata i bojte se Allaha, da bi vam se milost ukazala.“² Njihov sukob ih ne čini nevernicima.
3. Da je Alah vernike obavezao na nagodbu pre nego što među njima dođe do nasilja, na šta ukazuje sledeći ajet: „pa ako se prikloni, onda ih nepristrasno izmirite.“³
4. U kuranskom ajetu se spominje nasilnička grupa, ali se verniku ne nalaže da nad njom izvrši nasilje, niti da bude pristrasan prema bilo kojoj takvoj grupi, nego da bude pristrasan istini, a istinita i ispravna je ona grupa koja se prikloni Alahovoj volji. A alah je zadovoljan nagodbom, a ne prolivanjem muslimanske krvi, radi očuvanja islamske zajednice od raspada, kako bi se svi vratiti istini. Neki smatraju da treba izvršiti napada nad nasilničkom grupom u cilju nametanja istine, ako se neki od njih odvoje od drugih.⁴
5. Prilikom izmirenja između dve grupe, posrednici ne treba da budu pristrasni prema bilo kome, bez obzira na to da li je u pitanju imam ili otpadnička grupa. Alah je rekao: „onda ih nepristrasno izmirite i budite pravedni; Allah, zaista, pravedne voli.“⁵
6. Nagodba je obavezna radi zaustavljanja nasilja između dveju strana, kako bi se priklonile i potčinile Alahovoj volji.
7. Dve sukobljene strane se odmiču od potčinjenosti i čine štetu, te je nagodba obavezna.
8. Ajet časni ukazuje na to da je dozvoljeno nasilje protiv svakog ko ometa sprovođenje pravde ili ne uradi ono što je u obavezi da uradi.⁶

---

¹ Ajet 9, sura „Sobe“.

² Ajet 10, sura „Sobe“.

³ Iz ajeta 9, sura „Sobe“.

⁴ Belkasim Šitvan, ibidem, str. 218.

⁵ Iz ajeta 9, sura „Sobe“.

⁶ Ismail Salem, „Min jara'im aman al-daula, qubta al-yad, al-huruj 'an al-hakim“, 1993, izdavač „Dar al-nasr li al-tauzi' wa al-našar“, Univerzitet u Kairu, str. 95.

Drugi deo

Procedura

Nagodba se smatra jednom od alternativa sudskom postupku. Brojna zakonodavstva dozvoljavaju mogućnost nagodbe, među kojima je i libijsko zakonodavstvo, pa i egipatsko i tunisko. Gotovo sva zakonodavstva smatraju da optuženi treba da ima pravo na nagodbu i da mu to pravo ne treba uskraćivati. Ovo, naravno, ne znači da ga on mora iskoristi, već za to moraju postojati uslovi i procedure koje se moraju ispoštovati. Ovime ćemo se baviti u sledećim dvama istraživanjima.

Proceduru nagodbe predstavljaju sve mere i radnje koje se preduzimaju u procesu njenog sprovođenja. Kroz naredna dva istraživanja izložićemo proceduru nagodbe u pozitivnom pravu i islamskom pravu.

A) Procedura nagodbe u pozitivnom pravu.

U okviru ovog problema bavićemo se nagodbom u Krivičnom zakonu Libije, Zakonu o krivičnom postupku Egipta kao i tuniskom zakonodavstvu. Svako od ovih zakonodavstava sadrži određene specifičnosti oko nagodbe na osnovu čega se razlikuje od drugih.

Nagodba u Krivičnom zakonu Libije

Nuđenje nagodbe. Član 110 Krivičnog zakona Libije objašnjava proces nuđenja nagodbe: „Podnosilac tužbe je dužan da ponudi nagodbu okrivljenom, ako za to postoje zakonski uslovi, i to se mora uneti u zapisnik“. Iz ovoga zaključujemo da se ponuda za

sklapanjem nagodbe smatra obaveznom, a u slučaju da ona bude prihvaćena:¹ „Mora se uplatiti određena svota novca na račun suda ili neki drugi račun određen za te svrhe u roku od deset dana“². Posle izvršenja ove uplate, Javno tužilaštvo više nema mogućnost da povuče svoju ponudu za sklapanjem nagodbe, niti postoji mogućnost pokretanja sudskog postupka.

Po sklapanju nagodbe, dužnost Javnog tužilaštva je da sačuva svu dokumentaciju. U slučaju da okrivljeni odbije ponudu Javnog tužilaštva za sklapanjem nagodbe, ili iz bilo kojih razloga ne uplati propisani novčani iznos na ime njenog sklapanja, pokreće se sudski postupak u skladu sa zakonom. Nije, dakle, dovoljan samo formalni dogovor i pristanak na nagodbu, već se mora uplatiti iznos od 50 pijastera u slučaju da je za delo za koje je okrivljeni optužen propisana samo novčana kazna, odnosno 100 pijastera u slučaju da je predviđena kazna zatvora. Uplata se vrši na „račun suda, ili neki drugi račun određen za te svrhe u roku od deset dana od dana kada je nagodba ponuđena.“³

Nagodba se smatra merom koja olakšava sudstvu njegov posao, ali šta ako sudski službenik nekim slučajem ne ponudi nagodbu? U tom slučaju, Javno tužilaštvo nudi nagodbu, stoga nalazimo da je zakonodavstvo obavezalo podnosioca tužbe da to unese u zapisnik. U tom slučaju, dokumentacija se predaje nadležnom sudu i onda okrivljeni može da se oglasi povodom toga, a sud njegov stav mora uzeti u razmatranje.⁴ Zbog svega ovoga, nadležni organi moraju ponuditi nagodbu pre pokretanja sudskog postupka.⁵ To se može smatrati merom zaštite koju zakonodavstvo pruža okrivljenom i ona je obavezna.

Ipak, nameće se sledeće pitanje: da li pravni zastupnik okrivljenog može da postupa u slučaju nagodbe po opunomoćenju koje mu je okrivljeni dao, ili su mu ipak potrebna posebna ovlašćenja? Ovo pitanje ne stvara veće probleme i neslaganja u zakonodavstvu, jer sve zavisi od dogovora okrivljenog i njegovog pravnog zastupnika.

Nagodba posredovanjem u tuniskom zakonu

Sprovođenje nagodbe posredovanjem se može podeliti na dve faze, koje se sastoje u nuđenju nagodbe i zaključivanju sporazuma o nagodbi.

---

¹ Jedan deo pravne nauke smatra da je nuđenje nagodbe obaveza sudskog službenika, a da sve drugo nije u skladu sa propisima. Za više objašnjenja vidi: dr Aud Muhamed Aud, „Al-ihtiqam al-ama fi qanun al-ijraat al-libi, deo 1. 1968. god. izdavač „Al-maktab al-masri al-hadit“, Aleksandrija, Egipat, str. 201.

² Za više objašnjenja vidi član 111.

³ Za više objašnjenja vidi član 111.

⁴ Italijanski Kasacioni sud, sednica održana 19. novembra 1962. „Al-majala janaiya 1962“, deo 2, str. 1599. Na ovo ukazuje Malmun Muhamed Salama, „al-ijraat al-janaiya fi al-tašria al-libi“, deo 1, ibid., str. 267.

⁵ Ahmed Fathi Sarur, „Al-jarayim al-darabiya“, ibid., str. 259.

Nudjenje nagodbe i okupljanje zavađenih strana na sastanak. U odeljku 335/3 stoji da je Pravobranilaštvo organ koji treba da ponudi nagodbu posredovanjem zavađenim stranama. Ono to može da uradi po sopstvenom nađenju, ili po zahtevu jedne od strana, čak i njihovih zastupnika. Primećujemo da je moguće davanje ovlašćenja o zastupanju jedne od strana u ovoj fazi koja prethodi postupku. Ovde se postavlja sledeće pitanje: kada nagodba mora biti ponuđena?

Na ovo pitanje odgovor daje gorepomenuti odeljak: „Na Pravobranilaštvu je da, ako tako odluči, ponudi nagodbu pre pokretanja javnog sudskog postupka, tj. tokom faze prikupljanja dokaza ukoliko oni ukazuju na krivicu okrivljenog, a koju sprovodi Javno tužilaštvo“.

Nije neophodno naglašavati da se nagodba posredovanjem može sprovesti u bilo kom trenutku tokom istrage ili po njenom završetku. Tokom faze u kojoj je moguće ponuditi nagodbu posredovanjem, Pravobranilaštvo, pošto ponudi nagodbu, poziva administrativnim putem zavađene strane na sastanak. Takođe, zakon je ovlastio Pravobranilaštvo da dozvoli jednoj od strana da pozove onu drugu – obaveštavajući je o svojoj spremnosti da se nagodi. Odeljak 335 obavezuje učesnike u nagodbi da budu prisutni lično, a da u slučaju njihovog izostanka prisustvo pravnog zastupnika nije dovoljno. Čini se da je tunisko zakonodavstvo na ovaj način želelo da skine odgovornost sa sebe, mada to ne znači da ne priznaje ulogu pravnog zastupnika.

Nasuprot tome, nalazimo da pravni zastupnik oštećenog može da prisustvuje pregovorima samo ukoliko prilikom potpisivanja sporazuma o nagodbi ima posebno punomoćje. Ovo važi u slučaju da je lice krivično odgovorno, a šta ako lice nije krivično odgovorno ili je samo delimično odgovorno? Da li je onda obavezno prisustvo njegovog staratelja ili zastupnika prilikom potpisivanja sporazuma o nagodbi?

Autor ovog rada se slaže sa onima koji smatraju da je odgovor na ovo pitanje 'da'¹ a razlog za to je sama priroda sporazuma koji se potpisuje prilikom instituta nagodbe koja zahteva poštovanje zakona bez čega se nagodba ne može smatrati validnom.

Overa sporazuma o nagodbi i njeno sprovođenje. Ova faza se smatra odlučujućom prilikom potpisivanja ugovora o nagodbi jer tokom nje obično počinju pregovori, direktni ili

---

¹ Muhamed Nagib Muavija, „Al-mafhum al-qanuni li al-sulh bi al-wasata wa al-yatih“, ibid., str. 8.

indirektni, između dveju strana. To se obično obavlja uz prisustvo pravnih zastupnika a sve nadgleda Pravobranilaštvo kako bi se došlo do dogovora koji će zadovoljiti obe strane.

Smatra se da narušeni odnos zavađenih strana tokom faze pregovora treba da se prevaziđe i dovede do dogovora. Uloga Pravobranilaštva je da samo nadgleda ovaj proces, tj. njegova pozicija je neutralna i to se smatra pozitivnim konceptom. O ovome govori odeljak 335 br. 5 „Časopisa o pravima deteta“ gde se kaže da se moraju poštovati prava obeju strana i da se obe strane moraju podsetiti na zakonske obaveze. Pravobranilaštvo se ne meša u pregovore i uslove dogovora, osim ukoliko neka od odredbi dogovora nije u skladu sa zakonom kao što je recimo zahtev oštećenog da vrati šamar okrivljenom koji mu je ovaj lupio ili da mu uzvрати psovkom na psovku ili da mu vrati za to što ga je ovaj vređao ili ogovarao.

Posle ove faze Pravobranilaštvo preduzima dalje korake u vidu unošenja detalja nagodbe u zapisnik navodeći ishod nagodbe i obaveze obeju strana, npr. da ih nagodba obavezuje da prekinu svaki međusobni sukob i to tako da ga ne smeju obnavljati. Takođe, svakoj od strana se daje rok od šest meseci da ispune sve obaveze iz ugovora o nagodbi. Na kraju, Pravobranilac čita tekst zapisnika prisutnim stranama i daje im ga na potpis. Po našem mišljenju, potpis obeju strana je ključan faktor za legitimnost ovakvog ugovora. Nije neophodno naglašavati da postoji mogućnost da, recimo, okrivljeni ne ispuni svoje obaveze u datom roku iz objektivnih razloga, ili da se dve strane dogovore da prosto ne mogu da ispune svoje obaveze u roku od šest meseci, te u ovim izuzetnim situacijama Pravobranilaštvo može dati obema stranama dodatna tri meseca za ispunjenje ugovornih obaveza.

Period od ponude nagodbe do isteka roka za sprovođenje ugovornih obaveza se smatra strogo pravnom kategorijom povezanom sa okončanjem javnog sudskog postupka. Ukoliko se ne dođe do dogovora prilikom pregovora o uslovima nagodbe, ili se obaveze iz ugovora ne ispune u datom roku, Pravobranilaštvo preuzima inicijativu u skladu sa zakonom, a ukoliko se obaveze u potpunosti ispune u datom roku, proces se i zvanično okončava.

Procedura nagodbe u egipatskom zakonu

Član 18 bis Zakona o krivičnom postupku Egipta propisuje obaveznu proceduru prilikom sklapanja nagodbe. To je objašnjeno u stavu 2 gde su navedene obaveze istražnih organa koje istražuju određeno delo koje je predmet nagodbe, kao i podnosioca tužbe i Javnog tužilaštva prilikom izlaganja uslova nagodbe okrivljenom ili njegovom zakonskom zastupniku, pri čemu sve mora biti uneto u zapisnik. Evidentno je da egipatsko

zakonodavstvo nije decidirano odredilo jedan jedinstven proces sklapanja nagodbe, već je to moguće uraditi na više načina, bilo odobravanjem oštećenog ili specijalnog zastupnika pred Javnim tužilaštvom ili nadležnim sudom, bilo dokumentovanjem dogovora o nagodbi u registru ili izveštaju. Takođe, egipatsko zakonodavstvo nije propisalo neophodnost pismenog dogovora, već je ključni uslov zapravo sam dogovor između oštećenog ili njegovog zastupnika i okrivljenog, te je čitav proces na njima.¹

Ipak, treći stav propisuje obaveze okrivljenog po njegovom prihvatanju nagodbe: „...na okrivljenom je da, ukoliko prihvati nagodbu, pre pokretanja sudskog postupka uplati sumu koja iznosi trećinu najviše propisane novčane kazne za delo koje je počinio na račun suda, Javnog tužilaštva ili neki drugi račun koji je odredilo Ministarstvo pravde...“. Dalje, u stavu 4 se navode faze sprovođenja nagodbe: „...pokretanjem sudskog postupka pred nadležnim sudom okrivljeni ne gubi pravo na nagodbu ukoliko uplati dve trećine najviše propisane novčane kazne za delo koje je počinio, ili pun iznos najniže propisane kazne ako je ona veća, a uplatu mora izvršiti pre izricanja presude...“

Pažljivo čitajući gorepomenuti član zaključujemo da je egipatsko zakonodavstvo nedvosmisleno odredilo proceduru nagodbe koju nudi nadležni organ, a okrivljeni se obavezuje da uplati određenu svotu novca ukoliko prihvati sklapanje nagodbe.

Nuđenje nagodbe. U članu 18 bis Zakona o krivičnom postupku Egipta Javno tužilaštvo i sudska služba su obavezani da ponude nagodbu okrivljenom ili njegovom zastupniku i da to unesu u zapisnik. Cilj je da se okrivljenom predoče njegova prava u sporu sa oštećenim². Zakonodavstvo se ovde ne zaustavlja, već želi da nuđenjem nagodbe da svoj poslednji doprinos sudskom postupku i to tako što okrivljeni ima određeni vremenski period da se izjasni o ovoj ponudi i uplati potrebnu svotu novca. Sprovođenje nagodbe nije samo u interesu okrivljenog, već i čitavog društva, te je zakonodavstvo obavezalo nadležne organe da obaveste okrivljenog o mogućnosti sklapanja nagodbe.³

U slučaju da nadležni propuste da ponude nagodbu okrivljenom, jasno je da to nije u skladu sa zakonom jer mu se na taj način usraćuju osnovna prava koja stupaju na snagu

---

¹ Šerif Sejid Kemil, „Al-haq fi sura al-ijraat al-janaiya“, uporedna studija, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, 2005. Kairo, Egipat, str. 127 i dalje.

² Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi qanun al-ijraat al-janaiya mahiyatuhu wa al-nudum al-murtabita bihi“, ibid., str. 247.

³ Hasan Rabia, „Al-ijraat al-janaiya fi al-tašria al-masri“, 2001, str. 240.

onoga trenutka kada on počini neko nezakonito delo.¹ Ovakav propust nanosi štetu sudstvu i sukobljenim stranama i još više opterećuje sudstvo jer dolazi do produženja trajanja procesa. Uskraćivanje zakonom garantovanih prava okrivljenom je nedopustivo. Ono se može ogledati u uskraćivanju mogućnosti okrivljenom da okonča sudski postupak nagodbom, kao i nametanjem dodatnog materijalnog tereta jer bi on tokom redovnog sudskog postupka možda morao da potroši veća novčana sredstva no što bi uplatio na ime naknade za sprovođenje nagodbe.²

Autor ovog rada se slaže sa pojedinim mišljenjima³ koja pozivaju na neophodnost pozivanja na odgovornost Javnog tužilaštva i sudskih službenika koji čine propuste u radu koji dovode do grešaka.

Naknada za nagodbu. Zakonodavstvo je obavezalo okrivljenog koji želi da pristupi sklapanju nagodbe sa oštećenim ili njegovim specijalnim zastupnikom ili njegovim naslednikom, ili pak njegovim zastupnikom,⁴ da uplati određena novčana sredstva čija visina zavisi od faze u kojoj se sudski postupak nalazi: „...okrivljeni mora da izvrši uplatu pre pokretanja sudskog postupka, a ona iznosi trećinu maksimalne propisane kazne za delo za koje je okrivljen. Uplata se vrši na račun nadležnog suda ili Javnog tužilaštva ili neki drugi račun koji je za te svrhe odredilo Ministarstvo pravde, a pokretanjem sudskog postupka pred nadležnim sudom okrivljeni ne gubi pravo na nagodbu ako uplati dve trećine najviše propisane kazne ili najnižu propisanu kaznu u celosti ako je ona veća i to pre izricanja presude...“⁵.

Egipatsko zakonodavstvo ima drugačiji pristup od libijskog i tuniskog zakonodavstva u određivanju iznosa naknade za sklapanje nagodbe gde ovaj iznos zavisi od faze u kojoj se sudski postupak nalazi. Ako je, recimo, propisana kazna 1500 funti i nagodba se sprovodi tokom istražne faze, onda okrivljeni mora da plati 500 funti, a ako slučaj stigne do nadležnog suda, okrivljeni je u obavezi da uplati 1000 funti, što predstavlja značajnu razliku. Na ovaj način, faza u kojoj se postupak nalazi uveliko određuje visinu naknade.

Javljuju se određene nesuglasice u pravnim mišljenjima po pitanju prava okrivljenog na sklapanje nagodbe u slučajevima kada je započelo suđenje i kada je već doneta presuda,

---

¹ Aud Muhamed Aud, „Al-mabadi al-ama fi qanun ijraat al-janaiya“, ibid., str. 136.

² Amin Mustafa, Amin Mustafa Muhamed, „Inqida al-dawa al-janaiya bi al-sulh“, ibid., str. 76.

³ Amin Mustafa, ibid., str. 76.

⁴ Za više informacija vidi član 18 a Zakona o krivičnim sankcijama Egipta.

⁵ Stavovi 3 i 4 člana 18 Zakona o krivičnim sankcijama Egipta.

gde neki smatraju¹ da okrivljeni ne bi trebalo da ima prava na nagodbu pre početka sudjenja, dok drugi² smatraju da bi pravo okrivljenog na nagodbu moralo biti apsolutno sve do izricanja prvostepene presude. Argumente za ovakav stav nalazimo u članu 18 bis Zakona o krivičnom postupku Egipta gde ne postoji odredba kojom se uskraćuje ovo pravo ukoliko suđenje nije pokrenuto, te se zaključuje da je ono apsolutno: „Ako kažemo da zakonodavstvo dozvoljava nagodbu posle izricanja presude, to onda znači da osuđeni pred nadležnim sudom ne gubi pravo na nju.“³

Na ovaj način nagodbom se skida određeni teret sa pleća sudova koji su zatrpani velikim brojem slučajeva. Autor ovog rada se slaže sa ovom drugom tezom prema kojoj je pravo na nagodbu apsolutno, te okrivljeni ima pravo na nju tokom bilo koje faze postupka pokrenutog protiv njega, bila to istražna faza ili samo suđenje, dokle god izrečena presuda ne postane pravosnažna.⁴ Član 18 bis 'a' propisuje sledeće: „...nagodba je dozvoljena tokom bilo koje faze postupka...“ Smisao nagodbe nije samo olakšavanje posla sudstvu, već i ponovno uspostavljanje društvenih odnosa koji su vladali pre počinjenja nezakonitog dela, kao i okončanje nesuglasica i negativnih efekata do kojih je ono dovelo, a da ne spominjemo i kratkotrajne kazne lišavanja slobode koje dovode u pitanje ljudska prava okrivljenih u svetlu razvitka modernih političkih tumačenja krivice gde ove kazne nisu ograničene samo na dela kažnjiva zatvorskom kaznom.

Telo ovlašćeno za primanje naknade za nagodbu. Na kraju, egipatsko zakonodavstvo je u 3. stavu člana 18 bis odredilo telo koje je ovlašćeno za primanje naknade za nagodbu ograničivši ga na račun Javnog tužilaštva, suda ili neki drugi račun koji je za te svrhe odredilo Ministarstvo pravde.

B) Procedura nagodbe u islamskom pravu.

Procedura prilikom sprovođenja nagodbe u islamskom pravu se ne razlikuje od procedure u pozitivnom pravu po pitanju njenog nuđenja i naknade, te ćemo se ovime baviti u

¹ Mamun Muhamed Salama, „Qanun al-ijraat al-janaiya mualaqan aleyhi bi al-fikhi wa ahkam al-naqd“, 1. deo, str. 190.

² Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi qanun aj-ijraat al-janaiya mahiyatihi wa al-nudum al-murtabita bihi“, ibid., str. 515 i dalje.

³ Osama Ali Musa, „Tasria al-ijraat al-janaiya fi al-qanun al-libi“, ibid., str. 85.

⁴ Šerif Sejid Kemil, „Al-haq fi sura al-ijraat al-janaiya“, ibid. str. 113 i dalje.

sledećim dvama delovima, gde ćemo u prvom delu baviti nuđenjem nagodbe, a u drugom delu naknadom za nagodbu.

Nuđenje nagodbe

Jedan od osnovnih pricipa sudstva u islamskom zakonodavstvu je lično prisustvo zavađenih strana i njihovo sučeljavanje kako bi se rešila zavada. Ova pojava se može objasniti brojnim faktorima među kojima su i krivične procedure gde usmena reč predstavlja stub izjašnjavanja stranaka u postupku prilikom odgovaranja na pitanja koja su im upućena. Istini za volju, ovo je rezultat nedostatka pisane reči, a i time se postupak uprošćava i skraćuje, te najbitnije od svega je činjenica da sve ono što zavadjene strane imaju da iznesu direktno jedna drugoj ne zahteva dodatno pojašnjenje.¹

U većini arapsko-islamskih zemalja nema puno razlike u proceduri oko nagodbe. Ovo se može povezati sa činjenicom da je arapski svet jedinstvena geografska i društvena celina koja je povezana još jednim jako bitnim faktorom – religijom. Islam se javio na Arapskom poluostrvu čije je tadašnje društvo danas model za arapsko-islamsku zajednicu. Sa dolaskom islama postavljeni su temelji nove kulture koji su u skladu sa ovom religijom, kao što je poštovanje ljudske ličnosti, tela i imovine. Islam posvećuje ljudski život i obavezuje na njegovo poštovanje i očuvanje, ali šta ako dođe do napada i prolivanja krvi?

U vezi sa ovim, prorok Muhamed je kazao: „Krv muslimana neće teći uzalud.“² Ovime se podrazumeva da je svaki život svetao u islamu, te da se njegova alternativa treba tražiti u *diji* (krvarini) koja predstavlja neku vrstu otkupa. *Dija* se uglavnom ne sprovodi bez prethodnih konsultacija i pregovora između zavađenih strana koja treba da dovedu do rešenja koje bi zadovoljilo obe strane.

Ovaj proces se započinje slanjem posrednika jedne strane drugoj. Oni igraju važnu ulogu u rešavanju sukoba i ubrzavanju pregovora. Pregovori uglavnom počinju tri dana od dana kada se saznalo za incident, a ovaj konkretan period se vezuje za jedan od prorokovih hadisa gde se kaže: „Čoveku nije dozvoljeno da napusti svoga brata duže od tri noći i da se onda sastanu, a bolji je od njih onaj koji u miru dođe.“³ Tokom ovog perioda čovek je pun

---

¹ Abdulah al-Ahmadi, „al-qadi wa al-itbat fi al-naza al-madani“, 1991. Izdavač „Šerika uriyus li al-tiba“, Kasr al-Said, Tunis, str. 336.

² Imam al-Hafez Mahidin Abi Zakarija Jahja ben Šerif al-Navavi, „Sahih muslim bišarah al-Navavi“, „Zabt w tahqiq raduan jamia“, 11. deo, str. 166.

³ Šejh Muhamed Fuad Abdulbaki, „Al-lulu wa al-marjan fima itafaq aleyhi al-šeyhan“, 1. deo, izdavač „Dar al-fikr“, Bejrut, Liban, str. 810.

gneva i mržnje prema drugoj strani, a ova osećanja iščezavaju iz njegovog tela i svesti, jer je to Alahu milo. Pošto se posrednici okupe, zajedno sa porodicama krivca i oštećenog, počinju pregovori o pomirenju i sklapanju i sprovođenje nagodbe. Ovo je običaj kada su u pitanju dela izvršena sa umišljajem, a kada se radi o delima izvršenim iz nehata, onda se posrednici šalju već prvog dana, a porodica krivca prisustvuje sahrani žrtve na groblju i dužna je da pruži utehu porodici ubijenog u njegovoj kući. Potom, porodica krivca prisustvuje gozbi koju priprema porodica ubijenog, a koja se sastoji od soli i mesa, a onda se objavljuje da je dogovor postignut, te se pozivar zapisničar koji sastavlja zapisnik i svaka od strana dobija kopiju. Ovo je običaj u Libiji.

Naknada za nagodbu¹

Pošto se posrednici i zavađene strane okupe u kući koju pleme izabere i dodju do dogovora, određuje se visina naknade za nagodbu, a ona obično iznosi onoliko kolika je količina *dije* po islamskom zakonu. U posebnim situacijama ona može biti i manja ili veća od tog iznosa, a to su uglavnom slučajevi zločina sa umišljajem. Kada naknada stigne porodici oštećenog, onda se u njihovoj kući organizuje gozba tokom večere kojoj prisustvuje i porodica počinioca zločina i moli za oprostaj. Tada se vrši isplata, s tim što naknada ne mora nužno biti materijalna, već može biti i simbolična: „Veličanstveno je pleme oštećenog koje preteruje u praštanju i velikodušnosti.“² Ovakav je običaj prilikom počinjenja zločina iz nehata, kao što su recimo saobraćajne nesreće, jer u tim slučajevima osiguravajuća društva isplaćuju odštetu.

Ovakva praksa podrazumeva i učestvovanje dece prilikom okupljanja povodom odlučivanja o nagodbi, a razlog za ovo je želja plemenskih vođa da poseju seme tolerancije i prijateljstva između zavađenih strana.

Prepreke u sprovođenju nagodbe

U pojedinim slučajevima sukobljene strane unajmljuju predstavnika koji će garantovati za njih, a ukoliko počinitelj zločina i njegovo pleme ne ispune obaveze iz

---

¹ Osama Hasnin Abid kaže: „U nekim arapsko-islamskim državama postoji običaj da se naknada za nagodbu plaća u vidu davanja ruke jedne od kćerki iz porodice počinioca zločina jednom od sinova iz porodice oštećenog, pri čemu se ne daje miraz. Postoji i jedan drugi običaj prema kome je porodica krivca dužna da učestvuje u ratnim pohodima koje sprovodi porodica oštećenog ili da naknadu isplati fizičkim radom. Za više informacija vidi: Dr Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi qanun al-ijraat al-janaiya mahiyatuhu wa al-nudum al-murtabita bihi“, *ibid.*, str. 46.

² Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi qanun al-ijraat al-janaiya mahiyatuhu wa al-nudum al-murtabita bihi“, *ibid.*, str. 460.

ugovora, onda se oštećeni i njegova porodica obraćaju predstavniku čiji je zadatak da izvrši pritisak na drugu stranu ne bi li dogovor bio ispoštovan. Ukoliko ni ovo ne urodi plodom, onda porodica oštećenog automatski ima pravo na krvnu osvetu.¹

Posledice nagodbe

A) Posledice nagodbe na sudski postupak i slučajevi u kojima ona nije dozvoljena.

Tek kada uzmemo u obzir činjenicu da nagodba ne utiče samo na ubrzavanje sudskih postupaka, već i na očuvanje mira u društvu, tek onda možemo zaista da shvatimo njen sveukupni značaj.² Ona ima i određene zakonske posledice, jer se njom rešava gotovo polovina predmeta, te možemo smatrati greškom kada se za njom ne posegne i time ćemo se baviti u ovom delu istraživanja.

Nagodba se smatra alternativom sudskom postupku odnosno suđenju. Propisuju je mnoga zakonodavstva, među kojima su i libijsko, tunisko i egipatsko. Ona se smatra neotuđivim pravom optuženog i ne može mu se uskratiti protiv njegove volje. To ne znači da okrivljeni ima apsolutno pravo na nju, već samo u zakonskim okvirima i u skladu sa društvenim konvencijama, te ako se ovi uslovi ne ispunjavaju, onda se nagodba ne može sprovesti. Ukoliko su svi uslovi ispunjeni, onda se nagodba sprovodi u skladu sa zakonom i ovo će takođe biti tema ovog dela istraživanja.

Posledice nagodbe

Kada se ispune potrebni uslovi za sklapanje ugovora o nagodbi i ona se sprovede, to onda izaziva određene pravne posledice, kako u islamskom pravu, tako i u pozitivnom. Ovime ćemo se baviti u narednim dvama odeljcima, gde ćemo se u prvom odeljku baviti posledicama nagodbe u pozitivnom pravu, a u drugom ćemo se baviti njenim posledicama u islamskom pravu.

---

¹ Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi qanun al-ijraat al-janaiya mahiyatuhu wa al-nudum al-murtabita bihi“, ibid. str. 461.

² Kasacioni sud Egipta, sednica održana 06.12.1963. „Majmuat ahkam“, god. 14 str. 927.

Posledice nagodbe u pozitivnom pravu

Posledice nagodbe po sudski postupak. Javnom tužilaštvu nije dozvoljeno da odustane od sudskog postupka pošto je on pokrenut kao što nije dozvoljeno ni pokretanje samog sudskog postupka ukoliko nije prikupljeno dovoljno dokaza. Tradicionalni problem, prema našem mišljenju, predstavlja činjenica da se istražni postupak često obustavlja pre no što je u potpunosti istražen,¹ a to je posledica zakonskih ograničenja gde ne postoji institut žalbe na nagodbu, kao ni pokretanje sudskog postupka direktnom tužbom.

Okončavanje sudskog postupka nagodbom. Član 18 bis Zakona o krivičnom postupku Egipta u svojim poslednjim stavovima opisuje posledice nagodbe: „Nagodbom se okončava sudski postupak, čak i ako je bio pokrenut direktnom tužbom. Javno tužilaštvo daje nalog da se čitav postupak obustavi ukoliko dođe do sklapanja nagodbe, pri čemu nagodba nema nikakve posledice po prava oštećenog.“ Ovaj stav govori o posledicama nagodbe po krivični postupak, kao i po građanski.

Posledice nagodbe na krivični postupak. Ukoliko je nagodba između dveju zavađenih strana zaključena u skladu sa zakonom, njenim sprovođenjem se automatski obustavlja krivični postupak čak i ako je bio pokrenut direktnom tužbom, a „ukoliko je doneta presuda, njeno izvršenje se takođe automatski obustavlja“². Iz teksta pomenutog člana zaključujemo da ovo ne važi za građanski postupak: „Nagodba nema posledice po prava oštećenog“. Dakle, u krivičnom postupku posledice nagodbe su okončanje postupka ako se on nalazi u istražnoj fazi ili ako je suđenje već pokrenuto, kao i obustavljanje izvršenja kazne ukoliko je doneta presuda. Ovo ćemo dalje detaljnije obrazložiti:

a) Obustavljanje krivičnog postupka. Ukoliko se oštećeni i okrivljeni nagode pre pokretanja istražnog postupka, onda Javno tužilaštvo mora da zavede svu dokumentaciju, a ako je nagodba postignuta tokom istražne faze, onda Javno tužilaštvo mora da izda nalog za obustavljanje istražnih radnji. Ukoliko se, pak, dogovor o nagodbi postigne tokom samog

---

¹ Kasacioni sud, 27. maj 1964. „Majmuat ahkam“, god. 9 br. 147, str. 575.

² Kasacioni sud Tunisa je 28. oktobra 1996. doneo sledeću presudu: „S obzirom na to da je nagodba zaključena po donošenju presude, postupak se u potpunosti obustavlja“. Odluka Kasacionog suda br. 64653 od 28. oktobra 1996. Kasacioni sud: Krivično odeljenje.

sudjenja, onda sud donosi rešenje o obustavljanju krivičnog postupka.¹ U slučaju da se dogovor o nagodbi zaključi po izricanju presude, izvršenje kazne se automatski obustavlja.²

Ukoliko se nagodba postigne pre no što slučaj bude dodeljen Okružnom sudu, na Javnom tužilaštvu je da zavede slučaj i podatke o nagodbi sprovedenoj između okrivljenog i oštećenog, bilo uz dozvolu okrivljenog, njegovog ličnog zastupnika, njegovih naslednika, ili njihovog ličnog zastupnika, ili putem prilaganja zvaničnih dokumenata i prepiske od strane okrivljenog ili njegovog zastupnika.³

Prilikom overe nagodbe u obzir se ne uzimaju izjave okrivljenog i oštećenog koje nisu unete u zapisnik tokom faze prikupljanja dokaza, te je neophodno da oštećeni prihvati i potvrdi pred Javnim tužilaštvom dokumentaciju koju je predao okrivljeni ili njegov lični zastupnik.

Ako Javno tužilaštvo pristupi istražnom postupku i za vreme ove faze nagodba bude sprovedena, onda ono mora da izda nalog za obustavljanje istražnih radnji. Kada do ovoga dođe, onda oštećeni, njegov zastupnik ili njegovi naslednici, kao ni njihov zastupnik, ne mogu više da odustanu od nagodbe.⁴

Kada Javno tužilaštvo završi istragu i uputi slučaj Okružnom sudu, okrivljeni mora uredno da primi poziv od suda. Ako je predmet još uvek u Javnom tužilaštvu i ono odluči da izda nalog za obustavljanje svih daljih radnji, postupak se završava.

Postupak po dodeljivanju slučaja sudu. Kada slučaj stigne na sud i tokom suđenja dođe do sklapanja nagodbe, javni tužilac mora prisustvovati glavnom pretresu i zatražiti obustavljanje daljeg sudskog postupka.⁵ Ako je nagodba sklopljena u skladu sa zakonom između oštećenog i okrivljenog pre pokretanja sudskog postupka, onda sudski postupak ne može više biti pokrenut, a ako je slučaj pokrenut i dodeljen sudu, sud ga mora odbaciti. Ukoliko je nagodba sklopljena pre izricanja presude, sud mora doneti odluku o obustavljanju daljeg sudskog postupka, a to važi i za Kasacioni sud.⁶

---

¹ Boulant Femand, „La transaction douanier etudes de droit penale douanier, annales de la Faculte de droit et des sciences economiques de Aix-En Provence, 1968, str. 232.

² Sir al-Hatam Osman Idris, „Al-nadariya al-ama li al-sulh“, teza, ibid. str. 40 i dalje.

³ „Al-kitab al-dauri la al-naib al-am al-masri“, br. 12, 18.07.2006.

⁴ „Al-kitab al-dauri li al-naib al-masri“, br. 12, god. 2006; 18.07.2006.

⁵ „Al-kitab al-dauri li al-naib al-masri“, br. 12, god. 2006; 18.07.2006.

⁶ Aud Muhamed Aud, „Al-mabadi al-ama fi qanun al-ijraat al-janaiya“, 1999. „Dar al-matbuat al-jamaiya“, Aleksandrija, Egipat, str. 140.

Obustavljanje sudskog postupka usled sklapanje nagodbe se smatra jednim od osnovnih oruđa odbrane pravnog sistema i nadležni sud mora da se pridržava ovog principa.¹

b) Period izvršenja kazne. Kada se nagodba sklopi po izricanju pravosnažne presude ili tokom izvršenja kazne, onda Javno tužilaštvo mora da pošalje svu propratnu dokumentaciju u vezi sa slučajem i sklopljenom nagodbom nadležnom Okružnom javnom tužilaštvu tražeći da se prekine sprovođenje odnosno izvršenje kazne i momentalno puštanje na slobodu osuđenog na zatvorsku kaznu, a sve to pošto se potvrdi da je nagodba sklopljena u skladu sa zakonom.²

Jasno je da je moguća posledica nagodbe u krivičnom postupku skraćivanje kazne predviđene članom 55 Zakona o krivičnim sankcijama.³ Generalno gledano, smatra se da ukidanje pravosnažne presude nije moguće, bez obzira na dužinu zatvorske kazne.

Član 55 Zakona o krivičnom postupku daje sudu mogućnost da presudi u slučaju krivičnog dela ili prekršajnog dela izricanjem kazne zatvora ili novčane kazne u visini i trajanju propisanim ovim članom.⁴

Opravdanost sklapanja nagodbe tokom izvršenja kazne. Autor ovog rada se slaže sa egipatskim zakonodavstvom u dopuštanju sklapanja nagodbe po izricanju pravosnažne presude:

1. Cilj opštih zakonodavstva u vezi sa nagodbom između pojedinaca je sveobuhvatniji nego kod posebnih zakonodavstava koja se bave, recimo, carinama, jer ova prva ciljaju na jačanje međusobnih veza između pojedinaca koji su članovi društvene zajednice izmirenjem, te se smatra da se pravda uspostavlja samim završetkom sukoba i neprijateljstva između prethodno zavađenih strana što je pretpostavka uzvišenih principa pravde i zakonitosti, dok ova druga imaju za cilj uspostavljanje ekonomskih veza, kako između pojedinaca, tako i između pojedinca i države, pri čemu je korist od nagodbe ograničavanje opterećenosti sudskog sistema države.
2. Priroda dela za koja je zakonodavstvo propisalo mogućnost sklapanja nagodbe između pojedinaca mogu biti potencijalno opasnija od onih između pojedinca i

---

¹ Ibrahim Hamid Tantavi, *ibid.*, str. 138.

² „Al-kitab al-dauri la al-naib al-am al-masri“, br. 12, 2006. *ibid.*

³ Za više informacija vidi član 55 Zakona o krivičnim sankcijama Egipta, kao i član 112 Zakona o krivičnom postupku Libije.

⁴ Za više informacija vidi član 55 Zakona o krivičnom postupku Egipta.

države, te im se mora posvetiti više vremena kako bi se došlo do uspostavljanja mira, jer kao što libijska narodna poslovice kaže: „bes je poput vode koja otiče“, a to zapravo znači da je bes poput kopna iz koga voda vremenom isparava dok potpuno ne presuši, tako da kada god se sklopi nagodba, onda se zapravo srca ljudi ispunjavaju ljubavlju i nastupa mir.

3. Nije uvek u interesu društva zatvaranje osuđenika u zatvore, već im treba omogućiti da ostvare svoja prava. Nije, na primer, nužno da osuđenik ostane u zatvoru ako je počinio neko delo iz nehata, odnosno nenamerno.

Posledice nagodbe u različitim slučajevima

U slučaju napada, na primer, može se desiti da pojedinac napadne neku grupu ljudi, pri čemu dakle ima više oštećenih, ili pak da grupa ljudi napadne jednu osobu, pri čemu ima, dakle, više izvršilaca. Stoga, možemo reći da posledice i rezultat izvršenja nekog dela zavise od toga da li postoji samo jedan oštećeni ili više njih i obratno, tj. da li postoji više izvršilaca, ili pak samo jedan.

Egipatsko zakonodavstvo u članu 18 bis Zakona o krivičnom postupku nije odredilo posebnu proceduru sklapanja nagodbe u slučaju kada ima više oštećenih i samo neki od njih žele da sklope nagodbu sa okrivljenim.

1) Prva hipoteza.

Slučaj kada je počinitelj jedan a ima više oštećenih. U ovom slučaju krivični postupak se obustavlja samo ako svi oštećeni pristupe sklapanju nagodbe sa okrivljenim.¹ Ovo je logički stav prema kojem nije moguće da se krivični postupak okonča ako to želi okrivljeni, a ne žele svi oštećeni.²

2) Druga hipoteza.

Slučaj kada je više počinitelja počinilo jedno delo. Postoje velika neslaganja među zakonodavstvima u ovom slučaju po pitanju sklapanja nagodbe, a problem je u definiciji posledica po onoga ko sklapa nagodbu sa oštećenim. Korist od nje može imati samo onaj koji

---

¹ „Al-kitab al-dauri li al-naib al-am al-masri“, br. 12, 2006. ibid.

² Mudhat Abdulhalim Ramadan, „Al-ijraat al-muwajaza li inha al-dawa al-janaiya fi dau tadilat qanun al-ijraat al-janaiya“, uporedna studija, ibid. str. 20; Dr Sara Mahmud Sijam, „Badail al-dawa al-janaiya wa al-itijahat al-hadita fi qanun – al-ijraat al-masri“, „Al-majala al-arabiya li al-fikh wa al-qada“, izdavač „Al-amana al-ama li jamiat al-dual al-arabiya“, god. 27, april 2003, str. 27.

predstavlja jednu od strana i svaka strana može da bira da li želi da je sklopi, a ostale strane se ne mogu mešati u interes strane koja sklapa nagodbu.¹ Bilo je pokušaja da se reši ovaj zakonski vakuum, a jedan od takvih je i član 3/10 Zakona o krivičnom postupku Egipta koji raspravlja o odustajanju od žalbe² gde stoji: „Odustajanjem jednog od okrivljenih smatraće se da su svi okrivljeni odustali.“

Autor ovog rada se slaže sa mišljenjem da je nagodba zapravo ugovor čije posledice i pravo nisu ograničeni samo na oštećenog, već i okrivljeni ima prava na nju. Jednom kada se dogovor o nagodbi zaključi, to se mora objaviti i dokumentovati, bez obzira na to da li je u pitanju zahtev okrivljenog ili oštećenog.³

Što se tiče toga da li se i žalba ukida sklapanjem nagodbe, to je tačno u građanskom postupku. Međutim, u krivičnom postupku to nije tako i ne može se skopiti nagodba, za koju je neophodno slaganje volja sukobljenih strana. Ukoliko jedna od strana ne zatraži nagodbu, to znači da ima želju za nastavkom sudskog procesa redovnim postupkom, jer smatra da je to u njenom interesu. „Obustavljanje sudskog postupka nagodbom umesto donošenjem oslobađajuće presude za delo za koje se okrivljeni tereti, može se smatrati nekom vrstom oprosta od strane oštećenog.“⁴

3) Treća hipoteza.

Posledice nagodbe u slučaju višestrukog izvršenja krivičnih dela. Višestruko izvršenje krivičnih dela je pitanje od najvišeg značaja u krivičnom pravu i ovaj značaj se ne odnosi samo na određivanje i sprovođenje kazne, već i na pravne posledice koje se javljaju⁵. Jedna od ovih posledica je i nagodba. Višestruko izvršenje krivičnih dela može biti pravo i formalno.

Formalno višestruko izvršenje. Za ovu vrstu višestrukog izvršenja dela mora postojati sudska presuda. Odnosi se na izvršenje jednog kriminalnog dela koje ne sadrži zapravo

---

¹ Za više informacija vidi odeljak 335 u „Majala al-ijraat al-janiya al-tunisi“.

² Amin Mustafa Muhamed, „Inqida al-dawa al-janaiya bi al-sulh“, ibid. str. 196; Dr Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi qanun al-ijraat al-janaiya mahiyatuhu wa al-nudum al-muratabata bihi“, ibid., str. 465.

³ Aud Muhamed Aud, ibid., str. 140.

⁴ Aud Muhamed Aud, ibid., str. 139. i dalje.

⁵ Ahmed Muhamed Buna, „Taadud al-jaraim wa ataruhu fi qanun al-uqubat al-libi wa al-qanun al-janai al-magribi“, izdavač „Dar al-kutun al-qanuniya“, 2010, Kairo, Egipat, str. 11.

elemente višestrukog ponavljanja istog dela, već njegove materijalne posledice predstavljaju kršenje više od jednog teksta zakona.¹

Tako, na primer, krivično delo razbojništva na javnom putu predstavlja zapravo dva krivična dela, odnosno kršenje zakona po dvema osnovama. Prvo krivično delo predstavlja samo razbojništvo koje je kažnjivo po članu 408 Krivičnog zakona Libije, a drugo predstavlja sramotni incident kažnjiv po članu 421 istog zakona. Za drugi primer možemo uzeti nanošenje teških povreda pacijentu tokom operacije od strane hirurga, gde su takođe izvršena dva krivična dela od kojih je prvo nanošenje teških telesnih povreda, a drugo rad bez licence, odnosno dozvole. Formalno višestruko izvršenje krivičnog dela, dakle, podrazumeva višestruko kršenje zakona izvršenjem jednog jedinog dela i „krivična zakonodavstva uglavom propisuju jednu sveobuhvatnu kaznu u ovim slučajevima.“² Takođe, smatra se da „ako izvršenje jednog krivičnog dela sadrži zapravo kršenje više od jednog zakona, okrivljeni će biti osuđen za delo za koje je zaprećena kazna najviša.“³

Stvarno višestruko izvršenje krivičnih dela. Stvarno višestruko izvršenje krivičnih dela je izvršenje više od jednog krivičnog dela koja ne moraju biti dela iste vrste ili sa istim ciljem. To dakle može biti izvršenje više pljački ili ubistava, ili pak jedne pljačke i jednog ubistva i jedne otmice, na primer. Svako od ovih dela može biti izvršeno zajedno, odjednom, ili potpuno nezavisno jedno od drugog, pri čemu objektivni i subjektivni elementi izvršenja svakog od dela mogu, ali ne moraju biti povezani.⁴ Ovde se javlja nedoumica da li okrivljeni treba da bude osuđen za svako delo ponaosob, ili samo za delo za koje je predviđena najviša i najteža kazna. Egipatsko zakonodavstvo je odlučilo da „ako je više dela počinjeno sa istim ciljem i u jednu svrhu, posmatraće se kao jedno krivično delo na koje će se primeniti najviša zaprećena kazna među ovim delima.“⁵

Imajući u vidu sve gorenavedeno, možemo zaključiti da, u slučaju formalnog višestrukog počinjenja krivičnih dela, Javno tužilaštvo ne može da podigne krivičnu tužbu za najlakše od počinjenih dela ako je već sprovedena nagodba za najteže od počinjenih dela i proces se završio bez osuđujuće presude za najlakše delo.⁶ I egipatsko i libijsko

---

¹ Maher Abdušviš al-Dura, „Al-ahkam al-ama fi qanun al-uqubat“, 1995. izdavač „Dar al-hikma la al-tibaa wa al-našr“, Mosul, Irak, str. 497.

² Maher Abdušviš al-Dura, „Al-ahkam al-ama fi qanun al-uqubat“, ibid., str. 497.

³ Za više informacija vidi član 32 Krivičnog zakona Egipta br. 58 god. 1937.

⁴ Maher Abdušviš al-dura, „Al-ahkam al-ama fi qanun al-uqubat“, ibid., str. 498.

⁵ Za više informacija vidi član 32 Zakona o krivičnom postupku Egipta, br. 58, 1937.

⁶ Mahmud Akbiš, „Al-iškaliyat fi tanfid al-ahkam al-janaiya“, uporedna studija egipatskog i tuniskog prava, 2007. „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, str. 79.

zakonodavstvo smatraju da nagodba za najlakše delo mora zavistiti od procene okolnosti i težine samog dela od strane Javnog tužilaštva.¹

U slučaju stvarnog višestrukog izvršenja krivičnih dela, nagodba između okrivljenog i oštećenog ne utiče na krivični proces za druga dela, bez obzira na to da li su ona delimično povezana, ili nisu povezana uopšte.²

B) Zaključak.

Ukoliko sud donese presudu u skladu sa nagodbom postignutom za najlakše od počinjenih dela u sudskom postupku, to nema nikakvog uticaja na ostala dela. Ukoliko se pak postigne nagodba za najteže delo, onda se to automatski odnosi i na ostala, lakša dela, te sud mora da donese odluku o obustavljanju postupka u vezi sa tim delima. Ako su donese presudu za određena dela za koja nije propisana mogućnost nagodbe, a u međuvremenu se sklopi nagodba za ostala, lakša dela, ona ne može uticati na izvršenje kazne za dela za koja nagodba nije propisana. Sklapanje i sprovođenje nagodbe je dužnost javnog tužioca.³

Mera u kojoj nagodba može uticati na krivični postupak

Za izvršenje nezakonitog dela postoje dva sudska postupka: krivični i građanski. Krivični postupak se vodi pred krivičnim sudom, a građanski pred građanskim sudom. Imajući u vidu da dokazi za izvršenje nekog nezakonitog dela često opravdavaju princip prava na naknadu, kao i dokazi o šteti koju je oštećeni pretrpeo, smatra se prikladnim davanje ovlašćenja krivičnom sudu da dozvoli podizanje građanske tužbe⁴ u cilju očuvanja prava oštećenog pred istražnim organima⁵ ili pred sudom.⁶ Obaveza krivičnog suda je da ne dozvoli bilo kakvo odlaganje koje bi moglo uticati na građanska prava podnosioca tužbe.⁷ Ipak, šta

¹ „Al-kitab al-dauri li al-naib al-am al-masri“, br. 19, god. 1998. 31.12.1998. zakon br. 174.

² „Al-kitab al-dauri li al-naib al-am al-masri“, br. 12 ibid., god., 2006.

³ „Al-kitab al-dauri li al-naib al-am al-masri“, br. 19, god. 1998. ibid., str. 6.

⁴ Ruf Abid, „Mabadi al-ijraat al-janaiya fi al-qanun al-masri“, 1989. „Dar al-jabal li al-tibaa“, Kairo, Egipat, str. 219.

⁵ Član 17 propisuje: „Svako ko tuži nekoga za pretrpljenu štetu može i sam biti tužen po građanskim pravima od strane Javnog tužilaštva...“

⁶ Za više informacija vidi član 224 koji propisuje sledeće: „Ko god je optužen za neko delo može i sam da podigne tužbu po građanskim pravima pred nadležnim sudom pred kojim se vodi krivični postupak...“

⁷ U članu 282 stoji sledeće: „Svaka izrečena presuda u krivičnom postupku mora biti obrazložena po zahtevu podnosioca tužbe ili okrivljenog...“

ako sud, pošto je pogledao i razmotrio dokaze, odluči da ih odbaci u korist okrivljenog i oslobodi ga krivice? Da li može da odbaci građansku tužbu bez prethodnih konsultacija u vezi sa njenim elementima?

Sud može da odluči da odbaci dokaze protiv okrivljenog i donese oslobađajuću presudu pošto je razmotrio elemente građanske tužbe jer „nije u mogućnosti da poveže dokaze sa okrivljenim, odnosno da dokaže njegovu krivičnu odgovornost, jer osnova oslobađajuće presude je nedostatak subjektivnog elementa. Stoga, sud ne može da donese odluku o odbacivanju građanske tužbe bez prethodnog razmatranja elemenata odgovornosti jer je građansko kršenje zakona zapravo opštija i obuhvatnija osnova odgovornosti od krivičnog dela. Dakle, protivno je zakonu negiranje kompenzacije okrivljenom protiv koga je podneta tužba odbačena.“¹

Ako se nagodba između dveju strana sklopi tokom sudskog postupka pred nadležnim krivičnim sudom, onda obustavljanje krivičnog postupka ne sme uticati na građansku tužbu², a ukoliko se nagodba postigne pre podizanja građanske tužbe pred krivičnim sudom, onda on nije nadležan za taj slučaj³, jer krivični sud ne može prihvatiti građansku tužbu.

Razlike između građanske i krivične tužbe

Ukoliko izvršenje nekog nezakonitog dela ima posledice po bezbednost i stabilnost društva u celini, a ne po pojedinca, a one mogu biti materijalne, telesne ili moralne, pojedinac ima pravo da traži odštetu u skladu sa štetom koja mu je naneta pred nadležnim građanskim sudom ili pred krivičnim sudom ukoliko smatra da postoji krivična odgovornost. Ova tužba koju oštećeni podiže radi kompenzacije naziva se 'građanska tužba' kako bi se razlikovala od njoj sličnih tužbi.⁴

Kompenzacija za štetu pretrpljenu počinjenjem nezakonitog dela se ispoljava u vidu novčane nadoknade podnosiocu tužbe kako bi mu se ta šteta nadoknadila. Određivanje štete, a samim tim i visine kompenzacije, je dužnost Prvostepenog suda, a sve u skladu sa zahtevom koji je oštećeni podneo. Ova kompenzacija, pored novčane, može biti i simbolična u vidu javnog objavljivanja presude kojom se on oslobađa u jednim od novina. Suštinska

---

¹ Krivična tužba br. 450/53 'k', 16.01.2007. „Majala al-mahkama al-uliya“, god. 1 i 2, str. 23.

² Le Vasseur, G. „Le droct penal. Economique“, Cour De Doctorat, Le Caire, 1960/1961, str. 273.

³ Šerif Sejid Kemil, „Al-haq fi sura al-ijraat al-janaiya“, ibid., str. 116.

⁴ Muhamed Ajid al-Garib, „Al-dawa al-madaniya amam al-qada al-janai“, istraživanje predstavljeno na trećoj konferenciji Krivičnog zakona Egipta, Kairo, 12-14 mart 1989. o pravima oštećenog u krivičnom postupku, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, str. 378.

razlika između krivične tužbe i građanske tužbe koja joj sledi je sam predmet tužbe. U krivičnom postupku, Javno tužilaštvo zahteva odgovarajuću kaznu za počinioca krivičnog dela, dok je predmet građanskog postupka kompenzacija za štetu koju je oštećeni pretrpeo činjenjem nekog nezakonitog dela.

Dominantan stav u pravnoj nauci je da svako krivično delo povlači za sobom i građanske posledice, te je svaka podignuta krivična tužba zapravo dvopredmetna, odnosno s jedne strane krivična, a sa druge građanska¹. Stoga, možemo reći da je tužba u ovom vidu zapravo negde između deliktne odgovornosti u građanskom pravu i krivične tužbe. Uprkos tome što građanska tužba ima dvostruku ishod, kaznu i kompenzaciju, akcentat je često na kompenzaciji, dok je samo ponekad to slučaj sa kaznom, kao kada na primer podnosilac tužbe zahteva samo simboličnu kompenzaciju.

Jasno je da svako nezakonito delo daje pravo oštećenom na odštetu, a sredstvo koje služi u tu svrhu je upravo građanska tužba. Ukoliko oštećeni ne može da ispuni svoja prava kompromisom, a nema osnova za krivičnu tužbu, sud može da napravi izuzetak i da mogućnost oštećenom da zatraži razdvajanje slučaja radi lakšeg postupka. Stoga, najbolje je oba slučaja dati istom sudu da ne bi došlo do neslaganja u presudu prilikom rešenja slučaja.²

Uslovi prihvatanja građanske tužbe od strane krivičnog suda

Kada je krivični sud nadležan za građansku tužbu i koji su uslovi prihvatanja građanske tužbe od strane krivičnog suda? Uslovi su sledeći:

1. Formulacija
2. Pravo na odabir između krivičnog postupka bez građanskog postupka
3. Pokretanje građanskog postupka

Princip neprihvatanja građanske tužbe nepostojanjem jednog od ovih uslova smatra se osnovnim principom njenog neprihvatanja i zahteva obrazloženje.³ Ovo odbijanje nije isto kao i ono pod izgovorom da krivični sud nije nadležan za građansku tužbu u datom slučaju.

---

¹ Jedna od presuda Kasacionog suda Tunisa glasi: „Građanska tužba je u vezi sa krivičnom tužbom, te bez nje ne može ni biti podignuta. Ovo je u skladu sa odredbama odeljka 8 'Glasnika o krivičnom postupku' koji propisuje da građanska tužba biva oborena pod istim uslovima kao i javna tužba koja nastaje kao rezultat nezakonitog dela koje je izazvalo štetu“. Presuda br. 45654 od 19. maja 1993. Kasacioni sud, krivično odeljenje.

² Muhamed Sobhi Nažam, „Dawa al-tawid amam al-mahkama al-janaiya“, istraživanje predstavljeno na trećoj konferenciji Krivičnog prava Egipta, Kairo, 12-14 mart 1989, o pravima oštećenog u krivičnom postupku, 1990. „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, str. 409.

³ 30. septembar 1968. zbirka presuda br. 226, str. 111.

Obustavljanje građanskog postupka usled sklapanja nagodbe

Nagodba ne predstavlja prepreku podnosiocu tužbe da ostvari svoja prava. Egipatsko zakonodavstvo nije nagodbu između okrivljenog i oštećenog načinilo preprekom u ostvarivanju prava oštećenog nezakonitim delom. To se oslikava u činjenici da se nagodba može sklopiti i sprovesti tokom izvršenja kazne ili tokom samog sudskog postupka. Ukoliko se nagodba sklopi tokom istražne faze, onda Javno tužilaštvo mora tražiti obustavljanje daljeg krivičnog postupka. Ako je u pitanju građanski postupak, tužilaštvo ne može podneti tužbu pred prekršajnim sudom jer on nije nadležan za građanski postupak, osim ukoliko nije u vezi sa krivičnim postupkom koji se već vodi.

Stoga, zakonodavstvo je ograničilo na jako uzak domen. Najvažniji uslov je da postoji pokrenuta krivična tužba pred krivičnim sudom, razmotrena i prihvaćena, i da pritom sud odluči da je građanska tužba u skladu sa krivičnom. Ako sud donese odluku da nije nadležan u slučaju građanske tužbe i da ona ne može biti prihvaćena, onda mora biti doneta jedna sveobuhvatna presuda.

Neizbežna posledica neprihvatanja krivične tužbe je istovremeno odbacivanje i građanske tužbe.¹ Krivična tužba ne biva oborena po podizanju građanske tužbe pred krivičnim sudom.² U ovom slučaju, na oštećenome je da pristupi građanskom postupku, pritom mora imati na umu da ako je podigao tužbu pred krivičnim sudom, onda taj sud mora da je odbaci jer je prethodno došlo do razdvajanja slučajeva. Sud, takođe, mora da donese odluku da nije nadležan po pitanje građanske tužbe.³

Ukoliko se nagodba postigne po podizanju krivične tužbe, onda obustavljanje krivičnog postupka nema posledice po građanski postupak. Krivični sud mora da se drži pravila koja propisuje član 259/2 Zakona o krivičnom postupku Egipta: „Ako se krivični postupak obustavi, i to pošto je pokrenut, iz nekog posebnog razloga, to ne ostavlja nikakve posledice po građanski postupak koji je pokrenut zajedno sa njim“. Isto tako nagodba između okrivljenog i oštećenog ne utiče na prava oštećenog činjenjem nezakonitog dela čak i ako je u

---

¹ Mahmud Nagib Hosni, „Šarah al-qanun al-ijraat al-janaiya“, 1988. „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, str. 298.

² Muhamed Mahmud Said, „Al-ahkam al-mustahdata fi qanun al-ijraat wa al-muškilat al-ailmiya aleti tuturuha“, „Dar al-nikra al-arabi“, 2005. Kairo, Egipat, str. 75.

³ Ibrahim Hamid Tantavi, *ibid.*, str. 143.

pitanju ista osoba, osim ukoliko ne odustane od prava na kompenzaciju. U tom slučaju i građanski i krivični postupak se zajedno obustavljaju.¹

Posledice nagodbe na dopunske i alternativne kazne

Egipatsko zakonodavstvo je odredilo da se sklapanjem nagodbe obustavlja izvršenje svih novčanih i telesnih kazni, bez obzira na to da li su one prvostepene, dopunske ili alternativne. Jedini izuzetak može biti u slučaju da tekst zakona propisuje drugačije ako je već doneta pravosnažna presuda.² Tunisko zakonodavstvo, pak, ograničava posledice nagodbe samo na novčane kazne, isključujući telesne.³

Nagodba, dakle, ima posledice samo po prvostepene presude i njome se ne obustavlja izvršenje dopunskih i alternativnih kazni. U slučaju da tekst zakona to ne precizira, smatra se da se posledice nagodbe odnose na obustavljanje izvršenja i prvostepenih i dopunskih alternativnih kazni, kako novčanih, tako i telesnih.

Kao što izricanje pravosnažne presude dovodi do obustavljanja izvršenja kazne *res judicata*, tako dovodi i do poništenja svih posledica prethodno izrečenih kazni.⁴

Opšte negativne posledice nagodbe

Da li posledice nagodbe po izvršenje kazni predstavljaju opšti interes, ili su one ipak negativne? Neki smatraju da nagodba nema nikakve negativne posledice po opšti interes, dok su drugi mišljenja da se nagodbom daje amnestija prestupnicima te time dolazi do povećanja stope kriminaliteta. Zagovornici nagodbe demantuju ovo ističući činjenicu da je kazna podeljena na materijalnu kaznu i nematerijalnu i egipatsko zakonodavstvo je, na primer, u upravnom pravu uredilo zakone tako da nematerijalna kazna ima veće posledice po prestupnika od materijalne kazne. Na primer, ima onih koji zagovaraju kaznu umanjenja plate nasuprot opomeni. Iz ovog primera zaključujemo da se nagodba može realizovati i kao disciplinska kazna.

---

¹ Aud Muhamed Aud, „Al-mabadi al-ama fi qanun al-ijraat“, ibid. str. 140. i dalje; Dr Šerif Sejid Kemil, „Al-haq fi sura al-ijraat al-janaiya“, ibid., str. 129.

² Iman Muhamed al-Žabari, „Al-sul ke sabab li al-inqida al-dawa al-janaiya“, „Dar al-jamiya al-jadida“, 2011. Aleksandrija, Egipat, str. 116. i dalje.

³ Tunisko zakonodavstvo se poziva da proširi posledice nagodbe i na telesne kazne iz razloga objašnjenih u ovoj disertaciji.

⁴ Kamal Hamdi, „Jerima tahrif al-jumruki wa qarina al-tahrif“, „Manša al-maarif al-Iskandariya“, 1997, str. 82 i dalje.

Prilikom faze sprovođenja nagodbe počinitelj se navodi u, takoreći, nezavidnom položaju zbog onoga što je učinio jer se nalazi oči u oči sa oštećenim. Zakonodavstvo želi da izbegne negativne efekte nametanjem kazne i nije nikakva tajna da je osnovni cilj kažnjavanja zaštita prava i interesa koje je zakonodavstvo propisalo od krivičnih delikta, odnosno borba protiv kriminala.

Smisao instituta kazne je realizacija ovih ciljeva.¹ Osnovna svrha kazne ne počiva na pokajanju zbog počinjenog nedela već na sprečavanju počinjenja sličnih dela u budućnosti.² Proučavanjem tekstova zakona koji se tiču osude i izricanja kazne dolazimo do zaključka da je njihov smisao upravo pokušaj da se činjenje kriminalnih dela stave van zakona, a posebno vraćanje njihovom činjenju. Jako je bitno imati uvid u psihološki proces koji se odvija u ljudskoj svesti prilikom činjenja nezakonitog dela kako bi mu se pomoglo da nauči lekciju i shvati kakvu štetu je naneo svojim ponašanjem.

Svako ko prisustvuje pregovorima o nagodbi i sluša ono o čemu se govori u smislu krivice i sramote ili mu to prenese neko ko je njoj prisustvovao, kao i o stanju u kojem se okrivljeni nalazi, mora biti time pogođen. Imajući sve ovo u vidu, među osnovnim ciljevima kazne se smatra i korekcija ljudskog ponašanja u okvirima prihvatljivim u društvu. Sociolozi su dokazali da je osećaj neizbežne kazne kao i brzina donošenja presuda kod ljudi važan faktor za održanje reda i mira, kao i da osećaj krivice prevazilazi strah od težine kazne.³

Posledice odricanja od prava na nagodbu

U pravnoj nauci postoje mišljenja da ista pravila koja važe za odricanje prava na žalbu treba da važe i za odricanje prava na nagodbu. Kao primer navodi se presuda Kasacionog suda Egipta da se na odricanje prava na žalbu odnosi prvi stav člana 10 Zakona o krivičnom postupku i to deo koji se odnosi na obustavljanje krivičnog postupka gde stoji da onda kada se onaj koji ima prava na žalbu odrekne od nje, može snositi određene pravne posledice. Ako do odricanja dođe pre no što Javno tužilaštvo podigne tužbu, proces se ne može nastaviti. Ukoliko, pak, do odustanka od žalbe dođe po ulaganju prigovora na izrečenu presudu, prigovor se neće uzeti u razmatranje.⁴

---

¹ Mamun Muhamed Salama, „Usul ailm al-ijram wa al-uqab“, bez datuma objavlivanja, „Dar al-fikr al-arabi“, Kairo, Egipat, str. 301.

² Žundi Abdelmalik, „Al-mausua al-janaiya“, deo 4, bez datuma objavljivanja i izdavača, str. 470.

³ Ahmed Fathi Sarur, „Usul al-sijasa al-janaiya“, ibid., str. 113.

⁴ Fauzija Abdelsatar, „Šarah al-qanun al-ijraat al-janaiya al-masariya, deo 1, ibid., str. 111.

Takođe, kada se jednom odustane od prava na žalbu ono se ne može povratiti. Ako nije prošao vremenski okvir za ulaganje žalbe, onda nije preporučljivo vratiti se krivičnom postupku po njegovom obustavljanju,¹ kako ona ne bi bila oborena.²

Stoga, ako se dokaže da je nagodba sprovedena u skladu sa propisanim postupkom i za delo za koje je ta mogućnost dozvoljena, krivični postupak se obustavlja.³ Nije moguće odustati od nagodbe i potom promeniti stav ukoliko tužba nije zastarela jer se smatra nelogičnim i nezakonitim ponovno pokretanje krivičnog postupka pošto je on obustavljen. Takvi postupci mogu dovesti do velikih problema u sudstvu i društvu uopšte. To se ne praktikuje, kao ni ponovno pokretanje postupka ako je on već onustavljen sklapanjem nagodbe.

Posledice prinude na nagodbu

Prinuda je teranje pojedinca na neku radnju protiv njegove volje. Ona može biti fizička i verbalna. Kao što smo prethodno naveli, krivični postupak se obustavlja sklapanjem nagodbe, bez obzira na fazu u kojoj se on nalazi. Ovaj proces se sprovodi u skladu sa zakonima svake države ponaosob. Dešava se da oštećeni ponovo podnese tužbu iako je prethodno sklopio nagodbu sa okrivljenim, i to pod izgovorom da je nagodbu sklopio pod prinudom. U tom slučaju, može li se ovakav ugovor o nagodbi smatrati legitimnim i zakonski legalnim?

Mi ovde smatramo da to zavisi isključivo od sprovođenja zakona. Ako se odnosi na građanski postupak, onda ova prinuda ima zakonske posledice i ovakav ugovor se poništava. Tako je odlučeno članom 127 Građanskog zakona Libije⁴ koji je identičan članu 127 Građanskog zakona Egipta.

Što se tiče krivičnog postupka, tu ćemo izneti dve hipoteze. Kada oštećeni podnese žalbu neposredno po zaključivanju ugovora o nagodbi, na sudu je da razmotri slučaj i odluči da li je zaista bilo prinude, bez obzira na to da li je ona fizička ili verbalna. Ovo se smatra čvrstim dokazom protiv okrivljenog i sud ima svu slobodu u odlučivanju. Ovo je u duhu člana 127 Zakona o krivičnim sankcijama Egipta. Ipak, da li je dozvoljena fizička prinuda nad okrivljenim u isplati naknade za nagodbu?

¹ Bouzat et Pinatel, „Traite de droit penal et Criminologie“, 1963. str. 1292.

² Kasacioni sud Egipta, sednica od 9. marta 2000. žalba br. 10445. „Majmuat ahkam al-naqd“, deo 2, str. 652.

³ Michele-Laure Rassat, „Le ministere public, entre son passe et son avenir“, librairie generale de droit et de droit et de Jurisprudence, 1967, str. 221.

⁴ Objavljeno u Službenom glasniku 20. februara 1954.

Ne možemo reći da država ima pravo na prinudu u slučajevima za koje je zakonodavstvo propisalo mogućnost nagodbe jer se sama prinuda kosi sa principima izmirenja na kojima nagodba počiva.

Posledice nagodbe u islamskom pravu

Posledice nagodbe oko ubistva. Posledice nagodbe u islamskom pravu počivaju na prirodi počinjenog dela oko kojeg se nagodba sprovodi. Za dela za koja je zaprećena teška kazna, odnosno telesna kazna, sa izuzetkom krađe i klevete,¹ nagodba nema nikakav efekat jer se slučaj predaje imamu, te nije dozvoljena nagodba niti oprostaj kao što je to slučaj u pozitivnom pravu. Kada su u pitanju dela za koja je propisano sprovođenje krvne osvete, nagodba između počinioca i oštećenog je dozvoljena, te se njenim sklapanjem obustavlja neprijateljstvo i gubi pravo na krvnu osvetu.

Međutim, time se okrivljeni ne oslobađa mogućnosti kažnjavanja tazirom, blagom kaznom, koju izriče sudija. Po pitanju ovoga nema razmimoilaženja među islamskim pravnicima u slučaju kada krvni srodnik polaže pravo na krvnu osvetu, a oštećeni nema drugog naslednika do njega i taj naslednik odluči da oprostio zločincu ili da sklopi nagodbu s njim. Time se gubi pravo na krvnu osvetu. Libijsko zakonodavstvo je preuzelo ovaj običaj u Zakonu o krvnoj osveti i krvarini br. 6. Ipak, šta se dešava u slučaju da je krvnih srodnika više, a ne samo jedan, i svi su punoletni?

Naime, ako se svi oni zajedno dogovore da oprostite ili sklope nagodbu sa počiniocem, tu su svi islamski pravници saglasni,² ali šta ako, recimo, jedan od naslednika želi da sklopi nagodbu a ostali zahtevaju krvnu osvetu? Tu su mišljenja islamskih pravnika podeljena.

Prvo mišljenje: Stav većine. Abu Hanifa,³ Šafi i Ahmed bin Hanbal⁴ smatraju da ukoliko ima više naslednika koji polažu pravo na krvnu osvetu, i pritom jedan od njih odluči da oprostio, taj oprost je obavezujući za sve, iako ostali ne žele da oprostite i da se odreknu prava na krvnu osvetu, jer se smatra da je pravo na krvnu osvetu nedeljivo, te na njega među naslednicima imaju pravo samo oni koji su lično oštećeni.

---

¹ U slučaju klevete, oklevetani ima pravo da oprostio i odustane od teške kazne. Abdusalam Šerif al-Am, „Al-nidam al-aqabi fi al-tašria al-islami“, drugo izdanje, bez datuma objave, „Al-jamia al-muftaraha“, Tripoli, Libija, str. 76. i dalje.

² Abulah Muhamed Saleh al-Žari, „Al-afu an al-qisas fi al-qanun al-jani al-yamani“, 2007. „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat, str. 82.

³ Al- Kasani, „Badai al-sanai fi tartib al-šarai“, ibid., deo 7, str. 188.

⁴ Ibn Kadama, „Al-magni“, ibid., deo 6, str. 466.

Razume se da je dozvoljena nadoknada sa materijalnom odštetom između ubice i naslednika ubijenog koji se odreknu krvne osvete i naslednici koji polažu pravo na krvnu osvetu imaju mogućnost da izaberu da li će to pravo zadržati ili će oprostiti i sprovesti nagodbu sa ubicom. Islamska filozofija u ovom slučaju zagovara čuvanje života te podržava sklapanje nagodbe, sa ili bez materijalne odštete, kako ne bi dolazilo do daljeg krvoprolića na koje imaju pravo naslednici ubijenog tako što smeju da sprovedu krvnu osvetu nad njim ili njegovim rođacima.¹

Drugo mišljenje: Imam Malik: Dva stava malikita.

Prvi stav – da bi oprost bio valjan i prihvatljiv, naslednici koji ga daju moraju biti iz iste krvne linije po ocu, ili ga mora dati onaj koji je među njima najstariji, a ako ga da najstariji srodnik, ono se ne može smatrati valjanim i ne znači ništa jer vođstvo po krvnoj liniji ima primat u okviru šire porodice. Takođe, žena koja je udata ili ima oca ili brata ne može da da oprost.²

Drugi stav – ako svi krvni srodnici ubijenog koji imaju pravo na krvnu osvetu daju oprost, on se smatra valjanim i time gube pravo na krvnu osvetu. Ako jedan od krvnih srodnika sprovede krvnu osvetu pošto su ostali dali oprost, on ne snosi nikakvu odgovornost i nad njima se krvna osвета ne može sprovesti. To se opravdava time što je pravo na oprost nedeljivo, te se smatra da svi moraju dati saglasnost po pitanju oprosta i krvne osvete.³

Treće mišljenje: Stav zahirita. Zahiriti smatraju da su oprost i nagodba za krvnu osvetu dozvoljeni ako se oni koji imaju pravo na krvnu osvetu oko toga slože. Ukoliko se neki od naslednika odluče na oprost, a drugi zahtevaju krvnu osvetu, oprost nije valjan. To opravdavaju time što je krvna osвета osnovni princip za kažnjavanje ubice koji je narušio filozofiju očuvanja života, te se neizvršavanje krvne osvete kosi sa ovom filozofijom.⁴

Zaključak

Autor ovog rada se slaže sa zajedničkim stavom u pogledu fleksibilnosti odsustva fundamentalnog mišljenja po pitanju oprosta i krvne osvete, jer krvna osвета rađa negativna

¹ Abdulkarim Zidan, „Al-qisas wa al-dijat fi al-šaria al-islamiya“, „Mausua al-risala li al-našr wa al-tauzia“, 2002. Bejrut, Liban, str. 125 i dalje.

² „Al-maduna al-kubra“, deo 4, str. 491.

³ „Al-muntaqa“, deo 7, str. 75.

⁴ Ibn Hazm al-Zahiri, „Al-mahla“, deo 10, ibid., str. 582 i dalje.

osećanja, mržnju i razdor među ljudima. Čak i Alah Svevišnji poziva na harmoniju, saosećanje i ostavljanje razlika među ljudima po strani, pri čemu oprost i nagodba rađaju ljubav i prijateljstvo. Dovoljan je oprost samo jednog od naslednika kako bi se odrekli prava na krvnu osvetu prema ubici i ko oprost bližnjemu svome taj je bliži pobožnosti, kao što Alah reče o odricanju od krvne osвете: „a ako se odreknete, to je bliže čestitosti.”¹

Ovo se odnosi na slučaj u kome su naslednici muškarci, a šta ako među naslednicima ima žena? Da li je ženi dozvoljeno da oprost i sklopi nagodbu kao i muškarcu?

Prvi stav. Islamski pravници se slažu u stavu da se pravo na krvnu osvetu odnosi na sve krvne naslednike, i muškarce i žene, koji su punoletni, odnosno odrasli. Ako se jedan od njih odluči da oprost i sklopi nagodbu, to se smatra valjanim. Time se gubi pravo na krvnu osvetu, jer kao što prorok Muhamed reče: „Onaj kome je neko ubijen ima pravo na izbor – ili da ubije, ili da traži otkup.”² Ovo se odnosi na celu porodicu, kako muškarce, tako i žene.³

Drugi stav. Oni koji zastupaju ovaj stav smatraju da svako ko je iz iste krvne linije kao i ubijeni ima pravo na oprost i nagodbu. Ovo se opravdava time što su ovi naslednici najteže oštećeni u celoj porodici, pri čemu se smatra da žena nema pravo na oprost, osim ukoliko je ona najbliži krvni srođnik ubijenog. Čerka ne može oprostiti majci, kao ni supruga niti deda.⁴

Treći stav. Ovaj stav zastupaju Al-Hasan, Kutada, Al-Zahiri, Ibn Šejrin, Lajit i Al-Auzai koji smatraju da žena ni u kom slučaju nema pravo na oprost i nagodbu⁵.

Zaključak

Autor ovog rada smatra da je ispravan stav većine pravnikā koji daju pravo na oprost i nagodbu ženama. Oni koji smatraju drugačije rizikuju da iz predrasuda prema ženama naruše njihova prava. Ubistvo nanosi patnju ženi kao i muškarcu, samo u većoj meri.⁶ Situacija je jasna ako su naslednici zdravi i odrasli, a šta ako su naslednici maloletni, ludi, ili prosto nisu u zemlji?

---

¹ Iz sure „Krava“, ajet 237.

² Muhamed bin Jezid Abu Abdulah al-Kaz Vini, „Sunu ibn Maža“, ibid., str. 787.

³ Al-Širazi, „Al-mahdab“, deo 3, ibid., str. 196; Ibn Kadama, „Al-magna“, ibid., deo 4, str. 466; Ibn Hazm, „Al-mahla“, deo 3, ibid., str. 584.

⁴ „Al-šarah al-kebir li al-dur dair“, deo 4, ibid. str. 329.

⁵ Ibn Kadama, „Al-magna“, deo 4, ibid., str. 464.

⁶ Imam Muhamed Abu Zahra, „Kitab al-uquba“, ibid., str. 59.

Ovde se mišljenja pravnika razmimoilaze. Neki smatraju da se mora sačekati da deca odrastu, da se ludi oporave, a onaj koji je odsutan da se vrati, dok drugi smatraju da je jednostavno dovoljno da oni koji su prisutni oprostite i sklope nagodbu čime se gubi pravo na krvnu osvetu.

Prvo mišljenje: Ibn Hazm al-Zahiri. On smatra da se mora sačekati da deca odrastu, da se ludi oporave, a onaj koji je odsutan da se vrati, jer se krvna osveta tiče svakoga, te je tako oprost ništavan i ništa ne vredi ukoliko nisu prisutni svi krvni naslednici. Ukoliko oni koji su pristni i odrasli daju oprost i u ime odsutnih, dece i ludih, taj oprost se ne može smatrati valjanim. Oni imaju prava samo na odmazdu dok deca ne odrastu i dok ludi ne ozdrave, a kada deca odrastu i ludi ozdrave, onda imaju pravo na oprost ili odmazdu.

Drugo mišljenje. Većina pravnika se slaže da kada među naslednicima ima dece, ludih i onih koji nisu prisutni, ako jedan ili nekoliko prisutnih oprostite uz materijalnu oštetu, ili bez nje, svi gube pravo na krvnu osvetu, a deca, ludi i odsutni dobijaju pravo na krvarinu.¹

Zaključak

Autor ovog rada zastupa drugo mišljenje, jer prvo pretpostavlja napad na okrivljenog od strane dece kada odrastu, ludih kada ozdrave i odsutnih kada se vrate. Takođe, time se narušava princip sudskog postupka, a sprovođenjem nagodbe i oprostom od strane onih koji imaju pravo na krvnu osvetu, sudski postupak se okončava pravnim putem. Davanjem prava deci, ludima i odsutnima na krvarinu, daje se mogućnost zakopavanja ratnih sekira vremenom i ponovnom uspostavljanju zdravih i čvrstih međuljudskih odnosa.

Postoje slučajevi kada ima više počinitelaca. Islamski pravници imaju dva stava kada se desi da grupa ljudi ubije jednu osobu.

Prvi stav: Stav većine. Česti su slučajevi da čovek ubije čoveka, da grupa ljudi ubije jednog čoveka, ili obrnuto, da jedan čovek ubije više ljudi. Malik, Abu Hanifa, Šafi, Tauri, Ahmed i Abu Taur smatraju da broj ubica i ubijenih nije bitan.²

Ako naslednici oprostite ubicama, gube pravo na krvnu osvetu, a ako oprostite samo jednom, onda gube pravo da izvrše krvnu osvetu nad njim, dok druge mogu da ubiju, jer se pravo na krvnu osvetu odnosi na svakog ponaosob, te ako se oprostite jednome od njih, taj

---

¹ Al-Šafi, „Al-um“, ibid. deo 6, str. 22; „Al-dur dair al-šarah al-sagir“, ibid, str. 362; Al-Širazi, „Al-mahdab“, ibid., str. 242.

² „Bidaya al-mujtahid“, deo 2, str. 334.

oprost ne važi za ostale.¹ Jedan od prorokovih ashaba, Said bin al-Masib, ispričao je kako je Omar bin al-Hatab ubio sedmoricu iz plemena Abu Sina koji su prethodno ubili čoveka pa je potom izrekao svoju čuvenu rečenicu: „Ako pleme Abu Sina dugo poživi, sve ću ih pobiti.“

Isto tako, Ali bin Abi Talib je jednom prilikom ubio trojicu ljudi koji su ubili nekog čoveka, a Ibn Abas je pogubio ljude koji su ubili jednog starca. Kada grupa ljudi ubije čoveka, bitno je da li je svako od njih namerno izvršio ubistvo, te svakoga treba ponaosob ispitati i utvrditi odgovornost.²

Zejditi i malikiti daju moguće okolnosti koje mogu dovesti do toga da grupa ljudi ubije jednog čoveka. Jedan od razloga za ubistvo nekog čoveka može biti pljačka, pri čemu svaki od njih želi da ga ubije i nije neophodno da ga svaki od njih napadne, što će dovesti do ubistva, već se saučesnicima smatraju i oni koji su, recimo, čuvali stražu, a ne samo oni koji su neposredno učestvovali u napadu. A šta ako napadnuti ne umre odmah, već poživi još neko vreme i potom umre? Da li je onda krvna osveta dozvoljena? U tom slučaju, na krvnim srođnicima je da sklope primirje³. Ukoliko žele da dokažu da je on ubijen namerno, onda moraju da optuže ubice, a „ako su ubice punoletne, nad njima se može izvršiti krvna osveta“⁴.

Dakle, većina smatra da se oprost jednom od ubica ne odnosi i na ostale ubice, jer se pravo na krvnu osvetu gubi davanjem oprosta jednom od njih.⁵ Ovo se odnosi i na nagodbu, i ukoliko ima više ubica koje su učestvovala u zločinu, a naslednici ubijenog sklope nagodbu sa jednim od njih, oni i dalje imaju pravo na krvnu osvetu nad ostalim ubicama.⁶

Drugi stav. Ahmed priča drugu priču u kojoj ubice ne treba da budu ubijene, nego treba da im bude naplaćena krvarina. Ovo su reči Zubejra, Zuhejra, Ibn Surejna, Dava, Ibn Mundira i drugih.⁷ Njihov argument za to je da krvna osveta treba da bude po analogiji, a između grupe ubica i jednog ubice ne može se napraviti analogija jer je u pitanju različit broj ljudi, te nije dozvoljena krvna osveta, jer je to u suprotnosti sa Alahovim rečima: „Propisali smo vam glavu za glavu“.

---

¹ Al-Kasani, „Badai al-sanai fi tartib al-šarai“, deo 7, str. 247.

² Ibn Kadama, „Al-magna“, deo 7, str. 671; Abdelkader Auda, „Al-tašria al-janai al-islami“, deo 2, str. 41.

³ Abdel Kerim Zidan, „Al-qisas wa al-diyat“, ibid., str. 64.

⁴ „Šarah muhtasar al-jalil ala muhtasar halil“, Šejh Muhamed Ališ, str. 356.

⁵ Imam al-Kasani, „Badai al-sanai“, deo 7, str. 248.

⁶ Abdel Kerim Zidan, „Al-qisas wa al-diyat“, ibid., str. 126.

⁷ Ibn Kadama, „Al-mugani“, deo 7, ibid. str. 671.

Ovaj ajet ukazuje na to da krvna osveta za jednog čoveka treba da bude jednaka uzimanju života drugog čoveka i mora se izvršiti samo nad jednim čovekom a ne nad čitavom grupom.¹

Imam Abu Jusif, koji je sledbenik imama Abu Hanife, smatra da ako krvni srodnik oprost jednom od ubica, ni nad jednim od ubica se ne može sprovesti krvna osveta, a ako jedan od njih dobije oprostaj, onda ga dobijaju i svi drugi na temelju sličnosti.²

Zaključak

Autor ovog rada smatra da je najverovatnije tačno ono što je mišljenje većine jer se temelji na konsenzusu oko onoga što je uradio Omar ubio grupu ljudi kao da je jedan čovek u pitanju. Ono što je počinio svako od počinitelaca ima uticaj na život ubijenog. To delo je u potpunosti počinjeno od strane svakog od njih pojedinačno. Njihova prava su pojedinačna i pravo jednog ne utiče na pravo drugog jer je svako počinio nezavisno delo.

Posledica nagodbe oko ostalih dela. Ako ubijeni oprost pre svoje smrti, neki pravници smatraju da on na to nema pravo, jer pravo na to pripada krvnom srodniku, na šta ukazuje sledeći kuranski ajet: „A ako je neko, ni kriv ni dužan, ubijen, onda njegovom nasljedniku dajemo vlast, ali neka ni on ne prekoračuje granicu u ubijanju, ta njemu je data vlast.“³

Ako ranjenik pre svoje smrti od ubistva oprost ubici koji odmah potom umre, njegov oprostaj je validan, a ako oprost pre svoje smrti, pa on umre, to je s jedne strane validno, a sa druge nije:

Prva: Ako se ranjenik susreo sa svojom porodicom na svojoj samrti i objasnio da je ubijen, oprostaj je pravo njegovog krvnog srodnika.

Druga: Ako je ranjenik na samrti i nema mu pomoći, a pokušaj ubistva se desio dok je spavao ili uživao bračne odnose a oprostaj će ubrzati postupak nakon otkrivanja uzroka, oprostaj je validan.⁴ Međutim, da li njegov naslednik u tom slučaju ima prava na krvarinu?

Pravni stručnjaci naglašavaju da je neophodna tačna formulacija događaja i uzroka smrti. Ako je to navedeno u ugovoru o nagodbi, onda je on validan, jer je u pitanju nagodba o već utvrđenom pravu, a to je pravo na krvnu osvetu. Ali ako se u ugovoru o nagodbi upotrebi

¹ Abdulkarim Zidan, „Al-qisas wa al-diyat“, ibid., str. 65.

² Imam Al-Kasani, „Badai al-sanai“, deo 7, str. 347.

³ Iz ajeta 33, sura „Noćno putovanje“.

⁴ Abdulkarim Zejdan, ibidem, str. 117. i nadalje.

izraz povređen, ali se ne razjasne okolnosti, hanefiti smatraju da takav ugovor nije validan i da svi oštećeni od počinioca treba da dobiju krvarinu, ako je u pitanju ubistvo s umišljajem. Ako se dokaže da je u pitanju bilo ubistvo iz nehata, kompenzacija za nagodbu i krvarina se vraćaju porodici optuženog, jer je u pitanju greška, a stav zahirita je da ovakva nagodba jeste validna, čak i ako nije precizno formulisana.¹

Libijsko zakonodavstvo je u svom zakonu usvojila kaznu za lažnu optužbu za preljubu, *kadf*, isti princip.² „Oproštajem onoga koji je oklevetao nekoga o preljudi prekida se krivično gonjenje i on ne može biti kažnjen kaznom *hada*.“³

Na osnovu onoga što je prethodno izloženo, može se zaključiti da su posledice nagodbe iste kao i posledice oslobađajuće presude, jer dovode do okončanja krivičnog postupka, odnosno država gubi pravo da sankcioniše, čime se obuhvata kako osnovna, tako i dopunska kazna. Time se ukidaju i svi troškovi, kao i sve druge pravne procedure u vezi sa počiniocem i on se pušta na slobodu ukoliko je bio zatvoren. Za to nije dozvoljeno uložiti žalbu u vezi sa delom oko kog je sklopljena nagodba. Sud, nakon prihvatanja nagodbe, ne sme više da sudi ovaj slučaj, niti da donosi presudu o istom sukobu, pa čak i ako je ta presuda oslobađajuća.

---

¹ U slučaju da je grupa ljudi izvršila ubistvo, Ibn Kadama je rekao: „Ukoliko grupa ljudi ubije jednog čoveka, svako od njih zaslužuje krvnu osvetu, ako je svaki od njih počinio zasebno delo“.

² Za više objašnjenja vidi član 9 Zakona o *had* kazni za lažnu optužbu o preljudi.

³ Abdusalam al-Šarif al-Alim, ibidem, str. 179.

Drugi problem

Poništenje nagodbe

Ugovori zaključeni između dveju strana imaju mnogo koristi, kako za pojedinca, tako i za društvo, jer propise i obaveze koji proizilaze iz tog ugovora svi moraju da poštuju. Što se tiče te obavezujuće prirode, nema razlike između pozitivnog i islamskog prava, što ćemo dokazati u narednom izlaganju.

A) Poništenje nagodbe u pozitivnom pravu.

Definicija poništenja

Poništenje je „sankcija za kršenje svih ili nekih uslova na kojima je zasnovana validnost krivične mere. Njime izostaju rezultati tih mera ili procedura i uobičajene zakonske posledice.“¹ Druga strana prava smatra da je poništenje „pobijanje nekog od uslova važenja ugovora ili procedure, uprkos njegove materijalne i zakonske utemeljenosti“.² Mamun Muhemed Salama ga je definisao kao: „krivičnu sankciju zbog nepoštovanja zakonskih propisa u vezi sa bilo kojom osnovnom procedurom.“³ S druge strane, dr Rauf Abid smatra da je poništenje „zakonska kazna zbog nepoštovanja propisa i procedura za koje su se sudovi obavezali da će ih štiti, pri čemu izostaje posledica koja je tom merom trebalo da bude zakonom uređena.“⁴

---

¹ Mahmud Nadžib Hosni, „Šarh qanun al-ijra'at al-jina'iyā“, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, 1988, Kairo, Egipat, str. 237.

² Abdulhukm Fuda, „Al-bara'a wa 'adam al-'uqab fi al-da'wa al-jina'iyā“, 1990, izdavač „Manša'a al-ma'arif“, Aleksandrija, Egipat, str. 377.

³ Mamun Muhemed Salama, „Šarh qanun al-ijra'at al-jina'iyā al-libi“, deo 2, 1971, str. 309. i nadalje.

⁴ Rauf Abid, „Al-muškilat al-'ilmiya al-hama fi al-ijra'at al-jina'iyā“, deo 2, 1980, Kairo, Egipat, str. 342.

Tipovi poništenja

Libijsko zakonodavstvo na poništenje gleda kao na krivičnu sankciju u dvanaestom delu drugog poglavlja Zakona o krivičnom postupku, u članovima 304 i dalje. Poništenje je posledica nepoštovanja propisa, te nema potrebe za zakonskim uređivanjem poništenja, jer je ono posledica bilo koje mere koju zakonodavstvo smatra osnovnom. Međutim, u nekim zakonodavstvima, princip poništenja se uzima na osnovu zakona, te presuda o poništenju nije moguća ukoliko ne postoji zakonski tekst u kome je jasno naznačeno da je no propisano za nepoštovanje propisa tog zakona. Na osnovu toga, dr Mamuh Muhamed Salama zaključuje sledeće:

1. Propis se smatra osnovnim sve dok je u vezi sa težnjom i željenim ciljem ispunjenja mere, a nije osnovni ako mu je cilj uređivanje i usmeravanje u formulisanju propisa radi određivanja osnovnih mera. Ako se uzima u obzir opšta korist sprovođenja pravde, korist potivnika ili poštovanje prava na odbranu, to se smatra suštinskim interesima, koji predstavljaju predmet mera koje ih štite.¹
2. Poništenje predstavlja sankciju koja dolazi zbog kršenja propisa osnovne procedure, ali ga je moguće podeliti prema više kriterijuma na: opšto i posebno pomirenje, na osnovu zakonskog teksta kojim je poništenje određeno.² Opšte poništenje se događa ako ga je zakonodavstvo načinilo sankcijom za kršenje određene vrste propisa, a ne za sve, kao što je slučaj sa članom 305 Zakona o krivičnom postupku Libije, u kome piše: A posebno poništenje je ono koje se vrši za posebne procedure, kao na primer ono što je propisano članom 286 Zakona o krivičnom postupku Libije. Postoji i poništenje u vezi sa formalnim propisima, poništenje u vezi sa predmetnim propisima. Poništenje u vezi sa formalnim propisima je rezultat kršenja objektivnih propisa Krivičnog zakona. Međutim, najvažnija podela poništenja je razlika između potpunog i delimičnog poništenja u vezi sa kršenjem odredaba koje su predmet ovih dvaju tipova.³

Potpuno poništenje. Potpunim poništenjem se „poništava priroda stvari koje su predstavljale kršenje ili ometanje posledica ugovora, čime on postaje potpuno anuliran. Ono se može desiti usled nedostatka obostranog pristanka ili slaganja, ukoliko jedna od dveju

---

¹ Mamun Muhamed Salama, *ibidem*, str. 318. i nadalje.

² Mamun Muhamed Salama, „Al-libi“, str. 319.

³ Mamun Muhamed Salama, „Šarh qanun al-ijra'at al-jina'iya al-misri“, *ibidem*, str. 371.

strana nije određena, ako je predmet ugovora nemoguć ili neodređen ili je izostao razlog za obavezivanje.“¹

Delimično poništenje. „Delimično poništenje se dešava u slučajevima u kojima delimično izostaje element zadovoljenja ugovorom, jer jedna od strana ugovornica nije dovoljno sposobna ili njena želja i volja za time nije potpuno čista i slobodna ili čak želja u potpunosti izostaje prilikom sklapanja ugovora, što se u zakonu naziva nečistom voljom, do čega može doći iz četiri razloga: prinuda, greška, prevara ili nepravda. Njihov uticaj na ugovor se razlikuje. Ugovor postaje poništen zbog, na primer, greške u predmetu ugovora, može biti proglašen nevažećim ili ništavnim ukoliko se dokaže da je bilo navođenja, ucenjivanja ili prinude.² Posledice ugovora se mogu poništiti na osnovu zahteva strane ugovornice za poništenjem, ukoliko dokaže da može da poništi ugovor u svoju korist, ako nije bio sposoban da ga zaključi ili ukoliko je njegova želja za tim bila pomućena.³

Poništenje ugovora o nagodbi

Poništenje ugovora o nagodbi se javlja u dva vida:

1. Ukoliko je ugovor o nagodbi bio zaključen na osnovu falsifikovanog punomoćja ili ukoliko je u suprotnosti sa opštim sistemom i propisima, što je poznato kao potpuno ili apsolutno poništenje. Ovde, međutim, retko nalazimo delimično poništenje, jer ono nije u interesu sukobljenih strana. Ukoliko je ugovor o nagodbi sklopljen na osnovu falsifikovanog, lažnog punomoćja, taj ugovor o nagodbi neće dati nikakve zakonske posledice. Ako je bio sklopljen u periodu pre donošenja presude, jer je moguće platiti nadoknadu za to na svim nivoima parnice, to, prema mišljenju autora, nije problematično, ali je problematična ta presuda, koja je doneta na osnovu falsifikovanog punomoćja. Drugim rečima, da li je moguće uložiti žalbu na to u bilo kojoj fazi sudskog postupka i da li se na tako nešto može računati?
2. Okončanje krivičnog postupka na osnovu falsifikovanog punomoćja ima više aspekata u kojima je stupanje na snagu takvog ugovora dozvoljeno: ako je izrečena okrivljujuća ili oslobađajuća presuda, krivični postupak se obustavlja čim ta presuda postane konačna, odnosno stupa na snagu, na nju nije moguće uložiti

---

¹ Ismail Ganim, „Fi al-nazariya al-'ama li al-iltizam“, deo 2, izdavač „Maktaba wahba“, Kairo, Egipat, str. 276.

² Vahba al-Zahili, „Al-fiqh wa adlatuhu“, ibidem, deo 4, str. 3036.

³ Ismail Ganim, ibidem.

žalbu na regularan način, odnosno prigovorom ili molbom, niti na neuobičajen način, ukoliko nije dozvoljeno uložiti veto, pa čak i ako je moguće uložiti žalbu zahtevom za ponovno razmatranje.

Ako je izrečena presuda oko predmeta krivičnog postupka, ponovno razmatranje istog predmeta nije dozvoljeno, osim ulaganjem žalbe na tu presudu, zakonom određenim putem. Presudi se ne može zameriti na bilo koji drugi način, osim putem žalbe uložene u skladu sa zakonom. Ako su razlozi za tužbu nedovoljni, presuda će se smatrati konačnom i moći će da se koristi kao argument za dokazivanje, te se sprovođenje te presude neće odlagati.

Zakonodavstvo je prethodno spomenute načine ulaganja žalbe učinilo sredstvom za osiguravanje boljeg sprovođenja pravde i konačnog utemeljavanja sudske presude.¹ Na osnovu gorenavedenog, presuda kojoj je data *res judicata* je ona kojom je postupak okončan okrivljujućom ili oslobađajućom presudom i na koju nije moguće uložiti žalbu ili ponovo razmatrati taj postupak.

Međutim, da li se to može primeniti i na sve presude kojima se okončava sudski postupak nagodbom sklopljenom na osnovu falsifikovanog punomoćja i da li se takva presuda ubraja u presudu u pravnom smislu i da li se može ponovo razmotriti?

Ovo pitanje je prouzrokovalo razlike u mišljenju pravnih stručnjaka, te neki misle da je takva presuda, ukoliko je rok za žalbu istekao, validna i da se taj postupak ne može ponovo razmatrati.²

Autor ovog istraživanja se slaže s drugačijim mišljenjem iz sledećih razloga:

1. Presude koje su verodostojne i konačne, *res judicata*, jesu one zaključujuće presude, bilo da se njima zaključuje da li je neko kriv ili nevin. Nagodbom se predmet ne zaključuje na ovaj način. Ona se zaključuje svojevolumnim sporazumom zavađenih strana i moguće je sklopiti je čak i van sudnice. Stoga ona nije sudska presuda u pravnom smislu, jer oslobađanje ovde dolazi u zakonskom, ne u sudske smislu.³

---

¹ 6. mart, žalba br. 1049/41, str. 23 i 96, spomenuto kod dr Ahmeda Muhameda Mahmuda Halaf, ibidem, str. 135.

² Ahmed Muhamed Mahmud Halaf, „Al-sulh wa ataruhu fi inqida' al-da'wa al-jina'ia wa ahwal batalanihi“, izdavač „Dar al-jami'a al-jadida“, 2008, Aleksandrija, Egipat, str. 134.

³ Ahmed Muhamed Jahi Ismail, „Al-amr al-jina'i wa al-sulh fi al-anzima al-ijra'ia al-muqarana“, neobjavljena teza, Univerzitet u Kairu, šk. god. 1985, str. 569.

2. Kako na Vrhovnom kasacionom sudu Egipta, tako i na Vrhovnom kasacionom sudu Libije, kada sudija ratifikuje izveštaj o nagodbi, on to ne radi u službi sudije, već ima ulogu sličnu onoj zvaničnog notara ili službenika zaduženog za registrovanje i zadužen je samo da overi dogovor koji je ispred njega sklopljen. Taj dogovor se ne naziva ugovorom niti ima verodostojnost nečeg što je presuđeno, već mu je prilikom verifikovanja samo dat oblik presude. Na sudiju se, u ovom smislu, primenjuje isto što i na Javno tužilaštvo, jer ni jedno od njih nema pravo niti nadležnost da zaključi bilo šta u tom slučaju, ako su se dve strane dogovorile o nagodbi. Oni tu ne mogu ništa da urade, sem da donesu naredbu da se taj postupak ne može okončati nagodbom, odnosno da donesu presudu o okončanju postupka nagodbom, u zavisnosti od slučaja.
3. Što se tiče presedana na osnovu toga da je presuda doneta na osnovu falsifikovanja, ako bismo ovde nametnuli tu presudu u pravnom smislu, to bi uslovilo poštovanje ove presude, pa bi bila usvojena i dokazana njena verodostojnost, na osnovu toga da postoje sukobljene strane, predmet i razlog. Ako bi neki od tih uslova izostao, presuda ne bi bila verodostojna. Stoga, nagodba koja je zaključena na osnovu falsifikovanog punomoćja nije doneta od dveju strana, već samo od strane počinioca. Stoga neće na snagu stupiti posledice takve nagodbe i takva presuda nije verodostojna.¹ U krivičnoj nagodbi moraju biti ispunjeni određeni uslovi. Jedan od njih je da nagodba može biti sklopljena samo oko onih dela koje je odredio zakon i da ju može zaključiti samo osoba za to nadležna i sukobljene strane. Zato, ukoliko je nagodba zaključena na osnovu falsifikovanog punomoćja, ti uslovi nisu ispunjeni, jer sporazum nije sklopljen između dveju sukobljenih strana. Samim tim, posledice nagodbe ne mogu da stupe na snagu, a da ne spominjemo da se slučaj falsifikovanja za koji sud nije znao treba dokazati i razmotriti. Stoga, presuda o okončanju krivičnog postupka nagodbom se ne smatra presudom u smislu sprečavanja ponovnog razmatranja istog slučaja, ukoliko se ispostavi da je ta nagodba nevažeća i falsifikovana. Uz to, ta presuda nije odlučujuća i zaključujuća, što se tiče sukoba, već sud treba da objavi da ne može da nađe razlog za sklapanje nagodbe osim ukoliko se ne okonča kod te prepreke, te je ponovno razmatranje istog slučaja dozvoljeno. Kasacioni sud Egipta je presudio da: „Ukoliko optuženi mitom ili prevarom iznudi donošenje

---

¹ Ahmed Muhamed Mahmud Halaf, „Al-sulh wa ataruhu fi inqida' al-da'wa al-jina'iya wa ahwal batalanihi“, ibidem, str. 137.

oslobađajuće presude za sebe, ta presuda se može ponovo razmotriti na sudu i njemu se može dosuditi kazna za isto delo.¹ Kada se nagodba zaključi na osnovu falsifikovanja, a zatim se to falsifikovanje dokaže, time je počinjeno još jedno krivično delo, koje optuženom predstavlja otežavajuću okolnost, a to je krivično delo falsifikovanja, koje ima veću težinu od iznude. Presuda koja je doneta na osnovu falsifikovanja nije verodostojna i ne može se preinačiti bez ponovnog suđenja optuženom za dva dela, a to su delo oko kojeg je počinio falsifikovanje i samo delo falsifikovanja.

Zaključak na osnovu prethodnog izlaganja

Što se tiče presude o okončanju krivičnog postupka, donete na osnovu falsifikovanja nekog dokumenta, kao što je punomoćje koje treba da bude dato od strane oštećenog ili na osnovu nevažeće procedure, kao što je podnošenje falsifikovane ponude od strane optuženog, jer zna da je takva presuda neboriva, optuženom se u tom slučaju može ponovo suditi i može se doneti okrivljujuća ili oslobađajuća presuda ili presuda o okončanju krivičnog postupka, validnom nagodbom sa oštećenim. Ako bismo pretpostavili da sud ne dozvoljava ponovno razmatranje slučaja zbog donošenja konačne presude o tome slučaju, na takvu presudu bi trebalo uložiti žalbu,² na onaj način koji odgovara u tom slučaju, od datuma donošenja poslednje presude.

Ako zakonodavstvo osuđenom ostavi prostora za žalbu na presudu, na više načina, uprkos tome što su svi oni validni, poslednji je zahtev za ponovno razmatranje istog slučaja.³ Nije li pravedno da se svakom oštećenom i svakom tužiocu omogući pravo žalbe na presudu, ako mu se učini da je bilo falsifikovanja ili prinude? Ukoliko se dokaže da je takvih

---

¹ Kasacion sud Egipta, 10. januar 1945, Zbirka pravnih propisa, 6/461, str. 605. Naveo dr Ahmed Muhamed Mahmud Halaf, u: „Al-sulh wa ataruhu fi inqida' al-da'wa al-jina'iyah wa ahwal batalanihi“, ibidem, str. 138.

² Autor ovog istraživanja smatra da žalba molbom treba da bude poslednje pribežište sukobljenim stranama, jer im to otvara novu priliku za nagodbu i izmirenje, kako bi vratili ravnotežu u društvenim odnosima.

³ U članu 402 Zakona o krivinom postupku Libije piše: „Dozvoljeno je ponovno razmatranje konačnih presuda kojima su dosuđene kazne za prestupe i prekršaje u sledećim slučajevima:

1. Ako je doneta presuda o krivičnom delu ubistva, pa se ispostavi da je žrtva zapravo živa.
2. Ako je doneta presuda oko nekog incidenta jednoj osobi, a zatim je druga osoba osuđena za isti incident, te su te dve presude kontrarne, jer je jedna trebalo da bude oslobađajuća.
3. Ako se očevidac ili ekspert osude za lažno svedočenje u skladu sa propisima Krivičnog zakona ili ako se osude za falsifikovanje dokumenta tokom razmatranja slučaja, ako su njihovo svedočenje ili taj dokument uticali u donošenju presude u tom slučaju.
4. Ako je presuda doneta na osnovu presude apelacionog suda, koji je tu presudu poništio.
5. Ako se nakon donošenja presude saznalo za neki incident ili ako su se pojavila dokumenta za koja se tokom suđenja nije znalo, a kojima se može dokazati nevinost osuđenog.

malverzacija bilo, to bi optuženom predstavljalo otežavajuću okolnosti i još jedno nezakonito delo, te se ne bi okoristio od prinude ili falsifikovanja, a pravosuđe ne bi bilo potcenjeno.

Nagodba zaključena na osnovu falsifikovanja¹

U kojoj meri i obliku se nakon donošenja presude može zaustaviti sprovođenje kazne na temelju toga da je nagodba falsifikovana? Niti libijski i egipatski zakoni, niti njihova pravosuđa, nisu definisali ovo pitanje, nego su taj zadatak ostavili pravnim stručnjacima, od kojih neki smatraju da „ukoliko je spor oko sprovođenja kazne validan, treba se dokazati i na osnovu njega će se utvrditi da li je presuda validna ili ne ili je treba poništiti, bez obzira na način.“²

Neki drugi pravници smatraju da postoje zakonske prepreke koje sprečavaju sprovođenje takve presude, bez obzira na to da li su te prepreke u vezi sa samom presudom, njenim domenom ili načinom sprovođenja. Ako se ispostavi da su one validne, to će uticati pozitivno ili negativno na sprovođenje kazne, te će se utvrditi da li ono treba da se sprovede ili ne, ili pak treba da se ograniči na neki način.³

Autor ovog rada usvaja prvi stav, jer je naučno kredibilniji, zato što se nejasnosti oko sprovođenja odnose ne samo na sprovođenje presude, nego i na samo donošenje presude oko predmeta postupka, njegove validnosti ili nevalidnosti i ispitivanja da li je bilo kršenja zakona ili je došlo do grešaka u njegovoj interpretaciji, koje su kasnije dovele do izricanja takve presude i njenog sprovođenja. Na osnovu toga, javljaju se nejasnosti oko sprovođenja presude, te sud presuđuje o zaustavljanju sprovođenja kazne zbog falsifikovanja punomoćja ili falsifikovanja nagodbe. Da li je presuda oko koje postoje ovakva pitanja validna? Drugim rečima, da li je dozvoljeno dvaput sprovođenje kaznu nad optuženim ako je prvi put sprovođenje prekinuto zbog činjenice da je ta presuda bila doneta na osnovu krivotvorenja ili falsifikovanja?

Za odgovor na ovo pitanje, treba da razmotrimo sledeće dve pretpostavke:

---

¹ Ahmed Muhamed Mahmud Halaf, „Al-sulh wa ataruhu fi inqida' al-da'wa al-jina'iyā wa ahwal batalanihi“, ibidem, str. 142.

² Muhamed Ali Abdulatif, „Al-nazariya al-'ama li al-iškalat al-tanfid fi al-ahkam al-jina'iyā“, izdanje 1, bez datuma izdanja, str. 7.

To naveo dr Ahmed Muhamed Mahmud Halaf, „Al-sulh wa ataruhu fi inqida' al-da'wa al-jina'iyā wa ahwal batalanihi“, ibidem, str. 143.

³ Muhamed Abdulgarib, ibidem.

Prva pretpostavka. Ako je na presudu prihvaćena žalba, odnosno ako postoje nejasnosti oko konačne presude, dozvoljena je kasaciona žalba.¹

Druga pretpostavka je ta da, ako su iscrpljene sve moguće žalbe na neku presudu, kasaciona žalba nije dozvoljena, to jest presuda je konačna i pravosnažna.

Što se tiče prve pretpostavke, ako oko presude postoje nejasnosti ili nedoslednosti, još uvek postoji pravo na žalbu, te autor tu ne vidi nikakvu problematiku oko toga da se prilikom sprovođenja presude na tu presudu uloži žalba regularnim putem.² U tom slučaju, ako je izrečena presuda diskutabilna, na nju se može uložiti kasaciona žalba, jer presuda oko koje postoje nejasnosti nije verodostojna pred sudom dok se razmatra žalba oko te presude.

Žalba oko presude se mora prihvatiti ako postoji interes za žalbu, kao što se presuda mora aktivno sprovoditi pre razmatranja žalbe i kad prestane interes za žalbu.³

Druga pretpostavka: Ako su oko neke presude iskorišćeni svi putevi za žalbu, ona se može rešiti kasacionom žalbom. To je poslednji stepen parnice, koji se, u skladu sa pravosudnim propisima, poštuje i koju nije moguće zanemariti ili opovrgnuti. Zato je zakonodavstvo dozvoljava i zabranjuje njeno ponovno razmatranje ili pobijanje, osim u posebnim slučajevima, određenim članom 402 Zakona o krivičnom postupku Libije, u slučaju molbe za ponovnim razmatranjem, što povećava njenu verodostojnost.

Ako postoje nedoslednosti u vezi sa presudom, to se može rešiti Kasacioni sud, koji ima status neprikosnovene autentičnosti nad svim ostalim, apelacionim sudovima, kada je reč o krivičnom postupku.

Svako može uložiti ovakvu žalbu i dozvoljeno je pozivanje na nju u bilo kojoj fazi bilo kog novog krivičnog postupka u kom se postavlja isto pitanje nejasnosti neke presude. Njoj se nije moguće suprotstaviti.

To je naglašeno u brojnim propisima Kasacionog suda Egipta, u kojima piše da kasaciona žalba oko nejasnosti u sprovođenju presude pretpostavlja okončavanje nejasnosti te presude i čini je pravosnažnom. Međutim, ako presuda postane pravosnažna bez obzira na to

---

¹ Postoje neslaganja oko korišćenja izraza konačna za presudu u Egiptu i Libiji. Prema Vrhovnom sudu Libije izraz 'konačna presuda' označava onu presudu oko koje su iskorišćeni svi vidovi žalbe, uključujući i kasacionu žalbu.

² To propisuje i Kasacioni sud Egipta.

³ Kasacioni sud, 18. maj 1980, Zbirka presuda Kasacionog suda, br. 31, str. 641.

da li je rok za žalbu okončan ili ne, nema mesta za razmatranje žalbe jer je malo verovatno da je takva presuda diskutabilna.¹

Autor ovog rada smatra da, ako bi presuda u nekom postupku bila doneta na osnovu falsifikovanja ili krivotvorenja, oštećeni ima pravo da pokrene novi postupak protiv počinioca, za krivično delo falsifikovanja, ako je za delo oko koga su sklopili nagodbu već bio uložio žalbu. Tada će falsifikovanje biti za počinioca znatno ozbiljnije delo nego njegovo prethodno delo. Prema klasifikaciju nezakonitih dela i sankcija, sud treba da odredi delo i prema tome odgovarajuću kaznu. Međutim, ako donese presudu koja je nejasna ili diskutabilna, u skladu sa hipotezama koje smo naveli, ona nema verodostojnost koja treba da sadrži predmet, razlog i osobe. Drugim rečima, ako je postojalo i krivično delo falsifikovanja nisu u pitanju ista lica, predmet i razlog, jer je falsifikovanje izvršilo jedno lice, a to je optuženi, u slučaju u kom je dobio diskutabilnu presudu. Samo je optuženi izvršio to delo, a druga strana ništa o tome nije znala u toku postupka, niti je u tome učestvovala ili tome prisustvovala ili bila o tome zakonom obaveštena. Stoga se taj spor nije ni dogodio, a samim tim se ni nagodba nije zaključila.²

Falsifikovanjem sve pada u vodu i sve čini ništavnim. Nešto što je izgrađeno na ništavnom, i samo je ništavno. Stoga, ako je presuda doneta na osnovu falsifikovanog punomoćja ili falsifikovanog ugovora o nagodbi, ona ne samo da nema nikakvu verodostojnost, nego je dozvoljeno poov suditi i sprovođiti kaznu nad osuđenom bez čekanja na presudu Kasacionog suda o diskutabilnoj presudi, jer se takvo sprovođenje ne može zaustaviti. Ovaj stav je bolji, jer osigurava da oštećeni ili tužilac ne izgube svoja građanska prava i zato što ne zanemaruje presude i suđenja optuženom. To je u skladu sa tekstom trećeg stava člana 402 Zakona o krivičnom postupku Libije, u kome se naglašava dozvola ponovnog razmatranja presude koja je doneta na osnovu falsifikovanog dokumenta: „ako se očevidac ili ekspert osude za lažno svedočenje u skladu sa propisima Krivičnog zakona ili ako se osude za falsifikovanje dokumenta tokom razmatranja slučaja, ako su njihovo svedočenje ili taj dokument uticali u donošenju presude...“

---

¹ Kasacioni sud Egipta, 27. februar 1972, Zbirka propisa Kasacionog suda, str. 219, kao i zasedanje 19. januara 1976, Zbirka propisa Kasacionog suda, str. 78.

² Ahmed Muhamed Mahmud Halaf, „Al-sulh wa ataruhu fi inqida' al-da'wa al-jina'iya wa ahwal batalanihi“, ibidem, str. 137.

Verodostojnost konačnih, pravosnažnih presuda je najveća, što važi u slučaju da su validne, kao i u slučaju da su poništene.¹ Ako se optuženi ogradi i ne iskoristi svoje pravo na žalbu ili ako druga strana ne iskoristi isto to pravo, druga strana nije kriva za to što u to vreme nije znala da je počinjeno krivično delo protiv njenog prava, nego je na kraju saznala da je njegovo izmirenje sa drugom osobom falsifikovano. Ako je na osnovu toga doneta presuda, nije li pravedno da joj se dozvoli pravo na žalbu od onog trenutka u kom je saznala za falsifikovanje ili da se isto pravo da Javnom tužilaštvu, koje zastupa društvo, štiti ga i uvek teži ispunjenju pravde?

Zakonodavstvo u svakoj zemlji je dužno da ispra razvoj i novine u njegovom domenu, radi ostvarivanja koristi za sve članove društva. U prošlosti nisu postojali isti zločini kao i danas, kao što su, na primer, zločini počinjeni putem svetske informacione mreže – interneta. Kada je internet uveden, nije se moglo ni zamisliti koliki će problem predstavljati njegovo zakonsko regulisanje. Sada treba ići u korak sa tokovima savremene krivine politike i na nivou nagodbe između dveju strana. Nagodba se dokazuje pred Javnim tužilaštvom ili sudom, u zavisnosti od slučaja. Nagodbom se pravosnažno okončava krivični postupak, jer ona ima posebnu ugovornu prirodu. Taj ugovor se mora verifikovati da bi proizveo posledice. Takođe, njegove posledice se ne mogu zaustaviti na osnovu želje dveju strana. Na primer, ako se dve strane slože oko plaćanja određene novčane sume i to potvrde pred Javnim tužilaštvom ili pred sudom, na snagu će stupiti posledica te nagodbe, odnosno, krivični postupak će biti obustavljen. U tom slučaju, druga strana jedino može da se obrati apelacionom sudu. Samo krivično pravosuđe ima nadležnost u okončanju krivičnog postupka. Zato oštećeni, u slučaju da ima sumnje u vezi sa drugom stranom i obavezujućim stavkama ugovora o nagodbi, može jedino da se obrati građanskom, apelacionom sudu.

Međutim, ako je nagodba zaključena oko dela za koje nagodba nije dozvoljena, rezultat je greška koju je počinio član Javnog tužilaštva ili suda, u zavisnosti od slučaja, te je na Javnom tužilaštvu ili sudu da na takvu nagodbu gleda kao da nije ni zaključena i da ponovo pokrene krivično gonjenje nad optuženim.²

Zahtev za ponovno razmatranje presude se ulaže Krivičnom sudu ili sudu na kom je ista presuda doneta, posredstvom Javnog tužilaštva. Javno tužilaštvo treba da naredi da se

---

¹ Ahmed Muhamed Mahmud Halaf, „Al-sulh wa ataruhu fi inqida’ al-da’wa al-jina’iya wa ahwal batalanihi“, ibidem, str. 140.

² Anali Egipatskog javnog tužilaštva br. 19, ibidem.

zaustavi sprovođenje kazne u najskorije moguće vreme, a na sudu je da u najkraćem roku sprovede istragu.

Takav zahtev za ponovno razmatranje postupka zbog nejasnosti se predaje na osnovu zahteva koji osuđeni ili drugi podnesu Javnom tužilaštvu, sa naznakom organa koji je zadužen za sprovođenje presuda. Nije određena posebna forma tog zahteva može ga predati ili dotično lice ili njegov pravni zastupnik.¹ Nije određen ni određeni rok u kom se takav zahtev mora predati ili u kome pravo na to prestaje.

B) Poništenje nagodbe u islamskom pravu.

„Islamski pravници su se složili oko toga da je ugovor obavezujuć i da se njegove stavke i uslovi moraju ispuniti, odnosno da je ugovor sklopio čovek, slobodnom voljom, što ga obavezuje da ga se pridržava.“²

Na isto ukazuje i sledeći ajet: „O, vjernici, ispunjavajte obaveze.“³ Taj princip je univerzalan i ne odnosi se samo na ugovore u islamskom zakonu, nego na svaki ugovor koji musliman sklopi. Ugovor je među muslimanima obavezujuć, osim ukoliko nije zasnovan na principima i propisima koji su u suprotnosti sa islamskim, odnosno da se njime ne odobrava zabranjeno i ne zabranjuje dozvoljeno. Ugovor se smatra čovekovom obavezom, kojom dokazuje svoju odanost i svaki musliman treba da ga poštuje, jer je Alah rekao: „I ispunjavajte obavezu.“⁴

Pravnici su se složili i oko toga da posledice ugovora spadaju u domen posla zakonodavstva i da nemaju veze sa željom strana ugovornica, koje su ga uspostavile. Međutim, po šerijatu, veza između ugovora i njegovih posledica je uzročno-posledična, tako da je zakonodavstvo u obavezi da te posledice sprovodi, bez obzira na želje ljudi, pa čak i samog zakonodavstva.⁵ Validnost ugovora potvrđuju njegove posledice. Ako bi se promenili

---

¹ Ahmed Abdultahir al-Tajib, „Iškalat al-tanfid fi al-mawad al-jina'iyā“, 1989, izdavač „Nadi al-qada“, Kairo, Egipat, str. 231.

Naveo dr Ahmed Muhamed Mahmud Halaf, „Al-sulh wa ataruhu fi inqida' al-da'wa al-jina'iyā wa ahwal batalanihi“, ibidem, str. 142.

² Vahba al-Zahili, „Al-fiqh al-islami wa adlatuhu“, deo 4, 2002, izdavač „Dar al-fikr“, Damask, Sirija, str. 3053.

³ Iz ajeta 1, sura „Trpeza“.

⁴ Iz ajeta 34, sura „Noćno putovanje“.

⁵ Vahba al-Zahili, ibidem, ista str.

elementi ili uslovi ugovora, on bi bio poništen, a poništenje je suprotno od važenja. Hanefiti razlikuju poništeni od nevalidnog ugovora, pri čemu kažu da je poništeni „onaj koji je u samoj osnovi nezakonit, dok je nevalidan ugovor onaj koji je u početku bio zakonit, ali je po karakteru zabranjen, kao što je prodavanje sa kamatom, pri čemu on u osnovu, kao prodaja, zakonit, ali je po svom sadržaju, koji obuhvata kamatnu stopu, zabranjen.“¹

Poništenjem nagodbe, stvari se vraćaju u stanje pre sklapanja dogovora o nagodbi.² Poništena nagodba je kao da nikada nije ni postojala. Time se poništava pravo na zahtevanje sprovođenja kazne nad počiniocem sa izuzetkom nagodbe oko krvne osvete. Svi islamski pravници se slažu da poništena nagodba može biti vid izbegavanja krvne osvete³, a krvna osveta se odbija sumnjama.⁴ Kada padne pravo na krvnu osvetu, dolazi red na krvarinu⁵. Zahiriti tu smatraju da je za poništenje nagodbe uslovljava odmazdu.⁶

I hanefiti imaju drugačiji stav u vezi sa tim šta ako se nagodba porekne. U prvoj hipotezi, poništenjem se stvari vraćaju u fazu postupka pre nagodbe, a prema drugoj hipotezi, stvari se vraćaju na prvobitno stanje, stanje pre nagodbe u kome je sukob trajao, kada je nagodba oko krvne osvete bila moguća.⁷ Ove dve hipoteze se razlikuju po tome što u prvoj sukobljene strane zahtevaju dokazivanje njihovog slučaja, dok se u drugoj sa njih podiže taj teret. S druge strane, hanefiti smatraju da, ukoliko je kompenzacija za nagodbu bila krvna osveta, ona je validna, ali nije validna bilo kakva druga kompenzacija, koja je po islamu zabranjena, kao što su vino ili svinjetina, čime bi nagodba automatski bila poništena.

Za poništenje ne bi bilo potrebno ništa drugo, jer je takva kompenzacija u suprotnosti sa islamskim propisima i takva se nagodba suprotstavlja sa Prorokovim hadisom, u kome je rekao: „Nagodba je među vernicima dozvoljena, osim ukoliko njom nije odobreno zabranjeno ili zabranjeno dozvoljeno.“ Ovde reč nagodba predstavlja metaforu za oprostaj.⁸ Ako se ubicina strana ponaša arogantno, treba se vratiti na krvnu osvetu, ne na krvarinu.⁹ Međutim, ako se nagodba poništi smrću jedne od strana ugovornica, počilac ponovo može biti tužen,

---

¹ Fahrudin Muhamed ibn Omar ibn al-Husein al-Razi, „Al-mahmul fi `ilm usul al-fiqh“, 1988, deo 1, izdavač „Dar al-kutub al-`ilmiya“, Bejrut, Liban, str. 25.

² Imam al-Šafi'i, deo 3, ibidem, str. 197.

³ Imam al-Kasani, „Al-bada'i al-sana'i“, deo 6, ibidem, str. 49. i nadalje.

⁴ Imam al-Sir Haši, „Al-mabsut“, deo 21, str. 15.

⁵ Imam al-Kasani, „Al-bada'i al-sana'i“, ibidem, str. 55.

⁶ Imam ibn Hazm al-Zahiri, „Al-mahali“, deo 8, ibidem, str. 167.

⁷ Imam al-Kasani, „Al-bada'i al-sana'i“, ibidem, str. 55.

⁸ Imam al-Kasani, „Al-bada'i al-sana'i“, ibidem, str. 49.

⁹ Imam al-Kasani, ibidem, str. 55.

a ako se nagodba poništi odricanjem, tužilac se vraća na pređašnje stanje sa pravom da uradi ono što mu ide u korist.¹

Sličnosti i razlike između ništavnog i nevalidnog ugovora

Razlike između ništavnog i nevalidnog ugovora se ogledaju u sledećem:

U pogledu razloga. Razlog za poništenje predstavlja suštinsko kršenje zakonskog sistema, kao što je greška koja se može pojaviti u osnovnim postulatima ugovora – stranama ugovornicama ili formulaciji ugovora. Nevalidan ugovor predstavlja kršenje zakona u drugom, formalnom vidu, kao što je potpuno neznanje, povređivanje, prinuda ili nevalidni uslovi.²

U pogledu posledica. Ništavan ugovor ne ostavlja nikakve posledice, on je u potpunosti anuliran, nepostojeći, dok nevalidan ugovor ima neke posledice važećeg ugovora, ako se sprovede. U tom slučaju, posledice nastaju kao rezultat sprovođenja ugovora, ne kao rezultat samog ugovora.

1. Što se tiče prava na poništenje:

Ništavan ugovor se treba poništiti jer je nevažeći, a nevalidan ugovor se može poništiti radi zaštite zakonskih propisa, željom jednog od strana ugovornica ili željom sudije, koji je zakonom obavezan da poništi nešto što je nelegalno.³

2. Izostajanje posledica i karakteristike:

Ništavnošću ugovora mogu biti pogođene razne aktivne ugovorne radnje, kao što su prodaja, iznajmljivanje ili tužba, a nevalidnošću samo neke:

- Ništavan ugovor ne može biti odobren jer je ništavan, kao što se nevalidnom ugovoru ne može odobriti njegova nevalidnost. Strana ugovornica ne sme da krši zakon i nema prava da odobri kršenje zakona, već treba da otkloni nevalidnost, poštujući zakonske propise.
- Ništavan ugovor ne može da zastari ma koliko vremena da prođe, jer ne ništavan. Ni nevalidan ugovor ne može da zastari, ali se mora poništiti zakonskim putem, osim ukoliko ne postoji prepreka za to.

¹ Imam al-Kasani, „Al-bada’i al-sana’i“, deo 7, ibidem, str. 3528. i nadalje.

² Vahba al-Zahili, „Al-fiqh al-islami wa adlatuhu“, deo 4, ibidem, str. 3139. i nadalje.

³ Imam al-Kasani, „Al-bada’i al-sana’i“, ibidem, str. 200.

Zaključak

Pošto smo zaplovili u priču kojoj nema kraja i prošli kroz mnoge teme, vreme je da odahnemo i odmorimo se od ovih zamornih naučnih putešestvija, skupimo plodove našeg rada i dodamo još jednu stanicu kojom ćemo zaokružiti našu priču. Stigli smo do sledećih rezultata i preporuka:

a) Prvo: Rezultati

1. Iako tema krivične nagodbe ostaje kontroverzna, zato što su istraživači i zakonodavci podeljeni na pobornike i protivnike, ovaj sistem je uključen u većini savremenih zakona, s obzirom na to da se smatra najboljom alternativom krivičnom postupku, jer je koristan kako za počinioca, tako i za oštećenog, državu i organe zadužene za primenu zakona.
2. I libijsko i egipatsko zakonodavstvo je promenilo svoju krivičnu politiku. Preovladavajući princip u Zakonu o krivičnom postupku Egipta nakon donošenja Zakona broj 252 godine 1953, bio je zabranjivanje nagodbe za prestupe. Egipatsko zakonodavstvo je, međutim, izmenama i dopunama ovog Zakona promenio stav, te je ponovo dozvolilo nagodbu između počinioca i države za prestupe i neke prekršaje, a po prvi put je dozvolilo i nagodbu između počinioca i oštećenog za neka krivična dela. Zakonske posledice nagodbe su okončanje krivičnog postupka, u skladu sa članom 18 bis (A) Zakona o krivičnom postupku. Time je egipatsko zakonodavstvo pokazalo da prati korak savremene krivične politike, koja ide ka tome da sankcionisanje nije neophodno, onda kada je cilj kome ta sankcija teži moguće postići drugim sredstvima.
3. Razlozi bog kojih je nagodba dozvoljena su različiti i zavise od tipa nagodbe. Razlog koji leži iza dozvoljavanja nagodbe između počinioca i zemlje leži u trivijalnosti počinjenog dela i želji da se time olakša i počiniocima i društvu. Razlog odobravanja nagodbe u privrednim zakonima jeste u tome da država dobije novčanu nadoknadu za štetu koja joj je naneta. S druge strane, razlog odobravanja nagodbe između oštećenog i počinioca leži u očuvanju društvenih i

ekonomskih odnosa među pojedincima i otklanjanje tereta koji opterećuje pravosuđe.

4. Nagodba između počinioca i države u Zakonu o krivičnom postupku Libije ima manji domen od nagodbe u Zakonu o krivičnom postupku Egipta, jer je u libijskom zakonu ograničena samo na prestupe, dok je u Zakonu o krivičnom postupku Egipta izmirenje dozvoljeno i za prestupe koji su zakonom kažnjivi samo novčanom kaznom ili zatvorskom kaznom koja ne prelazi šest meseci zatvora. Uz to, domen nagodbe u oba ova zakona još uvek nije dovoljno definisan, ako bi se upoređio sa nekim drugim zakonima, kao što su tuniski i francuski.
5. Nagodba između počinioca i države u Zakonu o krivičnom postupku Libije nije dozvoljena ukoliko je postupak prenet na sud. To se u Zakonu o krivičnom postupku Egipta razlikuje, jer je u njemu takva nagodba dozvoljena čak i u toku razmatranja slučaja od strane suda ili pre izricanja presude. To egipatskom zakonodavstvu služi za pohvalu, jer je u skladu sa ciljevima nagodbe u islamskom pravu, a oni su: vraćanje ravnoteže u društvenim odnosima među njegovim članovima, kao i smanjivanje kazni lišavanja slobode, koje opterećuju državni budžet, a da ne pominjemo zaradu koja se od nagodbe sliva u taj isti budžet i olakšanje koje donosi sudovima.
6. I u libijskim i u egipatskim zakonima je organu ili telu koje predstavlja državu dato pravo da sa počiniocem sklopi nagodbu. Nagodba je u ovom zakonu pravo organa koji zastupa državu, a ne pravo počinioca. Tim telima je dozvoljeno da zaključuju nagodbu onda kada smatraju da je ona u interesu i koristi društva. Ovi zakoni se razlikuju od drugih po roku određenom za sklapanje nagodbe. U Tunisu i Egiptu je u većini zakona dozvoljeno da nagodba bude zaključena i nakon izricanja konačne presude, dok, za razliku od toga, u libijskim zakonima ne samo da nije dozvoljeno sklapati nagodbu nakon donošenja konačne presude, kako bi bili sačuvani neprikosnovenost i integritet krivičnog zakona, nego u nekim zakonima nije dozvoljeno sklopiti nagodbu ni nakon pokretanja postupka na sudu.
7. Ova studija je otkrila da je egipatsko zakonodavstvo preteklo libijsko u prihvatanju sistema nagodbe između oštećenog i počinioca oko sukoba. Preovladavajući princip u libijskom zakonu je ograničavanje posledica nagodbe sklopljene između oštećenog i počinioca u krivičnim pitanjima samo na njihova građanska prava. Pokazano je i da je egipatsko zakonodavstvo bolje uredilo krivičnu nagodbu između oštećenog i počinioca u Zakonu o krivičnom postupku

od libijskog zakonodavstva, u pogledu perioda u kome je dozvoljeno sklopiti nagodbu, kao i u pogledu njenih posledica.

8. U islamskom pravu je još pre nego u pozitivnom pravu oštećenom ili krvnom srodniku dato pravo da okonča sukob nagodbom sa počiniocem. Od samog pojavljivanja islama u sedmom veku, nagodba je po islamskom zakonu bila dozvoljena i za nju su postavljeni propisi i uslovi kojim će ona biti važeća i pokazana je njena sposobnost da dovede do mira u zajednici i poništi razloge zbog kojih je sukob nastao, do čega ne može da dovede nijedna sudska presuda, bez obzida na to koliko je pravedna. Iako je značaj nagodbe na kraju priznat i u pozitivnom pravu, u krivičnim pitanjima, u nekim zakonima se i dalje ne primenjuje nagodba u domenu krivičnog zakona i to ne zbog njenih nedostataka, već zbog neznanja o ogromnim koristima koje ona donosi.

b) Drugo: Predlozi i saveti

Ovo istraživanje zaključujemo sa najbitnijim predlozima i savetima:

1. Zakonodavstvo treba da obaveže sudskog službenika ili Javno tužilaštvo, u zavisnosti od slučaja, da ponudi nagodbu počiniocu ili njegovom zastupniku za prestup ili prekršaj za koji je nagodba dozvoljena. Ukoliko ne ponude nagodbu, treba da sastave transparentni i otvoreni izveštaj u kome će obrazložiti razloge zbog kojih smatraju da to ne treba da bude učinjeno i da prilika za okončanje krivičnog postupka nagodbom treba da bude propuštena.
2. U Zakonu o krivičnom postupku Egipta je, kao i u Zakonu o krivičnom postupku Libije, rok za nagodbu ograničen na period pre pokretanja sudskog postupka, radi ostvarivanja svrhe nagodbe, a to je pojednostavljivanje procedura i olakšavanje sudu. S druge strane, tunisko zakonodavstvo je produžilo taj rok na period sprovođenja presude, za šta autor ovog istraživanja misli da više odgovara i ispunjava željeni cilj nagodbe, a to je zakopavanje ratnih sekira među stanovništvom.
3. Domen primene nagodbe između počinioca i države u Krivičnom zakonu Libije je povećan tako da obuhvata sve prestupe i prekršaje kod kojih je, sem novčane kazne, obavezna zatvorska kazna do godinu dana, uz to da je zakonodavstvo zadržalo pravo da pri tome napravi izuzetak za prekršaje koji ulaze u domen nagodbe, a za koje ne smatra da će nagodba biti korisna.

4. Nagodba se, prema Carinskom zakonu Libije između Uprave carina i počinioca može sklopiti samo u određenom roku, pri čemu počinilac nema prava na nagodbu ukoliko je tokom tog perioda počinio neko drugo delo za koje je dozvoljeno sklapanje nagodbe, što ide i u njegovu i u korist države.
5. Što se tiče posledica nagodbe između počinioca i oštećenog u Zakonu o krivičnom postupku Libije, zakon jasno kaže da se nagodbom oko prestupa i prekršaja okončava krivični postupak, kao što je slučaj i sa nagodbom između oštećenog i počinioca u Zakonu o krivičnom postupku Egipta.

Za kraj, moram da kažem da nisam ovu temu obradio savršeno, ali da sam ozbiljno pokušao da je obradim što sam bolje mogao, jer savršenstvo pripada samo Alahu, što običnom čoveku otežava stvari. Ako ono što sam napisao i nije dovoljno, nadam se da sam bar osvežio temu novim idejama i doprineo prikazivanju novih činjenica. Do toga sam uspeo da stignem prvo zahvaljujući Bogu, a onda zaslugom savetodavaca i vodiča, uz pomoć očinske smernice i konsultacije profesora Nabila, koji mi je udelio nesebične savete, dao naučne smernice i založio se za pojavljivanje ovog istraživanja u ovom obliku i kome želim sve najbolje.

Literatura

Spisak literature na arapskom

Prvo: Kuran, recitator Hafs 'An 'Asem 'An Abi Hafs al-Dauri

Drugo: Zbirke hadisa

1. Imam Sulejman al-Aša'at Abu Davud al-Sadžšan al-Azdi, „Hašiya al-ma'bud 'ala sunan Abu Davud“, deo 4, izdavač „Dar al-fikr al-arabi“, Bejrut, Liban.
2. Imam Malik ibn Anas, „Al-muwata' sahabihi“ sa komentarima Fu'ada Abdulbakija, izdavač „Dar al ihya' al-kutub al-'arabiya“, deo 1, Kairo, Egipat.
3. Imam Muhamed ibn Ismail Abu Abdulah al-Buhari al-Dža'afi, „Sahih al-buhari“, deo 1, izdanje 3, 1987, realizovao Mustafa Cib al-Baga, izdavač „Dar ibn kutayr al-yamama“, Bejrut, Liban.
4. Imam Muhamed ibn 'Isa ibn Sura al-Tirmidi, „Sunan al-tirmidi“, realizovao Ahmed Muhamed Šakir, deo 5, izdavač „Dar al-ihya' al-turat al-arabi“, Bejrut, Liban.

Treće: Islamsko pravo

1. Dr As'ad Muhamed Said al-Sagradži, „Al-fiqh al-hanafi wa adlatuhu“, deo 3, 2005, izdavač „Dar al-kalam al-tayib“, Damask, Sirija.
2. Imam Ibrahim ibn Ali ibn Abi al-Kasem ibn Farhun al-Maliki al-Madani, „Tabasara al-hakim fi usul al-aqdiya wa manahij al-ahkam“, priredio Taha Abdulrauf Sa'ad“, deo 1, izdanje 1, 1986, izdavač „Maktaba al-kuliyat al-azhariya“, Kairo, Egipat.
3. Imam Al-Hafiz Abi al-Fuda' Ismail ibn Kutejr, „Al-bidaya wa al-nihaya“, deo 5, 1988, izdavač „Dar ihya' al-turat al-arabi“, Bejrut, Liban.
4. Imam Ibrahim ibn Ali ibn Jusif Abu Ishak al-Širazi, „Al-madhab fi fiqh al-imam al-šafi'i“, deo 1, izdavač „Dar al-fikr“, Bejrut, Liban.
5. Imam Abi Abdulah Muhamed ibn Jusif al-'Abdari, deo 2, 1978, izdavač „Dar al-fikr“.

6. Imam al-Hafiz Abi Bekr Ahmed ibn Husein ibn Ali al-Bahiki, „Kitab al-sunan al-kubra wa fi dila al-jawhar al-naqi li al-'ilam 'ala' al-din ali ibn utman al-maladini al-šahir bi an al-tarkmani“, deo 6, 1998, Bejrut, Liban.
7. Imam Abi Bekr Muhamed ibn al-Hasan Abdulah al-Zabiri al-Andalusi, „Muhtasar al-'ayn“, realizovala Nur Hamid al-Šadi, deo 1, 1996, izdavač „Alam al-kitab“, Bejrut, Liban.
8. Imam Muhamed al-Dusuki, „Hašiya al-dusuqi 'ala al-šarah al-kabir“, deo 3, realizovao Muhamed Ališ, izdavač „Dar al-fikr“, Bejrut, Liban.
9. Imam Abdulkadir, „Auda al-tašri' al-jina'i al-islami“, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
10. Imam Abdulah ibn Ahmed ibn Kadama al-Makdisi, „Al-mugani 'ala muhtasar al-haraqi“, deo 9, 1994, izdavač „Dar al-kutub al-'ilmiya“, Bejrut, Liban.
11. Imam Abdulah Muhamed ibn Muhamed ibn Abdulrahman al-Magazi, „Muwahib al-jalil li šarah muhtasar al-jalil“.
12. Imam Muhamed Abu Zahra, „Al-jarima wa al-'uquba fi al-fiqh al-islami, kitab al-'uquba“, 1998, izdavač „Dar al-fikr al-arabi“, Kairo, Egipat.
13. Imam Muhamed ibn Abi Bekr al-Zara'i al-Dimaški poznat kao Ibn al-Kimal-Džauzija, „A'lam al-mauqi'ayn 'an rab al-'alamina“, deo 2, izdavač „Matba'a al-sa'ada“, Kairo, Egipat.
14. Imam Abu al-Hasan Ali ibn 'Abidin ibn Habib al-Basari al-Mavaridi, „Al-ahkam al-sultaniya“, izdavač „Dar al-fikr li al-tiba'a wa al-našar wa al-tauzi“, 2002, Bejrut, Liban.
15. Imam Abulkasim al-Zamahšari al-Havarzmi, „Al-kašf 'an haqa'iq al-tanzil wa 'uyub al-aqawil fi wujuh al-ta'wil“, deo 3, izdavač „Dar al-fikr“, Bejrut, Liban.
16. Imam Abulkasim Nedžmudin Džafar ibn al-Hasan, „Al-muhtasar al-nafi' fi fiqh al-imamiya“, izdavač „Matba'a wizara al-uqaf“, drugo izdanje.
17. Imam al-Sejid Sabik, „Fiqh al-sunan nizam al-usra al-hudud wa al-jinayat“, deo 2, 1983, izdavač „Dar al-fikr li al-tiba'a wa al-našar wa al-tauzi“, Bejrut, Liban.
18. Imam Izudin ibn al-Atir ibn al-Hasan Ali abn Muhamed al-Džazari, „Asad al-gaba fi ma'rifa al-sahaba“, realizovao Muhamed Ma'ud 'Adil.
19. Imam Aladin Abi Bekr ibn Masud al-Kasani al-Hanefi, „Bada'i al-sina'i fi tartib al-šira'i“, realizovao Muhamed Hajr Halabi, izdavač „Dar al-ma'rufa“, 2000, deo 7, Bejrut, Liban.

20. Imam Fahrudin Muhamed ibn Omar ibn al-Husein al-Razi, „Al-mahsul fi 'ilm usul al-fiqh“, 1988, deo 1, izdavač „Dar al-kutub al-'ilmiya“, Bejrut, Liban.
21. Imam Muhamed Bejn Ahmed ibn Muhamed ibn Rušd al-Kortobi, „Al-muqadamat wa al-mumahadat“, deo 2, izdavač „Dar al-kutub al-'ilmiya“, Bejrut, Liban.
- _ Imam Muhamed Bejn Ahmed ibn Muhamed ibn Rušd al-Kortobi, „Bidaya al-mujtahid wa nihaya al-muqtasid“, deo 2.
22. Takidin Muhamed al-Hasini al-Šafi'i, „Kifaya al-ahbar fi hal gaya al-ihtisar“, izdavač „Dar ihya' al-kitab al-arabi“, Kairo.
23. Priredio Abu Muhamed Abdu ibn Hišam, „Al-sira al-nabawiya li ibn al-hišam“, priredio Omer ibn al-Salam Tadmuri, 1999, izdavač „Dar al-kitab al-arabi“, Bejrut, Liban.
24. Dr Fatif Muhamed Zaklam, „Usul al-fiqh“, 2006, izdavač „Al-šarika al-'ama li al-waraq wa al-tiba'a“, Tripoli, Libija.
25. Dr Muhamed Ali al-Sabuni, „Al-tafsir al-wadih al-masir“, 2010, izdavač „Al-maktaba al-asriya“, Bejrut, Liban, str. 240.
26. Dr Wahba al-Zahili, „Al-fiqh al-maliki al-masir“, deo 1, 2005, izdavač „Dar al-kalam al-tayib“, Damask, Sirija.
- _ Dr Wahba al-Zahili, „Al-fiqh al-islami wa adlatuhu“, deo 7, 1997, izdavač „Dar al-fikr“, Damask, Sirija.

Četvrto: Lingvistika

1. Priredio Ahmed ibn Muhamed ibn Ali al-Maqari, „Al-misbah al-munir“, priredio Abdulazim al-Šanavi, izdanje 2, izdavač „Dar al-ma'arif“.
2. Izbor komentara Al-Muhtara, „li al-musili“, 2254.
3. Butrus al-Bustani, „Muhit al-muhit“, deo 2, 1999, izdavač „Maktaba lubnan, saha riyad al-sulh“, Bejrut, Liban.
4. Priredio Džamaludin Muhamed ibn Mukaram ibn Manzur, „Lisan al-arab“, deo 2, izdavač „Dar sadir“, Bejrut, Liban.
5. Priredio Džamaludin Muhamed ibn Mukaram ibn Manzur, „Lisan al-arab“, 1388. po hidžri, izdavač „Dar bayrut li al-tiba'a wa al-našar“, Bejrut, Liban.
6. Imam Halil ibn prof. Ahmed al-Farahidi, „Tahqiq 'abd al-hamid al-hindawi“, deo 2, izdavač „Dar al-kutub al-'ilmiya“, Bejrut, Liban.

7. Imam Al-Tahir Ahmed al-Zavi, „Muhtar al-qamus“, 1983-1984, izdavač „Al-dar al-arabiya li al-kitab“, Madrid, Španija.
8. Imam Mahabudin Abi Fajd al-Sejid Muhamed al-Murtadi al-Hosni al-Vasiti al-Zababidi, „Šarah al-qamus al-masmi taj al-'arus“, deo 2, izdavač „Dar al-fikr li al-tuba'a wa al-našar wa al-tauzi“, Bejrut, Liban.
9. Imam Muhamed ibn Abi Bekr ibn Abdelkadir al-Razi, „Muhtar al-sihah“, izdavač „Dar nahda misr li al-tiba'a wa al-našar“, Kairo, Egipat.
10. „Al-mu'jam al-wajiz bi al-mujama'i al-luga al-arabiya“, Arapska Republika Egipat, izdavač „Al-hay'a al-'ama li šu'un al-matabi' al-amiriya“, 1997.

Peto: Disertacije i naučni radovi

A. Naučni radovi:

1. Prof. Ahmed Di Auhida Muhamed, „Al-sulh al-jina'i“, neobjavljena magistarska teza, školska godina 2008, akademija „Akadimiya al-dirasat al-'ulya“, Tripoli, Libija.
2. Prof. Osama Ali Musa, „Tasri' al-ijra'at al-jina'iya fi al-qanun al-libi, neobjavljena magistarska teza, Pravni fakultet, univerzitet „Al-marqab“, školska godina 2009.

B. Disertacije:

1. Dr Ahmed Muhamed Jahi Ismail, „Al-amr al-jina'i wa al-sulh, al-anzima al-jina'iya al-muqarana“, neobjavljena disertacija, Univerzitet u Kairu, školska godina 1985.
2. Dr Halid Abdulbaki Muhamed al-Hatib, „Jara'im wa hawadit al-murur wa daur al-šurta fi muwajahatiha“, doktorska disertacija, školska godina 2004, neobjavljena, Policijska akademija, Kairo, Egipat.
3. Dr Sir al-Hatam Utman Idris, „Al-nazariya al-'ama li al-sulh fi al-qanun al-jina'i“, primenjena komparativna studija, neobjavljena disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Kairu, školska godina 1979.
4. Dr Abd al-Sitar Salem al-Kabisi, „Damanat al-mutaham qabl wa atna'a al-muhakama“, neobjavljena disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Kairu, školska godina 1981/1982, Kairo, Egipat.
5. Dekan dr Abdulah Ahmed al-Šejh, „Al-tasaluh wa al-sulh fi al-munaza'at al-jina'iya wa ataruhuma fi istiqrar al-aman al-'am“, neobjavljena disertacija, akademija „Akadimiya mubarak li al-aman“, školska godina 2009.

6. Dr Azaz Hasan Abdulrahman, „Al-sulh al-jina’i fi al-jara’im al-masa bi al-afrad“, neobjavljena disertacija, Univerzitet u Aleksandriji, školska god. 2009.

Šesto: Stručna literature

1. Dr Ahmed Ibrahim Atija, „Ahkam al-habs al-ihtiyati wa al-sulh al-jina’i fi al-qanun al-ijra’at al-jina’iya al-mu’adal bi al-qanun 145 li sana 2006 wa al-qanun 74 li sana 2007“, 2009, izdavač „Dar al-fikr al-qanuni li al-našar wa al-tauzi“, Tanta, Egipat.
2. Dr Amin Mustafa Muhamed, „Al-qada’ al-da’wa al-jina’iya bi al-sulh fi al-qanun li sana 1998 bi ta’dil ba’d ahkam qanun al-ijra’at al-jina’iya wa qanun al-’uqubat“, komparativna studija, 2002, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
3. Dr Osama Hasnin Abid, „Al-sulh fi qanun al-ijra’at al-jina’iya mahiyatihi wa al-nuzum al-murtabita bihi“, objavljena disertacija, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, 2005, Kairo, Egipat.
4. Dr Iman Muhamed al-Džabiri, „Al-sulh ka-sabab li-inqida’ al-da’wa al-jina’iya“, izdavač „Dar al-jami’a al-jadida“, 2011, Aleksandrija, Egipat.
5. Dr Belkasim Šitvan, „Al-sulh fi al-šari’a wa al-qanun“, komparativna studija, objavljena disertacija, 2010, izdavač „Dar al-fikr wa al-qanun“, Mansura, Egipat.
6. Dr Halifa Abdulah Kandar Hasan, „Damanat al-mutaham fi al-tahqiq al-ibtida’i fi qanun al-ijra’at al-jina’iya“, komparativna studija, disertacija, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, 2002, Kairo, Egipat.
7. Dr Muhamed Hakim Husein, „Al-nazariya al-’ama li al-sulh“, disertacija, školska godina 2002, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
8. Dr Taha Ahmed Muhamed Abdulalim, „Al-sulh fi al-da’wa al-jina’iya“, objavljena disertacija, 2006, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
9. Dr Abd al-Hukm Fauda, „Ahkam al-sulh fi al-mawad al-madaniya al-jina’iya“, 2002, izdavač „Dar al-fikr al-jami’i“, Aleksandrija, Egipat.
10. Abdulrahman ibn Abdulah ibn Salih al-Dabasi, „Ahkam al-sulh fi al-šari’a al-islamiya“, 2004, izdavač „Dar al-waraq“, Bejrut.
11. Ali Hasan Junis, „Al-iflas wa al-sulh al-waqi minhu“, izdavač „Matba’a al-jami’a ’ayn al-šams“, 1992, Kairo, Egipat.
12. Prof. Ali Muhamed al-Mabidejn, „Al-sulh al-jina’i wa ataruhu fi al-da’wa al-’ama“, objavljena magistarska teza, izdavač „Dar al-taqafa li al-našar wa al-tauzi“, 2010, Aman, Jordan.

13. Savetnik Faiz al-Sejid al-Lamsavi i dr Ašraf Faiz al-Lamsavi, „Al-sulh al-jina’i fi jara’im al-qawanin al-jiza’iya al-hasa“, 2002, Kairo, Egipat.
14. Dr Muhamed al-Mandži, „Al-dafa’ bi-inqida’ al-da’wa bi al-sulh fi al-jara’im al-madaniya wa al-jina’iya“, 2004, izdavač „Manša al-ma’arif“, Aleksandrija, Egipat.
15. Dr Muhamed Mahmud Bedrudin, „Al-tahkim fi qadiya taba bayna misr wa isra’il“, disertacija, univerzitet „Jami’a ’ayn al-šams“, 1991.
16. Prof. Muhamed al-Garjani al-Mabruk Abu Hadra, „Al-amr bi an la wajha li iqama al-da’wa al-jina’iya wa amr hifz al-awraq, dirasa muqarana fi al-qanun al-jina’i al-misri wa al-libi“, magistarska teza, univerzitet „Jami’a wadi al-nil“, šk. god. 2005, Sudan.
17. Dr Muhamed Kabiš, „Mabadi’ ’ilm al-’uqab“, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
18. Dr Muhamed Kabiš, „Al-iškaliyat fi tanfid al-ahkam al-jina’iya, dirasa muqarana fi qanun al-misri wa al-faransi“, 2007, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
19. Dr Mahmud al-Sejid al-Tahjuvi, „Al-sulh wa al-tahkim fi al-mawad al-madaniya wa al-tijariya“, 2007, izdavač „Dar al-fikr al-jami’i“, Aleksandrija. Egipat.
20. Prof. Mahmud Mahdžub Abdunur, „Al-sulh wa ataruhu fe inha’ al-husuma fi al-fiqh al-islami“, objavljena magistarska teza, 1987, izdavač „Dar al-jil“, Bejrut, Liban.
21. Dr Nabil Abdulsabur, „Suqut al-haq f al-’uqab, bayna al-fiqh al-islami wa al-tašri’ al-wad’i“, objavljena disertacija, Pravni fakultet, Univerzitet „Ayn al-šams“, izdavač „Dar al-fikr al-arabi“, 1996, Kairo, Egipat.
22. Dr Hadi Hamid Kaškus, „Al-sulh fi nitaq qanun al-ijra’at al-jina’iya al-jadid raqm 174 li sana 1998 ma’a al-ta’liq ’ala ahdad al-ahkam“, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, 1999, Kairo, Egipat.
23. Dr Jas Muhamed Jahi, „’Aqd al-sukh bayna al-šari’a al-islamiya wa al-qanun al-madani“, objavljena disertacija, 1978, izdavač „Dar al-fikr al-arabi“, Kairo, Egipat.

Sedmo: Opšta literature

1. Dr Al-Sadik al-Amin al-Misurati, „Mabda’ al-ta’wid fi ta’min al-bahri“, komparativna studija, 1986, izdavač „Talas li al-dirasat wa al-tarjama wa al-našar“, Damask, Sirija.
2. Dr Ibrahim Hamid Tantavi, „Quyud huriya al.niyaba fi tahrik al-da’wa al-jina’iya“, deo 1, 1994.

3. Imam Abi Muhamed Abdulah ibn Muslim ibn Kutejba, „Al-ši'ar wa al-šu'ara', priredili Muid Kamiha i Muhamed Amin al-Sanavi, izdavač „Dar al-kutub al-'ilmiya“, 2000, Bejrut, Liban.
4. Dr Ahmed ibn Jusif Abduldaim al-Halebi poznat kao al-Al-Samin, „'Amda al-hafiz tafsir ašraf al-alfaz“, priredio Abdulsalam Ahmed al-Taudži al-Halebi, deo 2, 1995, izdavač „Dar al-kutub al-wataniya“, Bengazi, Libija.
5. Dr Ahmed Sarhan, „Qanun al-'alaqat al-dualiya“, izdavač „Al-mu'asasa al-jami'iyah li al-dirasat wa al-našar wa al-tauzi“, Kairo, Egipat.
6. Dr Ahmed Abdultahir al-Tajib, „Iškalat al-tanfid fi al-mawad al-jina'iyah“, 1989, izdavač „Nadi al-qada'“, Kairo, Egipat.
7. Dr Ahmed Abdulaziz Kasem al-Hadad, „Ahlaq sala allahu alayhi wa sallama fi al-qur'an wa al-sunna“, deo 2, izdavač „Dar al-garb al-islami“, Bejrut, Liban.
8. Dr Ahmed Fathi Surur, „Al-wasit fi qanun al-ijra'at al-jina'iyah“, 1985, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
9. Dr Ahmed Muhamed Buna, „Ta'adud al-jara'im wa ataruhu fi qanun al-'uqubat al-libi wa al-qanun al-jina'i al-magribi“, izdavač „Dar al-kutub al-qanuniya“ 2010, Kairo, Egipat.
10. Dr Ahmed Haba, „Mawjiz ahkam al-šari'a al-islamiya fi al-tajrim wa al-'uqab“, izdavač „'Alam al-kitab“, 1985, Kairo, Egipat.
11. Dr Advar Gali al-Dahabi, „Šarh ta'dilat qanun al-ijra'at al-jina'iyah bi al-qanun raqm 174 li sana 1998“, 1999, izdavač „Dar qaba' li al-tba'a wa al-našar wa al-tauzi“, Kairo, Egipat.
12. Dr Ismail Salem, „Min jara'im aman al-daula, qabda al-yad, huruj 'an al-hakim“, 1993, izdavač „Dar al-nasr li al-tauzi' wa al-našar“, Univerzitet u Kairu.
13. Dr Ismail Ganim, „Fi al-nazariya al-'ama li al-iltizam“, deo 2, izdavač „Maktaba wahba“, Kairo, Egipat.
14. Džordž Mad Bek, „Ta'rib, mudhal li dirasa al-nizam al-qanun fi al-wilayat al-mutahida al-amrikiya“, 1999.
15. Džerard van Galan, „Al-qanun bayna al-umam, juz' 3, ta'rib ayli waril“, izdavač „Dar al-jil“, Bejrut, Liban.
16. Dr Dželal Tarut, „Nuzum al-ijra'at al-jina'iyah“, 2002, izdavač „Dar al-jami'a al-jadida“, Aleksandrija, Egipat.
17. Dr Dželal Tarut, „Nuzum al-ijra'at al-jina'iyah“, 2003, izdavač „Dar al-jami'a al-jadida“, Aleksandrija, Egipat.

18. Dr Dželal Tarut, „Nuzum al-ijra’at al-jina’iya“, 2004, izdavač „Dar al-jami’a al-jadida“, Aleksandrija, Egipat.
19. Dr Dželal Tarut, „Usul al-mahkamat al-jiza’iya“, 1970, izdavač „Al-šarika al-šarqiya li al-našar wa al-tauzi’“, Bejrut, Liban.
20. Dr Hatem Hasan Bakar, „Usul al-ijra’at al-jina’iya“, 2007, izdavač „Manša’a al-ma’arif“, Aleksandrija, Egipat.
21. Dr Hasan Rabija, „Al-ijra’at al-jina’iya fi al-tašri’ al-misri“, 2001.
22. Dr Hasan Sadik, „Al-marsafawi fi usul al-ijra’at al-jina’iya“, 1996, izdavač „Manša’a al-ma’arif“, Aleksandrija, Egipat.
23. Dr Halid Abdalbaki Muhamed al-Hatib, „Jara’im wa hawadit al-murur wa daur al-šurta fi muwajahatiha“, neobjavljena doktorska disertacija, šk. god. 2004, Policijska akademija, Kairo, Egipat.
24. Dr Halfulah Abdulal Ahmed al-Hamidi, deo 1, 2006, izdavač „Manšurat al-jami’a al-maftuha“, Tripoli, Libija.
25. Denis Lavid, „Ta’rib salim al-suwayis, fikra al-qanun“, Kuvajt, izdavač „Alam al-ma’rifa“, edicija „Alam al-ma’rifa“, izdaje Nacionalni savet za kulturu i književnost, Kuvajt.
26. Dr Ramsis Bahnam, „Al-ijra’at al-jina’iya ta’silan wa tahlilan“, 1984, izdavač „Manša’a al-ma’arif“, Aleksandrija, Egipat.
27. Dr Rauf Abid, „Mabadi’ al-ijra’at al-jina’iya fi al-qanun al-misri“, 1989, izdavač „Dar al-jil li al-tiba’a“, Kairo, Egipat.
28. Dr Rauf Abid, „Al-muškilat al-’ilmiya al-hama fi al-ijra’at al-jina’iya“, deo 2, 1980, Kairo, Egipat.
29. Dr Sa’ad Salem al-Asbali i Muhamed Mustafa al-Huni, „Al-šamil fi al-ta’liqat ’ala qanun al-’uqubat“, deo 1, 2007, izdavač „Dar al-fadil li al-tiba’a wa al-našar“, Bengazi, Libija.
30. Dr Samir Alija, „Nizam al-daula wa la-qada’ wa al-’araf fi al-islam“, 1997, izdavač „Al-mu’asasa al-jami’iya li al-dirasat wa al-našar wa al-tauzi’“, Bejrut, Liban.
31. Dr Suhajl Hasan al-Fatlavi i dr Imad Muhamed al-Rabija, „Al-qanun al-duali al-insani“, 2007, izdavač „Dar al-taqafa li al-našar wa al-tauzi’“, Aman, Jordan.
32. Dr Šerif Sejid Kamil, „Al-haq fi sur’a al-ijra’at al-jina’iya“, komparativna studija, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, 2005, Kairo, Egipat.
33. Dr Šauki Ramiz Šaban, „Al-nazariya al-’ama li al-jarima al-jumrukiya“, 2000, izdavač „Al-dar al-jami’iya“, Bejrut, Liban.

34. Dr Sobhi Muhimsati, „Al-’auda’ al-tašri’iya madiha wa hadiruha“, izdanje 4, izdavač „Dar al-’ilm li al-malayin“, Bejrut, Liban.
35. Dr Abdulhukm Fuda, „Al-bara’a wa ’adam al-’uqab fi al-da’wa al-jina’iya“, 1990, izdavač „Manša’a al-ma’arif“, Aleksandrija, Egipat.
- Dr Abdulhukm Fuda, „Al-nizam al-qanuni li-amr al-hifz“, 1996, izdavač „Dar al-fikr al-jami’i, al-ma’arif“, Aleksandrija, Egipat.
- Dr Abdulhukm Fuda, „Inqida’ al-da’wa al-jina’iya wa suqut ’uqubatiha“, 1994, izdavač „Manša’a al-ma’arif“, Aleksandrija, Egipat.
36. Dr Abdulhamid al-Šavarbi, „Al-tajrim wa al-’uqab fi al-dariba ’ala al-istihlak“, 1991, izdavač „Al-maktab al-arabi al-hadit“, Aleksandrija, Egipat.
37. Dr Abdulrazak Ali al-Imbari, „Munsab qadi al-qada fi al-daula al-’abasiya“, 1987, izdavač „Al-dar al-arabiya li al-mausu’at“, Bejrut, Liban.
38. Dr Abdulsalam al-Šarif al-Alim, „Nizam al-’awaqil fi al-islam, baht maqrun ’ala al-ala al-katiba“, 1988, Pravni fakultet, Univerzitet „Qar yunis“, Bengazi, Libija.
- Dr Abdulsalam al-Šarif al-Alim, „Nazariya al-siyasa al-šar’iya al-dawabit wa al-tatbiqat“, 1996, Univerzitet „Qar yunis“, Bengazi, Libija.
39. Dr Abdulsalam Sultan, „Al-iqrarat al-daribiya wa ijra’at rabt al-dariba wa al-tazalum minha wa tahsiluha wa taqadumuha“, u: „Majalla akadimiya al-dirasat al-’ulya“, 14/5, novembar 2004, Tripoli, Libija.
40. Dr Abdulsalam Muhamed al-Šarif, „Al-mabadi’ al-šar’iya fi ahkam al-’uqubat fi al-fiqh al-islami“, 1986, izdavač „Dar al-garb al-islami“, Bejrut, Liban.
41. Dr Abdulaziz Ramadan Samak, „Al-’afu wa ataruhu fi ’uuba al-qisas wa al-diya fi al-fiqh al-islami, 2008, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
42. Abdulaziz Amr, „Al-ta’zir fi al-šari’a al-islamiya“ izdavač „Dar al-fikr al-arabi“, Bejrut, Liban.
43. Dr Abdulah al-Ahmadi, „Al-qadi wa al-itbat fi al-niza’ al-madani“, 1991, izdavač „Šarika uris li al-tiba’a“, Ksar Said, Tunis.
44. Dr Abdulvahid Karam, „Mu’jam al-mustalahat al-qanuniya farans arabi injlizi“ izdavač „Maktaba al-nahda al-arabiya“, 1987, Bejrut, Liban.
45. Dr Ali Hasan Junis, „Al-iflas wa al-sulh al-waqi minhu“ izdavač „Matba’a jami’a ’ayn al-šams“, 1992, Kairo, Egipat.

46. Dr Ali Muhamed al-Safuri, „Al-nuzum al-qanuniya al-qadima lada al-yahud wa al-igriq wa al-ruman“, 1996, izdavač „Al-wala' li al-tabā' wa al-tauzi“, Kairo, Egipat.
47. Ali Mustafa al-Misurati, „Al-ta'abir al-ša'abiya al-libiya dalalat nafsiya wa ijtima'iya“, 1982, izdavač „Al-dar al-jamahiriya li al-našar wa al-tauzi' wa al-i'lan“, Misrata, Libija.
48. Dr Omar Salem, „Nahwa taysir al-ijra'at al-jina'iya“, komparativna studija, prvo izdanje, 1997, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
49. Dr Omar al-Said Ramadan, „Mabadi' qanun al-ijra'at al-jina'iya“, 1968, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
50. Dr Aud Muhamed Aud, „Qanun al-ijra'at al-libi“, prvo izdanje, 1977, izdavač „Maktaba qaurubina“, Bengazi, Libija.
- _ Dr Aud Muhamed Aud, „Al-ahkam al-'ama fi qanun al-ijra'at al-libi“, deo 1, 1968, izdavač „Al-maktab al-masri al-hadit“, Aleksandrija, Egipat.
  - _ Dr Aud Muhamed Aud, „Al-mabad al-'ama fi qanun al-ijra'at al-jina'iya“, 1999, izdavač „Dar al-matbu'at al-jami'iya“, Aleksandrija.
  - _ Dr Aud Muhamed Aud, „Qanun al-'uqbat al-has, jara'im al-muhadirat wa al-tahrib al-jumruki wa al-naqdi“, 1966, izdavač „Al-maktab al-masri al-hadit“, Aleksandrija.
51. Dr Fuad Abdulmenem Ahmed, „Fi al-da'wa al-jina'iya fi al-fiqh al-islami“, izdavač „Al-maktab al-arabi al-hadit“.
52. Dr Fauzija Abdulsitar, „Mabadi' 'ilm al-ajram wa al-'uqab“, 1985, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
- _ Dr Fauzija Abdulsitar, „Šarh qanun al-ijra'at al-jina'iya al-misri“, deo 1, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, 1977, Kairo, Egipat.
53. Saud Muhamed Musa, „Šakwa al-majani 'alayhi“, neobjavljena doktorska teza, Univerzitet u Kairu.
54. Prof. Kamil Ali Masud, „Al-idara al-'utmaniya fi tarabulus al-garb“, 2005, izdavač „Markaz jihad al-libiyin li al-dirasa al-tarihiya“, Tripoli, Libija.
55. Dr Kamal Hamadi, „Jarima al-tahrib al-jumruki“, 2004, izdavač „Manša'a al-ma'arif“, Aleksandrija, Egipat.

56. Prof. Lejla Kaid, „Al-sulh fi jara'im al-i'tida' 'ala al-afraq falsafatuhu wa suaruhu wa tatbiquhu fi al-qanun al-jina'i al-muqaran“, objavljena teza, univerzitet „Al-jami'a al-jadida“, 2011, Aleksandrija, Egipat.
57. Dr Mamun Muhamed Salama, „Usul 'ilm al-ijram wa al-'uqab“, izdavač „Dar al-fikr al-arabi“, Kairo, Egipat.
- Dr Mamun Muhamed Salama, „Qanun al-ijra'at al-jina'ia fi al-tašri' al-misri“, deo 1, 2000, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
- Dr Mamun Muhamed Salama, „Al-ijra'at al-jina'ia fi al-tašri' al-libi“, deo 2, 1971, izdavač „Dar al-kutub“, Bejrut, Liban.
58. Dr Maher Abdušviš al-Dara, „Al-ahkam al-'ama fi qanun al-'uqubat“, 1995, izdavač „Dar al-hukma li al-tiba'a wa al-našar“, Mosul, Irak.
59. Dr Madždi Mahab Hafiz, „Al-mausua al-jumrukiya“, 2005, izdavač „Dar al-fikr al-jami'i“, Aleksandrija, Egipat.
60. Dr Muhamed Abu Hasan, „Turat al badu al-qada'i“, izdavač „Manšurat da'ira al-taqafa“.
61. Dr Muhamed Abdulah al-Harari, „Usul al-qanun al-idari“, drugi deo, univerzitet „Al-jami'a al-maftuha“, 1990, Tripoli, Libija.
62. Dr Muhamed al-Razaki, „'Ilm al-ijram wa al-siyasa al-jina'ia“, izdavač „Dar al-kitab al-jadid al-mutahida“, 1999, Bejrut, Liban.
63. Dr Muhamed al-Zahili, „Wazifa al-din fi al-haya wa haja al-nas ilayhi“, 1991, izdavač „Manšurat jam'ia al-da'wa al-islamiya“, Tripoli, Libija.
64. Dr Muhamed al-Šarif al-Rahmuni, „Nuzum al-šurta fi al-islam ila awahir al-qarn al-rabi' al-hijri“, izdavač „Al-dar al-arabiya li al-kitab“, 1983.
65. Prof Muhamed al-Garjani al-Mabruk Abu Hadra, „Al-amr bi an la wajha li iqama al-da'wa al-jina'ia wa amr hifz al-awraq, dirasa muqarana fi al-qanun al-jina'i al-misri wa al-libi“, magistarska teza, univerzitet „Jami'a wadi al-nil“, šk. god. 2005, Sudan.
66. Priedio Muhamed ibn Salam al-Džumhi, „Tabaqat fa-haula al-šu'ara'“, objašnjenja Mahmuda Muhameda al-Šakira, deo 1, izdavač „Dar al-madani bi jadda“, Džeda, Saudijska Arabija.
67. Dr Muhamed Ramadan Bara, „'Ilm al-ijram“, izdavač „Dar al-manar li al-tiba'a wa al-našar“, Misrata, Libija.

- _ Dr Muhamed Ramadan Bara, „Qanun al-’uqubat al-libi, al-qism al-has, jara’im al-i’tida’ ’ala al-ašhas“, 1988, izdavač „Dar al-jamahiriya li al-našar wa al-i’lan“, Misrata, Libija.
68. Dr Muhamed Sobhi Nedžm, „Da’wa al-ta’wid amam al-mahkama al-jina’iya“, istraživački rad predstavljen na Trećoj konferenciji Egipatskog saveta za krivično pravo održanoj u Kairu od 12. do 14. marta 1989. o pravima oštećenog na krivične mere, 1990, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo.
69. Dr Muhamed Ali al-Sabuni, „Al-tafsir al-wadih al-misir“, 2010, izdavač „Al-maktaba al-’asriya“, Bejrut, Liban.
70. Dr Muhamed Ali Abdulatif, „Al-nazariya al-’ama li al-iškalat al-tanfid fi al-ahkam al-jina’iya“, izdanje 1.
71. Dr Muhamed Ali Ali Suilam, „Takyif al-waqi’a al-ijramiya“, objavljena teza, Univerzitet u Aleksandriji, 2010, izdavač „Dar al-matbu’at al-jami’iya“, Aleksandrija, Egipat.
72. Dr Muhamed Aid al-Garib, „Al-da’wa al-madaniya amam al-qada’ al-jina’i“, istraživački rad predstavljen na Trećoj konferenciji Egipatskog saveta za krivično pravo održanoj u Kairu od 12. do 14. marta 1989. o pravima oštećenog na krivične mere, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo.
- _ Dr Muhamed Aid al-Garib, „Al-markaz al-qanuni li al-niyaba al-’ama“, izdavač „Dar al-fikr al-arabi“, 1979, Kairo, Egipat.
73. Dr Muhamed Mahmud Bedrudin, „Al-tahkim fi qadiya taba bayna misr wa isra’il“, objavljena disertacija, univerzitet „Ayn al-šams“, 1991.
74. Dr Muhamed Sulejman Musa, „Šarh qanun al-’uqubat al-libi al-qism al-’am“, 2002, deo 2, izdavač „Manša’a al-ma’arif“, Aleksandrija, Egipat.
75. Dr Mahmud Šaltut, „Al-islam ’aqida wa šari’a“, izdavač „Dar al-šuruq“, 2010, Kairo, Egipat.
76. Dr Mahmud Abdurabi al-Kablavi, „Al-takyif fi al-mawad al-jina’iya“, 2003, izdavač „Dar al-fikr al-jami’i“, Aleksandrija, Egipat.
77. Mahmud Mahmud Said, „Al-ahkam al-mustahdata fi qanun al-ijra’at wa al-muškilat al-’ilmiya allati tutiruha“, izdavač „Dar al-fikr al-arabi“, 2005, Kairo, Egipat.
78. Dr Mahmud Nadžib Hosni, „Šarh qanun al-ijra’at al-jina’iya“ 1986, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.

- _ Dr Mahmud Nadžib Hosni, „Šarh qanun al-ijra'at al-jina'iyā al-misri“, 1988, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
  - _ Dr Mahmud Nadžib Hosni, „Šarh qanun al-ijra'at al-jina'iyā al-misri“, 1991, izdavač „Dar al-taqafa al-jami'iyā“, Kairo, Egipat.
79. Dr Madhat Abdulhalim Ramadan, „Al-wajiz fi šarh qanun al-'uqubat, al-qism al-has“, izdavač „Dar al-kutub al-qanuniya“, 2003, Kairo, Egipat.
- _ Dr Madhat Abdulhalim Ramadan, „Al-ijra'at al-mawjiza li-inha' al-da'wa al-jina'iyā fi daw' ta'dilat qanun al-ijra'at al-jina'iyā“, komparativna studija, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
80. Dr Madhat Abdulaziz Ibrahim, „Al-amr al-jina'i, dirasa tahlila muqarana bayna al-tašri'ayn al-misri wa al-faransi“, 2006, izdavač „Dar al-nahda al-arabiya“, Kairo, Egipat.
81. Dr Mustafa Abdulgani Šiba, „Dirasat fi al-taqafa al-islamiya“, izdavač „Manšurat al-jami'a al-maftuha“, 2000, Tripoli, Libija.
82. Dr Mustafa Madždi Hardža, „Al-ta'liq 'ala qanun al-'uqubat“, 1992, izdavač „Maktaba rijal al-qada“, Kairo, Egipat.
83. Prof. Mugan Hašem Muhamed, „Jarima al-tahrib al-jumruki“, neobjavljena teza, izdavač „Qism al-dirasat al-qanuniya“, univerzitet „Jami'a al-dual al-arabiya“, šk. god. 2005/2006, Kairo, Egipat.
84. Prof. Muftah Belaid Agvita, „Al-mauqif al-ša'abi al-misri fi haraka al-jihad al-libi“, 2003, izdavač „Markaz jihad al-libiyin li al-dirasat al-tarihiya“, Tripoli, Libija.
85. Dr Vasfi Zakarija, „'Aša'ir al-šam“, 1945, izdavač „Matba'a dar al-hilal“, Damask, Sirija.
86. Biblija, „Al-kitab al-muqadas, mutani al-ishah“.

Osmo: Časopisi

1. Dr Ahmed Ibrahim, „Al-šurut wa al-'uqud wa al-hayarat“, u: „Majalla al-qanun wa al-iqtisad“, vol. 6, br. 4, novembar 1934.
2. Dr Ahmed Rafat Hifadži, „Nizam al-sulh fi qanun al-ijra'at al-jina'iyā“, u: „Majalla al-muhama“, vol.6, br. 36.
3. Dr Ahmed Salem al-Himasi, „Al-iškaliyat al-falsafiya wa al-'ilmiya li tašri'at al-hudud“, u: „Majalla al-jami'a al-asmariya“, vol. 4, br. 8, 2007.

4. Dr Faiza Junis al-Baša, „Al-'adala al-tasaluhiya fi al-masa'il al-jina'iya“, u: „Majalla al-jami'i“ izdaje univerzitet „Jami'a al-fatih“, Tripoli, vol. 8, 2005.
  5. Dr Sara Mahmud Sijam, „Bada'il al da'wa al-jina'iya wa al-itijahat al-hadita fi qanun al-ijra'at al-misri“, u: „Majalla al-arabiya li al-fiqh wa al-qada“, izdavač „Al-amana al-'ama li jami'a al-dual al-arabiya“, vol. 27, br. 1, april 2003.
  6. Dr Sad Salem al-Asbali, „Al-mašakil al-'ilmiya li qanun al-'afu raqm 1 li sana 1994“, u: „Majalla al-muhami“, 1994, vol. 11, br. 41-42, izdavač „Matabi' al-taura li al-waraq wa al-tiba'a“, Bengazi, Libija.
  7. Dr Al-Said Mustafa al-Said, „Fi tabsit al-ijra'at al-jina'iya, nizam al-amr al-jina'i“, u: „Majalla al-qanun wa al-iqtisad“, vol. 5, br. 11, maj 1941, izdavač „Matba'a fath allah al-ya's“, Kairo, Egipat.
  8. Dr Samir al-Džanzuri, „Al-idana bi-gayr murafa'a“, u: „Al-majalla al-jina'iya al-qaumiya“, jul 1969.
  9. Dr Abdusalam Sultan, „Al-iqrarat al-daribiya wa ijra'at rabt al-dariba wa tazalum minha wa tahsiluha wa taqadumuha“, u: „Majalla akadimiya al-dirasat al-'ulya“, vol. 14, br. 5, novembar 2004, Tripoli, Libija.
  10. Savetnik Abdulmadžid Mahmud, „Ru'ya haula tatawur al-'adala al-jina'iya“, neobjavljeno istraživanje, predstavljeno na regionalnoj konferenciji o sistemima pravde u arapskim zemljama, održanoj 29-30. novembra 2008.
  11. Prof. Al-Mabruk Muhamed al-Zavam, „'Uqud al-id'an fi al-fiqh al-islami“, u: „Majalla kuliya al-adab“, univerzitet „Jami'a al-fatih“, vol. 18, br. 2, 2011, Tripoli, Libija.
  12. Dr Muhamed Saleh Abu Hadžar, „Al-takyif al-tabaduli li jarima al-qadaf bayna al-had wa al-ta'zir“, u: Majalla al-jami'a al-asmariya“, vol. 8, 2007, br. 4, izdavač „Dar al-manar li al-tiba'a wa al-našar“, Misrata, Libija.
  13. Prof. Ahmed Nadžib al-Šarif Muavija, „Šarh“, u: „Majalla himaya al-tifl“, izdavač „Markaz al-dirasat al-qanuniya wa al-qada'iya“ pod okriljem Ministarstva pravde.
- Prof. Ahmed Nadžib al-Šarif Muavija, „Al-mafhum al-qanuni li al-sulh bi al-wasata fi al-mada al-jaza'iya wa al-yata“, istraživački rad predstavljen na Simpozijumu o nagodbi arbitražom oko krivičnih predmeta, održanom 13/3/2003 u Visokom institutu za pravosuđe pod okriljem Ministarstva pravde i čovekovih prava, Tunis.

14. Dr Mahmud Salam Zinati, „Al-qatl wa jaza’uhu fi al-taqalid al-ifriqiya“, u: „Majalla al-’ulum al-qanuniya wa al-iqtisadiya“, izdavač „Matba’a ’ayn al-šams“, 1965, vol. 7, br. 1.
15. Dr Al-Hadi Abu Hamra, „Al-mafhum al-qanuni li al-qisas wa al-diya“, u „Majalla al-ma’had al-’ali li al-qada’“.
  - _ Dr Al-Hadi Abu Hamra, „Ta’liq ’ala qanun al-qisas wa al-diya raqm 6 li-sana 1423 w.r. wa ta’dilatih“, u: „Majalla al-muhami“, vol. 53, 54, br. 14, 2003.
16. Dr Hadi Hamid Kaškuš, „Al-sulh fi nitaq qanun al-ijra’at al-jina’iya al-jadid“, u: „Majalla al-aman wa al-qanun“, izdaje Policijska akademija u Dubaiju, vol. 3, br. 11, jul 2003.
17. Prof. Ahmed Muhamed Abdulkadir, „Isdar qanun ’afu bayna ru’iya al-qanuniya wa al-mutatalabat al-musalaha al-wataniya“, istraživanje predstavljeno na Naučnoj konferenciji, održanoj na Univerzitetu „Al-jami’a al-asmariya“ pod naslovom „Al-musalaha al-wataniya“, u periodu od 21. do 25. 4. 2012; neobjavljeno istraživanje.

Novine

1. Prof. Muhamed Ali al-Tajib, „Al-ahkam al-hasa bi-qanun al-qisas wa al-diya“, u: „Sahifa al-muqrab“, broj 241, izdaje „Al-hay’a al-’ama li al-sahafa“, 1. januar 2011.

Deveto: Kodeksi, zakoni, pravilnici i odluke

1. „Maduna al-tašri’at“, vol. 5, br. 10, 2010.
2. Građanski zakonik Alžira.
3. Zakon br. 1 o amnestiji, godina 403. po rođenju Proroka.
4. Zakon br. 1 iz 1369. o radu narodnih komiteta.
5. Zakon br. 1 iz 429. po rođenju Proroka o krivičnim merama za oružane grupe.
6. Zakon br. 10 iz 2010. o nadležnosti Komiteta za nagodbu i arbitražu.
7. Zakon br. 11 iz 1984. o saobraćaju na javnim putevima.
8. Krivični zakon Egipta br. 58 iz 1937. i izmene i dopune tog zakona.
9. Zakon br. 48 iz 1956. o izmenama i dopunama Krivičnog zakona Libije.
10. Zakon br. 6 iz 1423 (1994) o krvnoj osveti i krvarini.
11. Krivični zakon Libije iz 1954. objavljen u Službenom glasniku, specijalan broj, 1954.
12. Zakon br. 7 iz 1430. o izmenama i dopunama Zakona br. 6 iz 1423. o krvnoj osveti i krvarini.

13. Zakon br. 74 iz 1975. o radu narodnih komiteta nadležnih za izmirenje i arbitražu i izmene i dopune Zakonom br. 4 za godinu 1979.
14. Zakon br. 58 iz 1937 i izmene i dopune toga zakona Zakonom br. 147 iz 2006.
15. Zakon br. 91 iz 2005. o porezu na dohodak.
16. Carinski zakon Jordana.
17. Carinski zakon Egipta br. 66 iz 1963. i izmene i dopune tog zakona.
18. Carinski zakon Tunisa, Službeni glasnik Republike Tunis, 2009.
19. Krivični zakonik Tunisa, Službeni glasnik Republike Tunis, 2007.
20. Zakon o krivičnom postupku Tunisa, Službeni glasnik Republike Tunis, 2007.
21. Zakon o krivičnom postupku Libije iz 1953, Službeni glasnik, specijalan broj, 1954.
22. Odluka ministra pravde Libije iz 13. januara 1965.
23. Odluka egipatskog ministarstva br. 268/2.
24. Odluka br. 125 iz 2005. o primeni zakona br. 6 iz 1987. o izmirenju i arbitraži.
25. Pravilnik 250 iz 1423. o radu narodnih konferencija.
26. Pravilnik br. 57 iz 2004. o Zakonu br. 11 iz 2004.
27. Odluka Opšteg narodnog komiteta br. 157 iz 2004. o primeni Pravilnika na Zakon o porezu na dohodak br. 11 iz 2004.
28. Ustavna deklaracija Prelaznog saveta Libije doneta u Bengaziju 23/8/2011.
29. Sudske presude navedene u fusnotama.

Spisak strane literature

Prvo: Literatura na francuskom jeziku

1. TRICOT, Jean-Philippe, „Chronique de droit des modes amiables de reglement des conflicts. Revue de l'arbitrage“, 1/1/2011, br. 2012-1, str. 207-243.
2. LOYER-LEMERCIER, Marie-Julie, „Reflexions sur la nature originale des transaction penales, mode de gestion de l'action publique a la maniere contractuelle, Revue penitentiaire et de droit penal“, 1/4/2010, br. 2, str. 343-357.
3. LE BRIERO, Sebastien, „La transaction penale appliquee a la police de Leau. Revue droit de l'environnement“, 1/6/2007, br. 149, str. 157-158.
4. LANDAIS, Claire; LENICA, Frederic, „Le regime de la transaction penale. Revue actualite juridique droit administratif“, 6/11/2006, br. 37, str. 2053-2056.
5. BOUTON, Jacqueline; „La Halde et la transaction penale. Revue droit du travail Dalloz“, 1/11/2006, br. 5, str. 320-321.

6. BILLET, Philippe, „Le Conseil d’etat ne transige pas avec la transaction penale en matiere de l’eau, Note sous arret (Conseil d’etat, 7 juillet 2006, numero 283178, France nature environnement, Jurais Data numero 2006-070406). Revue JCP A (Administration et collectivites territoriales)“, 18/9/2006. br. 38, str. 1172, 1174.
7. M. P. Lucas de Leyssac, „Decision de justice civile et repression penale“, teza, Pariz, 1973, str. 593.
8. Francois Goy i Marcel Rousselet, Maurice Patin, „Le l’action publique“, 1953, str. 511.
9. Jean Pradel, „Droit penal. Procedure penale“, 1997, br. 185, str. 209.
10. Michel Dobkin, „La transaction en metier penale“, izdavač „Sirey“, 1994, br. 19, str. 139.
11. Jean Peadei, „Procedure penale, droit penale“, tom 11, Pariz, 1997, br. 185, str. 203.
12. Boulant, Femand, „La transaction douanier etudes de droit penale“, Anali Fakulteta za pravo i ekonomske nauke, Aix-En Provence, 1968, str. 232.
13. Jean Franco Duper, „La transaction en metiers penale“, Pariz, 1977, str. 185.
14. „Cass. Crime mai et juin 1902, s. 1904. 1. 477. Crin janv. 1956“, br. 3.
15. „Cass. Juin 1991-1992“, str. 228, decembar 1993, br. 38.
16. Bouzat i Pinatel, „Traite de droit penal et criminologie“, 1963, str. 1292.
17. Michelle-Laure (Rassat), „Le ministere public, entre son passe et son avenir“, izdavač „Librarie generale de droit et de jurisprudence“, 1967, str. 221.
18. M. Abdle Twab, „Les restrictions suspensives des porsuites penales“, teza, Pariz, 1986, str. 240.
19. Lavasseur, G, „Le droit penal. Economique“, doktorska disertacija, Ker, 1960/1961, str. 273.

Drugo: Spisak literature na engleskom jeziku

1. Robben Nolt, Jennifer K, „Apologies and Legal Settlement: An Empirical Examination“, u: „Michigan Law Review“, vol. 102, br. 3, decembar 2003, str. 461.
2. Vidmar, Neil, „Assessing the Effect of Case Characteristics and Settlement Forum on Dispute Outcomes and Compliance“, u: „Law and Security Review“, vol. 21, br. 1, 1987, str. 160-161.
3. Vinogradoff, Paul, „Juridical Persons“, u: „Columbia Law Review“, vol.24, br. 6, jun 1924, str. 599.

4. McCurdy, William E., „Torts between Persons in Domestic Relation“, u: „Harvard Law Review“, vol. 43, br. 7, maj 1930, str. 1035-6.
5. Doo, Leigh-Wai, „Dispute Settlement in Chinese-American Communities“, u: „The American Journal of Comparative Law“, vol.21, br. 4, jesen 1973, str. 638-640.
6. Clark, Grover, „The English Practise with Regard to Reprisals by Private Persons“, u: „The American Journal of International Law“, vol.27, br. 4, oktobar 1933, str. 707.
7. Roberts, Simon, „The Settlement of Family Disputes in the Kgatla Customary Courts: Some New Approaches“, u: „Journal of African Law“, vol. 15, br. 1, 1971, str. 63.
8. Atleson, James B., „The Legal Community and the Transformation of Disputes: The Settlement of Injunction Action“, u: „Law and Society Review“, vol. 23, br. 1, 1989, str. 42-3.
9. Merry, Sally Engle, „Going to Court: Strategies of Dispute Management in an American Unban Neighborhood“, u: „Law and Society Review“, vol. 13, br. 4, 1979, str. 892-893.

Alternativni oblici okončanja krivičnog postupka u pravu Srbije

Prva glava

A) Pojam i značenje restorativne pravde.

Restorativna pravda predstavlja teorijski pravac koji je prethodio uvođenju pogodbenog načina okončanja krivičnog postupka. To su razlozi kojima smo se rukovodili kada smo restorativnu pravdu uvrstili i obradili u ovom radu. Ovom vrstom pravde se trasirao put ka uvođenju alternativnih mera prema maloletnicima. Kako bismo razumeli pojam, pravnu prirodu i osnovne elemente alternativnih mera, potrebno je jasno odrediti pojam i značenje “restorativne pravde”. Pod tim se podrazumevaju različita pojmovna određenja restorativne pravde, tj. ona se može tretirati kao: pokret, model, paradigma, ideja, pristup...¹

Glavni stav je da uvođenje alternativnih mera u krivičnom pravu Srbije predstavlja pionirski poduhvat, koji je posledica narastajućeg uticaja restorativne pravde. Ove mere su nastale na temeljima restorativne pravde pa otuda predstavljaju njene osnovne postulate. Zato je potrebno pitanje restorativne pravde posmatrati u svetlu primene alternativnih mera prema maloletnicima.

U poslednje vreme retributivni model državne reakcije na kriminalitet zapao je u ozbiljnu krizu. Porast kriminaliteta na svim nivoima, a naročito kod najmlađe populacije, uključuje promene u sistemu kažnjavanja delinkvenata. Otuda alternativne mere reagovanja na kriminalitet punoletnih lica ne daje u praksi očekivane rezultate. Traga se za novim oblikom reagovanja na kriminalitet, u smislu posebnog načina posmatranja krivičnog prava u društvu. Zapravo, restorativna pravda se suprotstavlja konvencionalnom načinu tretiranja

---

¹ Sanja Čopić, Pojam i osnovni principi restorativne pravde, Temida, 1/07, Beograd, str. 27 i dalje.

kriminaliteta. Geri Džonston¹ smatra da restorativna pravda predstavlja najveće naučno dostignuće savremenog krivičnog prava i kriminologije. Restorativna pravda je mnogo više od teorije, pravca, ideje ili projekta. Ona podrazumeva drugačiji (izmenjeni) način gledanja na kriminalitet i njegov dosadašnji retributivni odgovor, a naročito na maloletne delinkvente. Stoga, razmatranje restorativne pravde kao celine omogućava uočavanje prisustva njenih elemenata u krivičnom pravu Srbije.

Prema norveškom kriminologu Nilsu Kristiju je potreban novi pristup koji bi sadržao posredovanje (medijaciju) između učinioca i žrtve krivičnog dela. Time bi se postigle višestruke koristi po obe strane (učinioca i žrtvu). U pitanju je ne tako veliki stepen vaspitne zapuštenosti maloletnika čime se opravdava primena alternativnih mera.

Reč je o nemoći tradicionalnih kazni i neuspehu resocijalizacije što je uticalo na iznalaženje novih oblika društvene rakuje.² U tom smislu, pojam restorativne pravde je naišao na različito viđenje kod pojedinih autora. Oni definišu restorativnu pravdu na dva načina:

1. kao alternativu krivičnopravnom sistemu, posmatra se kao “progresivna alternativa narastajućoj primeni zatvorske kazne i drugih mera kojima se pokušava kontrolisati kriminalitet i ostvariti Pravda” (Džonston), “kao pokušaj da se raskinu veze sa tradicionalnim krivičnopravnim sistemom i klasičnim modelom primene krivičnog prava u odgovoru na kriminalitet i to kroz modifikovanu primenu određenih principa građanskog prava” (Džonston).
2. kao proces, ishod ili skup principa, tako pojedini autori restorativnu pravdu definišu kao “proces u kome strane koje su u sukobu koji je nastao izvršenjem krivičnog dela zajedno odlučuju o tome na koji način da se poprave posledice krivičnog dela” (Zehr, Maršal i dr.), druga grupa autora daje prednost naknadi štete i popravljanju odnosa narušenog krivičnim delom (Valgrejv, Bejzmor i dr.), najzad treća grupa autora restorativnu pravdu određuje kao skup principa, karakteristika ili vrednosti (Van Nes, Hejdžmen i dr.).³

---

¹ Gerry Johnstone, A Restorative Justice Reader (text, sources, context), Willan Publishing, Devon, U.K., 2003. godine, str. 511 i dalje.

² Nataša Mrvić - Petrović i Đorđe Đorđević, Moć i nemoć kazne, Vojnoizdavački zavod i Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 1998, Beograd.

³ Vidi: Sanja Čopić, op. cit., str. 28. i dalje.

Jedan od prihvatljivih definicija restorativnog pravosuđa, glasi: “Restorativno pravosuđe je proces u kome strane učesnice u pojedinačnom delu zajednički donose odluku kako da se nose sa posledicama ovog dela i njegovim implikacijama na budućnost.”¹

Po Maršalu, restorativno pravosuđe podrazumeva skup opštih načela koja usmeravaju opštu praksu bilo koje ustanove ili grupe u tretiranju krivičnog dela.² U pitanju se sledeća načela:

- stvaranje dovoljno prostora za lično učešće glavnih aktera u restorativnom procesu.
- orijentacija ka pristupu rešavanja problema unapred.
- kreativna (fleksibilna) praksa.
- posmatranje problema koje su izazvali krivična dela iz ugla njihovog okruženja.

U međunarodnim okvirima definicija restorativne pravde je sadržana u Deklaraciji UN o osnovnim principima primene programa restorativne pravde u krivičnim slučajevima. Ona definiše restorativnu pravdu kao “programe koji su bazirani na restorativnom procesu i/ili teže ostvarivanju restorativnih ciljeva”. Pri tome se misli na postizanje sporazuma kao rezultata restorativne pravde, uključujući reparaciju štete, rad u korist zajednice i sl., a sve u cilju omogućavanja reparacije za žrtvu i učinioca krivičnog dela.³

Smatramo da treba podržati shvatanje koje restorativnu pravdu svrstava kao deo krivičnog postupka. Mere koje čine sastavni deo restorativne pravde a primenjuju se prema maloletnim delinkventima nose naziv diverzione mere.⁴

Ove mere su proizvod prethodno sprovedene medijacije u krivičnim predmetima, koja je zasnovana na sledećim postulatima:

“Nepriistrasnost se odnosi na stav medijatora tokom postupka da ne daje prednost, niti se svrstava na nečiju stranu u sukobu. *Neutralnost* medijatora podrazumeva da on nema svoj skriveni interes u odnosu na predmet spora i ne očekuje direktnu dobit od jedne strane u sporu kao kompenzaciju za posredničke usluge.

Dobrovoljnost učesća podrazumeva da strane u sukobu slobodno, svojom voljom i bez prinude odlučuju da učestvuju u procesu. One nisu prisiljene ni da prihvate određenog medijatora, već se slobodno izjašnjavaju o njegovoj prihvatljivosti za obe strane da vodi

---

¹ Michael Liebmann, O veštinama posredovanja između žrtve i počinioca, 2003, Beograd.

² Tim Marshall, Restorative justice: An overview, Home Office, 1999. year, London.

³ Preuzeto sa veb sajta: www.un.org.

⁴ Ansel Mark: Društvena odbrana, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 1991, Beograd, str. 63.

proces posredovanja. Važno je, da nema nikakvih legalnih posledica za onu stranu u sporu koja odbije medijaciju ili određenog medijatora.

Medijator *nema moć da autoritativno donosi odluke, već osnažuje strane u sukobu da prepoznaju sopstvene potrebe i interese, sagledaju šta sve mogu da očekuju u budućnosti i pregovaraju oko rešenja koje će biti prihvatljivo za sve strane u sukobu. On radi na pomirenju suprotstavljenih interesa, tako da strane postignu dogovor koji je utemeljen na njihovim potrebama. To razlikuje medijatora od sudije ili arbitra koji odlučuju umesto strana u sukobu, pri čemu su njihove odluke više zasnovane na društvenim normama, zakonima ili ugovorima, nego na autentičnim potrebama/interesima strana u sukobu.*

Obostrano prihvatljiv sporazum kao ishod posredovanja podjednako uvažava i zadovoljava osnovne potrebe/interese svih strana u sukobu i u literaturi se često označava kao “pobeda-pobeda” (*win-win*) ishod, nasuprot “pobeda-poraz” (*win-lose*) ishodu sudske odluke. To predstavlja tzv. integrativni nasuprot distributivnom pristupu rešavanja sukoba.

Medijacija je *privatan i poverljiv proces, zatvoren za javnost i odlikuje ga poverljivost ličnih informacija. Međutim, neki vidovi posredovanja, naročito oni čija je svrha pomirenje dve ili više grupa ili zajednica, mogu biti delimično ili sasvim otvoreni za javnost. To mogu biti sporovi vezani za zaštitu prirodne okoline ili etnički sukobi, kao što je npr. rad Komisije za istinu i pomirenje (Truth and Reconciliation Commission), formirane 1995. u Južnoj Africi nakon pada aparthejda.”*¹

B) Primena restorativne pravde u praksi

Primena restorativne pravde u Srbiji nije zabeležila značajnije pomake u smislu njene primene u okviru krivičnog postupka. Prema raspoloživim podacima, koji se vezuju za aktivnosti Centra za medijaciju u Niškom region, navodi se da je 72% uspešno objavljenih medijacija. Kroz postupak medijacije je prošlo svega 105 maloletnih delinkvenata. Ovde se radilo o krivičnim delima blažeg fizičkog i psihičkog zlostavljanja, sitnim krađama, a u slučaju gde su oštećene institucije radilo se o lakšim krivičnim delima oštećenja tuđih stvari i krađe. U Centru za socijalni rad u Nišu je povučeno iz sudskih postupaka ukupno 15 krivičnih prijava, kao rezultat uspešno sprovedenih medijacija.

---

¹ Tamara Džamonja Ignjatović, Nevenka Žegarac, Medijacija u sistemu socijalne zaštite, Godišnjak FPN, 2007, Beograd, str. 401-402.

Kao primer postignutog uspeha u primeni restorativne pravde možemo navesti neke od slučajeva medijacije u Velikoj Britaniji. Tako, Libman i Brejtvejt navode podatke Centra za medijaciju tokom 1996. i 1997. godine u Velikoj Britaniji. Prema navedenim podacima u 93% su učinioci krivičnog dela bili spremni da medijaciju preporuče svojim prijateljima a 48% je preporučivalo retributivni (sudski) postupak. Nadalje, u studiji iz 1996. godine (posmatrano kroz uspeh u naknadi štete) 87% mladih delinkvenata je preporučivalo medijaciju svojim prijateljima dok se u 1997. godini taj procenat povećao na 91%.¹

Svi ovi podaci ukazuju nam na važnost povećanja broja okončanja krivičnih postupaka po osnovu medijacije i međusobnog sklapanja sporazuma. Pokušaji u gradu Nišu i drugim gradovima u Srbiji predstavljaju samo početak u pravcu daljeg razvoja sporazumnog rešavanja krivičnih postupaka. Međutim, ne treba očekivati naglo povećanje broja okončanja krivičnog postupka putem nagodbe, jer to zahteva protok određenog vremena i pripremu pravosudnih organa.

C) Dometi restorativne pravde.

Pitanje dometa restorativne pravde, kao novog modela razumevanja društvene pravde, pokazuje različite domete u krivičnom pravu. Restorativna pravda se pojavljuje kao odgovor na krizu dosadašnjeg državnog odgovora na kriminalitet. Neki zapadni autori je vide kao novi oblik shvatanja krivičnog prava. Tom Kavanagh smatra da je “klasičan krivičnopravni sistem doživeo krah i da stvara spiralu učešća siromašnih, mentalno bolesnih i marginalaca, a da restorativna pravda pomaže da ljudi žive život sa strašću, ispunjen ličnim i zajedničkim ciljevima i snovima u težnji da dostignu svoje potpune mogućnosti”.²

Pored toga, restorativna pravda je odstupanje od tradicionalnog i konvencionalnog pristupa u društvenom suzbijanju kriminaliteta. Njoj se zamera da podriva već ustaljeni i “uspešni” klasični krivičnopravni model društvene reakcije, pa se njenom primenom ne ostvaruje srazmernost u sankcionisanju delinkventnog ponašanja. Smisao restorativne pravde nije postizanje proporcionalnosti u sankcionisanju delinkventnog ponašanja. Umesto toga,

---

¹ Vidi: Dušan Randelović, Efikasnost i neki domeni primene medijacije između žrtve i počinioca, Godišnjak za psihologiju br. 4-5/06, Niš.

² Preuzeto sa sajta: www.restorativejustice.org. (01.09.2015.).

ovim modelom pravde se želi postići zadovoljenje svih aktera, odnosno učinioca, žrtve i društvene zajednice. Zato je područje maloletničke delinkvencije pogodan teren za primenu restorativne pravde.

Napredak u primeni restorativne pravde se sastoji u tome da se izbegava tzv. sekundarna viktimizacija žrtve krivičnog dela koju sa sobom nosi vođenje klasičnog krivičnog postupka. U Kanadi *Council on Justice and Corrections* je 1996. godine podneo izveštaj nastao na iskustvu žrtava nasilja i utvrdio da je “kontakt između žrtve i krivičnog suda bio primarni izvor reviktimizacije, frustracije, razočaranja, dosađivanja, pre nego li doprinos u rešavanju problema žrtava”. Prema izveštaju *Wufoundlenda Provincial Association Against Family Violence* “žrtve su zabrinute oko sopstvenog minimalnog učešća u krivičnom postupku i da se nekada osećaju kao osobe kojima se sudi umesto osobe koja je optužena za zločin..., a sadašnji sistem funkcioniše tako što delinkvente radije zadržava u sistemu nego što ih ohrabruje da prestanu da vrše zločin”.¹

Ideja restorativne pravde daje mnogo bolje rezultate u državama koje su ranije počele sa njenom primenom. Posredovanje između učinioca krivičnog dela i žrtve vodi njihovom približavanju i lakšem rešavanju mnogih problema koje retributivni model nije mogao da prevaziđe. U tome je primarni značaj restorativne pravde u modernom krivičnom pravu, koje sa sobom nosi drugačiji pogled na glavne aktere kriminalnog ponašanja u društvu. Ovo je preovlađujuće mišljenje kod značajnog broja autora u krivičnom pravu Srbije. Zato je na tužilačkoj i sudskoj praksi da proširi i produbi domete primene restorativne pravde i omogući znatno veći broj okončanih krivičnih postupaka u formi njihovog nagodbenog rešavanja.

D) Opravdanost restorativne pravde

Opravdanost primene restorativne pravde počiva na važnosti sporazumnog rešavanja određenog krivičnog slučaja. Pod tim se podrazumevaju odnosi među dve strane, tj. okrivljenog i oštećenog. Ovakvi odnosi najviše utiču na maloletnike koji nisu uvek u stanju da se odupru izazovima društva. Narušeni međuljudski odnosi potiču iz porodice, preko

---

¹ Miomira Kostić, Restorativna pravda smisao i mogućnosti primene, Socijalna misao br. 2-3/05, Beograd, str. 47.

škole, ulice, masovnih medija i dr. Prisutan je globalni rast agresivnosti kod maloletnika za koji, prema pretežnom mišljenju, društvo nije pronašlo adekvatan odgovor. Restorativnom pravdom se prevazilaze svi nedostaci koje je za sobom nosila primena retribucije. To se postiže primenom principa na kojima počiva ideja restorativne pravde: posredovanjem između učinioca krivičnog dela i žrtve, njihovim izmirenjem, naknadom štete koju je pretrpela žrtva, radom u humanitarne svrhe, redovnim posećivanjem Centra za socijalni rad i drugih institucija itd.

Cilj kome teži restorativno pravosuđe odnosi se na preventivnu ulogu organa koji učestvuju u njegovoj primeni. Posebno je važna uloga restorativnog pravosuđa na planu smanjenja stope kriminaliteta kod najmlađe populacije. Prednosti ovakvog oblika državne reakcije sastoje se u fleksibilnijem, neformalnom, neposrednom pristupu među učesnicima u krivičnom postupku. Važno je istaći da se restorativna pravda susreće sa mnogo teškoća na svom putu reformisanja tradicionalno-retributivnog pravosuđa.

U praksi se pokazalo da žrtve nisu spremne da se susretnu sa učiniocima, već da to zahteva protek određenog vremenskog perioda, pre nego što pokažu spremnost da učestvuju u ovom postupku. U domaćoj naučnoj i stručnoj javnosti još ne postoji dovoljno poznavanje osnovnih principa i sadržaja restorativne pravde. S obzirom da je ideja restorativne pravde nepoznata za veliki deo našeg društva, očekuje nas dug put sa puno prepreka na polju njenog uspostavljanja. Smatramo da za sada nije dovoljno učinjeno na ovom planu i da je prerano govoriti o primeni restorativne pravde u meri u kojoj je ona prisutna u evropskim pravnim sistemima. Ovo svoje mišljenje zasnivamo na iskustvima koje smo stekli upoznavajući se sa aktuelnim naučnim radovima, raspravama, konferencijama, skupovima i dr. Pod tim podrazumevamo teritoriju Srbije uključujući države sa kojima se ona graniči a koje pripadaju istoj pravnoj kulturi.

OUN je dala definiciju restorativne pravde, u okviru Deklaracije o osnovnim principima primene programa restorativne pravde u krivičnim slučajevima (2000.), koja definiše restorativnu pravdu kao „programe koji su bazirani na restorativnom procesu i/ili teže ostvarivanju restorativnih ciljeva“. Dakle, restorativna Pravda je nastala kao rezultat potrebe za drugačijim pristupom u rešavanju konkretnog kriminalnog konflikta. Međutim, ovaj vid pravde odlikuju određene specifičnosti koje su dijametralno suprotne u odnosu na retributivnu pravdu.

Tabela 1.

RETRIBUTIVNI MODEL	RESTORATIVNI MODEL
Prednost načela materijalne istine	Prednost izmirenju stranaka i naknadi štete nastale krivičnim delom
Objektivno utvrđivanje povrede zakonskih normi	Zadovoljenje interesa stranaka (učinioca, žrtve i društva)
Kruto sprovođenje pravila krivične procedure	Prilagođavanje krivične procedure primeni diverzionih mera
Glavna uloga sudije, tužioca i sudskog veća	Povećana uloga ostalih institucija (centra za socijalni rad, nevladinog sektora i sl.)
Obavezno vođenje dokaznog postupka	Izostajanje dokaznog postupka u slučajevima kada se primenjuju diverzione mere
Relativno dugo trajanje krivičnog postupka	Izostajanje krivičnog postupka, odnosno njegovo skretanje
Veliki i nepotrebni troškovi koje proizvodi vođenje postupka	Smanjeni troškovi vođenja postupka ili njihovo izostajanje
Izricanje krivične sankcije kao krajnjeg ishoda vođenja krivičnog postupka	Izmirenje, naknada štete, rad u korist zajednice, lečenje u zdravstvenoj ustanovi i sl.

Tabela, kako se vidi, jasno ukazuje da u svakoj fazi krivičnog postupka, kao i pre njegovog početka, postoji jasna linija razdvajanja koja se završava izricanjem krivične sankcije (retributivna pravda), odnosno izricanjem neke od diverzionih mera (restorativna pravda). Ono što se ipak već na prvi pogled vidi, jeste izražena personalizacija učesnika u

restorativnoj prav-di, odnosno procesu. Step en uspešnosti u primeni restorativne pravde, zato, zavisi od ljudskog faktora, odnos-no, od sve tri strane učesnice u ovom postupku (učinioc, žrtva i društvo).¹

---

¹ Zlatko Nikolić i Ivan Joksić, Maloletnička delinkvencija (socijalno-psihološki i krivičnopravni aspekti), Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2011, str. 134-136.

Druga glava

A) Alternativni oblici okončanja krivičnog postupka prema maloletnicima.

Alternativni oblici okončanja krivičnog postupka prema maloletnicima predstavljaju značajan korak napred na polju efikasnosti našeg maloletničkog (krivičnog) pravosuđa. Pod tim se podrazumevaju alternativne krivične sankcije koje se izriču i primenjuju u funkciji ostvarenja restorativne pravde. "Razvoj alternativnih krivičnih sankcija i koncepta restorativne pravde vezuje se za sedamdesete i osamdesete godina prošlog veka, kada su „nemoć“ klasičnih kazni i neuspeh ideje resocijalizacije podstakli potrebu za pronalaženjem novih (alternativnih) oblika reagovanja na kriminalitet, koji bi bili humaniji, efikasniji i lišeni retributivnih svojstava, a kojima bi se, ujedno, delovalo u pravcu prevencije kriminaliteta i većeg uključivanja žrtava i zajednice u reagovanje na kriminalna ponašanja i reintegraciju učinilaca.

Iako nije uvek moguće napraviti jasno razgraničenje između alternativnih krivičnih sankcija i mera restorativnog karaktera, jer neke alternativne krivične sankcije, mere i postupci imaju ujedno i restorativni karakter, pri čemu stepen njihove restorativnosti može da bude različit, za potrebe dalje analize ćemo ukazati na pojam alternativnih sankcija i mera restorativne pravde odvojeno. Takođe, u nastavku će se, pored definisanja ova dva koncepta, dati kratak osvrt na međunarodnopravni okvir za njihovu primenu, kao i na to koji oblici alternativnih sankcija i mera restorativne pravde se danas primenjuju u drugim zemljama. Ovaj deo studije treba da posluži kao osnov za ocenu postojećeg pravnog i institucionalnog okvira za primenu alternativnih sankcija i mera restorativne pravde u Srbiji.”¹

Kada se govori o alternativnim krivičnim sankcijama, mora se praviti razlika između nekadašnjih (klasičnih) supstituta kazne zatvora, kakve su novčana kazna, mere bezbednosti prinudnog lečenja, mere upozorenja, uslovni otpust osuđenog, oduzimanje imovine i slično, i

---

¹ Preuzeto: Stavovi građana i stručnjaka o alternativnim sankcijama i restorativnoj pravdi, Fondacija Centar za demokratiju, Beograd, 2015, str. 9.

novih, pravih alternativa, kao što su „poludnevno zatvaranje“, rad u javnom interesu, kućni zatvor sa ili bez elektronskog nadzora, uslovno odlaganje krivičnog postupka po osnovu načela oportuniteta i slično. Takođe, alternativne krivične sankcije možemo da se podeliti prema vremenu primene na one koje se primenjuju pre ili tokom krivične procedure i one koje se primenjuju posle osude za određeno krivično delo (alternativne krivične sankcije i alternative izvršenju kazne zatvora).¹

Na osnovu izloženog možemo zauzeti stav da se prema maloletnicima može jednom vrstom tužilačko-sudske nagodbe rešiti krivična stvar kroz primenu alterantivnih mera kao krivičnopravnih mera posebne vrste. One se u zakonodavstvu Srbije nazivaju - vaspitnim nalozima. U daljem izlaganju ćemo ukazati na specifičnosti vaspitnih naloga koristeći nama dostupnu literaturu u Srbiji.²

B) Položaj maloletnika u krivičnom pravu.

Maloletni delinkventi zauzimaju posebno mesto u krivičnom zakonodavstvu svih država u svetu. Ova delinkventna populacija zahteva poseban državni odgovor, kvalitativno drugačiji od onog koji se odnosi na punoletne delinkvente. Razlozi zbog kojih se maloletnici svrstavaju u posebnu “povlašćenu“ kategoriju delinkvenata, tiču se različitosti koje poseduju, prvenstveno zbog bio - psiholoških i socioloških svojstava njihove ličnosti. Poznati kriminolog Eksner, ističe da ličnost maloletnika karakteriše niz osobina koje mogu imati kriminogeno značenje: fantastična glad za doživljajima koja je u velikom nesrazmeru sa vanjskim i unutrašnjim mogućnostima da se sve to zadovolji na dopušten način; višak telesnih snaga koje traže aktiviranje, a da ne postoje kočnice kao kod društveno i moralno zrelog čoveka; snažna potreba za isticanjem, preveliko naglašavanje svog “ja”; težnja maloletnika da se sam ostvari i suprostavljanje svakoj prinudi i autoritetu, što je u suprotnosti sa unutrašnjom nesigurnošću kao i mogućnostima da lako padne pod uticaj drugog; jak uticaj nagona na postupke i ponašanje, bogatstvo fantazije, obest, nestašnost i nepromišljenost, zbog čega se ne predviđaju posledice preduzetih delatnosti; nepostojanost; snažne spolne

---

¹ Ibid., str. 10.

² Autor rada je usled činjenice da potiče iz druge države (Libije) upućen na korišćenje dostupne domaće literature. Zato ćemo u narednim delovima rada citirati više naučnih radova referentnih autora iz Srbije i države iz neposrednog okruženja, koje su nekada bile u sastavu SFRJ.

požude; oštra suprotnost između želja i mogućnosti, između onog što se hoće i onoga što se sme.¹

U uporednom pravu granice maloletstva su različito određene. “Tako čl. 31.-32 Krivičnog zakonika Bugarske smatraju decom lica uzrasta do 14 godina, maloletnike uzrasta 14-18 godina i punoletna lica preko 18 godina. Član 17. Krivičnog zakonika NR Kine određuje da se krivična odgovornost stiče sa navršenih 18 godina. Lica uzrasta od 14 do 18 godina se blaže kažnjavaju, ali ako takva lica izvrše sledeća krivična dela: namerno ubistvo ili namerno nanesu štetu drugome ili pak izvrše silovanje, razbojništvo, trgovinu opojnim drogama, paljevinu, eksploziju ili trovanje tada podležu krivičnoj odgovornosti. Grčki krivični zakonik u članu 121. kao decu smatra lica uzrasta do 12 godina, mlađe maloletnike u uzrastu od 12 do 17 godina dok su stariji maloletnici lica uzrasta od 17 do 21 godine. Član 11. Češkog krivičnog zakonika decu smatra u uzrastu do 15 godina, a maloletnike od 16 do 18 godina koji su delimično krivično odgovorni za izvršeno krivično delo. I konačno, član 122-8. Francuskog krivičnog zakonika određuje da se krivičnopravna sposobnost stiče sa navršenih 13 godina, a lica uzrasta od 13 do 18 godina smatraju se maloletnicima. Švedski pak Krivični zakonik u šestom odeljku, prvog poglavlja kao donju granicu odgovornosti za krivična dela određuje 15 godina.”²

Zakon o maloletnicima propisuje precizne starosne granice za nastupanje i prestanak maloletstva. Tako je u članu 3. Zakona o maloletnicima predviđeno „maloletnik je lice koje je u vreme izvršenja krivičnog dela navršilo četrnaest, a nije navršilo osamnaest godina“. Nadalje, maloletnici se dele na mlađe maloletnike (14-16 godine) i starije maloletnike (16-18 godine). Treću kategoriju lica čine „mlađi punoletnici“ koji su u vreme izvršenja krivičnog dela navršili osamnaest, ali u vreme suđenja nisu navršili dvadeset jednu godinu. Prilikom utvrđivanja starosne granice maloletstva i punoletstva pošlo se od pretpostavke da maloletstvo nastupa i prestaje u određeno vreme kod većine lica.

Sredstva kriminalne reakcije na kriminalitet maloletnicika razlikuju se od onih koje se primenjuju prema punoletnim licima. Pod tim se podrazumevaju propisivanje i primena krivičnopravnih mera. Ove mere su posebnog karaktera, s obzirom da maloletnici predstavljaju posebnu grupaciju delinkvenata. “Specifičnost ličnosti maloletnih učinilaca

---

¹ Miloš Babić i Ivanka Marković, Krivično pravo - opšti dio, Banja Luka, 2009, str. 448.

² Dragan Jovašević, Maloletničko krivično pravo sa posebnim osvrtom na sistem vaspitnih naloga, Izbor sudske prakse br. 4/09, Glosarijum, Beograd, str. 8.

krivičnih dela ukazuje da prema njima ne bi bilo opravdano primenjivati one krivične sankcije koje se izriču punoletnim delinkventima.“¹

S obzirom na napred navedene specifičnosti koje karakterišu maloletnike, možemo odrediti osnovne karakteristike njihovog krivičnog položaja:

1. Krivičnopravni položaj maloletnika je regulisan u većini evropskih i država bivše SFRJ posebnim zakonom;
2. Prema maloletnim delinkventima se može prekinuti, odnosno skrenuti krivični postupak, od strane javnog tužioca odnosno sudije za maloletnike, koji prati izricanje nekog od predviđenih vaspitnih naloga;
3. Vaspitne mere predstavljaju osnovne mere koje se u praksi izriču maloletnicima. Postoje tri vrste vaspitnih mera: disciplinske mere, mere pojačanog nadzora i zavodske vaspitne mere;
4. Prisutno je određeno poklapanje između pojedinih obaveza predviđenim vaspitnim nalogima i onih koje predviđaju pojedine vaspitne mere;
5. Izbor vaspitnih naloga i vaspitnih mera nije prethodno uslovljen krivičnom odgovornošću maloletnika.
6. Prilikom primene vaspitnih naloga i vaspitnih mera nadležni sud i tužilaštvo imaju široka ovlašćenja u njihovom izboru, trajanju, zameni jedne sa drugom, obustavi itd.;
7. Vaspitni nalozi i vaspitne mere se mogu izreći, kako mlađim tako i starijim maloletnicima;
8. Maloletnički zatvor je jedina kazna koja se može izreći isključivo starijim maloletnicima. Ipak, svrha i način izvršenja maloletničkog zatvora znatno se razlikuju od kazne zatvora koji se izriče punoletnim licima;
9. Izbor krivičnih sankcija i mera prema maloletnicima se zasniva ne samo na oceni težine izvršenog krivičnog dela, već prvenstveno na ukupnoj oceni ličnosti maloletnog učinioca krivičnog dela;
10. Primena vaspitnih naloga ne zasniva se na krivičnoj odgovornosti maloletnika. Uzimaju se u obzir okolnosti vezane za ličnost maloletnika, tj. njegova psihička svojstva, sredina i prilike u kojima je odrastao i živi, stepen duševne zrelosti, itd.;

---

¹ Nikola Srzentić, Aleksandar Stajić i Ljubiša Lazarević, Krivično pravo - opšti deo, Beograd, 1998, str. 523.

11. “Štaviše strogo posmatrano, jezičkim i gramatičkim tumačenjem pojma (maloletnog učinioca krivičnog dela) nije moguć jer krivičnog dela nema bez postojanja krivice na strani njegovog učinioca (prema objektivnom shvatanju pojma krivičnog dela iz člana 14. KZ RS), a pojam krivice je nespojiv (inkompatibilan) sa pojmom deteta, pa čak i sa pojmom maloletnika. Stoga i sam Zakon upotrebljava prilično nemuštu formulaciju maloletnika koji je izvršio protivpravno delo koje je u zakonu predviđeno kao krivično delo. I dalje, isključeno je postojanje i utvrđivanje krivice maloletnih učinilaca krivičnih dela.“¹

C) Vaspitni nalozi kao način alternativnog okončanja krivičnog postupka.²

Premijernim uspostavljanjem vaspitnih naloga u krivičnom zakonodavstvu Srbije stvoreni su formalni uslovi za nagodbeni način rešavanja maloletničkih krivičnih slučajeva. Njima se skreće krivični postupak i omogućava maloletnom učiniocu krivičnog dela da, uz ispunjenje zakonom propisanih uslova, bude lišen stigmatizacije koju sa sobom nosi vođenje krivičnog postupka i izricanje presude. Razlozi za uvođenje vaspitnih naloga prvenstveno su praktične prirode i sastoje se u omogućavanju uticaja na maloletne učinioce krivičnih dela merama diverzionog karaktera. Na ovaj način dolazi do skretanja krivičnog postupka i pružanja mogućnosti maloletnom učiniocu krivičnog dela da se popravi bez primene mera (sankcija) koje u sebi sadrže ograničenja.

Uslovi koje maloletnik mora ispuniti da bi se prema njemu mogli izreći vaspitni nalozi odnose se na krivično delo (krivično delo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina) i na maloletnika učinioca krivičnog dela (da je priznao izvršenje krivičnog dela i da postoji određeni odnos prema krivičnom delu i oštećenom).

Ove uslove možemo podeliti na:

- objektivne (propisana kazna za krivično delo), i

---

¹ Dragan Jovašević, op. cit., str. 6.

² Obrada ovog dela rada je zasnovana na sledećim naučnim radovima: Ivan Joksić, Specifičnosti alternativnih mera (vaspitni nalozi) u krivičnom zakonodavstvu Srbije, Nauka Bezbednost Policija, br. 3/07, Policijska akademija, Beograd, str. 133-143. Božidar Banović i Ivan Joksić, Diverzioni koncept reagovanja na kriminalitet maloletnika u Srbiji (zakonodavstvo i praksa)“, Teme, br. 2/11, Niš, str. 345-364.

- subjektivne (priznanje i odnos prema krivičnom delu i oštećenom).

Objektivni uslov da je za učinjeno krivično delo propisana novčana ili kazna zatvora do pet godina obuhvata kako krivična dela sitnog (bagatelnog) kriminaliteta tako i krivična dela srednjeg kriminaliteta. Dakle, u pitanju su krivična dela kojima se u značajnijoj meri ne narušavaju društveni odnosi i ne povređuju pojedinačna dobra svakog čoveka. U suprotnom, ne bi bilo kriminalno-politički opravdano da se primene vaspitni nalozi u krivičnom pravu Srbije. Po mišljenju autora ovog rada, to je sasvim ispravno jer se na taj način štiti krivično pravosuđe od prave ekspanzije krivičnih predmeta u vezi sa bagatelnim krivičnim delima.

Vrste i sadržaj vaspitnih naloga. Zakon o maloletnicima (član 7.) predviđa sledeće vrste vaspitnih naloga:

1. poravnanje sa oštećenim kako bi se naknadom štete, izvinjenjem, radom ili na neki drugi način otklonile u celini ili delimično štetne posledice izvršenog krivičnog dela,
2. redovno pohađanje škole ili redovni odlazak na posao,
3. uključivanje bez naknade u rad humanitarnih organizacija ili poslova socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja,
4. podvrgavanje odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkoholnih pića ili opojnih droga,
5. uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili savetovalištu.

Zakonodavac je ponudio javnom tužiocu odnosno sudiji za maloletnike veliku lepezu vaspitnih naloga koje može izreći maloletnom učiniocu krivičnog dela bez pokretanja krivičnog postupka. Uvođenjem vaspitnih naloga se utiče na efikasnije rešavanje slučajeva kada se radi o slučajnom ili epizodnom kriminalitetu. Posebno pitanje predstavljaju mogućnosti onih koji izriču ove mere? Stiče se utisak da se vaspitni nalozi brzo i često primenjuju uvek kada su u pitanju maloletni učinioci krivičnog dela. Tužiocu odnosno sudiji za maloletnike mnogo više vode računa o objektivnim uslovima za njihovu primenu, a subjektivni uslovi se često površno procenjuju. Vaspitni nalozi se redovno izriču primarnim maloletnim delikventima iako to nije izričito predviđeno u Zakonu o maloletnicima.

Ciljevi i očekivanja od vaspitnih naloga. Kada govorimo o dejstvu vaspitnih naloga treba imati u vidu njihovo specijalno preventivno dejstvo. Ono se ispoljava preko uticaja na

maloletnog učinioca krivičnog dela sa ciljem da ubuduće ne vrši krivična dela. U tome učestvuje i sam maloletnik davanjem pristanka da se prema njemu primeni vaspitni nalog. U konkretnoj situaciji maloletnik slobodno odlučuje da li će se prema njemu primeniti neki od propisanih vaspitnih naloga, ili će se krivični postupak nastaviti i okončati izricanjem odgovarajuće krivične sankcije.

Kada uzmemo u obzir krivično zakonodavstvo Srbije vidimo da su vaspitni nalozi prvenstveno namenjeni primarnim delinkventima, koji su izvršili krivično delo na području sitnog i srednjeg kriminaliteta. Ako pođemo od specijalno - preventivnog dejstva vaspitnih naloga možemo govoriti o ciljevima koje je njihovim izricanjem potrebno ostvariti. To su:

1. preusmeravanje maloletnog učinioca krivičnog djela od redovnog krivičnog postupka kako bi se izbegli negativni efekti na ličnost maloletnika i njegov razvoj.
2. da maloletnik sagleda posledice svoga dela i preuzme odgovornost za ono što je učinio.
3. da se maloletnik spreči u ponovnom izvršenju krivičnog dela.

Ovi ciljevi se mogu ostvariti na sledeći način:

- davanjem mogućnosti maloletnom učiniocu krivičnog dela i oštećenom da sami reše slučaj kroz dijalog koji treba da dovede do međusobnog razumevanja.
- davanjem mogućnosti učiniocu krivičnog dela da ispravi grešku ili vraćanjem stvari pribavljene krivičnim delom oštećenom ili namirenjem štete u visini vrednosti stvari stečene krivičnim delom ili davanjem satisfakcije oštećenom izvinjenjem ili izvršenjem određene obaveze u korist oštećenog, u korist drugog lica ili lokalne zajednice.
- aktivnim učešćem društvene zajednice u pružanju pomoći u reintegraciji maloletnog učinioca krivičnog dela i oštećenog, te prevenciji maloletničke delinkvencije.

Uključivanje društvene zajednice u proces mirenja maloletnog učinioca i žrtve ima posredničku ulogu tako da u sebi ne sadrži represivne elemente. Društvena zajednica ima i preventivnu ulogu koja se sastoji u predupređenju od budućih vršenja krivičnih dela od strane maloletnika prema kome je u prošlosti primenjivana neka od alternativnih mera (vaspitni nalozi).

Izricanje vaspitnih naloga se sastoji u izbegavanju vođenja krivičnog postupka, ili njegovo preusmeravanje prema diverzionom modelu krivičnopravne zaštite. Stoga su ostali ciljevi u funkciji ostvarenja glavnog cilja, i prema njemu stoje u podređenom odnosu. Skretanje krivičnog postupka prema maloletnicima pokazuje da krivično pravo postaje bolećivo, što daje prevagu tendencijama o gubljenju represivnih elemenata u savremenom krivičnom pravu.¹

Veći broj autora zaključuje da se dejstvo i ciljevi vaspitnih naloga moraju posmatrati u međusobnoj korelaciji. Samo se na taj način mogu u potpunosti iskoristiti svi benefiti koje sa sobom nosi primena ovih mera u krivičnom pravu.

Opravdanost uvođenja vaspitnih naloga u krivično pravo nalazi se u činjenici da dosadašnji retributivni koncept reakcije na maloletničku delinkvenciju nije dao ni približno dobre rezultate. U praksi maloletnici sa jedne strane vrše sve veći broj krivičnih dela, a sa druge strane u ukupnoj masi učinjenih krivičnih dela veliki broj je onih sa elementima nasilja, koja neretko vrše višestruki maloletni povratnici. Jedan od uzroka ovakvog stanja je u činjenici da krivična procedura stigmatizira maloletnog učinioca i otežava njegovu reintegraciju u društvo.

Diverzioni krivični model ispoljava pozitivne efekte na maloletnike jer ih lišava retributivne krivične procedure. Da bi diverzioni model odgovorio datim potrebama društva, potrebno je da bude precizno normativno regulisan. Zato je tokom primene diverzionih mera potrebno poći od nekoliko načelnih principa:

1. “Diverzioni model mora jasno da definiše u kom pravcu, od čega, se vrši skretanje. U našem sistemu se vaspitnim naložima postiže izuzimanje pojedinih krivičnih stvari maloletnika iz krivične procedure, ili od započinjanja ili dovršetka sudskog procesuiranja... Ovakvi oblici diverzije su u nadležnosti suda i pretpostavljaju uključivanje posebno obučених službenika i specijalista u zavisnosti od konkretnog slučaja.
2. Diverzioni model mora da počiva na čvrstoj normativnoj bazi i striktnom navođenju organa nadležnih da odluče o preusmeravanju sa sudske procedure ka primeni određenih mera, kod nas vaspitnih naloga. Naš zakonodavac je prihvatio

---

¹ Đorđe Ignjatović, Maloletničko krivično pravo između bolećivosti i retributivnosti, Pravni život br. 9/04, str. 529 - 553.

preporuke da to bude deo kompetencije tužioca i sudija za maloletnike, a ne i nekih drugih organa (policije, socijalnih službi, i sl.).

3. Diverzioni model mora da počiva na jasnim kriterijumima ko treba da uživa benefit izuzimanja iz sudske procedure. Na ovom planu se podrazumeva normativno određivanje granica u pogledu uzrasta delinkventa i njegove ranije (ne)osuđivanosti, u pogledu težine učinjenog dela, što su kriterijumi.
4. Diverzioni model pretpostavlja da maloletnik dobrovoljno prihvata uključivanje u ovaj postupak, odnosno da je dao saglasnost (kao i njegovi roditelji) za primenu, ispunjavanje određenih vaspitnih naloga.
5. Diverzioni model ima svoju svrhu, ali mora imati i instrumente za realizaciju. Preusmeravanje sa formalnog sistema krivičnog pravosuđa pretpostavlja postojanje kvalitetnih alternativnih mera (kod nas su to vaspitni nalozi), kao i infrastrukturnih, kadrovskih i drugih uslova kao neophodne podrške za njihovu realizaciju.¹

Primena vaspitnih naloga u tužilačkoj i sudskoj praksi. Radi lakšeg razumevanja primene vaspitnih naloga u Srbiji, korišćićemo se istraživanjima koja su sprovedena u ovoj oblasti. Shodno tome, izložićemo rezultate istraživanja na dva nivoa: na celoj teritoriji Srbije (koristeći podatke RZS), kao i na nivou pojedinih gradova (Beograd, Novi Sad i Kruševac).

Predmet istraživanja se odnosio na:

- obim izricanja vaspitnih naloga,
- prisutne razlike između pojedinih gradova,
- vrste krivičnih dela za koja su, najčešće, izricani vaspitni nalozi,
- probleme u njihovoj primeni,
- prisustvo recidiva nakon „uspešno“ primenjenog naloga,
- tehničku i kadrovsku osposobljenost institucija i lica koja učestvuju u primeni,
- odnos između broja podnetih zahteva za pokretanje pripremnog postupka i broja izrečenih naloga,
- odnos broja izrečenih krivičnih sankcija i vaspitnih naloga itd.

---

¹ Vidi: Ljiljana Radulović, Vaspitni nalozi kao posebne mere reagovanja prema maloletnim učiniocima krivičnih dela (svrha, vrste i izbor), Revija za kriminologiju i krivično pravo br. 1/08, str. 34.

Istraživanje je započeto formulisanjem osnovne hipoteze, čija se održivost proveravala tokom celog istraživanja. Ona je glasila: „Da izricanje i primena vaspitnih naloga direktno utiče na smanjenje recidiva kod maloletnih učinilaca krivičnih dela“ ?

Da bi se uspešno proveravala postavljena hipoteza primenjeni su odgovarajući metodi. Ovako postavljen pristup podrazumeva korišćenje čitave lepeze metoda tokom istraživanja. Na samom početku, sprovedena je kvantitativna i kvalitativna analiza prikupljenih podataka, sadržanih u biltenima RZS.¹ Nakon toga, istraživanje je ciljano usmereno na tri grada: Beograd, Novi Sad i Kruševac. S obzirom na mali broj odabranih gradova, odustalo se od pismenog slanja upitnika, nadležnim tužilaštvima i sudovima, već je korišćena lista pitanja (upitnik). Vođeni su neposredni razgovori (poluintervjui), sa određenim brojem tužilaca, sudija za maloletnike, kao i sa specijalnim psiholozima i pedagogima u područnim centrima za socijalni rad. Radi boljeg razumevanja procedure u primeni vaspitnih naloga, korišćen je metod analize sadržaja donetih pravnih akata (rešenja, periodičnih izveštaja, konačnog izveštaja, naloga itd.). Osim toga, korišćeni su i sistematski i teleološki (ciljni) metod, kako bi se prikupljena građa pravilno sistematizovala i proveravala relevantnost postavljene hipoteze tokom istraživanja.

Istraživanje je obuhvatilo obim i dinamiku izrečenih vaspitnih naloga u Srbiji, u vremenskom periodu 2006 – 2008. godine. Prema podacima koji pokrivaju ovaj vremenski period, ukazuje se na mali broj vaspitnih naloga. Navodi se da je u 2006. godini izrečeno ukupno 14 vaspitnih naloga ali je evidentno da ukupan broj izrečenih vaspitnih naloga, svake naredne godine, raste. Godine 2007. je izrečeno znatno više vaspitnih naloga (57), a 2008. godine (69).

Na osnovu broja izrečenih vaspitnih naloga u 2007. godini, kao i vrste krivičnih dela zbog kojih su vaspitni nalozi izricani, došlo se do sledećih podataka (vidi tabelu 1).

Tabela 1.

Vrste krivičnih dela	tužilaštvo	sud	Ukupno:
Kriv. dela prot. živ. i tela	4	3	7
Laka telesna povreda	4	3	7
Kriv. dela prot. imovine	23	12	35

¹ Vidi: www.stat.gov.rs (01.05.2015.).

Krađa	3	1	4
Teška krađa	7	/	7
Sitna krađa, utaja i prevara	4	2	6
Uništenje i ošt. tuđe stvari	6	5	11
Neovlašćeno koriš. tuđ. voz.	3	4	7
Kriv. dela prot. bez. jav. saobr.	9	1	10
Ugrož. jav. saob.	9	1	10
Kriv. dela prot. pravosuđa	1	/	1
Lažno prijavljivanje	1	/	1
Kriv. dela prot. jav. reda i mira	3	/	3
Nasilničko ponašanje	3	/	3
Kriv. dela prot. prav. saobraćaja	/	1	1
Poseb. slučajevi falsif. isprave	/	1	1
Ukupno:	40	17	57

U ovom periodu je primetan veći broj izrečenih vaspitnih naloga od strane tužilaštva, u odnosu na one koje izriče sud. Najveća je razlika kod krivičnih dela protiv imovine, što je u skladu sa brojem izrečenih vaspitnih naloga za ova krivična dela. Kod krivičnih dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja postoji velika nesrazmera u broju izrečenih vaspitnih naloga u korist tužilaštva, tačnije u odnosu 9:1. Tendenciju povećanog broja izrečenih vaspitnih naloga autori ovog istraživanja objašnjavaju povećanom „motivacijom“ koju je tužilaštvo ispoljilo, kao i činjenicom da se najčešće izriču vaspitni nalozi iz njegove nadležnosti.

Prema rezultatima istraživanja, polazeći od broja izrečenih vaspitnih naloga u 2007. godini, kao i vrste krivičnih dela zbog kojih su vaspitni nalozi izricani, došlo se do sledećih podataka (vidi tabelu 2).¹ U posmatranom periodu, primetan je veći broj izrečenih vaspitnih naloga od strane tužilaštva, u odnosu na one koje izriče sud. Postoji razlika kod krivičnih dela protiv imovine, što odgovara najvećem broju izrečenih vaspitnih naloga za ova krivična dela. Kod krivičnih dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja postoji velika nesrazmera u broju izrečenih vaspitnih naloga u korist tužilaštva. Tendencija povećanog broja izrečenih vaspitnih

¹ Statistički bilten br. 505 „Maloletni učinoci krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude - 2007“ RZS (Tabele 1.3. i 2.3.).

naloga od strane tužilaštva objašnjava se povećanom „motivacijom“ koju je tužilaštvo ispoljilo, kao i činjenicom da se najčešće izriču vaspitni nalozi iz njegove nadležnosti.

Istraživanje je obuhvatilo i 2008. godinu, uzimajući kao glavni kriterijum vrste izvršenih krivičnih dela, u odnosu na koje su izricani vaspitni nalozi. Navodi se da je u ovoj godini, u odnosu na prethodnu 2007. godinu, primetan trend povećanja broja izrečenih vaspitnih naloga (vidi tabelu 2).

Tabela 2.

Vrste kriv. dela	Tužilaštvo	Sud	Ukupno:
Kriv. dela prot. živ. i tela	9	/	9
Teška telesna povreda	3	/	3
Laka telesna povreda	2	/	2
Učestvovanje u tuči	4	/	4
Kriv. dela prot. slob. i prava čoveka i građ.	2	/	2
Prinuda	2	/	2
Kriv. dela prot. imovine	22	11	33
Krađa	4	2	6
Teška krađa	2	4	6
Разбојништво	/	1	1
Utaja	1	/	1
Sitna krađa, utaja i prevara	9	3	12
Uništenje i ošt. tuđe stvari	4	1	5
Neovl. korišćenje tuđeg vozila	2	/	2
Kriv. dela prot. zdravlja ljudi	2	/	2
Neovl. proizv. i stavljanje u prom. opojnih droga	2	/	2
Kriv. dela prot. život. sredine	2	/	2
Šumska krađa	2	/	2
Kriv. dela prot. opšte sigurnosti ljudi i imovine	1	1	2
Izazivanje opšte	1	/	1

opasnosti			
Uništenje, ošt. i uklanjanje znak.	/	1	1
Kriv. dela prot. bez. jav. saobrać.	12	1	13
Ugrožavanje javnog saobraćaja	12	1	13
Kriv. dela prot. jav. reda i mira	1	1	2
Nedozv. držanje oružja i eksploz. materija	1	/	1
Nasilničko ponašanje	/	1	1
Kriv. dela prot. prav. saobraćaja	3	/	3
Posebni sluč. falsif. isprave	3	/	3
Ostala kriv. dela iz poseb. zakona	1	/	1
Ukupno:	55	14	69

U odnosu na ukupan broj izrečenih vaspitnih naloga, u 2008. godini, uočava se prisustvo brojnih oscilacija u broju izrečenih naloga. Reč je o sledećim podacima:

- krivična dela protiv imovine (33), beleže blagi pad u odnosu na prethodnu godinu (35).
- primetan je manji broj izrečenih vaspitnih naloga za krivična dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja (10), u odnosu na prethodnu godinu (13).
- prisutne su i suprotne tendencije, poput grupacije krivičnih dela protiv života i tela, za koja se beleži blagi porast izrečenih naloga (9), u odnosu na prethodnu godinu (7).¹

Uzimajući u obzir prethodno prikazane statističke podatke u vremenskom periodu (2007–2008. godine) uočljivo je da odskače grupacija krivičnih dela protiv imovine. Zatim, sledi grupacija krivičnih dela protiv bezbednosti javnog saobraćaja, života i tela, javnog reda i pravnog saobraćaja. Takođe, krivična dela koja su uperena protiv imovine maloletnici najviše vrše u praksi.

¹ Statistički bilten br. 513 „Maloletni učinioци krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude - 2008“ RZS (Tabele 1.3. i 2.3.).

Glavni deo istraživanja bio je fokusiran, prema izricanju i primeni vaspitnih naloga, na području Beograda, Novog Sada i Kruševca u vremenskom periodu (2006–2008. godine). Osnovni razlog za izbor ovih gradova je činjenica da je u njima započela primena vaspitnih naloga u Srbiji. Prema podacima do kojih se došlo u Višem javnom tužilaštvu u Beogradu (zaključno sa 2008. godinom) izrečen je 21 vaspitni nalog. U Okružnom sudu u Beogradu je, 2008. godine, izrečeno svega 2 vaspitna naloga. U 80% slučajeva je izrečen prvi vaspitni nalog, a u ostalih 20% je došlo do naknade štete oštećenom. U pogledu prisustva recidiva kod maloletnika, nakon izrečenog i primenjenog vaspitnog naloga, bilo je samo 2 slučaja. Recidivi se nisu odnosili na ista, već na neka druga krivična dela.

U Okružnom sudu u Novom Sadu postoje znatne razlike, u proceduri izricanja i primene vaspitnih naloga. Prisustvo proceduralnih razlika je obrazloženo nepostojanjem podzakonskog akta kojim bi se propisao postupak izricanja i primene vaspitnih naloga. Prema rezultatima istraživanja, izrečeno je 12 vaspitnih naloga, u 2006. godini. U 2007. godini je izrečeno 28 vaspitnih naloga, a u 2008. godini samo 9.

Polazeći od navedenih oscilacija u broju izrečenih vaspitnih naloga, pokušali su se pronaći pravi razlozi za ovakvo stanje. Glavni razlog je veliki broj maloletničkih predmeta koje nije pratio adekvatan broj sudija za maloletnike. Nastala situacija je rezultat premeštanja predmeta, iz opštinskih u nadležnost okružnih sudova, sa stupanjem na snagu novog Zakon o maloletnicima. Zato je bilo potrebno dodatno angažovanje tužilaca i sudija za maloletnike, bar u kraćem vremenskom periodu, sve dok se stanje ne bude normalizovalo.

Ono što bi se moglo reći za samo vođenje postupka za izricanje vaspitnih naloga, odnosi se na timski rad na relaciji: tužilac – sudija za maloletnike. Rezultat ovako postignutog „tinskog rada“ je visoki procenat uspešnosti u primeni vaspitnih naloga. U praksi Okružnog suda u Novom Sadu je uložena samo jedna žalba na Rešenje o izricanju vaspitnog naloga. Žalba je uložena iz formalnih razloga tako da nije uticala na primenu vaspitnih naloga.

Poslednji, grad koji je obuhvaćen ovim istraživanjem je Kruševac. U Kruševcu je primenjeno više vaspitnih naloga nego u Beogradu, iako postoji očigledna nesrazmera u broju stanovnika između ova dva grada. Prema dostupnim podacima iz okružnog tužilaštva u ovom gradu u 2007. godini izrečeno 12 vaspitnih naloga. Najveći se procenat izrečenih vaspitnih naloga odnosi na prvi vaspitni nalog (čl. 7. st. 1.), zatim sledi treći vaspitni nalog (čl. 7. st. 3), dok je, u ostalim slučajevima, broj izrečenih naloga zanemarljiv. U istoj godini je,

posmatrano kroz odnos broja maloletničkih predmeta sa brojem izrečenih vaspitnih naloga, u svega 10% slučajeva došlo do skretanja krivičnog postupka i izricanja vaspitnog naloga.

Na osnovu rezultata istraživanja je u 2008. godini izrečeno ukupno 12 vaspitnih naloga. Najviše je izrečeno vaspitnih naloga (ukupno 7) „uključivanje, bez naknade, u rad humanitarnih organizacija ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja“ (čl. 7. st. 3.), zatim sledi prvi vaspitni nalog (ukupno 4) itd. Povećani broj izrečenih vaspitnih naloga, iz čl. 7. st. 3. Zakona o maloletnicima, korelativan je sa većim brojem zaključenih sporazuma, između centra za socijalni rad i nevladinih organizacija. Ipak, moramo prigovoriti relativno malom broju izrečenih naloga, tačnije, ovaj broj se nije promenio u odnosu na prethodnu (2007.) godinu. Svake naredne godine bi broj izrečenih vaspitnih naloga trebalo da raste, što, uostalom, nije slučaj u nijednom gradu u Srbiji. Najizraženiji je primer grada Niša koji je drugi po broju stanovnika u Srbiji ali se, još uvek, nije otpočelo sa ozbiljnijom primenom vaspitnih naloga.

U vezi sa procedurom za izricanje postoji dobro koordinisana saradnja u trouglu:

- tužilaštvo,
- roditelji maloletnika,
- centar za socijalni rad.

Posebno je istaknuta okolnost da je tokom primene vaspitnih naloga došlo do ukidanja stručnih timova u centrima za socijalni rad. Nadležno ministarstvo je, umesto stručnih timova, uvelo voditelje tretmana koji nisu u stanju, zbog povećanog obima posla, da proprate primenu vaspitnog naloga. Voditelji tretmana su, najčešće, lica različitih profesija što se negativno odražava na uspeh u primeni naloga. U dosadašnjoj praksi Okružnog tužilaštva u Kruševcu, nije bilo recidiva kod maloletnika kojima je izrečen vaspitni nalog. Interesantan je primer maloletnika koji su, nakon ispunjenog vaspitnog naloga, izrazili želju da nastave sa radom u ustanovama i organizacijama u kojima je primenjivan vaspitni nalog.

Tokom istraživanja je proveravana održivost postavljene hipoteze: „Da izricanje i primena vaspitnih naloga direktno utiče na smanjenje recidiva kod maloletnih učinilaca krivičnih dela“. Na osnovu statističkih podataka RZS i nadležnih tužilaštava i sudova, u gradovima obuhvaćenim istraživanjem, sa velikim stepenom izvesnosti se konstatuje da je postavljena hipoteza potvrđena. Učestalost recidiva kod maloletnika, prema kojima je izrečen neki od vaspitnih naloga, potpuno je zanemarljiv.

Navedeno istraživanje, do kojeg smo došli, pokazuje svu složenost u primeni vaspitnih naloga. Njime se realizuje osnovna ideja zakonodavca da se na pogodbeni odnosno sporazumni način okonča krivični postupak prema maloletnicima.

D) Sličnosti i razlike vaspitnih naloga i krivičnih sankcija prema maloletnicima.¹

Vaspitni nalozi predstavljaju mere *sui generis* koje su u krivično pravo Srbije dospеле iz uporednog krivičnog zakonodavstva. One se mogu izreći samo maloletnicima uz ispunjenje strogih zakonskih uslova. Međutim, vaspitni nalozi ostvaruju relacije sa krivičnim sankcijama prema maloletnicima. Radi lakšeg razumevanja ovih odnosa neophodno je ukazati na pojam, značenje i osnovne specifičnosti vaspitnih mera, kao glavnih krivičnih sankcija prema maloletnicima. U tom smislu se u radovima većeg broja autora, najpre ukazuje na osnovne odrednice vaspitnih mera, pa tek onda se razmatra pitanje njihove povezanosti sa vaspitnim nalozima.

Tako, vaspitne mere predstavljaju posebne krivične sankcije koje se izriču maloletnim učiniocima krivičnih dela. “S obzirom na posebnu svrhu ovih krivičnopravnih mjera, vaspitne mjere bismo mogli definisati kao krivične sankcije koje su namijenjene maloljetnim učiniocima krivičnih djela koje se sastoje u pružanju zaštite i pomoći maloljetnim učiniocima krivičnih djela, stručnom osposobljavanju i razvijanju lične odgovornosti maloljetnika, a sve to u cilju obezbjeđivanja vaspitanja, prevaspitanja i pravilnog razvoja maloljetnika. Dakle, one su lišene retributivnog karaktera i po svojoj sadržini predstavljaju prvenstveno mjere pomoći, zaštite i nadzora...”²

Na osnovu njihovog pojmovnog određenja, možemo odrediti opšte karakteristike vaspitnih mera. One se sastoje u sledećem:

- Posebna svrha vaspitnih mera je da se pružanjem zaštite i pomoći maloletnim učiniocima krivičnih dela, vršenjem nadzora nad njima, njihovim stručnim

---

¹ Obrada ovog dela rada je zasnovana na autorskim radovima: Ivan Joksić, Vaspitne preporuke kao nove mere u krivičnom pravu, 2010, Banja Luka; Zlatko Nikolić i Ivan Joksić, Maloletnička delinkvencija (socijalnopsihološki i krivičnopravni aspekti), Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 2011, Beograd, str. 144-171.

² Miloš Babić i Ivanka Marković, op. cit., str. 462.

- osposobljavanjem i razvijanjem njihove lične odgovornosti, obezbedi njihovo vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj;
- Prilikom izbora vaspitne mere odlučujući značaj ima ličnost maloletnog učinioca krivičnog dela;
  - Za izricanje vaspitne mere nije od značaja krivična odgovornost maloletnog učinioca krivičnog dela;
  - Prilikom izricanja vaspitne mere sud ne određuje njihovo trajanje, jer njihovo trajanje zavisi od uspešnosti u primeni i drugih okolnosti koje se tiču maloletnog učinioca krivičnog dela. Zakon samo određuje njihovo minimalno i maksimalno trajanje;
  - Sud je ovlašćen da izrečenu vaspitnu meru zameni nekom drugom, odnosno da obustavi njeno dalje izvršenje;
  - Prilikom izricanja i izvršenja vaspitnih mera važna je uloga i vansudskih organa, tj. organa starateljstva. Ovaj organ mora biti posebno konsultovan, odnosno angažovan, prilikom izvršenja vaspitnih mera pojačanog nadzora.

Postoje tri vrste vaspitnih mera koje se mogu izreći i mlađim i starijim maloletnicima. Kriterijumi za njihovo izricanje i primenu su različito postavljeni, što je u skladu sa intencijom zakonodavca da najpre reaguje blažim pa onda strožijim vaspitnim merama. Radi lakšeg razumevanja pojma, značenja i sadržine vaspitnih mera, detaljno ćemo obrazložiti svaku od njih pojedinačno.

Mere upozorenja i usmeravanja se primenjuju prema maloletnicima čije ponašanje je rezultat blažih oblika vaspitne zapuštenosti. Reč je o maloletnicima čije je kriminalno ponašanje rezultat slučajnog spleta negativnih okolnosti, odnosno nemara, nepromišljenosti, blažih oblika agresivnosti i dr. Primena ovih mera podrazumeva da maloletni učinilac živi i kreće se u socijalno prihvatljivoj (pozitivnoj) sredini koja ne ometa njegov pravilan razvoj, tako da nije potrebno izdvajanje i izolacija. Postoje dve disciplinske vaspitne mere:

- Sudski ukor,
- Posebne obaveze.

Sudski ukor (član 13. Zakona o maloletnicima) se izriče ako se iz odnosa maloletnika prema učinjenom krivičnom delu i njegove spremnosti da ubuduće ne čini krivična dela može zaključiti da je dovoljno samo ga prekoriti (stav 1.). Sudski ukor je najblaža vaspitna mera,

koja je lišena prisustva retributivnih elemenata, kao i ograničenja bilo koje vrste. Ukor se sastoji u upućivanju prekora maloletnom učiniocu koji prati opomena da ubuduće ne vrši krivična dela. Opomenom se maloletnik prekoreva, uz istovremeno stavljanje u izgled da će, ukoliko ponovi izvršenje krivičnog dela, biti drugačije sankcionisano njegovo kriminalno ponašanje. Jedna od važnih okolnosti koja, u praksi, utiče na odluku o izricanju sudskog ukora odnosi se na sredinu u kojoj maloletnik živi i u kojoj se kreće. Najčešće se izriče kod izvršenih lakših krivičnih dela.

Posebne obaveze predstavljaju posebnu vaspitnu meru u okviru grupe vaspitnih mera upozorenja i usmeravanja. Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela određuje da se maloletniku mogu izreći jedna ili više posebnih obaveza, ukoliko se proceni da bi se odgovarajućim nalogima, kao i nametanjem određenih zabrana i ograničenja postigla svrha njihovog izricanja. Sud može maloletniku izreći sledeće posebne obaveze:

- da se maloletnik izvini oštećenom,
- da u okviru sopstvenih mogućnosti naknadi štetu koju je prouzrokovao,
- da redovno pohađa školu ili ne izostaje sa posla,
- da se osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima,
- da se, bez naknade, uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja,
- da se uključi u određene sportske aktivnosti,
- da se podvrgne odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkoholnih pića ili opojnih droga,
- da se uključi u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili savetovalištu ili da postupa po programima rada koji su za njega sačinjeni u tim ustanovama,
- da pohađa kurseve za stručno osposobljavanje ili da se priprema ili polaže ispite kojima se proverava određeno znanje,
- da ne može da napusti mesto prebivališta ili boravišta, bez saglasnosti suda i posebnog odobrenja organa starateljstva.

Zakonom je određeno da kod vremenskog trajanja posebnih obaveza postoje razlike u zavisnosti od vrste izrečenih obaveza. Najveći broj posebnih obaveza (tačka 3-4 i 6-10) se može izreći u trajanju do jedne godine, s tim što sud poseduje zakonske mogućnosti da za

vreme njihovog trajanja iste izmeni ili obustavi. Nadzor nad izvršenjem posebnih obaveza vrši sud u saradnji sa organom starateljstva. Prilikom vršenja nadzora sud može tražiti izveštaj i mišljenje ovog organa u vezi sa primenom posebne obaveze prema maloletniku. Sud će maloletnika upozoriti da mu u slučaju neispunjenja jedne ili više izrečenih posebnih obaveza, iste mogu biti zamenjene nekom drugom posebnom obavezom ili vaspitnom merom. Tako se maloletniku stavlja u izgled da izrečena posebna obaveza nije ujedno i konačna, već da sud ima mogućnosti da, uzimajući u obzir i ceneći sve okolnosti u vezi sa njenim izvršenjem, preduzme druge korake, a u skladu sa zakonskim mogućnostima koje mu stoje na raspolaganju.

Mere pojačanog nadzora čine najčešće izricanu vrstu vaspitnih mera prema maloletnicima. Kod ove vrste vaspitnih mera posebno se naglašava mogućnost primene tretmana prema maloletniku, bez promene sredine u kojoj maloletnik živi, školuje se ili radi. Šira primena mera pojačanog nadzora je u skladu sa intencijom koja je prisutna i u relevantnim međunarodnim instrumentima. Oni preporučuju primenu tretmana na slobodi, ako je to moguće u porodičnom okruženju maloletnika, ali uz dodatno angažovanje i nadzor od strane socijalnih službi. Zakon o maloletnicima predviđa četiri mere pojačanog nadzora. To su:

- pojačan nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca,
- pojačan nadzor u drugoj porodici,
- pojačan nadzor od strane organa starateljstva,
- pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloletnika.

a) Pojačan nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca sud će izreći ako su roditelji, usvojilac, odnosno staralac propustili da vrše brigu i nadzor nad maloletnikom, a u mogućnosti su da ovakvu brigu i nadzor vrše i to se od njih može sa osnovom očekivati. S obzirom da je porodica stub jednog društva važno je obezbediti nesmetan razvoj maloletnika u okruženju njegovih roditelja i drugih srodnika. Krivično delo izvršeno od strane maloletnika rezultat je poremećenih porodičnih odnosa. Pored toga, okolnosti pod kojima je krivično delo izvršeno utiču na sud da se na njega može vaspitno uticati uz vršenje pojačanog nadzora od strane roditelja, usvojioca ili staraoca.

Kod primene ove vaspitne mere pojačanog nadzora potrebno je ispunjenje dva uslova:

- Da su roditelji, usvojlac, odnosno staralac propustili da vrše nadzor nad maloletnikom, usled čega je došlo do vaspitne zapuštenosti, a krivično delo je posledica te vaspitne zapuštenosti.
- Da postoji mogućnost za vršenje nadzora na strani roditelja, usvojioca, odnosno staraoca, pa se to od njih može sa sigurnošću očekivati.

Zakonodavac je trajanje ove mere vremenski ograničio na najmanje šest meseci do dve godine, a sud donosi naknadnu odluku o njenom prestanku. S obzirom da je ova mera pojačanog nadzora neodređenog trajanja, njena dužina zavisi od uspeha u primeni. Prilikom izricanja ove mere sud daje roditelju, usvojiocu, odnosno staraocu neophodna uputstva i nalaže mu određene dužnosti koje treba da preduzme za vaspitavanje maloletnika, njegovo lečenje i otklanjanje štetnih uticaja na njega. Nadalje, sud će odrediti da organ starateljstva proverava izvršenje ove mere i ukazuje pomoć roditelju, usvojiocu ili staraocu.

b) Pojačan nadzor u drugoj porodici se izriče u slučaju kada roditelj, usvojlac odnosno staralac maloletnika nisu u mogućnosti da nad njim vrše nadzor ili ako se to od njih ne može s osnovom očekivati, maloletnik će se smestiti u drugu porodicu koja je voljna da ga primi i koja ima mogućnosti da nad njim vrši pojačan nadzor. Primena ove mere dolazi u obzir kada ne postoje uslovi za izricanje mere pojačanog nadzora roditelja, usvojioca ili staraoca.

Zakonodavac je propisao dva uslova za izricanje ove vaspitne mere i to su:

- Da se „njihovim ispunjenjem stiču pretpostavke za relativno izvesna očekivanja da će se u novoj porodičnoj sredini obezbediti ostvarenje svrhe vaspitnih mera pojačanog nadzora“,¹
- Spremnost druge porodice da prihvati maloletnika i aktivno učestvuje u izvršenju ove vaspitne mere. Potrebno je da porodica izrazi punu spremnost da učestvuje u izvršenju ove mere, što se manifestuje njenim prihvatanjem svih obaveza koje proizilaze iz izrečene mere.

Nakon izricanja ove mere sud prepušta organu starateljstva njeno izvršenje. Organ starateljstva je dužan da pruži svu neophodnu pomoć maloletniku i porodici u kojoj se izvršava ova mera, kao i da kontinuirano vrši nadzor nad ispunjenjem svih obaveza. Ukoliko dođe do problema prilikom izvršenja mere organ starateljstva je dužan da o tome neizostavno

---

¹ Ljiljana Radulović, op. cit., str. 114.

i blagovremeno obaveštava sud. Ova mera može da traje najmanje šest meseci, a najviše dve godine, s tim da sud naknadno odlučuje o njenom prestanku. Izvršenje ove mere će se obustaviti u dva slučaja: ukoliko se kod primarne porodice steknu uslovi za vršenje pojačanog nadzora ili kada postignuti rezultati tokom izvršenja pružaju do-voljno osnova za njeno obustavljanje.

c) Pojačan nadzor od strane organa starateljstva predstavlja alternativnu meru, koja se izriče kada ne postoje uslovi za primenu prethodne dve mere pojačanog nadzora. Ova mera se izriče kada nema mogućnosti da se izrekne pojačani nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca, odnosno kada ne postoje mogućnosti za pojačanim nadzorom u drugoj porodici. Organ starateljstva, nadležan prema prebivalištu, odnosno boravištu maloletnika, izvršava ovu meru u saradnji sa drugim državnim organima. Ova mera ima neodređeno trajanje, tj. njeno minimalno vremensko trajanje određeno je na šest meseci, a maksimalno na dve godine, a sud naknadno odlučuje o njenom konačnom trajanju.

Tokom trajanja ove mere maloletnik ostaje kod svojih roditelja ili drugih lica koja ga izdržavaju, bri-nu o njemu, odnosno koja se o njemu staraju. Pojačan nadzor nad izvršenjem mere, odnosno maloletnikom vrši za to određeno službeno lice organa starateljstva ili drugo stručno lice koje odredi organ starateljstva. Naime, na-kon dostavljanja rešenja o izricanju ove mere otvorene za-štite, sastavlja se plan vaspitnog rada sa maloletnikom koji će se sprovoditi u toku trajanja ove mere. Planom se određuje od strane stručnog tima i voditelj koji će reali-zovati ovaj plan i koji će pratiti efekte rada na planu resocijalizacije njegove ličnosti. Voditelj će na kraju predložiti sudu da se prestane sa realizacijom ove mere, kada stručni tim oceni da je maloletnik korigovao svoje ponašanje.

d) Pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloletnika je vaspitna mera koja je uvedena u krivično pravo Srbije novim Zakonom o maloletnicima iz 2005. godine. Ovu meru će sud izreći ako je, uz neku od odgovarajućih vaspitnih mera pojačanog nadzora, potrebno i angažovanje stručnih lica u posebnoj ustanovi, koja se bavi vaspitavanjem i obrazovanjem maloletnika. Ova mera, kao i prethodne tri mere pojačanog nadzora, je neodređenog trajanja, a njeno minimalno vremensko trajanje ograničeno je na šest meseci, a maksimalno na dve godine, dok sud naknadno odlučuje o njenom prestanku. Dnevni boravak može trajati najduže četiri sata u toku radnog dana.

Tokom primene ove mere maloletnik i dalje ostaje u svojoj porodici (kod svojih roditelja ili drugih lica koja su se do tada starala o njemu), s tim što se njemu nameće posebna obaveza dnevnog boravka u ustanovi za obrazovanje i vaspitavanje maloletnika, ali tako da se ne ometa njegovu redovno školovanje i odlaženje na posao. Osim toga, boravak u ovakvoj ustanovi mora biti ispunjen odgovarajućim vaspitnim i obrazovnim sadržajima kojima se vrši uticaj na budući život i ponašanje maloletnika, u užoj i široj socijalnoj sredini. Prednost ove mere se sastoji u činjenici da je ona ekonomičnija u odnosu na zavodske mere, kao i da ostvaruje pozitivne efekte zavodskih mera, jer maloletnik ima dnevne kontakte sa stručnim licima, koji su upućeni u njegove probleme i deluju u pravcu njihovog otklanjanja.¹ Izvršenje ove mere je prepušteno organu starateljstva, dok o izvršenju dnevnog boravka vodi se poseban dnevnik rada. Izveštaj o toku i postignutim rezultatima u sprovođenju ove mere, na kraju ili i tokom njegovog trajanja, ustanova u kojoj se sprovodi dnevni boravak dostavlja nadležnim organima.

e) Posebne obaveze uz mere pojačanog nadzora. Uz vaspitnu meru pojačanog nadzora sud može maloletniku izreći jednu ili više posebnih obaveza. pritom, mere pojačanog nadzora imaju ograničenja i obaveze koje se nameću, kako maloletniku, tako i njegovoj porodici (roditeljima, usvojiocu ili staraocu), odnosno drugoj porodici koja prihvati maloletnika i obaveze iz pojačanog nadzora. Zakonodavac je predvideo mogućnost izricanja posebnih obaveza uz neku od izrečenih mera pojačanog nadzora. Međutim, posebne obaveze se poklapaju sa obavezama, kao vrstama mera upozorenja i usmeravanja. Isto tako, postoji poklapanje i u sadržinskom smislu sa vaspitnim nalogima koje navodno nisu krivične sankcije.

Stoga, možemo postaviti pitanje kriminalno-političke opravdanosti uvođenja posebnih obaveza uz neku od mera pojačanog nadzora. Treba uzeti u obzir činjenicu da se merama pojačanog nadzora ne može uvek postići svrha njihovog izricanja. Otuda je potrebno ostvariti dodatni uticaj na maloletnika,² nametanjem određenih obaveza u pogledu njegovog školovanja, osposobljavanja, posećivanja odgovarajućih institucija, učešća u radu nevladinog sektora, određenih tretmana i kurseva. Posebne obaveze nemaju ni represivni, ni disciplinski, već isključivo vaspitni karakter.

---

¹ Ljiljana Radulović, op. cit., str. 126.

² Miloš Babić i Ivanka Marković, op. cit., str. 469-470.

Sud može izrečene posebne obaveze zameniti nekim drugim obavezama, ili obustaviti njihovo izvršenje. Zamenjena vaspitna mera može biti zavodskog karaktera, ili neka druga mera pojačanog nadzora. Sud zato maloletniku može, uz neku od mera pojačanog nadzora, izreći jednu ili više posebnih obaveza, i to:

- da se izvini oštećenom,
- da u okviru sopstvenih mogućnosti naknadi štetu koju je prouzrokovao,
- da redovno pohađa školu ili ne izostaje sa posla,
- da se osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima,
- da se, bez naknade, uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja,
- da se uključi u određene sportske aktivnosti,
- da se podvrgne odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkoholnih pića ili opojnih droga,
- da se uključi u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili save tovalištu ili da postupa po programima rada koji su za njega sačinjeni u tim ustanovama,
- da pohađa kurseve za stručno osposobljavanje ili da se priprema ili polaže ispite kojima se proverava određeno znanje,
- da ne može da napusti mesto prebivališta ili boravišta, bez saglasnosti suda i posebnog odobrenja organa starateljstva.

Zavodske mere se mogu izreći maloletniku prema kome je potrebno preduzeti trajnije mere vaspitavanja, lečenja i osposobljavanja, uz njegovo potpuno odvajanje iz dotadašnje sredine. Ove mere pripadaju trećoj vrsti ili grupi vaspitnih mera. One mogu trajati samo onoliko vremena koliko je potrebno da bi se ostvarila svrha vaspitnih mera. Istovremeno, ove mere predstavljaju najteže vaspitne mere (najstrožija ograničenja) koje se mogu izreći maloletnicima. Primena zavodskih mera podrazumeva postojanje dve vrste okolnosti i to:

- stanje ili stepen vaspitne zapuštenosti maloletnika,
- stanje socijalne sredine u kojoj maloletnik živi.

Stanje vaspitne zapuštenosti maloletnika mora biti tog stepena i intenziteta da nije moguća primena neke od mera pojačanog nadzora. Stanje socijalne sredine u kojoj

maloletnik živi, u toj meri nepovoljno po njegov dalji razvoj, da primena neke od mera pojačanog nadzora ne bi mogla da ostvari svoju svrhu. Zakon o maloletnicima je predvideo tri vrste zavodskih mera i to:

- upućivanje u vaspitnu ustanovu,
- upućivanje u vaspitno-popravni dom,
- upućivanje u posebnu ustanovu za lečenje i osposobljavanje.

a) Upućivanje u vaspitnu ustanovu se izriče kada maloletnika treba izdvojiti iz dotadašnje sredine i obezbediti mu pomoć i stalni nadzor od strane stručnih lica. Radi obezbeđivanja pune primene ove zavodske mere potrebno je ispuniti dva uslova, kao što su:

- pružanje pomoći,
- stalni nadzor.

Pružanje pomoći maloletniku u vaspitnoj ustanovi sadrži stručnu pomoć osoblja unutar ustanove u okvirima programa za primenu ove zavodske mere. Program obuhvata široku lepezu terapijskih mera koje su prilagođene maloletniku i stanju u kome se on nalazi. Vršenje stručnog nadzora nad maloletnikom je u cilju obezbeđivanja primene vaspitnog tretmana. Trajanje ove mere je vremenski ograničeno na najmanje šest meseci, a najduže dve godine. Sud svakih šest meseci razmatra mogućnosti za obustavu ove mere ili njenu zamenu sa drugom vaspitnom merom.

b) Upućivanje u vaspitno-popravni dom se izriče maloletniku kada treba primeniti pojačane mere nadzora i posebne stručne programe vaspitavanja. Ova zavodska mera predstavlja najtežu vaspitnu meru, jer se po svojim obeležjima, kao i načinom izvršenja graniči sa maloletničkim zatvorom. Izricanjem ove zavodske mere maloletnik se upućuje u posebnu ustanovu koja služi isključivo za njeno izvršenje. Primena pojačanih mera nadzora i posebnih stručnih programa vaspitavanja, treba da skrenu pažnju da je u pitanju visoki stepen vaspitne zapuštenosti maloletnika.¹

Sud prilikom odlučivanja o ovoj meri uzima u obzir sledeće okolnosti:

- raniji život maloletnika,
- stepen poremećaja ponašanja,

---

¹ Zbog svega navedenog, ovo je najteža vaspitna mera koja se graniči sa kaznom maloletničkog zatvora, a tome u prilog išli bi i propisi o njenom izvršenju. Obrad Perić, Komentar Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Službeni glasnik, Beograd, 2007, str. 216.

- težinu i prirodu učinjenog krivičnog dela,
- okolnost da li je prema maloletniku ranije bila izrečena neka krivična ili prekršajna sankcija.

Sud mora da poseduje dokumente o ranijem životu maloletnika, podatke o stepenu njegovog poremećaja u ponašanju, kao i okolnostima da li je prema njemu već vođena neka vrsta postupka koja je rezultirala izricanjem krivične ili prekršajne sankcije. Kod zavodske mere upućivanje u vaspitnu ustanovu zakonodavac je ograničio njeno vremensko trajanje na najmanje šest meseci, a najduže četiri godine, a što sud svakih šest meseci razmatra mogućnosti za obustavu ove mere ili njenu zamenu sa drugom vaspitnom merom.

Maloletnika koji je u vaspitnoj ustanovi ili u vaspitno-popravnom domu proveo najmanje šest meseci, sud može uslovno otpustiti iz zavoda odnosno ustanove, ako se na osnovu uspeha postignutog u vaspitanju može osnovano očekivati da on neće ubuduće vršiti krivična dela i da će se u sredini u kojoj bude živeo dobro vladati (član 22. stav 1. Zakona o maloletnicima). Uslovni otpust traje najduže do isteka zakonskog roka upućivanja u vaspitnu ustanovu ili vaspitno-popravni dom, ako pre toga sud nije obustavio izvršenje vaspitne mere ili je zamenio drugom merom (stav 3.). Zakon takođe određuje da se vreme provedeno na uslovnom otpustu ne uračunava u zakonsko trajanje izrečene vaspitne mere (stav 4.). Do opozivanja uslovnog otpusta, koji je fakultativnog karaktera, može doći iz različitih alternativno navedenih razloga:

- ako maloletnik učini novo krivično delo,
- ako određena mera pojačanog nadzora ne ostvaruje svoju svrhu,
- ako maloletnik ne ispunjava posebne obaveze koje su mu određene.

Upućivanje u posebnu ustanovu za lečenje i osposobljavanje se izriče prema maloletniku ometenom u psihofizičkom razvoju ili sa psihičkim poremećajima. Trajanje ove mere različito je zakonski regulisano i to:

- ako je ova zavodska mera izrečena umesto mere upućivanja u vaspitnu ustanovu ili vaspitno-popravni dom, maloletnik u posebnoj ustanovi za izvršenje ove mere može da ostane najviše tri godine,
- ako je ova zavodska mera izrečena umesto mere bezbednosti, maloletnik ostaje u ustanovu za lečenje i osposobljavanje dokle god je potrebno, ali kada navrši

dvadeset jednu godinu izvršenje mere se nastavlja u ustanovi u kojoj se izvršava mera bezbednosti „obavezno lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi.“

Kod izricanja vaspitne mere maloletniku, sudu nisu poznate sve buduće okolnosti vezane za dalju sudbinu izrečene mere. Otuda sud ima mogućnost da naknadno promeni svoju odluku kojom bi obustavio izvršenje i zamenio postojeću vaspitnu meru sa nekom drugom. U tom smislu je mogućnost obustave izvršenja i zamena izrečene vaspitne mere sa nekom drugom svedena na tri moguće situacije:

- ako se posle donošenja odluke o izricanju posebne obaveze, mere pojačanog nadzora ili zavodske mere, naknadno pojave okolnosti kojih nije bilo u vreme donošenja odluke ili se za njih nije znalo, a koje bi značajno uticale na izbor vaspitne mere, ili
- ako se odluka ne može izvršiti usled odbijanja maloletnika ili njegovih roditelja, usvojioca, odnosno staraoca da postupe po izrečenoj meri ili po nalogu onoga ko meru izvršava, ili
- ako nastupe druge okolnosti predviđene zakonom, a one bi bile od uticaja na donošenje odluke o vaspitnoj meri.

Pored toga, predviđena je mogućnost primene instituta obustave ili zamene nekom drugom merom, kojom će se bolje postići svrha vaspitnih mera. Postoje određena ograničenja tako što se:

- izvršenje mere upućivanja u vaspitnu ustanovu ne može obustaviti pre isteka roka od šest meseci, a do isteka ovog roka može se zameniti merom pojačanog nadzora uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloletnika, merom upućivanja maloletnika u vaspitno-popravni dom ili u posebnu ustanovu za lečenje i osposobljavanje,
- izvršenje mere upućivanja u vaspitno-popravni dom ne može obustaviti pre isteka roka od šest meseci, a do isteka ovog roka može se zameniti merom upućivanja maloletnika u vaspitnu ustanovu ili u posebnu ustanovu za lečenje i osposobljavanje.

Postoji mogućnost ponovnog odlučivanja o vaspitnim merama. Međutim, samo sudski ukor ne podleže mogućnosti ponovnog odlučivanja, s obzirom da se njegovim izricanjem maloletniku ova mera momentalno izvršava. Uslovi za primenu ove mogućnosti su posebno

propisane, tako što: „Ako je od pravosnažnosti odluke kojom je izrečena neka od mera posebnih obaveza ili mera pojačanog nadzora proteklo više od šest meseci ili ako je od pravosnažnosti odluke kojom je izrečena zavodska mera proteklo više od jedne godine, a izvršenje nije započeto, sud će ponovo ceniti potrebu izvršenja izrečene mere. Tako, sud može odlučiti:

- da se ranije izrečena vaspitna mera izvrši,
- da se ranije izrečena vaspitna mera ne izvrši, i
- da se ranije izrečena vaspitna mera zameni nekom drugom merom“.¹

Kriterijume kod ponovnog odlučivanja o vaspitnim merama potrebno je vezivati za ličnost maloletnika i sredinu u kojoj živi. Sud će procenjivati sve okolnosti vezane za ličnost maloletnika i socijalnu sredinu u proteklom vremenskom periodu da bi utvrdio da li postoji potreba za izvršenjem izrečenih vaspitnih mera.

Kod izricanja vaspitne mere za krivična dela u sticaju primenjuju se posebna pravila. Tako, sud jedinstveno ceni sva krivična dela koja je izvršio maloletnik, ali izriče samo jednu vaspitnu meru. Sud na isti način postupa i u slučaju da posle izrečene vaspitne mere utvrdi da je maloletnik, pre ili posle njenog izricanja, učinio neko drugo krivično delo.

Uzimajući u obzir prethodno rečeno, možemo izdvojiti opšte karakteristike vaspitnih mera i vaspitnih naloga. To su:

- Postoji sličnost u nazivu “vaspitne“ i za jedne i za druge, što lako može dovesti do njihovog poistovećivanja od strane nedovoljno obučenog osoblja zaduženog za njihovu primenu (centar za socijalni rad, medicinske ustanove itd.);
- Kod izbora vaspitnog naloga uzima se u obzir ličnost maloletnog učinioca krivičnog dela i oštećenog;
- Kod izricanja vaspitnog naloga ne određuje se njihovo trajanje. Dužina ovih mera zavisi od uspešnosti u primeni propisanog programa i mera prema maloletniku;
- Isto kao i kod vaspitnih mera, može se za vreme njegovog trajanja jedan vaspitni nalog zameniti drugim ili se ukinuti;
- Organ starateljstva, roditelji odnosno staratelji, prate i aktivno saučestvuju u primeni vaspitnih naloga i vaspitnih mera.¹

---

¹ Vidi odredbu člana 25. Zakona o maloletnicima.

Sličnost između vaspitnih naloga i vaspitnih mera možemo uočiti u posebnim obavezama koje se sastoje u sledećem:

- da se lično izvini oštećenom,
- da izmiri štetu u okviru posebnih mogućnosti,
- da redovno pohađa školu,
- da se osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima,
- da se uzdržava od uživanja alkoholnih pića i opojnih droga,
- da posećuje odgovarajuću zdravstvenu ustanovu ili savetovalište,
- da se ne druži sa licima koja na njega štetno utiču.

Sumirajući navedeno, možemo ukazati na postojanje uslovne veze između vaspitnih mera i vaspitnih naloga. To proizilazi iz prisustva određenih razlika koje suštinski razdvajaju vaspitne naloge, kao mere posebne vrste, i vaspitne mere kao krivične sankcije. Opšti je zaključak većine autora da je, zarad bolje i efikasnije primene obe vrste mera, neophodno obezbediti kvalitetniju obuku osoblja unutar institucija koje su nadležne za njihovu primenu.

---

¹ Interesantno je zapaziti kako je u italijanskom krivičnom pravu regulisana uloga organa starteljstva. U tom smislu, „sprovođenje proveravanja kroz pojačan nadzor povereno je centru za socijalni rad i regulisano posebnim aktom. Centar za socijalni rad sastoji se iz dve odvojene službe od kojih se prva stara da maloletnik ima sve što mu je potrebno za pravilan razvoj ličnosti kako u materijalnom tako i u edukativnom pogledu. Druga služba funkcioniše u sastavu posebnog odseka Ministarstva pravde zaduženog za maloletnike i nadležna je za saradnju sa organima maloletničkog krivičnog pravosuđa. Pored ove dve službe još od 1977. godine posebnu ulogu u sprovođenju nadzora, pružanju podrške i usmeravanju imaju i pomoćne službe organa lokalne zajednice (*enti locali*). Služba nadležnog centra za socijalni rad zadužena za saradnju sa organima pravosuđa uz pomoć lokalne socijalne službe sastavlja poseban program sprovođenja postupka provere. Program treba da bude koncipiran tako da predvidi način na koji će se u njegovu realizaciju uključiti maloletnik, članovi njegove uže porodice kao i uopšte okruženje u kome on živi. Posebne obaveze koje se maloletniku određuju kao i modalitet uklanjanja štetnih posledica pričinjenih krivičnim delom i eventualno pomirenje sa oštećenim takođe se detaljnije uređuju navedenim programom. Obaveštavanje sudije za maloletnike o sprovođenju mera koje su programom predviđene, postignutom napretku i uopšte razvoju slučaja spada u obavezu nadležne službe centra za socijalni rad. Pored toga, predstavnici navedenih službi mogu predložiti sudiji promenu programa ili skraćivanje perioda provere, a u slučaju teže povrede obaveza od strane maloletnika i opoziv provere i nastavak krivičnog postupka.” Ana Batričević, *Vaspitne mere pojačanog nadzora maloletnika u krivičnom pravu Finske i Italije*, Strani pravni život, br. 1/10, Beograd, str. 331.

Treća glava

A) Alternativni oblici okončanja krivičnog postupka prema punoletnim licima.

Proces harmonizacije zakonodavstva Srbije sa uporednim (pretežno evropskim) zakonodavstvima zahvatio je sve pravne oblasti. Pod tim podrazumevamo različite grane, počev od ustavnog, građanskog, privrednog, porodičnog, finansijskog, pa sve do krivičnog zakonodavstva. Ovaj proces je od posebne važnosti na području krivičnog zakonodavstva jer se njime najopsežnije i najdublje zadire u lična prava i slobode svakog čoveka odnosno građanina. „Najveći broj ljudskih prava usmeren je isključivo prema državi: njima se ona ograničava ili se od nje traži konkretno delovanje. Najtipičniji primeri zahteva da se država uzdržava i ne meša jesu slobode, kao što su na primer sloboda izražavanja, kretanja i okupljanja. Država ne sme da čini ništa što bi sputavalo ljude da koriste ove slobode. Država je pak dužna da deluje kada se od nje traži da stvori preduslove za dostojan život čoveka i ostvarivanje njegovih prava time što će npr. svakome obezbediti besplatno osnovno školovanje, minimum materijalne egzistencije, jednake uslove za sticanje sredstava za život itd. Obaveza države da se uzdržava karakteristična je za građanska i politička prava, a da bude aktivna za ekonomska i socijalna prava“.¹

Opštim obeležjem procesa harmonizacije i preuzimanja uporednih zakonskih rešenja u krivično zakonodavstvo Srbije možemo smatrati pojednostavljene procesnih formi. Na taj način se nastoji postići viši nivo efikasnosti krivičnog pravosuđa koje je do skora bilo opterećeno ranijim zakonskim rešenjima koja su pružala mogućnosti za odugovlačenje krivičnog postupka, što se u praksi zaista i dešavalo. Dovoljno je samo podsetiti se na ne tako retke primere u kojima je, usled dugog vođenja krivičnog postupka, nastupila njegova zastarelost.

---

¹ Vojin Dimitrijević et al., Ljudska prava, BG Centar za ljudska prava, 1997, Beograd, str. 28.

U prilog nastojanju da se pojednostavi vođenje krivičnog postupka, u smislu celishodnijeg sankcionisanja učinilaca krivičnih dela, uvedene su alternativne krivične sankcije. Cilj i svrha ovih sankcija jeste da obezbede adekvatnu društvenu reakciju na kriminalitet, omoguće bolju individualizaciju i pruže mogućnost nalaženja „kompromisa“ između kazne zatvora i probacije gde su uslovi nadzora još uvek strogi. One su u velikoj meri orijentisane na pomoć i podršku učiniocu, pre nego na njegovo kažnjavanje. Nadalje, u njihovom izvršenju uključena je i lokalna zajednica, pa ih često nazivaju i „sankcije izvršive u okrilju zajednice“. Mnoga savremena krivična zakonodavstva poznaju jednu ili više alternativnih sankcija. Njihovo uvođenje u određeni pravni sistem rezultat je donošenja niza međunarodnih pravnih akata koji su imali za cilj da ublaže ili umanje retributivni karakter kazni. Najznačajniji međunarodnopravni akti jesu:

- Evropska konvencija o nadzoru nad uslovno osuđenim ili iz zatvora uslovno puštenim osuđenima iz 1964. godine;
- Rezolucija Veća Evrope broj 1 o uslovnoj osudi, probaciji i drugim alternativama zatvora iz 1965. godine;
- Rezolucija Veća Evrope broj 10 o nekim penalnim merama alternativnim zatvoru iz 1976. godine;
- Preporuka Veća Evrope broj 16. o društvenim sankcijama i merama iz 1992. godine;

Savremeno krivično pravo, kako materijalno, tako i procesno, odlikuje se nastojanjem da se stvaranjem šire "lepeze" krivičnih sankcija, ali i mera čiji je efekat blizak dejstvu nekih krivičnih sankcija, a koje ni formalno, ali ni suštinski ne predstavljaju krivične sankcije, omogući izbor one sankcije ili onog načina reagovanja u konkretnom slučaju, odnosno na konkretni predmet u krivičnom postupku, koji je najadekvatniji u datim okolnostima.¹

Iako se kroz sistem alternativnih krivičnih sankcija, u izvesnom smislu okončava krivični postupak prema punoletnim licima, činjenica je da one nisu rezultat pogodbenog odnosa dve strane u postupku. Preciznije, ova vrsta krivičnih sankcija se ne izriče na osnovu pismenog sporazuma (pogodbe) već odlukom krivičnog suda. Otuda ih ne možemo smatrati načinom alternativnog okončanja krivičnog postupka, iako je u njihovom nazivu prisutan izraz „alternativne“.

---

¹ Vidoje Mitrić, Alternativne sankcije u krivičnom pravu, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, 2013, Novi Sad, str. 13-14.

Uvažavajući sve procesne mogućnosti, koje stoje na raspolaganju krivičnom sudu u Srbiji, smatramo da se jedino sporazumom o priznavanju krivičnog dela omogućava pogodbeni oblik rešavanja određene krivične stvari. Pod tim se podrazumeva saglasnost volja dve strane (tužioca i okrivljenog), čime se predupređuje dalje vođenje krivičnog postupka i donošenje presude.

B) Pojam i značenje Sporazuma o priznanju krivičnog dela.

Pogodbeni ili sporazumni način rešavanja određene krivične stvari je u krivično zakonodavstvo Srbije uveden 2009. godine sa Zakonom o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku. Ovaj institut potiče iz američke sudske prakse (*plea bargaining*), gde je on veoma zastupljen. U SAD je prisutan visok procenat (90%) okončanja krivičnih predmeta zaključenjem sporazuma o priznanju krivice.

Sporazum o priznavanju krivice je naknadnim promenama u krivičnom zakonodavstvu Srbije preimenovan u sporazum o priznavanju krivičnog dela. Međutim, u krivičnoj doktrini i sudskoj praksi ovaj institut je doživeo brojna razmimoilaženja među pojedinim autorima. "Koncept sporazuma o priznanju krivičnog dela predstavlja kontroverzno pitanje čak i u zemljama u kojima se tradicionalno koristi za rešavanje predmeta. Oni koji favorizuju sporazume, navode da ovaj institut predstavlja efikasan i fer način rešavanja predmeta, bez troškova koje podrazumeva suđenje. Takođe, ističu da sporazum obezbeđuje sigurnost jer stranke, umesto sudije, imaju kontrolu nad optužbom i kaznom koja će biti izrečena. Sporazum o priznanju krivičnog dela se takođe smatra vrednim jer smanjuje preopterećenost suda i omogućava da u praksi ostaje više vremena za komplikovanije slučajeve, s obzirom da neće svi predmeti završiti pred sudom. Oni koji se protive zaključivanju sporazuma o priznanju krivičnog dela navode da nevini ljudi osećaju pritisak da priznaju krivicu, jer se plaše da će dobiti još težu kaznu ukoliko dođe do suđenja. Oni takođe tvrde da je iskaz dat u zamenu za nagodbu nepouzdan. Bez obzira na različite stavove o sporazumu o priznanju krivičnog dela, ovaj institut predviđen je novim Zakonikom o krivičnom postupku."¹

---

¹ Robert Lochary, Veštine zastupanja u krivičnim postupcima (priručnik za advokate), American Bar Association Rule of Law Initiative i Partneri za demokratske promene Srbija, 2013, Beograd, str. 9.

Na osnovu navedenog, ne možemo dati jedinstvenu definiciju sporazuma o priznanju krivice uvažavajući sve njegove specifičnosti u krivičnom zakonodavstvu Srbije. Stoga je celishodnije razdvojiti formalni od materijalnog pojma sporazuma o priznanju krivice. “U formalnom smislu sporazum o priznanju krivice može se definisati kao poseban oblik konsensualnog rešavanja predmeta krivičnog postupka, što se čini na osnovu odgovarajuće saglasnosti volja stranaka, a konačnu reč daje krivični sud. Da bi se pristupilo pregovaranju o zaključenju sporazuma o priznanju krivice potrebno je da budu ispunjeni određeni materijalni i formalni uslovi. Materijalni uslov se svodi na činjenicu da krivično delo, koje je predmet krivičnog postupka, mora biti određene težine. Pregovaranje o potencijalnom zaključenju sporazuma o priznanju krivice je moguće ako se krivični postupak vodi za jedno krivično delo ili za krivična dela u sticaju za koja je propisana kazna zatvora do 12 godina. Takođe, iako nije eksplicitno navedeno u ZKP-u, predmet sporazuma o priznanju krivice mogu biti i krivična dela za koja je kao glavna kazna propisana novčana. Formalni uslov je postojanje odgovarajuće inicijative subjekta koji vrši jednu od stranačkih funkcija. Javni tužilac može predložiti okrivljenom i njegovom braniocu zaključenje sporazuma o priznanju krivice, odnosno okrivljeni i njegov branilac mogu javnom tužiocu predložiti zaključenje takvog sporazuma. Sporazum o priznanju krivice mora biti u pisanom obliku. Zaključeni sporazum se podnosi odgovarajućem funkcionalnom obliku suda, najkasnije do završetka prvog ročišta za održavanje glavnog pretresa.”¹

Zaključenjem sporazuma o priznanju krivice omogućuje se da tužilac i osumnjičeno ili optuženo lice sve do završetka prvog ročišta za održavanje glavnog pretresa mogu pregovarati o uslovima za sporazumno priznanje krivice. Ukoliko se sklopi sporazum o uslovima priznanja krivice, osumnjičeni, odnosno optuženi, potpisuju sporazum u kojem se definiše da će optuženi priznati krivicu, a da će, zauzvrat, sudu biti predložen raspon kazne oko kojeg se usaglase optužba i odbrana, a koji, u nekim slučajevima, može biti i ispod zakonom propisanog minimuma za izvršeno krivično delo, kao i druge obaveze optuženog. Sud prihvata sporazum samo ako u prilog krivici osim priznanja postoje i drugi dokazi. Tada se prihvata i kazna o kojoj su se sporazumeli tužilac i okrivljeni.²

Tužilaštva različitog stepena (osnovno, više, za organizovani kriminal) nastojala su da reše krivične slučajeve koristeći sve prednosti koje pruža primena instituta sporazuma o priznanju krivičnog dela. Međutim, u tužilačkoj praksi su zabeležena određena odstupanja u

---

¹ Tijana Milenković, Sporazum o priznanju krivice, Institut pravo/finansije, Beograd, 2015. Izvor: <http://promocije.net/proba/krivicno-pravo/procesno-krivicno-pravo/sporazum-o-priznanju-krivice> (01.09.2015.).

² Šta je sporazum o priznanju krivice? Vidi: Više javno tužilaštvo u Nišu. Izvor: <http://www.ni.vi.it.rs> (02.09.20105.).

pogledu kruga pitanja koja su bila obuhvaćena ovim sporazumom. Tako, što se tiče kruga pitanja oko kojih su se Tužilaštvo za organizovani kriminal i okrivljeni dogovarali, a koja nisu bila obuhvaćena sporazumom o priznanju krivičnog dela, reč je o sledećem:

- 1) tužilaštvo se obavezivalo da se pozitivno izjasni o budućem predlogu okrivljenih za izvršenje domaće krivične presude uz premeštaj u drugu državu kao zemlju njihovog državljanstva i prebivališta, u smislu odredbe čl. 80 Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima Republike Srbije;
- 2) tužilaštvo je preuzimalo obavezu da se po proteku 2/3 (dve trećine) izdržane kazne, u zavisnosti od vladanja okrivljenih za vreme izdržavanja kazne i postignutom svrhom kažnjavanja, pozitivno izjasni o osnovnosti molbe okrivljenih za uslovni otpust u smislu čl. 46 KZ;
- 3) tužilaštvo se obavezivalo da se izjasni da nije saglasno da se okrivljeni upućuju na izdržavanje kazne zatvora u Posebno odeljenje za izdržavanje kazne zatvora za krivična dela organizovanog kriminala u smislu odredbe čl. 15 st. 2 i st. 3 Zakona o izvršenju kazne zatvora za krivična dela organizovanog kriminala kada za to dođe vreme;
- 4) tužilaštvo se saglašavalo i da podrži buduće molbe okrivljenih da budu upućeni na izdržavanje kazne zatvora u određenu kazneno-popravnu ustanovu na teritoriji Republike Srbije;
- 5) ukoliko je okrivljenima bio određen pritvor, tužilaštvo se u pojedinim slučajevima prihvatalo obaveze da se nakon objavljivanja presude kojom se prihvata sporazum o priznanju krivičnog dela između javnog tužioca i okrivljenog, saglasi s predlogom odbrane da se okrivljenima ukine pritvor.¹

Uvažavajući sve specifičnosti instituta sporazuma o priznanju krivičnog dela, možemo njegov pojam i značenje odrediti na bazi sadržaja koje ovako sklopljeni sporazum poseduje. Reč je o pravnom aktu koji ima osobine ugovora jer se zasniva na saglasnosti volja dve strane kojima se postiže određeno pravno dejstvo. Ova saglasnost volja mora imati jasno propisanu procesnu formu u čijim okvirima se ispoljava volja njegovih aktera. U tom delu primećujemo određena odstupanja u odnosu na vrstu krivičnog dela koje je povod zaključenju sporazuma i personalna svojstva okrivljenog lica.

---

¹ Miljko Radisavljević i Predrag Četković, Iskustva Tužilaštva za organizovani kriminal u primeni instituta sporazuma o priznanju krivičnog dela, Zbornik radova: Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima-regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni (ur. Ivan Jovanović i Mirosljub Stanisavljević), Misija OEBS, 2013, Beograd, str. 161.

C) Zakonski uslovi za zaključenje sporazuma.

Sporazum o priznanju krivičnog dela mora biti zaključen uz puno poštovanje zaoknske forme, tj. predviđenih zakonskih uslova. Prema stepenu obaveznosti primene, ove uslove možemo podeliti na obavezne i fakultativne.

Apsolutno obavezne uslove možemo podeliti na dve podvrste. To su:

- 1) Apsolutno obavezni uslovi obuhvataju postizanje sporazuma o sledećem:
  - a. o vrsti i visini kazne, odnosno o drugim krivičnim sankcijama koje će okrivljenom biti izrečene;
  - b. o troškovima krivičnog postupka;
  - c. o odricanju stranaka i branioca od prava na žalbu protiv odluke suda donesene na osnovu sporazuma o priznanju krivice, kada je sud u potpunosti prihvatio sporazum.
- 2) Relativno obavezni uslovi obuhvataju postizanje sporazuma o sledećem:
  - a. sporazumevanje o odustajanju javnog tužioca od krivičnog gonjenja za krivična dela koja nisu obuhvaćena sporazumom o priznanju krivice, što će biti obavezni element sporazuma jedino kada se radi o slučaju krivičnih dela u sticaju, gde javni tužilac odustaje u odnosu ne neko ili neka od tih krivičnih dela, što znači da se u takvoj situaciji radi o posebnom slučaju oportuniteta krivičnog gonjenja;
  - b. sporazumevanje o imovinskopravnom zahtevu, što će obavezno biti element sporazuma samo onda kada je takav zahtev i postavljen od lica koje je nosilac prava na podnošenje imovinskopavnog zahteva.

Fakultativno obavezne uslove možemo podeliti na dve podvrste. To su:

1) obavezivanje okrivljenog da ispuni jednu ili više od obaveza koje se mogu odrediti kao uslov za postupanje javnog tužioca prema načelu uslovljenog oportuniteta krivičnog gonjenja (otklanjanje štetne posledice nastale izvršenjem krivičnog dela, plaćanje novčanog iznosa u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove, obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada itd.), pod uslovom da je s obzirom na prirodu obaveza moguće da ih okrivljeni ispuni do podnošenja sporazuma o priznanju krivice sudu, odnosno da do podnošenja sporazuma o priznanju krivice sudu, započne sa ispunjavanjem obaveza;

2) prihvatanje od strane okrivljenog obaveze da u određenom roku vrati imovinsku korist stečenu izvršenjem krivičnog dela, odnosno da vrati predmet krivičnog dela.¹

D) Sadržaj sporazuma o priznanju krivičnog dela.

Zakonik o krivičnom postupku Srbije je u odredbi člana 314. jasno propisao šta sve treba da sadrži sporazum o priznanju krivičnog dela. U pitanju su sledeći elementi sporazuma:

1. opis krivičnog dela koje je predmet optužbe;
2. priznanje okrivljenog da je učinio krivično delo iz tačke 1. ovog stava;
3. sporazum o vrsti, meri ili rasponu kazne ili druge krivične sankcije;
4. sporazum o troškovima krivičnog postupka, o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim delom i o imovinskopravnom zahtevu, ukoliko je podnet;
5. izjavu o odricanju stranaka i branioca od prava na žalbu protiv odluke kojom je sud u potpunosti prihvatio sporazum, osim u slučaju iz člana 319. stav 3. ovog zakonika;
6. potpis stranaka i branioca.

Pored podataka iz stava 1. ovog člana, sporazum o priznanju krivičnog dela može sadržati:

1. izjavu javnog tužioca o odustajanju od krivičnog gonjenja za krivična dela koja nisu obuhvaćena sporazumom o priznanju krivičnog dela;
2. izjavu okrivljenog o prihvatanju obaveze iz člana 283. stav 1. ovog zakonika, pod uslovom da priroda obaveze omogućava da se započne sa njenim izvršenjem pre podnošenja sporazuma sudu;
3. sporazum u pogledu imovine proistekle iz krivičnog dela koja će biti oduzeta od okrivljenog.

Tužilaštvo je dužno da sačini sporazum o priznanju krivičnog dela u svemu poštujući propisane zahteve koji pred njega postavlja citirani član 314. ZKP. U protivnom sporazum će se smatrati nepotpunim pa ne može proizvesti pravno dejstvo.¹

---

¹ Iako ispunjavanje imovinskopravnog zahteva oštećenog može biti obuhvaćeno kao obavezni deo sporazuma, istim se može i uputiti na parnično rešavanje ove pravne stvari. Zoran Pavlović, Krivično procesno pravo-posebni deo, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, 2015, Novi Sad, str. 63.

СПОРАЗУМ О ПРИЗНАЊУ КРИВИЦЕ¹³¹

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Ск. бр. _____ / _____

_____ год.

/

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца _____ јавног тужилаштва у _____ и окривљени _____, од оца _____ и мајке _____, девојачко _____, рођеног _____ у _____, ЈМБГ _____, са пребивалиштем у _____, улица _____, дана _____ у _____ часова, у просторијама _____ на основу члана 282б Законика о кривичном поступку, закључују:

СПОРАЗУМ О ПРИЗНАЊУ КРИВИЦЕ

због извршења кривичног/их дела за које/а се окривљени _____ терети (кривичном пријавом или захтевом за спровођење истраге) бр. _____ од _____.

Овај Споразум о признању кривице заснива се на потпуној сагласности _____, јавног тужиоца/заменика јавног тужиоца _____ јавног тужилаштва у _____ и окривљеног _____ о свим законом предвиђеним елементима за закључење Споразума:

Констатује се да је окривљени/а пре закључења овог Споразума упознат/а са правима, обавезама и последицама закључења Споразума о признању кривице садржаним у Поуци о правима.

ПРИЛОГ: Поука о правима.

¹ U prilogu 1. koji sledi prikazan je originalni tekst Sporazuma o priznanju krivičnog dela. Vidi: Šta je sporazum o priznanju krivice? Vidi: Više javno tužilaštvo u Nišu. Izvor: <http://www.ni.vi.jt.rs> (02.09.2015.).

Јавни тужилац и кривични поступак

Члан 1.¹³²

Окривљени _____ признаје да је:

ДИСПОЗИТИВ _____

чиме би извршио/ла кривично дело/а _____ из члана

_____ ¹³³

ПРИЛОГ: Записник о признању кривице.

Члан 2.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени су сагласни да _____ суд у _____, као стварно и месно надлежан суд, окривљеном _____, по подигнутој оптужници за кривично дело/а из члана 1. овог Споразума изрекне кривичну санкцију/е:

_____.

Члан 3.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени су сагласни да окривљени на име трошкова кривичног поступка плати износ од _____ динара на рачун _____ (односно ослобађа се плаћања трошкова кривичног поступка).

Члан 4.

Заменик јавног тужиоца/јавни тужилац и окривљени сагласно се одричу права на жалбу против одлуке суда донесене на основу овог Споразума.

Члан 5.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени су сагласни да јавни тужилац одустаје од кривичног гоњења за кривично/а дело/а описано/а под тачком _____ кривичне пријаве/захтева за спровођење истраге број _____ од _____ ДИСПОЗИТИВ _____.

Члан 6.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени су сагласни да окривљени испуни обавезу/е, односно започне са испуњавањем обавезе/а из члана 236. став 1. Законика о кривичном поступку _____ у односу на кривично/а дело/а које/а је/су предмет овог Споразума, до подношења Споразума о признању кривице суду.

¹³² Чланови 1, 2, 3. и 4. Споразума су обавезни елементи, а чланови 5, 6. и 7. факултативни елементи.

¹³³ Навести закон којим је предвиђено конкретно кривично дело, водећи рачуна о примени блажег закона (члан 5. КЗ).

ПРИЛОГ: Извештај о уплати новчаног износа, започетом друштвено корисном раду, започетом подвргавању одвикавања од алкохола и сл.

Члан 7.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени сагласни су да окривљени врати имовинску корист стечену извршењем кривичног/их дела у износу од _____, односно да врати предмет кривичног/их дела _____ (у року од _____ ако је постигнута сагласност).

ПРИЛОГ: Записник о преговарању уколико је постигнута сагласност о имовинскоправном захтеву оштећеног.

Члан 8.

Уколико окривљени/а не испуни неку од преузетих обавеза из члана _____ Споразума, овај Споразум нема правно дејство.

Члан 9.

Овај Споразум о признању кривице закључен је дана _____ у _____ часова и сачињен у пет истоветних примерака, од којих окривљени задржава један примерак, док преостале примерке задржава _____ јавно тужилаштво у _____ за потребе кривичног поступка.

Јавни тужилац/
Заменик јавног тужиоца

Окривљени

Е) Наћин закључења споразума о признању кривичног дела.¹

Споразум о признању кривичног дела се закључује на основу преговора обе стране, тј. тужилаштва и окривљеног. Они преговарају о условима признања кривице за једно или више кривичних дела која се окривљеном стављају на терет. Важећи ЗКР није прописао наћин вођења

¹ У веzi са процедуром закључења споразума о признању кривичног дела коришћемо искуства из судске и тужилачке праксе. Види: Светлана Вујановић, Споразум о признању кривице у пракси судова Црне Горе, Зборник радова: Савремене тенденције у кривичном процесном законодавству у земљама региона, Мисија OEBS, 2012, стр. 123-126.

pregovora, što znači da je to ostavljeno sudskoj praksi. U svakom slučaju predmet pregovora mogu biti sadržaji koji su obuhvaćeno zaključenim sporazumom o priznanju krivičnog dela. Važno je naglasiti da predmet pregovora ne može biti činjenično stanje i pravno određenje krivičnog dela koje se priznaje, odnosno povodom koga se zaključuje sporazum.

Saslušanje se sprovodi na okolnosti iz same krivične prijave i od strane javnog tužioca predstavljanja krivičnog dela, koje je predmet krivične prijave, što svakako nije isto sa situacijom kada je krivično djelo činjenično i pravno definisano u formalnom optužnom aktu tužioca. Nadalje, pregovori se moraju kretati u okviru zakonskih rešenja, tako da visina kazne i druge sankcije koje se u pregovorima kandiduju za tačke sporazuma, moraju biti u skladu sa odredbama Krivičnog zakonika. U pregovorima će se utvrditi obaveza okrivljenog da nadoknadi troškove krivičnog postupka ali i da obešteti oštećenog, ako se radi o krivičnom delu kojim je oštećenom povređeno ili ugroženo neko pravo ili imovinski interes. Ukoliko je oštećeni postavio imovinski zahtev, javno tužilaštvo bi u fazi pregovora, trebalo predočiti okrivljenom da će sud na ročištu koje se održava radi odlučivanja o sporazumu, svakako ceniti da li je sporazumom zaštićen interes oštećenog i da može odbiti sporazum, u kom to pitanje nije rešio na zadovoljavajući način.

Na osnovu iskustva iz pregovaranja stranaka i branioca navodi se sledeće: U svim predmetima u kojima je postignut sporazum o priznanju krivice, zapisnik o pregovaranju, koji sačinjava javni tužilac, sadrži sledeću pouku okrivljenom:

- okrivljeni je poučen da ima pravo da angažuje branioca u bilo kojoj fazi postupka pregovaranja;
- da sporazum o priznanju krivice mora biti sačinjen u pisanoj formi;
- da data saglasnost za sporazum o priznanju krivice mora biti potpuna i mora obuhvatati sve elemente sporazuma, jer delimična saglasnost ne može da dovede do zaključenja sporazuma;
- da razume značenje priznanja;
- da priznanje mora biti potpuno, u celosti, dobrovoljno, svesno i sa razumevanjem i da može biti dato u odnosu na jedno ili više krivičnih dela;
- da je priznanje dato samo u svrhu sporazuma o priznanju krivice i da se u drugu svrhu ne može koristiti;
- da od sporazuma može odustati;
- da će sporazum ukoliko bude odobren od strane suda biti osnov za donošenje presude protiv koje nema prava žalbe;

- da je upoznat sa mogućnošću plaćanja troškova krivičnog postupka, naknade štete, povraćaja stvari ili poništaja pravnog posla;
- da ima pravo da prisustvuje ročištu na kom sud odlučuje o sporazumu o priznanju krivice, te da će sud ukoliko ne dođe na ročište, a uredno je pozvan, rešenjem odbaciti sporazum o priznanju krivice;
- da će nakon pravosnažnosti rešenja kojim sud odbija sporazum o priznanju krivice, sporazum i svi spisi koji su sa njim povezani biti uništeni pred sudom, o čemu će biti sačinjena službena zabeleška, a sudija koji je doneo rešenje neće moći da učestvuje u daljem postupku, a njegovo priznanje dato u sporazumu ne može biti dokaz u krivičnom postupku;
- da će mu rešenje suda o sporazumu o priznanju krivice biti dostavljeno kao i javnom tužiocu, braniocu, oštećenom i njegovom punomoćniku, da u slučaju zaključenja sporazuma o priznanju krivice, gubi pravo na suđenje, pravo na žalbu na presudu donetu na osnovu tog sporazuma”.

Smisao objavljenih obrazaca je da pomogne praktičarima u pogledu forme zapisnika i odluka, a ne u pogledu njihove sadržine. Međutim, u praksi se ovi obrasci doslovno prepisuju, pa se stiče utisak da se praktičari ne unose u konkretan slučaj. Tako, na primer, ima predmeta u kojima zamenik javnog tužilaštva, koji pregovara, upućuje okrivljenog “da ima pravo da angažuje branioca u bilo kojoj fazi postupka pregovaranja” iako je okrivljeni već angažovao branioca koji prisustvuje pregovaranju. U većini zapisnika o pregovaranju, javni tužilac upozna je okrivljenog sa mogućnošću poništaja pravnog posla.

Ukoliko se u toku pregovaranja stranke i branilac ne dogovore o svim nužnim tačkama koje treba da sadrži sporazum, onda se smatra da pregovaranje nije uspelo i nastavlja se sa vođenjem redovnog ili skraćenog krivičnog postupka. U svim pregledanim zapisnicima o pregovaranju, nakon navedenih pouka, stoji identična konstatacija, koja glasi: “okrivljeni upitan da li je razumeo date pouke izjavi, da je razumeo koja su mu prava i obaveze u vezi zaključenja sporazuma o priznanju krivice, što potvrđuje svojim potpisom”, nakon čega sledi potpis okrivljenog. Važno je naglasiti da u praksi nema klasičnog pregovaranja dve strane u krivičnom postupku, već javni tužilac predlaže okrivljenom i njegovom punomoćniku da se izjasne o ponudi. Dakle, na okrivljenom je da prihvati ili ne prihvati predloženu nagodbu, bez

mogućnosti da aktivno učestvuje u kreiranju finalnog teksta sporazuma o priznanju krivičnog dela.¹

E) Donošenje presude na bazi sporazuma o priznanju krivičnog dela.

Sporazum o priznanju krivičnog dela nije konačan akt u krivičnom postupku, tj. njime se još nezna ishod vođenog krivičnog postupka. To praktično znači da sud konačno odlučuje o sporazumu koji su prethodno potpisali tužilac i okrivljeni. Prema odredbi člana 315. ZKP “O sporazumu o priznanju krivičnog dela odlučuje sudija za prethodni postupak, a ako je sporazum podnet sudu nakon potvrđivanja optužnice - predsednik veća. Odluka o sporazumu o priznanju krivičnog dela donosi se na ročištu na koje se pozivaju javni tužilac, okrivljeni i njegov branilac”. Sledstveno tome, sud može doneti različite odluke u vezi sa sporazumom o priznanju krivičnog dela u konkretnoj pravnoj stvari.

Odbacivanje sporazuma. Sud će rešenjem odbaciti sporazum o priznanju krivičnog dela ako:

- a. sporazum ne sadrži podatke predviđene članom 314. stav 1. ZKP;
- b. na ročište nije došao okrivljeni koji je uredno pozvan, a koji nije opravdao izostanak.

Prihvatanje sporazuma. Sud će presudom prihvatiti sporazum o priznanju krivičnog dela i oglasiti okrivljenog krivim ako utvrdi:

- a. da je okrivljeni svesno i dobrovoljno priznao krivično delo, odnosno krivična dela koja su predmet optužbe;
- b. da je okrivljeni svestan svih posledica zaključenog sporazuma, a posebno da se odriče prava na suđenje i da prihvata ograničenje prava na ulaganje žalbe (član 319. stav 3.) protiv odluke suda donesene na osnovu sporazuma;

---

¹ “Narušavanje principa jednakosti stranaka može postojati u slučaju da tužilac prilikom pregovaranja o sporazumu ne upozna odbranu sa svim dokazima s kojima raspolaže. On će to najčešće učiniti kako bi izdejstvovao veće ustupke i kako bi istovremeno imao veće šanse na suđenju ako ne dođe do sporazuma. Ovakvo ponašanje u praksi Evropskog suda za ljudska prava nije dozvoljeno. U slučaju Jasper v. the United Kingdom je istaknuto da postoji obaveza tužilaštva i istražnih organa da iznesu okrivljenom sav materijal s kojim raspolažu ili im može biti na raspolaganju, a koji bi mogao pomoći okrivljenom da se oslobodi krivice ili postigne smanjenje kazne.“ Miloš Milovanović, Sporazum o priznanju krivice- pro et contra, Anali Pravnog fakulteta u Beograd, br. 2/10, Beograd, str. 421.

- c. da postoje i drugi dokazi koji nisu u suprotnosti sa priznanjem okrivljenog da je učinio krivično delo;
- d. da je kazna ili druga krivična sankcija, odnosno druga mera u pogledu koje su javni tužilac i okrivljeni zaključili sporazum predložena u skladu sa krivičnim ili drugim zakonom.

Odbijanje sporazuma. Sud će rešenjem odbiti sporazum o priznanju krivičnog dela ako utvrdi:

- a. da postoje razlozi iz člana 338. stav 1. ZKP;
- b. da nije ispunjen jedan ili više uslova iz člana 317. stav 1. ZKP.

Kada rešenje postane pravnosnažno, sporazum o priznanju krivičnog dela i svi spisi u vezi sa njim uništavaju se u prisustvu sudije koji je doneo rešenje i o tome se sastavlja zapisnik, a postupak se vraća u fazu koja je prethodila zaključenju sporazuma.

Na odluku o nepotvrđivanju sporazuma o priznanju krivičnog dela moguće je uložiti žalbu. Najpre se odluka suda o sporazumu o priznanju krivičnog dela dostavlja javnom tužiocu, okrivljenom i njegovom braniocu. Protiv rešenja kojim se sporazum o priznanju krivičnog dela odbacuje (član 316.) ili odbija (član 318.), žalba nije dozvoljena.

Protiv presude kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela (član 317.) lica iz stava 1. ovog člana mogu u roku od osam dana od dana dostavljanja presude izjaviti žalbu zbog postojanja razloga iz člana 338. stav 1. ZKP ili ako se presuda ne odnosi na predmet sporazuma (član 314.).

Prilog 1.

Presuda kojom se prihvata sporazum o priznanju krivice (član 317. ZKP-a)¹

REPUBLIKA SRBIJA

VIŠI SUD U _____

broj _____

mesto _____

datum _____

U IME NARODA

VIŠI SUD U _____, predsednik veća sudija _____, sa zapisničarem B _____, u krivičnom predmetu protiv opt. _____, zbog krivičnog dela _____ iz člana ____ st. __, u vezi sa stavom __. KZ-a i dr, po optužnici javnog tužioca _____, broj _____ od _____ godine, koja je izmenjena dana _____ godine, nakon ročišta održanog u smislu člana 315. ZKP-a dana _____ godine doneo je i javno objavio

P R E S U D U

Na osnovu člana 317. st. 1. ZKP-a PRIHVATA SE sporazum o priznanju krivičnog dela preciziran aktom br. _____ od _____ godine od _____

---

¹ U daljem tekstu rada ćemo prikazati sadržaj presude kojom se potvrđuje sporazum o priznanju krivičnog dela. U sudskoj praksi se uz izvesna odstupanja, u sadržajnom smislu, na ovaj način sačinjava ova vrsta presude.

godine, zaključen između zamenika tužioca za organizovani kriminal i optuženog _____ sa braniocem adv. _____, a po Optužnici Tužilaštva _____ br. _____ od _____, izmenjenoj aktom od _____ godine, pa:

Optuženi _____, rođen/a dana _____ godine u _____, od oca _____ i majke _____, rođene _____, sa prijavljenim prebivalištem u _____, državljanin Republike Srbije, JMBG _____, neoženjen, sa završenom srednjom školom, po zanimanju _____, osuđivan presudom _____ suda u _____ K.br. _____ od _____ godine, zbog krivičnog dela iz člana __. st. __. KZ-a RS, kojom mu je izrečena uslovna osuda u trajanju od 6 meseci sa rokom proveravanja od godinu dana, nalazi se u pritvoru, počev od _____ godine, po rešenju _____ suda u _____ br. _____ od _____ godine

I KRIV JE

Što je:

_____ (opis dela) – čime je učinio krivično delo _____ iz člana __. st. __. Krivičnog zakonika.

Pa ga sud primenom navedenog zakonskog propisa i primenom članova 4, 42, 45. i 54. KZ-a:

O S U Đ U J E

Na kaznu zatvora u trajanju od 5 (pet) godina, primenom člana __. KZ-a u izrečenu kaznu optuženom će se uračunati vreme provedeno u pritvoru počev od _____ godine, pa do dalje odluke suda.

Na osnovu člana 87. Krivičnog zakonika, optuženom K.K., izriče se

MERA BEZBEDNOSTI ODUZIMANJA PREDMETA

Od optuženog se oduzima: _____ (navesti predmete koji se oduzimaju).

Na osnovu člana 29. st. 2. Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela, od optuženog K. K.

Na osnovu čl. 91. i 92. Krivičnog zakonika od optuženog K.K.

ODUZIMA SE IMOVINSKA KORIST PRIBAVLJENA KRIVIČNIM DELOM

– devizni novac u gotovini u iznosu od _____ evra, koji je privremeno oduzet od okr. _____, po potvrđi MUP-a Republike Srbije od _____ godine;

TRAJNO SE ODUZIMA IMOVINA

I to:

– stan br. __, na prvom spratu stambene zgrade u ul. _____ u _____, po strukturi dvosoban, površine _____, izgrađen na kat. parceli br. _____ KO _____, upisan u list nepokretnosti br. _____ koji je privremeno oduzet od okr. K.K., pravosnažnim rešenjem _____ br. _____ od _____ godine;

Na osnovu člana 29. st. 4. Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela.

Na osnovu člana 261. i 264. ZKP-a obavezuje se optuženi K.K. da na ime troškova krivičnog postupka plati i na ime veštačenja iznos od _____ dinara, na ime dovođenja okrivljenog _____ dinara i sudskog paušala _____ dinara. Sve ukupno okrivljeni je dužan da plati iznos od _____ dinara, u roku od 15 dana od dana pravosnažnosti presude.

II

Na osnovu člana 422. tač. 1) ZKP-a prema optuženom _____.

ODBIJA SE OPTUŽBA

Da je:

_____ (opis dela) – čime bi učinio krivično delo _____ iz člana __. st. __. Krivičnog zakonika,

Na osnovu člana 265. ZKP-a troškovi krivičnog postupka u ovom delu padaju na teret budžetskih sredstava suda.

O b r a z l o ž e n j e

Optužnicom tužioca _____, broj _____ od _____ godine, koja je izmenjena dana _____ godine, opt. _____ stavljen je na teret izvršenje krivičnog dela _____ iz člana __. st. __ u vezi sa stavom __. Krivičnog zakonika i krivično delo _____ iz člana __. st. __.

Ovom sudu dana _____ godine podnet je sporazum o priznanju krivičnog dela br. _____ od _____ godine, zaključen između zamenika javnog tužioca tužioca i optuženog _____ sa braniocem adv. _____, koji se odnosi na krivična dela za koja se optužnicom okrivljeni tereti, kojim su se stranke saglasile da okrivljeni _____ priznaje da je izvršio krivično delo _____ iz člana __. st. __, u vezi sa st. 1. KZ-a i da mu se za to delo izrekne kazna zatvora u trajanju od 5 (pet) godina. Pored toga, zamenik tužioca za organizovani kriminal i okrivljeni sporazumeli su se da se okrivljenom na osnovu člana 87. Krivičnog zakonika izrekne mera bezbednosti oduzimanje predmeta koji su bliže navedeni u izreci ove presude. Nadalje, sporazumom je određeno da se od okrivljenog oduzme imovinska korist u iznosu od _____ evra. Takođe, zamenik javnog tužioca i okrivljeni _____ saglasili su se da okrivljeni plati troškove krivičnog postupka, u iznosu koji sud odredi. Navedenim sporazumom stranke su se saglasile u pogledu oduzimanja imovine proistekle iz krivičnog dela i to da se od optuženog _____ trajno oduzme stan bliže opisan u izreci ove presude.

U navedenom sporazumu zamenik tužioca za organizovani kriminal izjavio je da odustaje od krivičnog gonjenja okr. _____ za krivično delo _____ iz člana __. st. __, Krivičnog zakonika, opisanog u tački II izreke presude. Navedenim sporazumom zamenik javnog tužioca i okrivljeni sa braniocem saglasili su se da se odriču prava na žalbu protiv odluke suda kojom se u potpunosti prihvata ovaj sporazum, osim u slučaju iz člana 319. st. 3. ZKP-a.

Pred ovim sudom održano je ročište na kome je okrivljeni _____ izjavio da je svesno i dobrovoljno priznao izvršenje krivičnog dela, da ovo priznanje nije dato u zabludi, da je u potpunosti svestan svih posledica zaključenog sporazuma, a posebno da u potpunosti razume da se sporazumom odriče prava na suđenje i ulaganje žalbe protiv odluke suda, donesene na osnovu sporazuma, nakon čega je sud, prihvatio sporazum o priznanju krivičnog dela.

U odnosu na krivično delo čije je izvršenje okrivljeni priznao i u odnosu na koje je zaključen sporazum o priznanju krivičnog dela, sud je utvrdio da u spisima predmeta postoje dokazi kojima potkrepljuju priznanje izvršenja krivičnog dela od strane okrivljenog _____.

Kazna zatvora i mera bezbednosti oduzimanja predmeta o kojoj su se zamenik tužioca za organizovani kriminal i okrivljeni sporazumeli, predložena je u skladu sa Krivičnim zakonikom, pa je stoga na tu kaznu okrivljeni i osuđen ovom presudom. Takođe, sud je prihvatio i deo sporazuma koji se odnosi na trajno oduzimanje imovine i oduzimanje imovinske koristi jer je i taj deo sporazuma zaključen u skladu sa zakonom.

U odnosu na krivično delo _____ iz člana ____ st. __. KZ-a, za koje je tužilac u navedenom sporazumu odustao od krivičnog gonjenja, prema optuženom K.K. na osnovu člana 422. tač. 1) ZKP-a odbijena je optužba za to krivično delo.

Imajući u vidu sve navedeno, sud je na osnovu odredbe člana 317. st. 1. i 2. ZKP-a, doneo odluku kao u izreci ove presude.

Zapisničar

PRESEDNIK VEĆA- SUDIJA

POUKA O PRAVNOM LEKU:

Protiv ove presude žalba se može izjaviti Apelacionom sudu u _____, u roku od 8 dana od dana dostavljanja presude, zbog postojanja razloga iz člana 338. st. 1. ZKP-a ili ako se presuda ne odnosi na predmet sporazuma.

Zaključak

Nagodba predstavlja poseban način okončanja krivičnog postupka, koji se vrši na pravno jednostavan način uz saglasnost obe strane. Ovako određenje nagodbe u sferi krivično procesnog prava pripada alternativnim oblicima okončanja krivičnog postupka. Oni su, uz određene varijacije, zastupljeni u većem delu krivičnih zakonodavstava u svetu. Smisao i suština ovog krivično-procesnog instituta se sastoji u olakšanom rešavanju krivičnih slučajeva. Pod tim se podrazumeva izbegavanje klasičnog načina rešavanja krivične stvari koja se sastoji u privođenju krivičnog postupka kraju i izricanju presude. Pored toga, pitanje izvesnosti kod utvrđivanja krivice okrivljenog je efikasnije rešeno njegovim priznanjem krivičnog dela. Navedeni razlozi predstavljaju ključne argumente koje zastupaju autori koji se zalažu za uvođenje i širu primenu alternativnih oblika krivičnog postupka, naročito kroz nagodbu dva osnovna aktera u krivičnom postupku, koji su uz to i međusobno suprotstavljeni.

Istorijski posmatrano, nastanak i pravno uobličenje nagodbe, kao alternativnog oblika okončanja krivičnog postupka, u pravu Libije i Srbije nije teklo na isti način. To je sasvim razumljivo ako uzmemo u obzir činjenicu da ove države imaju različiti razvojni put, kao i da pripadaju različitim pravnim kulturama zasnovanim na socijalnim, verskim, političkim, geografskim i drugim osobenostima. Otuda je važno zasebno ukazati na specifičnosti nagodbe, odnosno sporazuma o priznanju krivičnog dela kao alternativnih oblika okončanja krivičnog postupka u navedenim državama i njihovim krivičnim zakonodavstvima.

Kada govorimo o pravu Libije onda moramo uzeti u obzir činjenicu da je politički splet događaja, koji je uticao na promenu državnog uređenja i reformisanje njenog zakonodavstva, imao presudan značaj na uvođenje nagodbe u krivični postupak. Tako je posle revolucije u Libiji, koja se odigrala 1. 9. 1969. godine, došlo do izmena nekih zakona, među kojima i Zakona o nagodbi. Godine 1975. donet je zakon broj 74 za godinu 1975. koji je ograničio nadležnost Narodnih komiteta u vezi sa izmirivanjem i posredovanjem među građanima. U sedmom članu ovog zakona, navedene su mere koje treba da budu preduzete posle sklapanja nagodbe među suprotstavljenim stranama, pa je navedeno: „Prilikom

sklapanja nagodbe, donosi se izveštaj kojim se zaključuje sporazum u kome se otvoreno navode problemi zbog kojih je sklopljen taj sporazum. Ove izveštaje potpisuje predsednik Komiteta i sekretar sastanka, nakon usmenog čitanja izveštaja.“ Posle velikog broja zakonodavnih promena, 22. januara 2007. godine je donet zakon broj 1 za godinu 2007. u vezi sa uređenjem rada Narodnih kongresa i komiteta, u kome se ograničava nadležnost Narodnih komiteta u primeni propisa od 13. maja 2007. godine, u čijem se trinaestom članu, stavu 8, navodi da je zadatak pomirenja i posredovanja dodeljen Opštem narodnom komitetu za pravdu, putem komiteta obrazovanih u ovu svrhu, na nivou Osnovnih narodnih kongresa. Nadalje, 28. januara 2010. godine, donet je zakon broj 4 za godinu 2010. (1378. od rođenja Proroka) o pomirenju i posredovanju, koji je ograničio nadležnost Komiteta za posredovanje i pomirenje među građanima. U prvom članu tog zakona stoji da „pomirenje i posredovanje među pojedincima između kojih se desio sukob, potpadaju pod nadležnost Okružnog suda za građanska i trgovinska pitanja i pitanja lične prirode ili povrede ličnih prava, u skladu sa članovima krivičnog zakona, objavljenih u ovom zakonu.

Prilikom sprovođenja nagodbe među strankama u libijskom zakonodavstvu, pravi se izveštaj kojim se sklapa sporazum. Utvrđuju se i stavke na osnovu kojih se sklapa sporazum, koji potpisuju suprotstavljene strane, članovi komiteta i sekretar komiteta, nakon usmenog čitanja. Zatim, predsednik komiteta podnosi original izveštaja nadležnom okružnom sudu za tu oblast, koji ovom izveštaju treba da da pravosnažnu moć, bez naplate taksi. Ako je do sukoba došlo pred jednim od sudova, original izveštaja se predaje njemu, kako bi se sprovela neophodna zakonska mera. Na sličan način je pitanje nagodbenog okončanja krivičnog postupka rešeno u iračkom i egipatskom zakonodavstvu.

Od posebne važnosti je izdvojiti, iz više postojećih, najprihvatljiviju definiciju nagodbe. Smatramo da je u tom pogledu najdalje otišao Vrhovni sud Libije definišući nagodbu kao: „ugovor koji sklapaju dve strane koje su trenutno u sporu ili je među njima moguć spor i to tako da svaki od njih iznese svoj slučaj kada se sastanu.“ Ono što se na ovim sudovima uređuje je sporazum o nagodbi, koga sudija čini ugovorom dajući mu izvršnu moć. U slučaju da presude nemaju oblik ugovora o nagodbi, koji obavezuje obe sukobljene strane, to se može uzeti kao odlučujući dokaz tokom procesa.

Uzimajući u obzir činjenicu da islamsko pravo čini osnovu pozitivnog prava Libije, korisno je ukazati na verski način definisanja nagodbe. Otuda je važno izložiti najistaknutije definicije islamskih pravnika, pri čemu postoje brojne definicije u svim islamsko-pravnim

školama. Ibn Arafa, jedan od islamskih pravnika malikitske škole, smatra da je nagodba „sprovođenje prava ili postupka, pokrenutog zbog izbijanja sukoba ili straha od njegovog izbijanja.” Kod šafiita je nagodba „ugovor kojim se okončava sukob.“ Kod hanifita je nagodba „zakonski ugovor kojim se zastupaju sukobljene strane.“ Hanbaliti definišu nagodbu kao „doktrinu kojom se stiže do izmirenja među zavađenima.“

Iako nagodbu smatramo eksplicitnim načinom izražavanja volje da se sporazumom reši određena krivična stvar, činjenica je da se do nje mora doći poštovanjem unapred postavljene i strogo formalizovane krivične procedure. Međutim, libijsko zakonodavstvo nije propisalo poseban oblik ili određenu formu za odobravanje odustajanja, već je preuzelo francuski model, uzevši princip ograničenja za zločine na koje se ne može uložiti žalba. Zločini oko kojih je moguće uložiti žalbu i podneti odustajanje, podeljeni su u dve vrste: zločine nasilja nad ljudima i krivična dela protiv imovine.

U Libiji je na poseban način regulisano pitanje krivične nagodbe. Tako, na primer, pojedine definicije o krivičnoj nagodbi kažu da je ona: “Sudska naredba potpisivanjem kazne za zločin bez sprovođenja istrage ili žalbe, što znači da se naredba izdaje bez poštovanja posebnih pravila za sudske mere neophodne za donošenje konačne presude.” Nadalje, „pravna priroda sudskog krivičnog procesa određena je stepenom u kojem se on sprovodi i vrstom slučaja koji je u pitanju, i u nekim slučajevima pokretanje procesa se opisuje kao sudski administrativni proces i to je sudska krivična naredba ili krivična presuda što predstavlja vrstu predložene nagodbe za ubrzano okončanje krivične parnice ako se zavađene strane s tim slože. Dakle, predlog može biti prihvaćen ili odbijen i kada odluka postane konačna, ona se mora sprovesti što dovodi do završetka krivične ili građanske parnice.“ U svetlu navedenog, Ministarstvo pravde Libije je 22. oktobra 1962. godine donelo odredbu u skladu sa nekim delima za koja je moguće izdati krivičnu naredbu, uprkos tome što je ova odredba bila kratkoga daha, s obzirom na to da nije potrajala ni čitavih godinu dana. Ona je konačno poništena jednom drugom odlukom donetom 13. oktobra 1965. godine. Interesantno je zapaziti da je pomenuta odredba na snazi i dan danas.

Pitanje domena nagodbe u krivičnom zakonodvstvu Libije rešeno je na posve specifičan način, koji je znatno drugačiji u odnosu na druge zemlje u svetu. Reč je o tome da se zakonom utvrđuju krivična dela oko kojih je dozvoljena nagodba. To su sledeća krivična dela: Član 378. Nanošenje lakih telesnih povreda, Član 473. Uništavanje ili oštećivanje javnih znakova, Član 474. Neovlašćena prodaja, Član 476. Odbijanje prihvatanja valute koja

je u opticaju po zakonu, Član 482. Nemarno čuvanje oružja, Član 486. Opasno bacanje stvari, Član 485/a. Oštećivanje ili uklanjanje saobraćajnih znakova ili barijera na putevima, Član 487. Neosigurano postavljanje predmeta, Član 488. Nemarnost u prevenciji rušenja trošnih građevina, Član 490. Zanemarivanje ili nebriga o mentalno obolelim osobama ili deci, Član 491. Neovlašćeno staranje o mentalno obolelim osobama ili maloletnicima, Član 501. Bestidni činovi i opsceni govor, Član 502. Okrutnost prema životinjama, Član 504. Falsifikovanje ključeva ili njihova prodaja, Član 253/1. Falsifikovanje službenog pečata, Član 255. Povreda zaštićenih objekata, Član 259. Nepodnošenje medicinskog izveštaja, Član 264. Kleveta o prestupu, Član 287/1. Preuzimanje zakona u svoje ruke, Član 386. Svada.

Važno pitanje u vezi sa nagodbom jesu uslovi koji moraju biti ispunjeni da bi se do nje uopšte moglo doći. Tako se uslovi nagodbe dele na predmetne i praktične. Predmetni su oni koji se odnose na delo koje je predmet nagodbe, bilo da je nagodba propisana za to delo ili ne, i bez obzira na učestalost izvršenja dela. Ovime se takođe određuju i obaveze obeju strana koje učestvuju u sklapanju nagodbe. Što se tiče praktičnih uslova, to se odnosi na mere koje se preduzimaju prilikom sklapanja nagodbe, kao i na posledice kršenja tih mera, i jasno određivanje da li okrivljeni mora da prizna da je počinio delo. Osnovni uslov za sprovođenje nagodbe oko nekog dela je taj da nagodba za to delo mora biti propisana zakonom. Libijsko zakonodavstvo je definisalo domen nagodbe za prekršaje za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora, s tim što okrivljeni može sam da izabere jednu od ove dve kazne. Obe ove kazne mogu ići samo do određene granice, čime se sprečava mogućnost arbitrnog tumačenja uslova za sklapanje nagodbe.

Pravna priroda nagodbe predstavlja jedno od pitanja kome se mora pokloniti posebna pažnja. U libijskom pozitivnom pravu i pravnoj doktrini nagodba se smatra posebnom vrstom građanskog ugovora. Za uspostavljanje ugovora o nagodbi potrebno je da budu ispunjena sledeća tri elementa: volja, predmet i razlog. Pritom su ova tri elementa osnovni elementi građanskog ugovora. Postoje i drugi elementi, karakteristični za ugovor o nagodbi, koji se mogu izvesti iz definicije nagodbe u građanskom pravu. U tom smislu, libijsko zakonodavstvo je nagodbu definisalo kao „ugovor kojim dve strane rešavaju postojeći sukob ili sprečavaju mogući sukob, praveći kompromis.“ To su elementi ugovora o građanskoj nagodbi i mogu se primeniti na ugovor o krivičnoj nagodbi na osnovu sledećeg: postoji spor ili je spor moguć, motiv je okončanje sukoba, prave se međusobni ustupci.

Nagodba može biti tretirana kao filozofski fenomen, na čemu posebno insistiraju pojedini autori iz oblasti pravne filozofije. Naime, filozofsko proučavanje bilo kog sistema pomaže razumevanju zakonskih pravila i njihovom ispravnom primenjivanju. Ne postoji nijedan zakonski sistem koji nije podložan promeni. Najbolji primer za to je ono što se desilo sa sistemom nagodbe. Ta stvar je u vezi sa savremenom krivičnom politikom, u kojoj je zakonsko razvijanje neophodno u skladu sa zahtevima vremena u kome napreduju novi zločini. Ono što se smatra zabranjenim delom je društveni fenomen i posledica je grupne procene koja kaže da ponašanja nekih članova društva čine štetu društvenom interesu. Svi zakonski propisi za cilj imaju zadovoljenje moralnih i društvenih vrednosti podjednako za sve. Najvažnija od tih vrednosti jeste zadovoljenje osećaja društvene pravde, tako da svako ko ošteti te društvene odnose ili povredi grupu dobije kaznu za to svoje delo. Ipak, radi zadovoljenja pravde društvo delimično mora da se žrtvuje, na primer, tokom primene zakona o rehabilitaciji, amnestiji ili nagodbi oko nekih dela. Kada zakonodavna vlast proširuje domen nagodbe, ona to radi kako bi postigla pravdu među pojedincima u društvu, osigurala primenu zakona, uklonila razlike među članovima društva i smanjila pojavu zločina.

Filozofsko poimanje nagodbe je na poseban način izraženo u islamskom pravu. Nagodbom se gube neslaganja, vraćaju poznanstva i ljubav među članovima društva i zakopavaju ratne sekire i mržnja. To čoveka u islamu uzdiže na poziciju obožavanja Alaha i nagrađuje ga kao mučenika koji sebe unižava radi uzdizanja Alahove reči. Prorok je rekao: „Onaj ko izmiri drugu dvojicu ogrnuće plašt mučenika“. Pismo koje je Omar al-Faruk uputio Abu Musi al-Ašariju je najbolji dokaz za to da je nagodba koja se sklopi bez odlaska kod sudije, bolja od toga da sudija donese presudu na osnovu postupka. Sudskim postupkom se rađaju zlopamćenja i mržnja, a sklapanjem nagodbe se ostvaruje dobra volja zavađenih a sudija je nemoćan da je ispuni.

Nagodba, kao pravni sporazum između dve strane, može biti poništena na zakonom propisani način. Po jednim autorima, poništenje je „sankcija za kršenje svih ili nekih uslova na kojima je zasnovana validnost krivične mere. Njime izostaju rezultati tih mera ili procedura i uobičajene zakonske posledice.“ Po drugim autorima, smatra se da je poništenje „pobijanje nekog od uslova važenja ugovora ili procedure, uprkos njegove materijalne i zakonske utemeljenosti“. Smatramo značajnim uvažavanje argumentacije obe grupe autora, s tim što je u konkretnom slučaju neophodno ceniti sve okolnosti slučaja, pa u skladu sa tim doneti odluku o poništenju sporazuma odnosno nagodbe.

Na osnovu rezultata teorijskog istraživanja, uvažavajući tužilačku i sudsku praksu, smatramo da dobijene rezultate treba ceniti u svetlu sadašnjeg stanja u libijskom i zakonodavstvima susednih država. U tom smislu smatramo da svako zakonodavstvo treba da obaveže sudskog službenika ili javno tužilaštvo, u zavisnosti od slučaja, da ponudi nagodbu počiniocu ili njegovom zastupniku za prestup ili prekršaj za koji je nagodba dozvoljena. Ukoliko ne ponude nagodbu, treba da sastave transparentni i otvoreni izveštaj u kome će obrazložiti razloge zbog kojih smatraju da to ne treba da bude učinjeno i da prilika za okončanje krivičnog postupka nagodbom treba da bude propuštena. Što se tiče posledica nagodbe između počinioca i oštećenog u Zakonu o krivičnom postupku Libije, zakon jasno kaže da se nagodbom oko prestupa i prekršaja okončava krivični postupak, kao što je slučaj i sa nagodbom između oštećenog i počinioca u Zakonu o krivičnom postupku Egipta.

Pored libijskog, istraživanjem su obuhvaćeni alternativni oblici okončanja krivičnog postupka u pravu Srbije. Alternativni oblici okončanja krivičnog postupka u Srbiji se ispoljavaju prema maloletnim i punoletnim učiniocima krivičnih dela. U prvom slučaju su u pitanju vaspitni nalozi, kao krivičnopravne mere posebne vrste, dok je u drugom slučaju reč o sporazumu o priznanju krivičnog dela. Ako izuzmemo maloletnike, pogodbeni način okončanja krivičnog postupka u srpskom krivičnom zakonodavstvu ima brojne sličnosti sa rešenjima prisutnim u Libiji. Međutim, pripadnost različitim pravnim kulturama i drugačiji oblici uređenja države uslovlili su različite pravne procedure koje se ne vezuju samo za krivično zakonodavstvo. U tom smislu u Libiji je moguće sklapati nagodbu, pretočenu kroz sporazum o priznanju krivičnog dela, u krivičnom, građanskom, carinskom, prekršajnom i drugim granama zakonodavstva.

Literatura

1. Čopić Sanja: Pojam i osnovni principi restorativne pravde, Temida, 1/07, Beograd.
2. Johnstone Gerry: A Restorative Justice Reader (text, sources, context), Willan Publishing, Devon, U.K., 2003.
3. Mrvić Petrović Nataša i Đorđević Đorđe: Moć i nemoć kazne, Vojnoizdavački zavod i Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 1998, Beograd.
4. Liebmann Michael: O veštinama posredovanja između žrtve i počinioca, 2003, Beograd.
5. Marshall Tim: Restorative justice: An overview, Home Office, 1999. year, London.
6. Ansel Mark: Društvena odbrana, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 1991, Beograd.
7. Džamonja Ignjatović Tamara i Žegarac Nevenka: Medijacija u sistemu socijalne zaštite, Godišnjak FPN, 2007, Beograd.
8. Ranđelović Dušan: Efikasnost i neki domeni primene medijacije između žrtve i počinioca, Godišnjak za psihologiju br. 4-5/06, Niš.
9. Kostić Miomira: Restorativna pravda smisao i mogućnosti primene, Socijalna misao br. 2-3/05, Beograd.
10. Nikolić Zlatko i Joksić Ivan: Maloletnička delinkvencija (socijalno-psihološki i krivičnopravni aspekti), Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2011.
11. Stavovi građana i stručnjaka o alternativnim sankcijama i restorativnoj pravdi, Fondacija Centar za demokratiju, Beograd, 2015.
12. Babić Miloš i Marković Ivanka: Krivično pravo - opšti dio, Banja Luka, 2009.
13. Jovašević Dragan: Maloletničko krivično pravo sa posebnim osvrtom na sistem vaspitnih naloga, Izbor sudske prakse br. 4/09, Glosarijum, Beograd.
14. Srzentić Nikola, Stajić Aleksandar i Lazarević Ljubiša: Krivično pravo - opšti deo, Beograd, 1998.

15. Joksić Ivan: Specifičnosti alternativnih mera (vaspitni nalozi) u krivičnom zakonodavstvu Srbije, Nauka Bezbednost Policija, br. 3/07, Policijska akademija, Beograd.
16. Banović Božidar i Joksić Ivan: Diverzioni koncept reagovanja na kriminalitet maloletnika u Srbiji (zakonodavstvo i praksa)“, Teme, br. 2/11, Niš.
17. Ignjatović Đorđe: Maloletničko krivično pravo između bolećivosti i retributivnosti, Pravni život br. 9/04.
18. Radulović Ljiljana: Vaspitni nalozi kao posebne mere reagovanja prema maloletnim učiniocima krivičnih dela (svrha, vrste i izbor), Revija za kriminologiju i krivično pravo br. 1/08.
19. Joksić Ivan: Vaspitne preporuke kao nove mere u krivičnom pravu, 2010, Banja Luka.
20. Perić Obrad: Komentar Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Službeni glasnik, Beograd, 2007.
21. Batričević Ana: Vaspitne mere pojačanog nadzora maloletnika u krivičnom pravu Finske i Italije, Strani pravni život, br. 1/10, Beograd.
22. Dimitrijević Vojin et al., Ljudska prava, BG Centar za ljudska prava, 1997, Beograd.
23. Mitrić Vidoje: Alternativne sankcije u krivičnom pravu, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, 2013, Novi Sad.
24. Lochary Robert: Veštine zastupanja u krivičnim postupcima (priručnik za advokate), American Bar Association Rule of Law Initiative i Partneri za demokratske promene Srbija, 2013, Beograd.
25. Milenković Tijana: Sporazum o priznanju krivice, Institut pravo/finansije, Beograd, 2015. Izvor: <http://promocije.net/proba/krivicno-pravo/procesno-krivicno-pravo/sporazum-o-priznanju-krivice> (01.09.2015.).
26. Šta je sporazum o priznanju krivice? Vidi: Više javno tužilaštvo u Nišu. Izvor: <http://www.ni.vi.jt.rs> (02.09.20105.).
27. Radisavljević Miljko i Četković Predrag: Iskustva Tužilaštva za organizovani kriminal u primeni instituta sporazuma o priznanju krivičnog dela, Zbornik radova: Pojednostavljene forme postupanja u krivičnim stvarima-regionalna krivičnoprocesna zakonodavstva i iskustva u primeni (ur. Ivan Jovanović i Miroljub Stanisavljević), Misija OEBS, 2013, Beograd.
28. Pavlović Zoran: Krivično procesno pravo-posebni deo, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, 2015, Novi Sad.
29. Više javno tužilaštvo u Nišu. Izvor: <http://www.ni.vi.jt.rs> (02.09.20105.).

30. Vujanović Svetlana: Sporazum o priznanju krivice u praksi sudova Crne Gore, Zbornik radova: Savremene tendencije u krivičnom procesnom zakonodavstvu u zemljama regiona, Misija OEBS, 2012.
31. Milovanović Miloš: Sporazum o priznanju krivice- pro et contra, Anali Pravnog fakulteta u Beograd, br. 2/10, Beograd.
32. Statistički bilten br. 505 „Maloletni učinioci krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude - 2007“ RZS (Tabele 1.3. i 2.3.).
33. Statistički bilten br. 513 „Maloletni učinioci krivičnih dela – Prijave, optuženja i osude - 2008“ RZS (Tabele 1.3. i 2.3.).
34. www.un.org.
35. www.restorativejustice.org.
36. www.stat.gov.rs

Sadržaj

	Str.
Uvod.....	1
Razvoj nagodbe u pisanim zakonima.....	3
Razvoj nagodbe u libijskom krivičnom zakonu.....	3
Razvoj nagodbe u iračkom krivičnom zakonu.....	9
Razlozi izbora ove teme.....	10
Domen istraživanja.....	11
Ciljevi istraživanja.....	11
Problemi istraživanja.....	12
Plan istraživanja.....	12
Osobnosti nagodbe oko krivičnog dela i njeni propisi.....	15
Šta je nagodba oko krivičnog dela.....	16
Definicija nagodbe oko krivičnog dela i njena legitimnost.....	16
Definicija nagodbe oko krivičnog dela.....	16
Definicija nagodbe u pozitivnom pravu.....	17
Definicija nagodbe u islamskom pravu.....	19
Legitimnost nagodbe u islamskom pravu.....	22
Dokaz legitimnosti nagodbe konsenzusom.....	26
Odlike procedura sličnih nagodbi oko krivičnog dela.....	27

Koncepti i procedure koje se sprovode po želji pojedinaca.....	27
Amnestija i nagodba.....	33
Nagodba i Institut sporazuma o priznanju krivice.....	37
Amnestija u islamskom pravu.....	40
Nagodba i krivična naredba.....	44
Krivična naredba u Libijskom krivičnom zakonu.....	44
Posledice krivične naredbe.....	49
Propisi nagodbe.....	52
Domen nagodbe.....	52
Domen nagodbe oko krivičnog dela u pozitivnom pravu.....	52
Nagodba u Zakonu o saobraćaju.....	56
Nagodba u Zakonu o porezu na dohodak.....	59
Nagodba prema egipatskom Zakonu o porezu.....	65
Nagodba u Carinskom zakonu.....	68
Krijumčarenje u tuniskom zakonu.....	73
Prepreke uspostavljanju nagodbe na carini.....	76
Uslovi sklapanja nagodbe na carini.....	78
Nadoknada za nagodbu.....	80
Rok za carinsku nagodbu.....	81
Posledice carinske nagodbe.....	83
Nagodba u Zakonu o regulisanju ulaska i boravka stranaca.....	85
Domen nagodbe u pozitivnom pravu.....	87
Domen nagodbe u islamskom pravu.....	93

Uslovi nagodbe.....	106
Sklapanje nagodbe s onim ko na to ima pravo.....	108
Prenos prava na nagodbu na zakonskog naslednika.....	110
Krivični uslovi.....	112
Sklapanje nagodbe sa povratnikom u izvršenju dela.....	117
Ugovoreni uslov.....	118
Uslov slaganja ponude i prihvatanja.....	120
Uslov neopozivosti ugovora.....	120
Savet.....	122
Ugovor o nagodbi (pisano).....	123
Ugovor o nagodbi (znakovnim jezikom).....	124
Uslovi u vezi sa ugovaračima.....	125
Dobra volja.....	127
Uslovi o predmetu nagodbe.....	128
Uslovi u vezi sa kompenzacijom.....	131
Pravna priroda nagodbe, procedura i posledice.....	134
Zakonski sistem nagodbe.....	134
Zakonsko regulisanje nagodbe.....	135
Definicija regulisanja.....	135
Ideja regulisanja u krivičnim predmetima.....	136
Ugovorna priroda.....	138
Kaznena priroda ugovora o nagodbi.....	144
Proceduralna priroda nagodbe	145

Posledice u vezi sa regulisanjem.....	148
Filozofija nagodbe.....	149
Garancije optuženom prilikom nagodbe.....	154
Pravni stavovi o nagodbi.....	162
Položaj libijskog krivičnog prava.....	162
Stav egipatskog zakonodavstva prema nagodbi.....	167
Nagodba među pojedincima.....	171
Nagodba između države i pojedinca oko krivičnog dela pobune protiv vladara (baghi).....	173
Princip prekidanja sukoba u islamu.....	176
Stav islama prema izbijanju oružanog sukoba među vernicima.....	177
Stav islama prema odmetništvu od imama.....	179
Nagodba između imama i odmetnika od njegove vlasti.....	180
Procedura.....	182
Nagodba u Krivičnom zakonu Libije.....	182
Nagodba posredovanjem u tuniskom zakonu.....	183
Procedura nagodbe u egipatskom zakonu.....	185
Nuđenje nagodbe.....	189
Naknada za nagodbu.....	190
Prepreke u sprovođenju nagodbe.....	190
Posledice nagodbe.....	191
Posledice nagodbe u pozitivnom pravu.....	192
Posledice nagodbe u različitim slučajevima.....	195
Mera u kojoj nagodba može uticati na krivični postupak.....	198

Razlike između građanske i krivične tužbe.....	199
Uslovi prihvatanja građanske tužbe od strane krivičnog suda.....	200
Obustavljanje građanskog postupka usled sklapanja nagodbe.....	201
Posledice nagodbe na dopunske i alternativne kazne.....	202
Opšte negativne posledice nagodbe.....	202
Posledice odricanja od prava na nagodbu.....	203
Posledice prinude na nagodbu.....	204
Posledice nagodbe u islamskom pravu.....	205
Zaključak.....	206
Zaključak.....	207
Zaključak.....	208
Zaključak.....	210
Poništenje nagodbe.....	212
Definicija poništenja.....	212
Tipovi poništenja.....	213
Poništenje ugovora o nagodbi.....	214
Zaključak na osnovu prethodnog izlaganja.....	217
Nagodba zaključena na osnovu falsifikovanja.....	218
Sličnosti i razlike između ništavnog i nevalidnog ugovora.....	224
Zaključak.....	225
Literatura.....	229
Alternativni oblici okončanja krivičnog postupka u pravu Srbije.....	247
Pojam i značenje restorativne pravde.....	247

Primena restorativne pravde u praksi.....	250
Dometi restorativne pravde.....	251
Opravdanost restorativne pravde.....	252
Alternativni oblici okončanja krivičnog postupka prema maloletnicima.....	256
Položaj maloletnika u krivičnom pravu.....	257
Vaspitni nalozi kao način alternativnog okončanja krivičnog postupka.....	260
Sličnosti i razlike vaspitnih naloga i krivičnih sankcija prema maloletnicima.....	271
Alternativni oblici okončanja krivičnog postupka prema punoletnim licima.....	284
Pojam i značenje Sporazuma o priznanju krivičnog dela.....	286
Zakonski uslovi za zaključenje sporazuma.....	289
Sadržaj sporazuma o priznanju krivičnog dela.....	290
Način zaključenja sporazuma o priznanju krivičnog dela.....	293
Donošenje presude na bazi sporazuma o priznanju krivičnog dela.....	296
Prilog 1.....	298
Zaključak.....	303
Literatura.....	309
Sadržaj.....	312